

**Forslag til forvaltningsplan for
Sølen landskapsvernområde i Rendalen
kommune, Hedmark**

Rendalssølen. Foto: Øyvind Sødal

**Sølen verneområdestyre
April 2016**

FORORD

Sølen landskapsvernområde ble opprettet ved kongelig resolusjon av 18. februar 2011. Etableringen av landskapsvernområdet er forankret i landsplanen for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge.

I den praktiske og daglige forvaltningen er det behov for en forvaltningsplan som utdyper og konkretiserer verneforskriften. Planen danner grunnlaget for å ivareta verneverdiene i området med aktive forvaltningstiltak som informasjon, kartlegging, skjøtsel og tilrettelegging og retningslinjer for hvordan rettighetshavere og brukere kan utøve sin virksomhet innenfor rammen av verneforskriften. Forvaltningsplanen er gjeldende for perioden 2015-2019.

Arbeidet med forvaltningsplanen startet i 2010 etter mal fra Direktoratet for naturforvaltning som da var gjeldende. Forvaltningsplanen er imidlertid omarbeidet noe for å være i samsvar med den nye malen som bygger på prinsippet om målstyrt forvaltning av verneområder. I arbeidet med planen har Fylkesmannen drøftet aktuelle forvaltningsmessige problemstillinger med ei referansegruppe bestående av grunneiere, kommunen og andre brukerinteresser. Fylkesmannen vil takke alle som har bidratt underveis i arbeidet. Hilde Nystuen har utarbeidet forvaltningsplanen for Fylkesmannen i Hedmark i nært samarbeid med seniorrådgiver Ragnar Ødegaard.

Regjeringa har vedtatt at nasjonalparker og større verneområder skal forvaltes lokalt. Sølen verneområdestyre ble oppnevnt av Miljøverndepartementet 14. desember 2012. Verneområdestyret fikk delegert forvaltningsansvaret 15. mars 2013 og består av tre medlemmer. Rendalen kommune er representert med to medlemmer blant kommunestyrets medlemmer og fylkeskommunen er representert med ett medlem fra fylkestinget/fylkesrådet.

Forslaget til forvaltningsplan ble sendt på en bred høringsrunde i perioden 10. februar til 15. mai 2014. På bakgrunn av høringsuttalelsene har verneområdestyret utarbeidet et revidert forslag til forvaltningsplan som ble oversendes Miljødirektoratet for endelig godkjenning. Miljødirektoratet godkjente planen 12. november 2015.

INNHOLD

1	INNLEDNING	5
1.1	OPPRETTELSE AV SØLEN LANDSKAPSVERNOMRÅDE	5
1.2	LANDSKAPSVERNOMRÅDER	5
1.3	FORVALTNINGSPLAN	6
1.4	EIENDOMS- OG RETTIGHETSFORHOLD	8
2	NATURFORHOLD OG VERNEVERDIER	10
2.1	VERNEVERDIER	10
2.2	NATUR- OG KULTURGRUNNLAGET	11
3	BEVARINGSMÅL	19
3.1	NATURKVALITETER OG BEVARINGSMÅL	19
3.2	LANDSKAP	20
3.3	VEGETASJON OG INTAKTE ØKOSYSTEM (NATURTYPER)	21
3.4	FRILUFTSLIV	22
4	BRUKERINTERESSER	23
4.1	JORDBRUK	23
4.2	SKOGBRUK OG VEDHOGST	30
4.3	LAVSANKING	35
4.4	RENDALSREN	37
4.5	JAKT, FANGST OG FISKE	43
4.6	FRILUFTSLIV OG REISELIV	47
4.7	BYGNINGER	56
4.8	MOTORISERT FERDSEL	63
4.9	VEIER OG KJØRETRASÉER	75
4.10	MASSEUTTAK OG ANDRE TEKNISKE INNGREP	80
4.11	AVFALL, STØY OG FORURENSNING	84
4.12	KULTURMINNER	86
5	FORVALTNINGSOPPGAVER OG TILTAK	90
5.1	OPPSYN	90
5.2	INFORMASJON	92
5.3	TILRETTELEGGING	94
5.4	OVERVÅKING	98
5.5	SKJØTSEL	100
6	SAKSBEHANDLING	103
6.1	FORVALTNINGSMYNDIGHET – LOKAL FORVALTNING	103
6.2	FORVALTNING AV VERNEFORSKRIFTEN	103
6.3	GENERELLE RETNINGSLINJER FOR SAKSBEHANDLING	105

6.4	FØRINGER I NATURMANGFOLDLOVEN.....	106
6.5	FORHOLDET TIL ANNET LOVVERK.....	107
6.6	KONGELIG RESOLUSJON	108
7	REFERANSER.....	109
8	VEDLEGG.....	111

1 INNLEDNING

1.1 OPPRETTELSE AV SØLEN LANDSKAPSVERNOMRÅDE

Sølen landskapsvernområde ble opprettet ved kongelig resolusjon av 18. februar 2011. Landskapsvernområdet ligger i Rendalen kommune og omfatter et område på 456,4 km², derav 6 % statlig, 2,7 % kommunal og ca 91 % privat grunn (vedlegg 2).

Arbeidet med opprettelsen av Sølen landskapsvernområde startet med bakgrunn i St.meld.nr. 62 (1991-1992) *Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge*, Innst.S.nr. 124 (1992-1993) og Stortingets behandling av disse dokumentene. Stortingsmeldingen bygger på NOU 1986:13- *Ny landsplan for nasjonalparker* fremmet av Statens naturvernråd.

Fylkesmannen i Hedmark fikk i oppdrag fra Miljøverndepartementet (MD) og Direktoratet for naturforvaltning å følge opp nasjonalparkmeldingen med å utrede vern i Sølenområdet etter naturvernloven og gjennomføre konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven (PBL). Den nye naturmangfoldloven, lov om forvaltning av naturens mangfold av 19.06.09, erstatter naturvernloven.

Fylkesmannen i Hedmark startet arbeidet med et verneforslag i 2004. Verneforslaget, inkludert konsekvensutredning, ble sendt på en bred lokal og sentral høring i mai 2007. Fylkesmannens anbefalte og justerte verneforslag, ble oversendt DN for sentral behandling i august 2008. DN oversendte saken til MD for sluttbehandling i januar 2009.

1.2 LANDSKAPSVERNOMRÅDER

I naturmangfoldlovens formålsbestemmelse, jf. § 1, heter det at «Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur.» Det er naturmangfoldlovens § 36 som gir den direkte hjemmelen for opprettelse av landskapsvernområder: De fleste landskapsvernområder i Norge er imidlertid opprettet med hjemmel i naturvernloven av 1970.

Naturmangfoldloven § 36.

Som landskapsvernområde kan vernes natur- eller kulturlandskap av økologisk, kulturell eller opplevelsesmessig verdi, eller som er identitetsskapende. Til landskapet regnes også kulturminner som bidrar til landskapets egenart.

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Pågående virksomhet kan fortsette og utvikles innenfor rammen av første punktum. Nye tiltak skal tilpasses landskapet. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltakene i området. I forskriften kan det gis bestemmelser om hva som kan endre landskapets særpreg eller karakter vesentlig, om krav til landskapsmessig tilpassing, og om ferdsel som ikke skjer til fots.

For de deler av landskapsvernområdet der bruk er en vesentlig forutsetning for å ivareta verneformålet, skal det senest samtidig med vedtak om vern etter første ledd, legges frem et utkast til plan for skjøtsel for å sikre verneformålet. Planen kan omfatte avtale om bruk av arealer, enkeltelementer og driftsformer. Planen eller avtalen kan inneholde bestemmelser om økonomisk godtgjørelse til private som bidrar til områdets skjøtsel.

Utkast til forvaltningsplan skal legges frem samtidig med vernevedtaket. Der det også er aktuelt med skjøtelsesplan, skal den inngå i forvaltningsplanen.

Vern som landskapsvernområde innebærer et mildere vern enn nasjonalpark. Generelt er det forbud mot inngrep som vesentlig kan endre landskapets særpreg eller karakter, men tradisjonell bruk av området vil som regel kunne fortsette som før.

§ 33 i naturmangfoldloven angir målene for områdevern:

Naturmangfoldloven § 33 (mål for områdevern).

Verneområder på land, i vassdrag og i sjø etter dette kapittel skal bidra til bevaring av

- a) variasjonsbredden av naturtyper og landskap,
- b) arter og genetisk mangfold,
- c) truet natur og økologiske funksjonsområder for prioriterte arter,
- d) større intakte økosystemer, også slik at de kan være tilgjengelig for enkelt friluftsliv,
- e) områder med særskilte naturhistoriske verdier,
- f) natur preget av menneskers bruk gjennom tidene (kulturlandskap) eller som også har kulturhistoriske verdier, og tilrettelegging for bruk som bidrar til å opprettholde naturverdiene,
- g) økologiske og landskapsmessige sammenhenger nasjonalt og internasjonalt, eller
- h) referanseområder for å følge utviklingen i naturen.

Når det etter en annen lov treffes vedtak om å beskytte naturen i et område, bør det legges vekt på målene i første ledd. Inngår slike vedtak etter annen lov i en plan som omfatter områder beskyttet ved vedtak etter denne loven, kan Kongen gi regler for å sikre at beskyttelsen etter de forskjellige lovene samordnes i forhold til målet med planen.

Landskapsvernområde er kategori V etter IUCN (den internasjonale naturvernunion) sin kategoriinndeling av verneområder.

1.3 FORVALTNINGSPLAN

Utarbeidelse av forvaltningsplaner for nasjonalparker og større verneområder er et prioritert arbeidsområde for miljøforvaltningen. For Sølen landskapsvernområde er dette hjemlet i verneforskriftens § 5, der det står at *"det skal utarbeides en forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning, skjøtsel, tilrettelegging, informasjon m.m. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Direktoratet for naturforvaltning"*.

Struktur for utforming av forvaltningsplaner utarbeides av Miljødirektoratet og fremgår av direktoratets håndbok fra 2008, DN-håndbok 17-2008 som er revidert i 2010.

Fylkesmannen i Hedmark har hatt ansvaret for å lage forslaget til forvaltningsplan for Sølen landskapsvernområde. I naturmangfoldloven § 36 om landskapsvernområder heter det at et utkast til forvaltningsplan skal legges fram samtidig med vernevedtaket. For å sikre lokal medvirkning i prosessen ble det opprettet ei lokal referansegruppe som har bistått Fylkesmannen i arbeidet med å lage utkastet til forvaltningsplanen. Utkast til forvaltningsplan ble oversendt daværende Direktoratet for naturforvaltning for faglig gjennomgang høsten 2010. Utkastet har blitt justert og utdypet etter vedtak om vern av Sølen landskapsvernområde og forslag på en fullstendig forvaltningsplan ble sendt på høring våren 2014. Sølen verneområdestyre oppsummerte høringsuttalelsene og utarbeidet revidert forslag på forvaltningsplan høsten 2014. Forvaltningsplanen ble endelig godkjent av Miljødirektoratet 12. november 2015.

I forvaltningsplanen er det lagt vekt på å utdype de enkelte vernebestemmelsene og gi en samlet strategi for forvaltningen av landskapsvernområdet. Innholdet avspeiler Fylkesmannens vurderinger av innspill fra verneplanprosessen, konsekvensutredninger, daværende Direktoratet for naturforvaltning sin tilrådning, diskusjoner i referansegruppa og kongelig resolusjon av 18.02.2011.

Forvaltningsplanen vil være et nyttig arbeidsverktøy for forvaltningsmyndigheten og den vil gi økt forutsigbarhet for brukerne av området. Den vil være en viktig kilde til informasjon i spørsmål vedrørende vern og bruk. En forvaltningsplan skal være et praktisk hjelpemiddel for å opprettholde natur- og kulturverdiene og fremme formålet med vernet. Den skal sikre en enhetlig forvaltning av verneområdet ved å gi konkrete retningslinjer om bruk, informasjon, skjøtsel og tilrettelegging.

Verneforskriften er fastsatt ved vernevedtaket og danner rammen for innholdet i forvaltningsplanen. Verneforskriftens formålsbestemmelse, § 2, er sentral i forhold til bruken som kan foregå i landskapsvernområdet. Verneforskriften er juridisk bindende, mens forvaltningsplanen er retningsgivende og veiledende. På de punktene i verneforskriften hvor det konkret vises til forvaltningsplanen, vil forvaltningsplanen ha bestemmende virkning for forvaltningen av området.

Hovedformålet med forvaltningsplanen er å trekke opp retningslinjer og konkretisere felles mål for forvaltningen, slik at formålet med etableringen av verneområdet blir ivaretatt. Det er videre et mål at forvaltningsplanen skal etablere gode rutiner for samarbeid og oppgavefordeling mellom aktører lokalt, regionalt og nasjonalt. Forvaltningsplanen vil også fungere som en veileder for brukere av området. Den skal bidra til avklaring av hvordan ulike verne- og bruksinteresser skal håndteres.

Det kan ikke utformes retningslinjer som er i strid med vernebestemmelsene. Retningslinjene må også ligge innenfor rammene av det generelle lovverket (plan- og bygningsloven, motorferdselloven, friluftsløven etc.). Gjennom forvaltningsplanen kan det ikke gis tillatelse til tiltak som er forbudt i verneforskriften. Likedan kan ikke tiltak som det er gitt direkte åpning for i verneforskriften forbyes gjennom forvaltningsplanen. Ut over dette er det en rekke tiltak og aktiviteter det etter søknad kan gis tillatelse (dispensasjon) til i landskapsvernområdet. Forvaltningsplanen skal avklare nærmere hva som kan eller bør tillates med utgangspunkt i verneverdier og verneformål.

Forvaltningsplanen skal:

- presisere og utdype verneforskriften, både verneformålet og enkeltbestemmelser.
- beskrive og dokumentere tilstand for natur- og kulturverdier og for brukerinteresser.
- definere bevarings- og forvaltningsmål.
- gi retningslinjer for dispensasjonspraksis og bruk av området.
- angi rutiner for behandling av saker etter verneforskriften.
- inneholde plan for gjennomføring av praktiske tiltak (oppsyn, informasjon, overvåking, eventuell skjøtsel- og tilrettelegging etc.)

Forvaltningen av verneområder skal skje ut fra en langsiktig horisont, men med en kontinuerlig vurdering av forvaltningen. En forvaltningsplan skal revideres med jevne mellomrom og oppdateres i henhold til erfaringer og nye utfordringer. Det vil være aktuelt å revidere første generasjons forvaltningsplan etter relativt kort tid; 5-7 år, deretter hvert tiende år. Det er forvaltningsmyndighetens ansvar å forestå revidering. Bevaringsmålene oppdateres kontinuerlig vil være et viktig grunnlag ved revisjon av forvaltningsplanen.

1.3.1 Forvaltningsplanen og vurdering etter naturmangfoldlovens kapittel II.

I henhold til naturmangfoldloven § 7 skal prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, og det skal framgå av beslutningen hvordan disse prinsippene er tatt hensyn til og vektlagt i vurderingen av aktuelle forvaltningssaker. De nevnte bestemmelsene i naturmangfoldloven skal således inngå som en integrert del i skjønnsutøvingen ved saksbehandling etter naturmangfoldloven. Forvaltningsmålene i §§ 4 og 5 trekkes også inn i skjønnsutøvingen. Miljøkonsekvensene av vernet skal vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der hensynet til vernet og eventuelt tap eller forringelse av naturmangfold på lang sikt skal avveies.

Etter § 8 i naturmangfoldloven skal offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet, så langt det er rimelig, bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kunnskapsgrunnlaget om naturforholdene i Sølen landskapsvernområde er innhentet fra ulike registreringer og kartlegginger. Det vises her til gjennomførte konsekvensutredninger og kartleggingsarbeid som ble gjennomført i forbindelse med verneplanarbeidet (Asplan Viak 2006, Bekken 2001, Blindheim et al. 2004, Feste Lillehammer AS 2005, Fylkesmannen i Hedmark 2007). I området er det registrert nasjonalt verneverdige landskapsverdier og enkelte rødlistearter, samt verdifulle naturtypelokaliteter. Naturmiljøet er nærmere beskrevet i kapittel 2.2. Saksbehandling er nærmere beskrevet i kapittel 6.

Virksomheten som pågår i området pr. i dag omtales i kapittel 4. Verneforskriften åpner for at igangværende bruk kan fortsette. For enkelte aktiviteter vil det gjelde restriksjoner, slik at naturverdiene får en økt beskyttelse. Retningslinjene som er omtalt i forvaltningsplanen er satt med utgangspunkt i verneforskriften og dens rammer for hvilke aktiviteter som er tillatt og ikke. De tillatte aktivitetene kan videreføres da man ut fra dagens kunnskapsnivå finner liten grad av sannsynlighet for negativ innvirkning på artene, naturtypene og landskapselementene. Vernebestemmelsene er til hinder for at det kan gjøres inngrep i området som endrer landskapets særpreget eller karakter vesentlig. Med stor sannsynlighet vil vernet føre til en positiv utvikling for artene og naturtypene, jf. naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

Det foreligger kunnskap om artenes bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand i landskapsvernområdet som anses som god og tilstrekkelig og som står i rimelig forhold til sakens karakter. En anser derfor at kunnskapsgrunnlaget i naturmangfoldloven § 8 er oppfylt. Det foreligger nok kunnskap om effekten av vernet, slik at føre-var-prinsippet ikke får særlig vekt i denne saken, jf. naturmangfoldloven § 9.

Gjennom forvaltningsplanen vil aktiviteter og virksomheter som kan tillates i området bli nærmere regulert. Slik vil den enkelte virksomhet og aktivitet kunne vurderes i forhold til samlet belastning i verneområdet. Prinsippet i naturmangfoldloven § 10 om økosystemtilnærming og samlet belastning er dermed vurdert og tillagt vekt.

Prinsippet i naturmangfoldloven § 11 om at kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver får ikke særlig betydning i denne saken ettersom vernet legger vesentlige begrensninger på hvilke tiltak som kan gjøres i området, og at de godkjente tiltakene ikke vil ha vesentlig negativ effekt på naturtyper, arter eller økosystem.

Når det gjelder § 12 i naturmangfoldloven, er det særlig lokaliseringalternativer som er aktuelt, bl.a. i forbindelse med tillatelser og dispensasjoner til traseer for motorferdsel og for lokalisering ved tillatelser til bygninger og anlegg. Det er tatt hensyn til sårbare naturverdier og vurderinger er gjort ut fra hva som gir minst mulig skade og hvilke løsninger som etter en samlet vurdering gir de beste samfunnsmessige resultatene. Prinsippene i § 12 er dermed vurdert og tillagt vekt.

1.4 EIENDOMS- OG RETTIGHETSFORHOLD

Mesteparten av arealet innenfor landskapsområdet er privat grunn. Det er registrert ca. 250 private eiere i området, hytteeiere inkludert. En del av de private eiendommene er sameier. Sør i området er Statskog SF grunneier på til sammen ca. 47.000 dekar. Rendalen kommuneskoger eier ca. 24.500 dekar innenfor området.

Eiendomsstrukturen i østfjellet i Øvre Rendal er knyttet til Overhofsdommen fra 1790 der garder i Øvre Rendal ble tilkjent eiendomsretten til grunnen i en strekning på 2 mil ("målte" mil) østover fra dalbunnen, dvs. områdene fram til østsiden av Sølenmassivet. Rendølene ville eie fram til Sverige, dvs. fram til Femund der de fremdeles utøver fiskerettigheter. Etter klage til kongen i København ble de 18 matrikkelgardene i Øvre Rendal i 1798 tildelt det resterende området fram til grensen for nåværende Engerdal kommune. Denne tildelingen er senere betegnet som Kongegaven. I de etterfølgende tiårene ble skogen utskiftet til de nåværende skogteigene. Dette ble videre etterfulgt av havneutskiftings som bestemte grenser for beiteretter til de fleste seterområdene. Snaufjellet er delvis utskiftet. Fisket er ikke berørt av utskiftingene. Fisket i elvene utøves derfor i fellesskap. Fisket i de større sjøene eies av lotteiere. Da mye av fjellet ikke er utskiftet, har jaktrettighetene der blitt utnyttet av tilliggende seterområder innenfor havnegrenser. Dette har vært grunnlag for tvister om rettigheter opp gjennom årene og siste jordskifte ble påbegynt i 1998.

Mistra gjennom Misterdalen. Foto: Hilde Nystuen

2 NATURFORHOLD OG VERNEVERDIER

2.1 VERNEVERDIER

2.1.1 Verneforskriften

Verneforskriften for Sølen landskapsvernområde ligger som vedlegg 1. Ikrafttredelse av verneforskriften skjer straks ved vedtak, det vil si at den trådte i kraft fra 18. februar 2011.

2.1.2 Verneformålet

Sølen landskapsvernområde er opprettet for å bevare et stort og tilnærmet urørt naturområde. Området er i Hedmarkssammenheng et egenartet landskap med store naturkvaliteter og opplevelsesverdier, spesielt det karakteristiske Sølenmassivet med omkringliggende landskapsrom. Området har kvartærgeologisk verdifulle landskapsformer og forekomster, og det har områder og forekomster med betydelige verdier knyttet til kulturminner og kulturmiljøer, spesielt kulturminner knyttet til fangstvirksomhet.

Verneforskriftens § 2. Formål

Formålet med Sølen landskapsvernområde er å ta vare på et natur- og kulturlandskap med økologisk og kulturell verdi, med opplevelsesverdi og som er identitetsskapende. Videre er formålet med vernet å ta vare på:

- Sølenmassivet som et karakteristisk landskapselement
- geologiske forekomster og landskapsformer
- biologisk mangfold
- kulturminner

Allmennheten skal gis anledning til natur- og landskapsopplevelse gjennom utøving av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Området er viktig for friluftslivet og friluftsliv er derfor tatt inn som en del av verneformålet med vekt på naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging. Fritidsbruken av verneområdet er knyttet til jakt, fiske, turgåing til fots og på ski, bærturer, båt- og kanoturer, sykling langs seterveiene og litt ridning.

2.1.3 Forvaltningsmessige utfordringer

Landskapsvernområdet er brukt av ulike interessenter. Dette går nærmere gjennom i kapittel 4. Brukerinteresser.

Inngrep eller tiltak som i vesentlig grad kan endre eller virke inn på landskapet som helhet og elementer i landskapet som landskapsformer, geologiske forekomster, kulturminner og biologisk mangfold, vil være en trussel mot verneverdiene. Eksempler på slike inngrep eller tiltak/aktiviteter kan være nye bygninger, anlegg, vegbygging og motorisert ferdsel.

Med mange hytter og setrer som ligger innenfor landskapsvernområdet, er det en god del bruk av snøscooter vinterstid, både for bagasje-, material- og vedtransport. I sum vil det kunne bli en utfordring å holde motorisert ferdsel på et nivå som samtidig ivaretar naturmangfoldet, samt stillhet og ro som del av naturopplevelsen for dem som ferdes i området.

Bygningsmessige tiltak i setermiljøene kan forringe kulturminneverdier. Manglende oversikt og kunnskap om kulturminner fra førreformatorisk tid kan føre til at kulturminner av stor verdi går tapt i

forbindelse med bruk av utmarka. Redusert bruk av setervollene i form av beite og slått er en utfordring i arbeidet for å ivareta kulturlandskapsverdiene i seterlandskapet.

Økt aktivitet i forbindelse med organisert ferdsel og økt ferdsel generelt er sannsynlig og kan gi økt terrengslitasje og forstyrrelser for dyreliv.

Gode informasjonstiltak og kanalisering av ferdsel vil kunne løse en stor del av de nevnte utfordringene og gjøre at ulike brukerinteresser kan leve side om side, og uten å komme i konflikt med verneformål og verneverdier.

2.2 NATUR- OG KULTURGRUNNLAGET

For detaljert beskrivelse av natur- og kulturgrunnet i Sølen landskapsvernområde, vises det til «Verneforslag for Sølen landskapsvernområde i Rendalen kommune, Hedmark. Høringsdokument med konsekvensutredning.» I kapitlene under følger en kort beskrivelse av natur- og kulturmiljøet i landskapsvernområdet.

2.2.1 Landskap og geologi

Sølenområdet er et særegent landskap med store naturkvaliteter og opplevelsesverdier. Store deler av området fremstår som et intakt og relativt urørt naturområde. Sølenmassivet med sine topper, dype skar og botner er et karakteristisk landemerke i omkringliggende, relativt flate og dels skogkledde områder. Fjellmassivet har tre markerte topper der den høyeste er 1755 m.o.h., som er Rendalen Østfjells høyeste punkt. Landskapet er svært variert med store vekslinger og kontraster i landskapsrom over forholdsvis korte avstander. Mistravassdraget, selve Sølenmassivet og landskapsrommet rundt Sølensjøen utgjør kjernen der landskapselementene danner et av Hedmarks mest særpregede fjellområder. Dette er også områder som dels er vurdert som landskapsmessig svært sårbare.

Landskapsvernområdet har kvartærgeologisk verdifulle landskapsformer og forekomster fra før, under og etter siste istid. Det ligger sentralt i det østnorske sparagmittområdet og berggrunnen består hovedsakelig av kvartsrike sandsteiner som er tungt nedbrytbare og som gir opphav til et surt og næringsfattig jordsmonn. Det finnes store mengder morenemateriale og grunnlendt blokkmark. Innenfor landskapsvernområdet er det også velutviklede kvartærgeologiske former som spylerenner, rogenmorener, seter, dødisgroper, botner og parallelle skuringsstriper. Setene ved Tissvola er særlig velformede. Blant annet ved Halvorsfløyet finnes det morenerygger som ligner israndavsetninger, men som har ukjent dannelsesmåte. I selve Sølenmassivet er det velutviklede botner, hovedsakelig fra før siste istid.

Områdene øst, sør og vest for Sølen karakteriseres av skogkledde daler med elver, vann og til dels store flatmyrer og bakkemyrer, avbrutt av enkelte mindre fjellområder som ligger som øyer i skog- og myrlandskapet. I nord og nordvest hever landskapet seg, og mye av arealet her er treløst.

Vassdrag

Innenfor verneområdet er det to store vassdrag med betydelige verneverdier; Mistravassdraget og Femund-Trysilvassdraget. Disse vassdragene er varig vernet mot kraftutbygging gjennom verneplan 1 og 2 for vassdrag. Sølensjøen er den klart største sjøen. Andre vannspeil av noe størrelse er nordre og søndre Ørsjøen, nordre og søndre Missjøen og Øversjøen. I tillegg finnes det flere mindre sjøer og fiskevann i området.

2.2.2 Klima og vegetasjon

Klima

Sølen landskapsvernområde har et betydelig kontinentalt preg, og ligger i overgangen mellom svakt kontinental vegetasjonsseksjon (OC) og overgangsseksjonen (CI). Gjennomsnittlig årstemperatur er forholdsvis lav i hele landskapsvernområdet og varierer mellom 2 og - 4° C. Typisk for kontinentale områder som Sølen er forholdsvis høye sommertemperaturer og lave vintertemperaturer. Høydegradienten går fra Mistras nedre deler på 400 mo.h. og opp til Sølens toppområde på 1755 mo.h. Nedbørmengden er lav; gjennomsnittlig årsnedbør ligger i intervallet 400-700 mm. Nedbørhyppigheten, dvs dager med $\geq 0,1$ mm nedbør, er middels stor i hele området, ca 180 dager/år.

Vegetasjon

Landskapsvernområdet omfatter fem vegetasjonssoner; fra mellomboreal sone i nedre deler av Mistra, via nordboreal og lav- og mellomalpin sone til høyalpin sone over ca. 1500 mo.h.

De høyeste partiene er preget av stein og blokkmark. Sølennmassivet og omkringliggende høydedrag over cirka 1200 mo.h. er sparsomt vegetert blokkmark. Blokkmarka er resultatet av mange tusen år med frostsprengning og små forskyvninger av løse blokker. Den lys gule fargen som er så typisk for blokkmarka skyldes store forekomster av vanlig kartlav og gulkrinslav. Lavere i terrenget finnes store områder med lyse lavmatter dominert av gulskinn og kvitkrull, og nedre deler av den alpine sonen domineres av fattig lyng og heivegetasjon, samt myr. Godt drenerte felt, som på blokkrik mark og konvekse moreneavsetninger, er i hovedsak dominert av kvitkrull med varierende ko-dominans av røsslyng. Der grunnvannet står noe høyere og/eller et tykkere humuslag er utviklet, overtar dvergbusker og lyngvekster feltsjiktet.

Skog

Et tørt og kaldt klima i kombinasjon med fattig berggrunn og høyereliggende arealer gir dominans av arter med østlig utbredelsesmønster og østlige vegetasjonssamfunn der lavfuruskog og bærlyngskog dominerer. Fjellbjørkeskogbeltet er stort sett dårlig utviklet, og gran og furu danner grense mot snaufjellet, noe som er typisk i kontinentale områder. Lokalt fuktige og delvis rike områder langs Mistra og dens sidedaler gir opphav til vegetasjon som ikke finnes andre steder i området.

Lavskog er svært utbredt i Sølenområdet og skogvegetasjonen er av fattig utforming dominert av noen få arter av karplanter, moser og lav. Furu er det dominerende treslaget i dalbunnene og et stykke oppover fjellsidene hvor fjellbjørk etter hvert overtar dominansen. Fjellbjørkebeltet ligger for det meste i høydelaget 800-1000 mo.h, men dette varierer noe avhengig av blant annet eksposisjon og helningsgrad. Både i furu- og bjørkesonen veksler vegetasjonsutformingen mellom lav-utforming, tyttebær-krekling-utforming, og over i røsslyng-blokkbærfuruskog på fuktig, som regel horisontal mark.

Furuskogen har vært avvirket gjennom flere generasjoner i hele området. På en del areal med impediment og fjellskog er det likevel grove dimensjoner og gamle trær. På bedre jord i lavereliggende deler av landskapet er det mer gran. Grana har vært avvirket i samme takt som furuskogen. Sammenlignet med furu er det mange steder forholdsvis mer død ved av gran enn furu per arealenhet i henholdsvis gran- og furudominert skog. Forskjellen skyldes trolig at gran har raskere omløpsti enn furu. Mange steder finnes det mye fersk gadd (stående død ved) av ung gran, og lokalt er det mye rødbrandkjukeangrep.

Myr- og kildevegetasjon

Myr dekker store arealer i dalbunnene langs de store elvene og på flatt terreng generelt. De store myrområdene er fattige med et lavt artsmangfold. Myrene er i all hovedsak ombrotrofe. Bare enkelte

små myrer, eller deler av myrer, får tilførsel av vann som har vært i kontakt med mineraljord, og har derfor noe bedre næringsstatus. Fastmattemyrene er ofte dominert av tuer med torvmyrull. Buskvekstene dvergbjørk, blokkebær, krekling, hvitlyng og røsslyng er alle vanlige, men varierer i mengdeforhold. Andre vanlige arter er sveltstarr, molte og stormarimjelle. Enkelte steder i furu- eller bjørkeskogen blir grunnvannet presset opp til overflaten og gir grunnlag for kildevegetasjon.

Vannkant-, vann- og flommarksvegetasjon

Området rundt søre Missjøen, like sør for setergrenda Misterdalen, er et stort myr- og våtmarksområde der elva Mistra meandrerer rolig gjennom dalen. Flere eldre elveløp er avsnørt og ligger nå som kroksjøer i myrlandskapet. Disse våtmarksområdene er sterkt dominert av storvokst flaskestarr. Sørenden av Sølensjøen særpreges ved en rekke nes og holmer og flere grunne viker. Vegetasjonen på fast mark domineres av bærlyngfuruskog, og denne vegetasjonstypen preger også vannkanten. Vannvegetasjonen er sparsom. I grunne viker er det stedvis flaskestarr, og flotgras på dypere vann. Vegetasjonen er stedvis frodig langs elva Sølina sør for Sølensjøen. Løvtrær, mest bjørk, og gran preger tresjiktet langs elva. Vegetasjonen kan klassifiseres som elvør-pionervegetasjon. Flere av artene har sin eneste forekomst innenfor landskapsvernområdet på disse elvørene, samt på elvører langs deler av Mistras løp.

Naturtyper og arts mangfold

Verdier knyttet til vegetasjon er i hovedsak konsentrert til et fåtall lokaliteter. Ingen spesielle botaniske verdier ble registrert i de tre våtmarksområdene Misterfløyet, Skånborkmyrene og Sølensjøen sørvest (vedlegg 7).

Ved setrene har den tradisjonelle driften med husdyr på beite og slått for lengst opphørt. Areal med langvarig hevd gjennom slik bruk er derfor beskjedent. Disse faktorene kan i stor grad forklare det lave antall lokaliteter med viktige kulturbetingede naturtyper i området. Vegetasjonen ved setrene kan i all hovedsak føres til kulturbetinget engvegetasjon av typen finnskjøggeng. Flekkvis, hvor tilgangen på nitrogen er god til sterkt gjødslet, overtar stornesleutforming. I hovedsak kan ikke setervollene by på variert beitemarksflora, og de er stort sett dominert av einer, smyle, finnskjøgg og sølvbunke. På noen setervoller nord i området er det registrert forekomster av marinøkkel, og det forekommer innslag av noe rikere flora med preg av naturbeitemark.

Utenfor de særskilt undersøkte delområdene er det kartlagt 4 naturtypelokaliteter (vedlegg 7). 3 av lokalitetene er i første rekke knyttet til naturbeitemarker på setervoller; Horndalen (verdi B – viktig naturtypelokalitet), Nysetra (verdi C – lokalt viktig naturtypelokalitet) og Missjøhaugen (verdi B - viktig naturtypelokalitet). En lokalitet er knyttet til urskog/gammelskog; Sandnupen (verdi C - lokalt viktig naturtypelokalitet). I tillegg er det registrert noen mindre områder i sør med gammel barskog langs Misterlidamveien og mot Væråsen som har verdi som lokalt viktig naturtypelokalitet.

Enkelte rødlistede arter av lav, vedboende sopp og fugl er registrert. Rødlistet lav er i første rekke knyttet til furugadd spredd i store deler av landskapsvernområdet og til fylittgangene som eksponeres i et parti langs Mistra.

2.2.3 Dyreliv

Til sammen er det påvist 97 fuglearter, 25 pattedyrarter, 3 amfibie- og krypdyrarter og 8 fiskearter innenfor området. 8 av de påviste fugleartene og 5 av pattedyrartene står på lista over truede arter i Norge (rødlista).

Sju våtmarksområder innenfor området utmerker seg ved et forholdsvis rikt fugleliv. Dette er Misterfløyet ved nordre Missjøen, Skånsjøen, Stormyra vest, Stormyra øst, Søndre Missjøen, Ørsjøene og sør i

Sølen sjøen med håene. Den sørøstre delen av området, inkludert sørenden av Sølen sjøen, håene og Ørsjøene, har størst konsentrasjon av rødlistearter. Her finnes hekkende smålom, sannsynligvis hekkende storlom, havelle og svartand. I tillegg søker fiskeørn næring her, mens streifende oter vandrer opp langs Sølna. Rødlistet fugl er også registrert i våtmarksområdene i Misterfløyet. Det er kjent to hekkeplasser for fjellmyrløper. Kongeørn hekker trolig regelmessig. Lirypa er den vanligste hønsefuglarten og fjellrypa har tilhold i de høyestliggende områdene.

Området har en pattedyrfauna som forventet ut fra geografisk beliggenhet og representasjon av naturtyper. Bjørn og jerv finnes årvisst i deler av området, mens ulv opptrer noe mer sporadisk. Rendalsrenen bruker området hele året, spesielt som vinterbeite og kalvingsområde. Ellers har elgen tilhold her store deler av året, men trekker ned i lavlandet vinterstid.

Ørret, røye og sik er mest utbredt av fiskeartene.

For en oversikt over registrerte fuglearter, amfibier, krypdyr, pattedyr og fisk og omtale av disse vises det til Bekken (2001) og Blindheim m.fl. (2004).

2.2.4 Kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap

Sølenområdet har blitt brukt til jakt, fangst og fiske helt siden de første menneskene vandret etter isen da den trakk seg tilbake for 10 - 11.000 år siden. Fra naturens side er området ideelt som vinterbeite for villrein. Fiske i den store Sølen sjøen og i de mindre fjellvannene og vassdragene har vært en viktig matressurs. De første som brukte området var trolig mindre grupper av jegere og fangstfolk som hadde sine faste boplasser lengre sør. Se vedlegg 8, temakart kulturminner og vedlegg 10 for oversikt over registrerte kulturminner i området.

Fangstanlegg

Yngre steinalder (ca 3800 – 1800 f Kr) og bronsealder (1800 – 500 f Kr) var en brytningstid mellom fangst og jordbruk. Østerdalen, Rendalen, Trysil og Engerdal var imidlertid marginale områder for jordbruksdrift, derfor kunne et fortsatt fangstliv være vel så gunstig. Våre forfedre lærte seg villreins trekk mønstre og utviklet etter hvert avanserte fangstmetoder for rein og elg i stor skala.

Kartlegging viser store fangstsystemer på tvers av hele fjellområdet. Det er en sammenhengende rekke av fangstanlegg fra øst mot vest fra Sølen sjøen via Sølenmassivet, Tissvola og Nupen til Steinfjellet. Daler og skar mellom disse fjellene ble stengt med lange rekker av ledegjerder og fangstgroper. Det er de store anleggene som dominerer og noen av dem inngår i enda større systemer. Dette kan tyde på profesjonell massefangst koblet opp mot handelsvirksomhet. Fangsten foregikk sent på høsten og utover vinteren da reinsdyrflokkene søkte sørover fra Forollhognaområdet mot vinterbeite.

Det er påvist en mengde kulturminner knyttet til fangstvirksomheten på elg og rein; rekker av fangstgroper, sperregjerder av stein, buestillinger, rester etter steinmurte fangstkoier, kjøttlager, gravhauger, kokegroper og enkelte gjenstandsfunn. Alderen på disse er ikke kartlagt, men undersøkelser har vist at denne fangstmetoden har vært brukt fra yngre steinalder og bronsealder fram til sent på 1700-tallet, men med et høydepunkt rundt sen vikingtid og tidlig middelalder.

Jernvinneanlegg og tjæremiler

Utvinning av jern fra myrmalm startet opp i slutten av eldre jernalder, men nådde sitt høydepunkt i perioden fra slutten av 900-tallet fram til slutten av 1200-tallet. Jernvinneanleggene var avhengig av tilgang på trevirke og produksjon av trekull. På østsiden av Kremmertjønnna er det funnet et jernvinneanlegg. Det består av 2 slagghauger og 2 kullmilegroper. Begge har trolig også vært brukt som

fangstgraver. Dateringen av anlegget tyder på år 970-1030 e. Kr. Veianlegget skjærer gjennom en av fangstgropene.

Jernvirksomheten fortsatte ut til 1200-tallet og i tilknytning til jernvinneanleggene kan en også finne spor etter tjæremiler fordi kullbrenningen til jernvinnene etterlot store mengder stubber som kunne benyttes til tjæreproduksjon. Tjære ble brukt til behandling av båter, kirker og andre bygninger samt til impregnering av skinntøy, støvler, tauverk og garn. Undersøkelser andre steder tyder på en liten og jevn produksjon gjennom middelalderen.

Gravfunn

Gravskikken endret seg i yngre steinalder i form av gravrøyser som synlige minnesmerker i landskapet. Ved nærmere kartlegging kan man finne graver i områder hvor man fanget elg og rein. Det er funnet en grav fra eldre jernalder ved Skjellåvollen nord for Lille Sølensjø nord for landskapsvernområdet, og det er registrert, men ikke kartfestet, en gravhaug rett sør for Fiskevollen. I ytterkanten av setervollen i Misterdalen er det også funnet en gravhaug som ikke er datert.

Garnfiske i Sølensjøen

Gravfunn indikerer at Sølensjøfisket i stort omfang begynte omkring slutten av yngre jernalder. Før skogbruket fikk et større omfang, var røyefangsten fra Sølensjøfisket den viktigste bytte- og salgsvaren for bøndene i Øvre Rendalen hovedbygd. Fisken ble solgt eller byttet mot bl.a. korn. På grunn av avstanden til bygda ble det nødvendig å etablere bygninger ved sjøen for oppbevaring av båter, redskaper og for overnatting. Forholdene for dette lå best til rette på Fiskevollen i nordenden av sjøen, til tross for at det beste fisket foregikk i sørenden. Fiskevollen utviklet seg til å bli et komplett innlandsfiskevær. Det er SEFRAK- registrert i alt 39 bygninger oppført før år 1900 på Fiskevollen. Dette omfatter tre bygningstyper; naust for båter, kjell for lagring av fiskeredskaper og buer for overnatting. I de senere årene har dette miljøet blitt fortettet med mer hyttepreget bebyggelse.

Fisket er inndelt i to hovedsesonger; sommerfiske og høstfiske. Historisk sett var røyefisket om høsten viktigst, men etter utsetting av sik i 1904 har sommerfisket etter siken etter hvert blitt det mest framtreddende. Fordelingen av fisket ble foretatt gjennom et omfattende lottsystem som sannsynligvis oppstod i høymiddelalderen. Høstfisket foregår i sørenden av sjøen. Her ligger det fire buer på vestsiden oppført for overnatting i forbindelse med det store høstfisket etter røye på grunnene i sjøen, Skjærbua, Veslebua, Ronningsbua og Nybua. Alder og tilstand på disse er ikke registrert.

I dag er dette fisket ikke av avgjørende økonomisk betydning for gardene, likevel representerer det fortsatt en ikke uvesentlig ekstraintekt.

Setring og utmarksslått

Utviklingen av jordbruket skjøt fart i midten av jernalderen og økte utover i middelalderen. Vekst i folketallet la økt press på å utnytte utmarksressursene optimalt. Store arealer i utmarka ble benyttet til beite og slått og som en følge av dette utviklet seterbruket seg trolig mot slutten av middelalderen. Den største veksten skjedde på 16 - 1700-tallet. Vi vet ikke hvor gamle setrene i området er, enkelte kan ha vært fast bosatt på slutten av middelalderen. Det ligger i alt 8 setervoller innenfor landskapsvernområdet. Bygningene på setervollene fra 17- og 1800-tallet er relativt godt bevart.

Fullsetringen i fjellet omfattet både vår- og høstsetrer nær bygda og sommersetrer inne på fjellet. De gode beitemulighetene på fjellet i kombinasjon med mindre optimale forhold for åkerdrift nede i dalen, gjorde at bøndene i stor grad satset på husdyrhold framfor dyrking. Seterdriften opphørte midt på 1900-tallet som en følge av moderniseringen i landbruket med bl.a. etablering av meieri og økende

mekanisering. Setrene har mer og mer gått over til fritidsbruk. Seterstuene er bygd om og nye hytter er bygd i nærheten.

Ferdsel

I middelalderen økte folketallet og dermed også ferdselen mellom landsdelene. Rett etter kong Olav Haraldsøns død på Stiklestad i 1030, begynte pilegrimsvandringene til Nidaros. Pilegrimene tok i bruk eksisterende veger. Gjennom Rendalen gikk det tre pilegrimsleder som samlet seg til én led videre nordover. En av disse kom østfra opp gjennom Dalarna i Sverige og krysset sannsynligvis Femundselva der den møter Sølva. Herfra gikk den gjennom Sølenskaret og Misterdalen og ned i Øvre Rendal ved Nordset.

Kulturminner kan også omfatte steder som det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Sølennmassivet med Sølenskaret har en dominerende posisjon i landskapsbildet og har hatt en mytisk dimensjon i folks bevissthet gjennom historien. Formen på selve skaret har trolig gitt navn til hele fjellet og sjøen på østsiden. Navnet kan komme av det gammelnorske ordet sodull som betyr sadel dvs. fjell med innsenking. Den gamle pilegrimsleden gjennom Sølenskaret er fortsatt i bruk som ferdselssti. Den sørlige leden forbi Sandnupen og Jota har grodd igjen. Den kom fra Femundsundet over Gravåsen og over et område ved Sølentjønnna som ble kalt Bete eller Munkebete. Navnet tyder på at munkene kunne slippe hestene sine på beite her. Herfra gikk den videre til Misterdalen der den møtte traseen gjennom Sølenskaret. Det er grunn til å tro at en rekke av stiene i Sølennområdet har svært gamle tradisjoner tilbake i tid. Veslesetra og Misterdalssetra ligger langs pilegrimsleden og kan ha røtter langt tilbake i tid.

Stedsnavn som Soldaterveien og Svenskevadet i Misterdalen vitner om ufredstider.

Langs veiene kan man finne varp. Dette er røyser av småstein eller hauger av kongler eller kvister gjerne i kombinasjon med store steiner. Her ofret folk til maktene i skog og fjell for å få en god ferd eller for å finne rett vei. Mange ligger langs seterveier ved steder med drikkevann, hvileplasser eller eiendomsgrenser. Et slikt varp finnes langs pilegrimsleden på sørsiden av Envola. Dette varpet kalles Dunkefurua som er et stort kvistevarp. De som skulle passere gjennom Sølenskaret søkte å blidgjøre den mektige fjellguddommen for å komme uskadd gjennom. En skal ikke lenger enn et par generasjoner tilbake i tid før det var vanlig at folk tok av seg lua og sa «God dag Sølenn!». Et annet varp i form av en stor stein finnes langs seterveien mellom Lomnesmistra og Jota ved Kjesaråsknappen.

Skogbruk og tømmerfløting

I etterreformatorisk tid er det skogsdriften som ved siden av jordbruket har vært den viktigste næringsveien i Rendalen. Fram til 1600-tallet var det lite utnyttelse av skogen, bortsett fra til brensel og hustømmer, og tidligere sannsynligvis også til kullproduksjon for jernvinner. Fra begynnelsen av 1700-tallet ble interessen for skogbruket stigende. Her var hogst til bergverkene av mindre betydning. Mens skogen andre steder ble uthogd utover på 1800-tallet, hadde Rendalen den mest verdifulle skogen i distriktet. Kraftig prisstigning på tømmer fra 1850-årene og utover førte til et kraftig oppsving i skogsdriften i Rendalen. Prisstigningen fortsatte fram til 1914 da krigen førte til en voldsom økning i tømmerprisene og resultatet ble at skogene ble til dels kraftig uthogget.

Innenfor verneområdet ble det drevet tømmerfløting både i Mistravassdraget og Sølnavassdraget. Mistravassdraget var fløtbart i ca. 40 km lengde, fra Skardsbekken i Misterdalen og til utløpet i Åkrestrømmen. Flere damanlegg ble bygd for å bedre fløtningsforholdene og Mistra hadde 7 dammer. Det ble også ført fram tømmer i sideelvene Vesle Mistra, Grøna, Nordre Renåen, Fugga og Horna.

Sølennvassdraget henger sammen med Femundselva/Trysilelva som renner videre inn i Sverige. Dette ga utfordringer for skogeierne som ønsket å beholde tømmeret i Norge. Ved Fløta ble det en periode

drevet transport av tømmer fra Femundselva til Grøna der det kunne fløtes gjennom Mistra, Rena og Glomma. I 1905 ble det bygd et kanalanlegg. Anlegget ble ikke ferdig, selve kjerraten til å trekke opp tømmeret ble aldri bygd.

Tømmerfløtingen i Sølendalen tok slutt omkring 1960. Mistravassdraget med sideelver ble sist utnyttet til fløting i 1970 og Trysilvassdraget i 1990. Transport med traktor og lastebil overtok for hest og fløting. Det finnes gamle fløtingsanlegg ved Mistra, Nydammen, og Gammeldammen. Ved Nydammen ligger også ei fløterbu og ei nybygd nålbu. Ved Gammeldammen er kun få spor bevart. I tillegg til disse tidligere registrerte fløtingsminnene finnes det rester etter fløtningsdammer ved utløpet av Sølensjøen ved Gammeldammen og Håbudammen. Det er også rester av en steinskjerm ved utløpet av Midthåen (sørenden av Sølensjøen). Nedenfor Slåtthåen i elva Sølva finnes det også rester av en gammel tømmerkistedam. Denne ligger vest for dagens elveleie på grunn av tidligere gravearbeider.

I tilknytning til tømmerdriften ble det bygd en rekke koier og ljørbuer for overnatting i skogen. De koiene som er bevart, er gått over til blant annet jaktbruk.

Buer og koier

Det er ikke foretatt noen registrering av gamle buer og koier oppført for skogsarbeidere, jegere eller fiskere. Basert på opplysninger fra kjentfolk er det laget en oversikt over hytter og buer i området, se vedlegg 9. I tillegg viser vedlegg 5, temakart bebyggelse, en oversikt over all bebyggelse i området.

Samiske kulturminner

Samene og deres forfedre har hatt tilhold i Skandinavia i uminnelig tid. Store deler av det som i dag oppfattes som tilnærmet uberørt natur og villmarkspregede områder i Norge kan være samiske kulturlandskap. Sporene etter den samiske bruken av et område er imidlertid vanskelig å finne ute i naturen, da man har vært svært forsiktige i sin utnyttelse av naturressursene og landskapet. Mye har helt sikkert grodd til og forsvunnet allerede, og de samiske kulturminnene er særlig utsatt for ødeleggelse.

Alle samiske kulturminner eldre enn 100 år er automatisk fredet, jf kulturminneloven § 4, 2. ledd. Det innebærer at de er gitt nasjonal verdi gjennom kulturminneloven. Hovedmålsettingen innenfor samisk kulturminnevern er *"å verne samiske kulturminner og kulturmiljøer for fremtidige generasjoner på en måte som bidrar til å styrke og videreføre samisk kultur og identitet."*

Innenfor Sølen landskapsvernområde er det ingen registrerte samiske kulturminner. Dette kan skyldes at det ikke er foretatt befaringer og registreringer. Sametinget mener imidlertid at det er et stort potensial for funn i området. Samiske kulturminner som er registrert i de tradisjonelle sørligste samiske områdene er i hovedsak spor etter boplasser med gammetufter, ildsted, rester etter teltboplasser, oppbevaringssted og beingjemmer. I tillegg er det også blant annet registrert reingjerder/intensivt beitete arealer, levninger etter samisk gårdsbruk, ulike typer anlegg brukt ved jakt, fangst og fiske, hellige fjell og offerplasser, graver og gravplasser samt andre steder det knytter seg sagn eller tradisjoner til.

Det sørligste reinbeitedistriktet i Norge i dag er *Svahken sijte* (Elgå reinbeitedistrikt) i Engerdal kommune i Hedmark. Det finnes imidlertid flere skriftlige kilder fra 1600-tallet om samisk tilstedeværelse vest for Femunden. Funn av pilspisser fra ca. 1000-1100 e.Kr. av såkalt samisk type i Hedmark, samt funnet av en samisk runebohmehammer fra omkring 1200 e.Kr. i Øvre Rendal er også interessant i denne sammenhengen.

Kulturminner i Sølen-området kan også være spor etter samiske fangstsamfunn, en eldre tidsepoke i sørsamisk tilpasning, der man drev med en fangstbasert reindrift. Dette kan være gravrøyser, ildsteder,

buestillinger og hele eller deler av fangstgropanlegg. Det kan være vanskelig å sette etnisk tilhørighet på denne typen kulturminner. At samer har drevet med jakt og fangst, er vel kjent og dokumentert.

Kulturmiljøer

Med bakgrunn i den kulturhistoriske gjennomgangen og beskrivelsen av kjente kulturminner innenfor landskapsvernområdet, er det definert 3 overordnede kulturmiljøer; Misterdalen, Sølenmassivet og Sølensjøen. Med overordnede kulturmiljøer menes områder der kulturminnene inngår i en større sammenheng. I Sølen landskapsvernområde ligger kulturminnene spredt og de inngår i kulturhistoriske sammenhenger og større strukturer. Fangstanleggene for villrein er et eksempel på slike store, sammenhengende strukturer som tar hele landskapet i bruk. Det samme gjelder setrene. De har en innbyrdes plassering bestemt av tilgangen på beiteressurser, og de er knyttet sammen langs gamle vegfar.

Innenfor disse overordnede miljøene finnes det *lokale kulturmiljøer*. Dette er for eksempel et fangstanlegg som består av flere ulike kulturminner, eller en setervoll med kulturlandskap og bygningsmiljø. Se vedlegg 8, temakart kulturminner og vedlegg 10, for oversikt over lokale kulturmiljøer i området.

Eksempler på lokale kulturmiljøer er rester etter de omfattende forhistoriske fangstanlegg for villrein og delvis elg som finnes innenfor landskapsvernområdet. Sølenskaret med fangstanlegg og buestilling utgjør blant annet et avgrenset kulturmiljø. Pilegrimsleden går også gjennom Sølenskaret. I Vesleskaret er det et forhistorisk fangstanlegg for villrein av rusetypen, dvs. ledegjerder som samlet dyrene inn i en trakt og utfør et stup. På østsiden av Sølensjøen ligger et fangstanlegg inn fra Gravneset mot Rødsandlikampen. Ellers finnes det langs Sølna et lokalt kulturmiljø med enkelte spor etter fløting i form av en steinskjerm og restene av en tømmerkistedam, samt et førhistorisk fangstanlegg for elg og rein.

Skoghusvære/stall i Misterdalen. Foto: Hilde Nystuen

3 BEVARINGSMÅL

3.1 NATURKVALITETER OG BEVARINGSMÅL

Formålet med vernet av Sølen landskapsvernområde er å ta vare på et natur- og kulturlandskap med verdifulle naturkvaliteter og store opplevelsesverdier. Området har kvartærgeologisk verdifulle landskapsformer og forekomster, mange verdifulle kulturminner og biologisk mangfold. For å følge opp formålet og sikre at naturkvalitetene ivaretas, er det behov for tydeliggjøring av formålet og konkretisering av bevaringsmål.

For å ha en god planmessig gjennomføring av aktuelle tiltak og en systematisk oppfølging av dem, skal forvaltningsplanen inneholde overordnede forvaltningsmål og konkretisere bevaringsmål for naturkvalitetene. En forvaltning ut fra bevaringsmål basert på tilstandsvurdering og overvåking, vil gi en bedre kvalitetssikring av de tiltakene som prioriteres gjennomført. I det ligger også å skaffe seg grunnlag for å dokumentere i ettertid om iverksatte tiltak har hatt ønsket effekt. Dette er avgjørende for vurdering av behovet for oppfølgende tiltak.

Naturkvalitet er definert som de naturtypene, artene, geologien og landskapet som skal bevares i et verneområde. For hver naturkvalitet er det definert **bevaringsmål**. Bevaringsmål definerer den tilstanden man ønsker at en naturkvalitet i verneområdet skal ha. Bevaringsmål skal være målbare og kan for eksempel presiseres gjennom mål for areal, nødvendige strukturer/prosesser eller forekomst av bestemte arter. Bevaringsmål kan betraktes som en utdyping og presisering av verneforskriftens formålsparagraf som tradisjonelt ofte har vært relativt overordnet og lite konkret. Det kan også knyttes bevaringsmål til andre deler av formålet med opprettelsen av et verneområde, som friluftsliv.

Tilstandsvariabel er en indikator som brukes til å vurdere tilstanden til en naturkvalitet. Det er definerte bevaringsmål for de tilstandsvariablene som har betydning for tilstanden for den gitte naturkvaliteten. Hvilke tilstandsvariabler det er aktuelt å sette bevaringsmål for, vil variere for de ulike vernekvalitetene. For hver tilstandsvariabel er det ført opp metode for overvåking, vurdering av tilstandsklasse og aktuelle tiltak. Tilstandsvariablene er gruppert i henhold til NiN-tilstandsvariabler (www.naturtyper.artsdatabanken.no).

Hensikten med bevaringsmål for enkeltarter er å dokumentere utviklingen i populasjoner eller utbredelsesareal. Dette er først og fremst viktig for rødlistearter der det er risiko for at arten dør ut enten lokalt eller nasjonalt. For de naturkvaliteter der status er kjent, vil det gå greit å fastsette bevaringsmål. Derimot vil det for de naturkvaliteter der status er ukjent eller ikke tilstrekkelig kjent være behov for videre undersøkelser før bevaringsmål fastsettes. Overvåking av bevaringsmål i verneområdet vil kunne bidra til å heve kunnskapen om utviklingen av naturkvalitetene og årsakene til observerte endringer. Overvåkingsprogrammet vil være viktig for å fastsette metoder for oppfølging og fastsetting av bevaringsmål er en løpende oppgave i forvaltningen av verneområdet.

For å definere naturkvaliteter og bevaringsmål kreves det at forvaltningen har god oversikt over naturtilstanden i området og utviklingstendenser. Kunnskapen om de ulike naturkvalitetene i Sølenområdet er god, men ikke fullstendig, og er basert på kartlegging av ulike vernekvaliteter under arbeidet med verneplanen.

Bevaringsmålene er knyttet til forvaltningsmål som igjen er utledet av verneformålet. Klare forvaltningsmål og gode retningslinjer for en differensiert forvaltning vil være viktige virkemidler for å

ivareta verneverdiene og bruken på en konsekvent og forutsigbar måte. Kapittel 4 og 5 omfatter retningslinjer for hvordan grunneiere og brukere av Sølen landskapsvernområde skal kunne fortsette sin virksomhet innenfor rammene som vernet setter. Retningslinjene viser til virksomheter og aktiviteter som ikke vil komme i konflikt med bevaringsmålene og gir råd om aktsomhet i visse situasjoner og viser til eksempler der det må innhentes tillatelse. All bruk og skjøtsel skal ha hovedfokus på å ivareta bevaringsmålene. Forvaltningens tiltak for å ivareta forvaltningsmålene og bevaringsmålene og som forvaltningsmyndigheten har ansvar for å sette i verk, fremgår av disse kapitlene og i summarisk tabell i vedlegg 3. Forvaltningsmål og retningslinjer knyttes også til temakart.

I de neste avsnittene er det satt bevaringsmål for utvalgte naturkvaliteter. I vedlegg 12 er det satt opp en samlet oversikt over bevaringsmålene med tilhørende overvåkingsprogram. Det er aktuelt å revidere overvåkingsprogrammet med tilhørende registreringsmetodikk oftere enn selve forvaltningsplanen.

3.2 LANDSKAP

3.2.1 Status og bevaringsmål

Sølenområdet er et unikt og særpreget landskap med store naturkvaliteter og opplevelsesverdier. Store deler av området fremstår som et intakt og urørt naturområde. Kontraster mellom større og mindre landskapsrom, mellom åpent og lukket og mellom det mektige Sølenmassivet og omkringliggende, relativt flate og dels skogkledde områder er karakteristisk og gjør dette landskapet spesielt.

De områdene som har landskapsmessig høyest verdi, er de som utgjør de sentrale delene av området med Mistravassdraget, selve Sølenmassivet og landskapsrommet rundt Sølensjøen. Dette er også områder som dels er vurdert som landskapsmessig svært sårbare. Samlet sett utgjør disse områdene selve kjernen der de store landskapsmessige kvalitetene kjennetegner området som helhet.

Landskapsvernområdet kan deles inn i 4 landskapsrom (delområder):

- Landskapsrommet rundt Sølensjøen (svært verdifullt og svært sårbart)
- Sølenmassivet med Ørsjøvola (svært verdifullt og svært sårbart)
- Området nord for Skånborket og Nysetra (verdifullt og sårbart)
- De sentrale deler med Mistra og tilførselsbekker (svært verdifullt og sårbart)

Det er en hovedmålsetting å sikre landskapet mot nye tekniske inngrep som kan føre til vesentlige endringer av landskapet og naturmiljøet. Generelt gjelder at dersom det blir synlige terrenginngrep/sår, bør det vurderes avbøtende tiltak i form av terrengtilpasning, revegetering og andre vurderinger av aktuell landskapssituasjon. Det er ingen områder som kan tåle flateinngrep uten at karakteren i området endres vesentlig.

Sølenmassivet er den klart viktigste landformen i det ellers relativt slake landskapet. I tillegg er det flere fjelltopper, koller og åser som stikker opp i landskapet og som utmerker seg som viktige terrengformer og har stor opplevelsesverdi. Mistravassdraget har sterke naturkvaliteter, som estetisk element og utgangspunkt for ulike aktiviteter. Landskapsmessig knyttes det størst mangfold til områdene rundt Sølensjøen og Mistra. Kulturminnene og kulturmiljøene er med på å formidle viktige deler av brukshistorien i området. Setrene innenfor landskapsvernområdet har, hver for seg og samlet, også en kulturhistorisk verdi. I landskaps- og opplevelsessammenheng er den historiske bruken av området og spor etter bruk viktige historiefortellende elementer som høyner verdien for folk som ferdes i området i rekreasjonssammenheng. Setrene inneholder biologisk viktige naturbeitemarker med en artssammensetning som skiller seg fra skogen rundt, og som gir områdene en særlig karakter. En

forutsetning for at seterlandskapet skal kunne fastholdes, er at de driftsformene som har skapt dette landskapet opprettholdes. Autentisitet og tradisjonelle driftsformer er viktig for helhetsinntrykket.

I tillegg til seterområdene er vegnettet den viktigste kulturpåvirkningen i dette landskapet. Veiene ligger i store trekk lett i terrenget uten store terrengutslag. Det finnes imidlertid noen mindre massetak i tilknytning til veiene som lokalt kan være forstyrrende for landskapsopplevelsen. Virkningen dempes imidlertid der gjengroing finner sted.

3.2.2 Trusler

Tekniske inngrep og ferdsel vil være hovedtruslene mot den verdien opplevelsen av urørt natur har. Ferdsel i seg selv er ikke en trussel mot disse naturkvalitetene, men når ferdselen går over fra å være sporløs til å forårsake slitasje og forsøpling kan opplevelsen av urørt natur bli forringet.

3.3 VEGETASJON OG INTAKTE ØKOSYSTEM (NATURTYPER)

3.3.1 Status og bevaringsmål

Landskapsvernområdet har spredte lokaliteter som er verdifulle og interessante for bevaring av biologisk mangfold. Biologisk mangfold er mangfold i jordens variasjon i livsformer, deres arvestoff og det kompliserte samspillet de er en del av. Biologisk mangfold knyttes til variasjon i tre organisasjonsnivåer: økosystem, arter og innenfor arter (gener).

Kartlegging av viktige naturtyper er utført etter DN-håndbok 13-1999 og kartlegging av verneverdig skog etter mal for naturfaglige registreringer av skog gitt av daværende Direktoratet for naturforvaltning. Våtmarksområdene Skånborkmyrene, Misterfløyet og sørvestsiden av Sølensjøen er særskilt undersøkt. Det ble ikke registrert spesielle botaniske verdier her, men områdene vurdert som viktige våtmarksområder for fugl. Det resterende arealet innenfor landskapsvernområdet er registrert mer overfladisk og stikkprøvemessig, og det er registrert verdier i første rekke knyttet til naturbeitemarker på setervoller.

Menneskelig aktivitet virker inn på forekomsten og utbredelsen av det biologiske mangfoldet. Landskapsvernområdet har lang skogbrukshistorie som har påvirket forekomst og utbredelse til mange av skogsartene som er avhengig av for eksempel kontinuerlig tilgang på død ved og gamle trær. I områdene rundt setrene har husdyrbeite påvirket sammensetningen av plantearter, og mindre arealer har blitt gjort om til rene beitevoller og noe dyrka mark. De senere årene har beitebruken sunket betydelig, og landskapsbildet endres mot naturlige suksesjonsstadier. Kulturmarktilknyttede arter vil på lang sikt fortrennes av arter som ikke har skjøtselsbetinget forekomst.

Næringsfattig berggrunn sammen med opphør av beite/skjøtsel kan i stor grad forklare det lave antallet lokaliteter med viktige naturtyper. Det er totalt registrert 3 lokaliteter knyttet til kulturlandskapet (verdi C, B/C og B) og 1 lokalitet knyttet til barskog (verdi C). I tillegg er et område ved Nupen like vest for Missjøen beskrevet. Dette området har kvaliteter som skiller seg fra omkringliggende skog, men det kvalifiserer ikke til betegnelsen naturtypelokalitet. De andre setervollene innenfor landskapsvernområdet har mindre variert beitemarksflora.

Det er få rødlistede arter innenfor landskapsvernområdet, men ulvelav er funnet på gadd, gamle stubber og gamle hus i de fleste skogområdene opp mot fjellet.

3.3.2 Trusler

Tekniske inngrep, motorisert ferdsel, ordinær ferdsel og andre forstyrrelser vil kunne påvirke ulike naturtyper i ulik grad. Enkeltinngrepene er ofte små, men summen av mange små inngrep og påvirkning i negativ retning, kan gi negative konsekvenser for det biologiske mangfoldet og variasjonen i naturen.

I utgangspunktet er det få særlig sårbare naturtyper i Sølen landskapsvernområde, men oppstyking av områder ved slitasje fra ferdsel, tekniske inngrep osv. vil kunne utgjøre en potensiell trussel for endring av naturtyper og dermed dyr og planters leveområder. Uttak av bålved, hogst av store døde trær og gjengroing kan være trusselfaktorer.

3.4 FRILUFTSLIV

3.4.1 Status og bevaringsmål

I henhold til verneformålet i verneforskriften skal allmennheten gis anledning til natur- og landskapsopplevelse gjennom utøvelsen av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging. Området er sårbart for slitasje på grunn av næringsfattig jordsmonn, og all ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

Sølen landskapsvernområde er relativt lite preget av menneskelige anlegg og aktiviteter og den fritidsmessige bruken av området har til nå i det vesentlige vært knyttet til tradisjonelle aktiviteter som jakt, fiske, turgåing til fots og på ski, kanoturer og bærturer. Det vil si til aktiviteter som ikke krever tilrettelegging og større anlegg. Se kap. 4.6. Friluftsliv og reiseliv og kap. 4.5. Jakt, fangst og fiske for nærmere beskrivelse av friluftslivet i området. Se kap. 5. Forvaltningsoppgaver og tiltak, og vedlegg 3 for oversikt over aktuelle tilretteleggingstiltak med mer.

Hensyn til verneformålet kan ivaretas gjennom kanalisering av ferdsel som kan være til skade for naturmiljøet til andre områder og årstider som tåler ferdselen bedre. Et mål kan være å overvåke påvirkning av ferdselen slik at man har mulighet til å oppdage eventuelle negative konsekvenser av ferdsel på et tidlig tidspunkt. God informasjon om natur – og kulturverdiene i området for de som ferdes der er viktig både for opplevelsesverdien og for å sikre hensynsfull ferdsel. Det kan oppstå konflikter mellom de som driver organiserte aktiviteter og de som ønsker seg stillhet og ensomhet. Motorisert ferdsel kan også være potensiell trussel mot det enkle friluftslivet. Opplevelsen av stillhet og ro er en viktig del av dette.

3.4.2 Trusler

Motorisert ferdsel kan være en trussel mot det enkle og naturvennlige friluftslivet. Opplevelsen av stillhet og ro er en viktig del av dette. I tillegg er slitasje og forsøpling en trussel mot opplevelsesverdien.

4 BRUKERINTERESSER

Dette kapittelet omhandler de ulike brukerinteressene som er berørt av verneforskriften. Verneforskriften danner rammen for hva som er tillatt innenfor Sølen landskapsvernområde. Forvaltningsplanen går ikke utover rammene som er gitt i verneforskriften. I den daglige forvaltningen er det formålsbestemmelsen i § 2 og vernebestemmelsene i § 3 som er sentrale i verneforskriften.

Hvert underkapittel innledes med en beskrivelse av status for den aktuelle brukerinteressen. Videre er det satt overordna mål for forvaltningen og utarbeidet temakart med stedfestet informasjon om brukerinteressene. Deretter blir rammer og regelverk beskrevet som en oppsummering av hva verneforskriften sier om vilkårene for den aktuelle brukerinteressen. Dette danner grunnlaget for retningslinjene for hvordan regelverket skal tolkes og praktiseres, basert på en vurdering av brukerinteressene i forhold til verneformålet. Til slutt kommer forslag på eventuelle tiltak for å oppnå forvaltningsmålene med beskrivelse av tiltaket, hvem som er ansvarlig, tidsramme og eventuell kostnad.

Vedlegg 11 gir en oppsummering av alle retningslinjer og vedlegg 3 omfatter en samletabell for alle aktuelle tiltak.

4.1 JORDBRUK

4.1.1 Status

Rendalen Østfjell er et tradisjonelt beite- og seterområde. Det er 8 seterområder innenfor landskapsvernområdet; Skånborket, Horndalen, Nysetra, Missjøhaugen, Misterdalen, Stollsetra, Jota og Lomnesmistersetra med 32 setrer registrert. Beitekvaliteten varierer mye og de forholdsvis store avstandene mellom setergrendene viser at området totalt sett representerer et magert beiteområde. De beste beitearealene finnes langs vassdragene. Det har tidligere vært aktiv setring med mjølkeproduksjon på setrene innenfor verneområdet, men den tradisjonelle seterdriften er i dag nedlagt. Beiteomfanget er for tiden av relativt lite omfang på grunn av rovviltsituasjonen med organisert beiting i utmark i Spekedalen og Søndalen nord for verneområdet. I Åkerådalen beiter storfe innenfor setervollen, mens det på Skånborket beiter storfe både innenfor vollområdet og utenfor.

Med unntak av tidligere benyttede setervoller er det i dag ingen dyrkede arealer i området, og det foreligger ingen konkrete planer om nydyrking innenfor verneområdet. Det foregår heller ingen høsting av betydning på setervollene. For store deler av området er beitebruken organisert gjennom seterlag som har sine beiteområder i fellesskap (sameier). Det finnes 9 slike beiteområder innenfor verneområdet. I tillegg omfatter verneområdet deler av beiteområdene til andre beitelag som har seterbebyggelsen utenfor området, dette gjelder Åkerådalen, Holla, Grøndalen, Viksetra, Bergevollen, Veslesetra, Søvollen, Haugsetvollen og Fuggvollen.

Det er registrert 3 naturtypelokaliteter med naturbeitemark med verdi lokalt viktig eller regionalt viktig innenfor verneområdet; Horndalen, Nysetra og Missjøhaugen. Se kapittel 2.2.2. og kapittel 3. bevaringsmål vegetasjon for nærmere beskrivelse.

Gjeldende rovviltforvaltning legges til grunn for denne forvaltningsplanen. Dette innebærer at beitebruken i utmark og på setervoller neppe vil øke. Tekniske innretninger, som rovviltsikker inngjerding eller intensiv gjeting, anses å være lite realistiske tiltak mot rovviltskader i dette området. Alt i alt forutsettes det derfor at dagens situasjon for jordbruket ikke vil bli vesentlig endret de nærmeste årene.

Innenfor verneområdet er det flere steder langs vei plassert bikuber som er inngjerdet (temakart 6). Dette er organisert av Hedmark birøkterlag.

Temakart

Vedlegg 5: Temakart bebyggelse.

Vedlegg 6: Temakart veier, kjørespor, masseuttak og bikuber

Vedlegg 9: Oversikt over seterbebyggelsen.

4.1.2 Mål for forvaltningen

Det er ønskelig at jordbruksdrift gjennom beiting og slått opprettholdes for å hindre gjengroing av setervollene og for å bevare kulturlandskapet og kulturminnene. Særlig opplevelsesverdien knyttet til synligheten av seterlandskapet og kulturminnene ivaretas ved å opprettholde tradisjonell beitevirksomhet. Gjengroing er en utfordring i området da beitedyr i dag er omtrent fraværende.

4.1.3 Rammer og regelverk for forvaltningen

Verneforskriftens § 3 vernebestemmelser

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området.

1. Landskapet

1.1. Inngrep i landskapet

Området er vernet mot inngrep eller tiltak som i vesentlig grad kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter. Med de unntak som følger av forskriftens pkt. 1.2 og 1.3 er det forbud mot inngrep som vegbygging, oppføring og ombygging av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, hensetting av campingvogner, bobiler og maskiner, bergverksdrift, vassdragsregulering, opplag av båter, graving og påfylling av masse, sprenging og boring, uttak og fjerning av større stein og blokker, mineraler eller fossiler, drenering og annen form for tørrlegging, nydyrking, nyplanting, bakkeplanering, framføring av luft- og jordledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av stier, løyper og lignende. Opplistingen er ikke uttømmende

Verneforskriftens § 3, pkt. 1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for:

- a) vedlikehold av bygninger, anlegg og innretninger. Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet. Vedlikehold omfatter ikke ombygginger eller utvidelser.
- b) vedlikehold av eksisterende veier og kjøretraséer slik at dagens standard opprettholdes. Nærmere retningslinjer skal fastsettes i forvaltningsplanen.
- c) drift og vedlikehold av jordbruksarealer og setervoller.
- d) anlegg av sanketrøer og nødvendig gjerding i regi av beitelag og Rendalen Renselskap.
- e) utendørs lagring av materialer, gjerdeutstyr og liknende i samsvar med en forvaltningsplan.

Verneforskriftens § 3, pkt 1.3. Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- a) oppføring av nye bygninger, anlegg og innretninger som er nødvendige for jordbruksformål.
- c) gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som går tapt ved brann og naturskade.
- d) oppdyrking/beitekultivering av nye arealer i tilknytning til eksisterende dyrkingsarealer.
- j) gjenopptakelse av jordbruksdrift eller seterdrift på nedlagte setervoller.
- k) riving av gamle bygninger, anlegg og innretninger og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk.

Verneforskriftens § 3, pkt. 2. Plantelivet:

2.1. Beskyttelse av plantelivet

Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Innføring av nye plantearter er forbudt. For dyrka mark gjelder forbudet mot innføring av nye plantearter kun plantearter som gjennom spredning kan redusere verneområdets verdi.

2.2. Beiting

Beiting er tillatt. Direktoratet for naturforvaltning kan ved særskilt forskrift regulere eller forby beite som skader landskapets særpreg og karakter.

Verneforskriftens § 3, pkt. 5.2. Bestemmelsene i 5.1. er ikke til hinder for:

c) motorferdsel på innmark og setervoller i forbindelse med jordbruksdrift.

h) motorferdsel for uttransport av syke/skadde bufe. Kjøretøy som benyttes skal være skånsomt mot markoverflaten. Det gis melding til ansvarlig oppsyn for verneområdet i forkant av kjøring.

Verneforskriftens § 3, pkt. 5.3. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

c) Utkjøring av saltstein på vinterstid i regi av beitelag.

Verneforskriftens § 3, pkt. 6.1. Forbud mot forurensning

Forurensning og forsøpling er forbudt. All bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet er forbudt.

Forvaltningsmyndigheten kan allikevel tillate kalking som er nødvendig for å reetablere fisk i et vann eller hindre at en art dør ut.

4.1.4 Retningslinjer

Generelt

Ivaretakelse av kulturlandskapet, biologisk mangfold og kulturminner er en del av formålet for opprettelsen av Sølen landskapsvernområde. Økende gjengroing er en utfordring for ivaretakelse av disse verneverdiene.

I verneområdet gjelder et generelt forbud mot inngrep og tiltak som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter og det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området. Alle nye jordbrukstiltak er i utgangspunktet forbudt og i § 3 pkt. 1.1 listes det opp blant annet oppføring og ombygging av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, vegbygging, nydyrking og bakkeplanering. Det er også et generelt forbud mot motorferdsel (jf. § 3, pkt. 5.1.), skade og ødeleggelse av plantelivet og innføring av nye plantearter (§ 3, pkt. 2.1.). Det er likevel gjort flere unntak fra disse vernebestemmelsene slik at forskriften er tilpasset behov innenfor jord- og skogbruk.

Vedlikehold av bygninger og anlegg, veger og kjøretraseer, drift av jordbruksarealer og setervoller (jf. § 3, pkt. 1.2.a, b, c.), gjerding og anlegg av sanketrøer i regi av beitelag og Rendal Renselskap (jf. § 3, pkt. 1.2.d) og beiting er tillatt (jf. § 3, pkt. 2.2.).

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til oppføring av nye bygninger, anlegg og innretninger som er nødvendige for jordbruksformål (jf. § 3, pkt. 1.3.a), til oppdyrking/beitekultivering av nye arealer i tilknytning til eksisterende dyrkingsarealer (jf. § 3, pkt. 1.3.d) og til gjenopptakelse av jordbruksdrift eller seterdrift på nedlagte setervoller (jf. § 3, pkt. 1.3.j).

Jordbruksdrift er definert gjennom plan- og bygningslovens rammer for landbruk, dvs. jord- og skogbruk, i landbruks-, natur- og friluftsområder (LNF) på vernetidspunktet. Andre utmarksnæringer, herunder jakt og fiske som bærer preg av fritidsbruk og som ikke er reell og inntektsgivende av noe omfang faller utenfor landbruksbegrepet. Rammene for hva som kan tillates av tilleggsnæringer som en del av jordbruksbegrepet på vernetidspunktet, vil være definert gjennom veilederen "Plan- og bygningsloven og Landbruk Pluss" (T-1443) utgitt av daværende Landbruks- og matdepartementet og Miljøverndepartementet i 2005. Det betyr at tiltak i jordbruket som faller utenfor gjeldende ramme for jordbruk på vernetidspunktet, ikke kan tillates. Det vil være viktig at hoveddelen av driftsgrunnlaget på setra utgjøres av jordbruksdrift som bygger opp under verneformålet, som beite, slått og vedhogst og

som har skapt det åpne kulturlandskapet. Tilleggsnæringer må medvirke til å opprettholde jordbruksdrift som bygger opp under verneformålet.

Oppføring av nye bygninger, anlegg og innretninger som er nødvendige for jordbruksformål (§ 3, pkt. 1.3.a.)

Oppføring av nye bygninger tilknyttet jordbruksformål er søknadspliktig og krever god dokumentasjon med hensyn til behov. Behov for bygninger for tilleggsnæringer skal løses gjennom bruk av eksisterende bygningsmasse, jf. også naturmangfoldlovens § 10 om samlet belastning. Se nærmere retningslinjer for bygninger i kapittel 4.7. Bygninger.

Beiting (§ 3, pkt. 2.2.)

Beiting er tillatt innenfor verneområdet. Det betyr at beiting ikke krever behandling etter verneforskriften. Beiting med husdyr er viktig for å opprettholde verneverdiene knyttet til kulturlandskapet i landskapsvernområdet. Det åpne seterlandskapet må skjøttes for ikke å gro igjen. Det samme gjelder for å ivareta plantene/floraen på setervollene. For lite beiting i fjellet og påfølgende gjengroing i dette området er en betydelig større utfordring enn overbeiting.

Det er innarbeidet en standardbestemmelse om at Miljødirektoratet ved særskilt forskrift kan regulere eller forby beite som skader landskapets særpreg og karakter. Denne standardbestemmelsen er å anse som en sikkerhetsventil i tilfelle beitebruken skulle endre seg vesentlig. Omfanget av beite i Sølenområdet har gradvis blitt mindre de senere tiårene, og det vurderes som svært lite sannsynlig at ovenstående bestemmelse vil komme til anvendelse.

Gjerding, sanketrøer og utendørs lagring (§ 3, pkt. 1.2.a, d, e og pkt. 1.3. c, k)

Verneforskriften er ikke til hinder for vedlikehold av anlegg, herunder gjerder, anlegg av sanketrøer og nødvendig gjerding i regi av beitelag og Rendal Renselskap og utendørs lagring av materialer, gjerdeutstyr og liknende i samsvar med forvaltningsplan.

Når det gjelder transport av materialer til gjerding/sanketrøer, kan det etter søknad gis dispensasjon til bruk av luft- og snøscootertransport (jf. § 3, pkt. 5.3.a). Se nærmere retningslinjer i kapittel 4.8. Motorisert ferdsel.

Det finnes i dag sanketrøer og gjerder rundt de enkelte setervollene og setertrøene i verneområdet. For det meste består dagens gjerder av nettinggjerde og enkelte steder skigard. Midlertidige elektriske gjerder benyttes i noen grad.

Gjerding tilknyttet setervoller sørger for å opprettholde vollenes verdi som kulturminne, mens større gjerdeprosjekter i utmark i regi beitelag eller Rendal Renselskap, jf. § 3.punkt 1.2.d., kan komme i konflikt med verneformålet. Gjerding utover behov tilknyttet beiting er søknadspliktig og inngjerding av frittseiendommer tillates ikke.

Omfattende gjerding kan ha virkning på landskapsopplevelsen, vegetasjon og fauna, og det kan hindre fri ferdsel i området. Det er derfor viktig at plassering, omfang og behov for slike anlegg også vurderes i forhold til verneformålet og verneverdier. Utforming og type gjerde vil også ha betydning. Plassering av gjerder bør tilpasses slik at ferdsel av folk og vilt påvirkes i minst mulig grad og hensyn til kulturminner ivaretas. Dette gjelder både mobile/midlertidige gjerder og permanente gjerder. Gjerdeanlegg av større omfang bør fortrinnsvis legges utenfor verneområdet. Nye sanketrøer av større omfang bør legges i tilknytning til setrene og i nærheten av vei og i dialog med forvaltningsmyndigheten.

Riving og gjenoppføring av anlegg og innretninger, samt gjenoppføring av anlegg og innretninger som går tapt ved brann eller naturskade og riving av anlegg og innretninger kan tillates etter søknad (jf. § 3, pkt. 1.3.c,k). Falleferdige gjerder som er skjæmmende eller til hinder bør fjernes. Midlertidige gjerder i forbindelse med beiting og sanking skal tas ned i etterkant av sesongen.

Lagring av materialer, gjerdeutstyr og liknende er tillatt, jf. § 3 punkt 1.2.e. Slikt materiell skal lagres slik at det ikke er landskapsmessig skjæmmende, i tilknytninger til bygninger, anlegg eller innretninger.

Saltstein og bikubeplasser

Størrelsen på innretninger i forbindelse med saltstein er så liten at de vurderes å falle utenfor søknadsplikten. Slike innretninger endrer heller ikke landskapets karakter vesentlig. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til utkjøring av saltstein vinterstid i regi av beitelag (§3, pkt. 5.3.c). Se nærmere retningslinjer i kapittel 4.8. Motorisert ferdsel.

Det finnes en del bikubeplasser nær vei innenfor verneområdet. Noen av disse er inngjerdet, andre ikke. Det er i utgangspunktet forbudt med inngrep som oppføring og ombygging av varige og midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, jf. verneforskriftens § 3 punkt 1.1. Se vedlegg 6 for oversikt over bikubeplasser. Oppsetting av bikuber på nye steder innenfor landskapsvernområdet er søknadspliktig etter § 3, pkt. 1.3.a. Binæringen kommer inn under jordbruksbegrepet og er tilskuddsberettiget over jordbruksavtalen dersom det er 25 bikuber eller mer.

For å gi god beskyttelse mot bjørn, er det nødvendig med gjerder som elektrisk trådgjerde med solid fundamenterte stolper. Denne typen gjerdning kommer ikke inn under gjerdning i forbindelse med beiting og er dermed søknadspliktig etter § 48 i naturmangfoldloven. I tillegg må grunneiers tillatelse innhentes. Gjerdene skal tas ned når de ikke er i bruk.

Drift av jordbruksarealer og setervoller (§ 3, pkt 1.2.c)

Kulturlandskapet utgjør en viktig del av verneformålet og vernebestemmelsene er ikke til hinder for drift og vedlikehold av eksisterende dyrket mark og setervoller. Dette omfatter pløying, gjødsling, sprøyting, såing med arter og sorter som er vanlig i jordbruket og mindre arbeider med grøfting på innmarka som er nødvendig for eksisterende drift. Nydyrking er ikke å regne som drift.

All bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet er forbudt i landskapsvernområdet (jf. § 3, pkt 6.1.). Likevel er vernebestemmelsene ikke til hinder for drift og vedlikehold av jordbruksarealer og setervoller. Det kan være behov ved drift av innmarksarealer å bruke kalk, gjødsel og plantevernmidler. Dette er tillatt, men det skal da legges vekt på at kalk og kjemikalier er uten rester av tungmetaller og andre miljøgifter, jf. verneforskriftens § 3 punkt 6 med forbud mot forurensning. Verneverdier skal ikke skades, og mengde, areal og tidsrom for bruk bør derfor vurderes nøye. Bruk av husdyrgjødsel, kunstgjødsel, kalk og sprøytemidler er også regulert gjennom forurensningsloven.

I landskapsvernområdet er plantelivet beskyttet mot skade og ødeleggelse som kan endre landskapets særpreg eller karakter vesentlig, og innføring av nye plantearter er i utgangspunktet forbudt. For dyrka mark gjelder forbudet mot innføring av nye plantearter kun plantearter som gjennom spredning kan redusere verneområdets verdi.

Noen mindre områder kan ha spesielle biologiske verdier hvor det ikke anbefales å gjødsle og hvor det er behov for å utarbeide skjøtselsplaner. Slike områder må registreres og kartfestes. For eksempel kan setervoller og jordbruksarealer som har vært brukt som ugjødsla beite og/eller slått uten pløying sammenhengende over lang tid ha høyt biologisk mangfold, og her bør det avstås fra pløying og harving, gjødsling og såing med nye sorter. Her bør beitebruk og slått prioriteres.

En utfordring i dag er gjengroing av setervoller og setertrær med einer, vier og lauvoppslag. Verneforskriften er ikke til hinder for rydding av einer og lauvoppslag innenfor setervollen. Det er viktig at omfanget av ryddingen tilpasses et etterfølgende beitetrykk eller slått, og at det er kontinuitet i skjøtselen.

Nærmere retningslinjer for skjøtsel, se kapittel 5.5. Skjøtsel.

Gjenopptakelse av seterdrift og jordbruksdrift, oppdyrking og beitekultivering (§ 3, pkt. 1.3.d, j).

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til gjenopptakelse av jordbruksdrift eller seterdrift på nedlagte setervoller. I tillegg kan det gis tillatelse til oppdyrking og beitekultivering av nye arealer i tilknytning til eksisterende dyrkingsarealer.

Ivaretagelse av et natur- og kulturlandskap med økologisk og kulturell verdi, med opplevelsesverdi er en del av formålet med opprettelsen av Sølen landskapsvernområde. Gjenopptaking av jordbruksdrift eller seterdrift på setervoller hvor den tradisjonelle driften har opphørt, vil derfor kunne være positivt for ivaretagelse av verneverdiene blant annet knyttet til kulturlandskap og biologisk mangfold. Opprettholdelse av jordbruksdriften er ønskelig i forhold til formålet med vernet.

Gjenopptakelse av seterdrift, jordbruksdrift og nydyrking må ikke komme i konflikt med spesielle natur-, kultur- og landskapsverdier. En bør unngå oppdyrking av gamle slått- og beitemarker og fjerning av kantsoner som er viktige kulturlandskapselementer. Det må vises hensyn til verneverdiene.

Søknad om nydyrking skal imidlertid vurderes konkret i forhold til verneverdiene i hvert enkelt tilfelle. Nydyrking skal skje i tilknytning til eksisterende dyrkingsarealer. Det er viktig å vurdere virkningen på biologisk mangfold, kulturlandskapet, kulturmiljøer og kulturminner, samt den visuelle virkningen på landskapet.

Nydyrking defineres slik (jf. Forskrift om nydyrking § 3):

- Opparbeiding fra udyrket mark til fulldyrket mark
- Opparbeiding fra udyrket mark til overflatedyrket mark
- Opparbeiding av jordbruksareal som har ligget brakk i over 30 år til overflatedyrket eller fulldyrket mark.

Opparbeiding av jordbruksareal fra overflatedyrket mark til fulldyrket mark er ikke nydyrking. Kulturmark som slåttemark (ugjødset slåtteng, urterike slåttenger m.v.) og enkelte typer av beitemark (ugjødset hagemark og einerbakker m.v.) er ikke overflatedyrket mark og opparbeiding av slike arealer til overflatedyrket eller fulldyrket mark er søknadspliktig.

Kultivering av eksisterende kulturlandskap og rydding av einer og lauvoppslag knyttet til seterområdene er ønskelig ut fra verneformålet. Med beitekultivering menes fjerning av tuer, busker, kratt og lyng for å fremme arter som beites av husdyr, uten at terrenget gjøres egnet for maskinell høsting. Beitekultivering utenfor setervollen og på nye arealer er søknadspliktig.

Ved rydding av vegetasjon for å hindre gjengroing kan det være aktuelt å gi tillatelse til stubbebehandling med kjemiske midler for å hindre ny gjengroing etter hogst. Forutsetningen er at det skjer som engangsbehandling i avgrenset omfang, og at skadevirkningen vurdert sammen med nytten ikke kommer i strid med formålet med vernet. Slik behandling skal ikke brukes i områder der det er dokumentert spesielt biologisk mangfold hvor denne behandlingen kan være skadelig. Det er en forutsetning at det foreligger skjøtselsplan for området.

Motorferdsel på innmark og setervoller i forbindelse med jordbruksdrift (§ 3, pkt. 5.2.c).

Det er tillatt med motorisert ferdsel på innmark og setervoller i forbindelse med jordbruksdrift uten at det må omsøkes jf. § 3, pkt. 5.2.c. Se nærmere retningslinjer i kapittel 4.8. Motorisert ferdsel.

Motorferdsel for uttransport av syke/skadde bufe (§ 3, pkt. 5.2.h.).

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for motorferdsel for uttransport av syke/skadde bufe. Kjøretøy som benyttes skal være skånsomt mot markoverflaten, jf. naturmangfoldlovens § 12 om miljøforsvarlige teknikker og driftsmåter. Det skal gis melding til ansvarlig oppsyn for verneområdet i forkant av kjøring. Se nærmere retningslinjer i kapittel 4.8. Motorisert ferdsel.

4.1.5 Tiltak

- Supplerende og oppdaterende registreringer av kulturlandskapsverdier i landskapsvernområdet. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten. **Tidsramme:** 2015-2019.
- Utarbeide skjøtelsesplaner for bevaring av biologisk mangfold, kulturlandskap og kulturminner og stimulere til tiltak for å ivareta de gamle slåtte- og beitearealene som har viktige naturtyper, holde kulturlandskapet åpent og opplevelsesrikt, samt ivareta verdifull seter- og utmarksbebyggelse. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten i samarbeid med kulturminnemyndighetene og andre aktuelle fagmyndigheter som landbruksavdelingen hos fylkesmannen. **Tidsramme:** 2015-2019.

Seter i Misterdalen. Foto: Hilde Nystuen

4.2 SKOGBRUK OG VEDHOGST

4.2.1 Status

Deler av landskapsvernområdet er tradisjonelt viktige skogbruksområder, særlig arealer langs Femund-Trysilvassdraget og i Mistras nedbørfelt. Historisk foregikk mesteparten av tømmerdriftene innenfor området mot tidligere fløtningsvassdrag som Mistra, Veslemistra, Horna, Grøna, Sølva og Femundselva. Årlige avvirkninger kunne i enkelte toppår ifølge gamle kilder ligge på 25-30.000 m³.

Med unntak av arealer i Ytre Rendal er det alt vesentligste av skogarealene innenfor landskapsvernområdet ikke driftsplantaksert. En stor grad av skjønn og erfaring må derfor legges til grunn for beregning av treslagsfordeling, bonitet, tilvekst m.m. Treslagsfordeling på produktivt skogareal i området er gran ca. 4 %, furu ca. 85 % og lauvskog 11 %. Gjennomsnittsboniteten på det produktive arealet er F9, og netto tilvekst er på ca. 0,115 m³ pr. dekar/år. Furuskogen i området har vært avvirket gjennom flere generasjoner, men på en del areal tilknyttet impediment og fjellskog finnes det grove dimensjoner og gammelskog.

Det alt vesentlige av produksjonsskogen innenfor landskapsvernområdet har status som vernskog med hjemmel i skogbruksloven, det vil si at avvirkning må skje ved selektiv hogst. Fra grunneierne er det opplyst at uttaket i vernskog erfaringsmessig ligger på 50-60 % av det som tas ut gjennom tradisjonell flatehogst/ frøtrestillingshogst. Det er videre anslått av grunneierne at det vil være mulig å avvirke ca. 6000 m³ årlig med selektive hogster. Avvirkning av gran vil utgjøre en beskjeden andel.

Det hogges noe ved til bruk på hytter og setrer innenfor verneområdet, men noe kjøres også inn.

4.2.2 Mål for forvaltningen

Det er et mål at utnyttelsen av skogressursene skal ligge innenfor rammene av verneformålet og ikke forringe verneverdiene i Sølen landskapsvernområde.

4.2.3 Rammer og regelverk for forvaltningen

Verneforskriftens § 3 vernebestemmelser

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området.

1. Landskapet

1.1. Inngrep i landskapet

Området er vernet mot inngrep eller tiltak som i vesentlig grad kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter. Med de unntak som følger av forskriftens pkt. 1.2 og 1.3 er det forbud mot inngrep som vegbygging, oppføring og ombygging av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, hensetting av campingvogner, bobiler og maskiner, bergverksdrift, vassdragsregulering, opplag av båter, graving og påfylling av masse, sprenging og boring, uttak og fjerning av større stein og blokker, mineraler eller fossiler, drenering og annen form for tørrlegging, nydyrking, nyplanting, bakkeplanering, framføring av luft- og jordledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av stier, løyper og lignende. Opplistingen er ikke uttømmende

Verneforskriftens § 3, pkt. 2. Plantelivet:

2.1. Beskyttelse av plantelivet

Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Innføring av nye plantearter er forbudt. For dyrka mark gjelder forbudet mot innføring av nye plantearter kun plantearter som gjennom spredning kan redusere verneområdets verdi.

2.4. Skogsdrift

Særpregede, dekorative og døde trær som preger landskapet skal ikke hogges. For øvrig er avvirkning og skjøtsel av skog tillatt i samsvar med forvaltningsplanen, jf. § 5.

2.5. Hogst av ved

Særpregede, dekorative og døde trær som preger landskapet skal ikke hogges. For øvrig er hogst av ved til eget bruk til hytter og setrer i landskapsvernområdet er tillatt i samsvar med forvaltningsplanen, jf. § 5.

Verneforskriftens § 3, pkt. 5.2. Bestemmelsene i 5.1. er ikke til hinder for:

d) motorisert ferdsel i forbindelse med avvirkning og skjøtsel av skog i henhold til punkt 2.4. forutsatt at kjøringen ikke medfører sporsetning som er landskapsmessig skjæmmende eller som kan forårsake vannavrenning og erosjon.

Verneforskriftens § 3, pkt. 5.3. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

d) motorferdsel i forbindelse med vedhogst til eget bruk etter punkt 2.5.

Verneforskriftens § 3, pkt. 7. Kulturminner

7.1. Vern av kulturminner

Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse

Forskrift om bærekraftig skogbruk

Formålet med denne forskrifta er å fremme eit bærekraftig skogbruk som sikrar miljøverdiane i skogen, aktiv forynging og oppbygging av ny skog, og god helsetilstand i skogen, jf. § 1 i skogbrukslova.

Fra forskrifta har vi plukka fram hovudprinsippa:

Plikt til å ta miljøhensyn. Ved gjennomføring av skogbrukstiltak skal skogeieren se til at det blir teke nødvendige omsyn til biologisk mangfald, friluftsliv, landskap og kulturverdiar i samsvar med føresegna i skogbrukslova. Skogeigar skal sjå til at også dei som gjer arbeid i skogen tek slike omsyn.

Plikt og krav til forynging. Skogeieren skal sørge for tilfredsstillende forynging etter hogst, og se til at det er sammenheng mellom hogstform og metode for forynging, jf. § 6 i skogbruksloven.

Skogeier skal gjennomføre nødvendige tiltak for å sikre tilfredsstillende forynging innen tre år etter hogst. Dersom forynginga skal skje ved planting skal den være gjennomført innen tre år etter hogsten.

Tiltak mot skader på skog. Skogeigar er ansvarleg for at hogst, framdrift, behandling av hogstavfall, ungsogpleie og andre tiltak blir gjennomførte på ein slik måte at det ikkje oppstår fare for insektskadar eller andre skadar på skog.

Vernskog

Vernskogbegrepet omfatter skog som tjener som vern for annen skog, skog som gir vern mot naturskader, og skog som ligger opp mot fjellet eller ut mot havet der skogen er sårbar og kan bli ødelagt ved feil skogbehandling, se skogbrukslovens § 12.

Når det gjelder Hedmark er vernskogen knyttet til den fjellnære skogen. Dagens vernskoggrensar og forvaltningsbestemmelser ble vedtatt i 1994. Etter disse bestemmelsene skal all hogst i skog som ligger over vernskog-grensen meldes skriftlig til skogbrukssjefen i kommunen. Det er vidare gitt spesielle retningslinjer og anbefalinger for hogst og foryngelse. Vernskoggrensens beliggenhet varierer noe etter lokale forhold, men ligger stort sett fra 700 til 800 moh.

Vernskoggrensa i Rendalen: 650 mo.h.

4.2.4 Retningslinjer

Skogsdrift (§ 3, pkt. 2.4.).

Skogsdrift (avvirkning og skjøtsel) er tillatt i samsvar med forvaltningsplanen etter nærmere retningslinjer. Retningslinjene er i samsvar med skogbrukslovens bestemmelser, bestemmelsene om vernskogforvaltningen i Hedmark og Norsk PEFC Skogstandard – standard for bærekraftig skogbruk.

Vernet vil ikke legge nye begrensninger på skjøtsel og drift av skogen isolert sett. Det alt vesentlige av produksjonsskogen innenfor verneområdet har status som vernskog med hjemmel i lov om skogbruk. I vernskog er det meldeplikt for hogst. Dersom bestemmelsene og retningslinjene for avvirkning og

skjøtsel som er innbakt i disse bestemmelsene blir fulgt, vil det ikke være i konflikt med verneformålet. Avvirkning i landskapsvernområdet skal meldes til skogoppsynet (kommunen) og skal skje etter verneskogbestemmelsene. Unntak er hogst av ved til husbehov som det ikke er meldeplikt for.

Norsk PEFC Skogstandard

Skogbruket i området drives i dag etter Norsk PEFC Skogstandard (og miljøstyringsstandarden ISO 14001), idet alle aktuelle skogsentreprenører og tømmerkjøpere er sertifisert. For områder som avvirknes, er det krav om dokumentasjon av miljømessig forsvarlig hogst.

Norsk PEFC Skogstandard er identisk med Levende Skog-standarden av 2006 med sine 25 kravpunkt, som er forpliktelser som skogeieren må følge ved forvaltningen av sin skogeiendom, enten den er direkte sertifisert eller med i en gruppesertifisering. Kravene gjelder på eiendomsnivå så fremt ikke annet er presisert.

I vernskog mot fjellet skal det legges vekt på å fremme og opprettholde et gammelskogpreg. Minst 50 % av skogen skal ha et gammelskogpreg. Ved hogst skal det i størst mulig grad brukes fjellskoghogst for gran og for furu småflatehogst og mindre frøtrestillinger. Følgende hogstformer tillates: Fjellskoghogst som gjennomhogst eller gruppehogster med flater opp til 2 dekar. Flatehogst og frøtrestillingshogst med flatestørrelse inntil 5 dekar på klimatisk utsatte områder og inntil 20 dekar der klimaet er mindre hardt. Særpregede, dekorative og døde trær som preger landskapet skal ikke hogges. Ved ungskogpleie og tynning skal den naturlige sammensetningen av treslag søkes opprettholdt.

Biologisk viktige områder skal ikke røres og tiurleiker og rovfuglreir skal ivaretas på spesielle måter. Nøkkelbiotoper og andre biologisk viktige områder skal ikke skjøttes på andre måter enn det som er beskrevet i skjøtelsesplaner.

Kantsoner mot myr, vann og vassdrag og kulturlandskap skal bevares og utvikles. De har en rekke viktige økologiske funksjoner og tjener flere formål knyttet til biologisk mangfold, vannkvalitet, landskap og friluftsliv. Kantsonene skal være fra 5 meter til 30 meter brede. Gjennomsnittlig bredde er 10-15 meter. Skog på fuktig og våt mark skal ha 25-30 meter brede kantsoner. Kantsonene kan plukkhogges og skal gjerne ha innslag av lauvtrær.

Søppel skal ryddes opp etter drift og hogstavfall skal ryddes bort fra bekker, elver, vann, stier og skiløyper etter avsluttet hogst.

Motorisert ferdsel i forbindelse med avvirkning og skjøtsel av skog (§ 3, pkt. 5.2.d)

Det er tillatt med motorisert ferdsel i forbindelse med avvirkning og skjøtsel av skog i henhold til punkt 2.4. forutsatt at kjøringen ikke medfører sporsetting som er landskapsmessig skjemmende eller som kan forårsake vannavrenning og erosjon jf. § 3, pkt. 5.2.d. Se nærmere retningslinjer i kapittel 4.8. Motorisert ferdsel.

Innføring av nye plantearter (§ 3, pkt. 2.1.)

Plantelivet beskyttes mot skade og ødeleggelse som kan endre landskapets særpreg og karakter vesentlig. Innføring av nye plantearter er forbudt. Treslagsskifte vil kunne endre landskapets særpreg eller karakter og er derfor ikke tillatt. Foryngelse bør fortrinnsvis skje naturlig og ved eventuell planting bør det benyttes stedege provenienser.

Vedhogst (§ 3, pkt. 2.5.)

Hogst av ved til eget bruk til hytter og setrer i landskapsvernområdet «er tillatt i samsvar med forvaltningsplanen», jf. verneforskriftens § 3, punkt 2.5. Slik vedhogst skal være i samsvar med

skogbrukslovens bestemmelser, bestemmelsene om vernskogforvaltningen i Hedmark og Norsk PEFC Skogstandard – standard for bærekraftig skogbruk. Særpregede, dekorative og døde trær som preger landskapet skal ikke hogges. Vedhogst er med på å hindre gjengroing av beitearealet, holde landskapet åpent og er positivt med tanke på biologisk mangfold. Hogst av ved til husbehov er ikke meldepliktig til skogoppsynet (kommunen). Vedhogsten må likevel skje i samsvar med retningslinjer fastsatt i ovennevnte bestemmelser, jf. omtale av bestemmelser om drift i vernskog foran.

Det er viktig å merke seg at vernskogbestemmelsene ikke er til hinder for å ivareta verneverdier innenfor landskapsvernområdet som er knyttet til det åpne landskapsrommet, naturmangfold og kulturlandskap/kulturminner.

Midlertidige skogshusvære

Det kan være behov for midlertidige skogshusvære i områdene der skogsdrift foregår. Vernebestemmelsens § 3 pkt. 1.1 forbyr oppføring og ombygging av bygninger og anlegg eller andre varige eller midlertidige innretninger. Eventuelle søknader om tillatelse til oppføring av slike bygninger eller innretninger må behandles etter naturmangfoldlovens § 48, men dette er kun aktuelt svært unntaksvis. Forvaltningsmyndigheten er innstilt på å finne rimelige løsninger dersom det dokumenteres konkrete behov.

Kulturminner (§ 3, pkt. 7.1.)

Alle kulturminner fra før 1537 og alle samiske kulturminner eldre enn 100 år er automatisk fredet i henhold til kulturminnelovens § 4. Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse (jf. verneforskriftens § 3, pkt. 7.1.)

Norsk PEFC Skogstandard omhandler i kravpunkt 13 kulturminner og kulturmiljø. Kulturminner skal ikke påføres skade og fredete kulturminner skal ikke berøres av kjøring eller markberedning. Motorisert ferdsel utenom eksisterende veger kan skade kulturminner og kulturmiljøer. Særlig utsatt er spor etter før-reformatoriske kulturminner. Kulturminner og kulturmiljøer (inkludert setervoller, hustuffer, stier og gamle veier) skal ikke tilplantes eller markberedes. Eksempler på viktige, og i mange tilfeller freda kulturminner og kulturmiljø er: kullgroper, kullmiler, tjæremiler, jernframstillingsplasser, gruver, boplasser, gamle veger og stier, steingjerder, setervoller, hustuffer, fangstanlegg, gravminner og tømmerrenner. Eventuell skogplanting vil på lang sikt kunne føre til at slike verdier blir forstyrret både visuelt gjennom tilgroing og gjennom planting direkte på kulturminner.

13. Kulturminner og kulturmiljøer

Kravpunktet skal sikre at det tas hensyn til kulturminner og mindre kulturmarker i skoglandskapet.

Krav og regler:

I tillegg til å ta vare på automatisk fredete kulturminner, skal det også tas hensyn til andre verdifulle kulturminner. Herunder skal det ikke etableres ny skog på kulturmarker mindre enn 5 dekar i skoglandskapet. Unntaksvis kan det etableres skog der omdisponering er godkjent av kommunen etter § 9 i jordloven, forutsatt at det ikke er i strid med hensyn til verdifulle kulturminner eller kulturmiljøer.

Det er skogeiers ansvar å gjøre seg kjent med hva som er registrert av kulturminner i skogen og ta hensyn ved hogst og skogbehandling. Et godt hjelpemiddel er å sørge for riktig markering av kjente kulturminner og kulturmiljøer i skogbruksplanen.

Anbefalinger og råd:

Registrerte kulturminner skal merkes tydelig og kartfestes før hogst, og det skal ikke kjøres nærmere enn 5 m fra kanten av kulturminnet (Kulturminneloven). Ved sluttavirkning bør ofte trær og busker på kulturminnet fjernes. Rydd også hogstavfall. Driftstraseer i bestand med mye kulturminner armeres/bares ned for å hindre terrengskader på mindre synlige kulturminner. Kulturminner og kulturmiljøer (inkludert setervoller, hustuffer, stier og gamle veger) tilplantes ikke og markberedes ikke. Eksempler på viktige og i mange tilfeller freda kulturminner og kulturmiljø er; kullgroper, kullmiler, tjæremiler, jernframstillingsplasser, gruver, boplasser, gamle veier og stier, steingarder, setervoller, hustuffer, fangstanlegg, gravminner og tømmerrenner.

Friluftsliv

Ifølge kravpunkt 7. Friluftsliv i Norsk PEFC Skogstandard skal det ved skogbrukstiltak legges vekt på å ivareta opplevelseskvalitetene, særlig langs stier og skiløyper og markskader bør utbedres raskt i mye brukte friluftsområder.

Skånsjøen, Skånborket. Foto: Hilde Nystuen

4.3 LAVSANKING

4.3.1 Status

Store deler av verneområdet er dekket av næringsfattig lavfuruskog. Disse arealene brukes i betydelig grad til innsanking av lav ("måssåsanking"). Tradisjonelt har "måssåsanking" vært en del av landbruksnæringen ved at laven ble brukt til dyrefôr. Laven ble da sanket om høsten og fraktet til bygds på snøføre. Slik høsting har opphørt. Laven brukes i dag til produksjon av kranser og dekorasjoner. På Åkrestrømmen er det en bedrift (Norske Moseprodukter AS) som tar imot og videreforedler denne utmarksressursen. Norske Moseprodukter AS er eneste bedrift i landet som driver med foredling, blant annet farging, av lav. Bedriften tar imot lav fra Alvdal, Stor-Elvdal, Tynset, Engerdal, Trysil, Åmot og Rendalen og plukkingen foregår over et areal på 15.000 km². Laven blir brukt i buketter, dekorasjoner, kranser, modeller m.m. Verneområdets beliggenhet med kort avstand til bedriften og lavens gode kvalitet gjør at det er et av de viktigste områdene i råvaresammenheng. God kvalitet med velutviklet "krone" på laven er et viktig kriterium for produksjonen. Lavsankinga foregår i områder mellom 6-800 mo.h. innenfor landskapsvernområdet. Kvaliteten på laven i snaufjellet er ikke slik at den egner seg til formålet.

Det er viktig med riktig plukkemetode ved sanking av lav, jf. naturmangfoldlovens § 12 om miljøforsvarlige teknikker og driftsmåter. Laven blir plukket for hånd og lagt i rammer på 65 x 45 x 10 cm. Når rammene er fylt opp veier de 8-9 kg. Vekta er derfor betydelig og rammene er vanskelige å bære over større avstander. Laven blir plukket på en slik måte at området blir "tynnet". Blir det plukket rent for lav blir det ingen gjenvekst. Med riktig plukkemetode kan det tas ut lav igjen etter 5-7 år. Reproduksjon og høsting skjer i et samvirke med skogskjøtsel og hogst, slik at lavområdene får passe tilgang til lys. Lavsanking og tømmerproduksjon synes slik sett å skje ut fra et godt utholdenhetsprinsipp. Tidsintervallet for lavsanking varierer og historisk sett er det plukket store mengder lav i området.

I forbindelse med lavsanking legges det ut vanningsanlegg. Utkjøring av vanningsanlegg og uttransport av laven skjer ved bruk av lette traktorer. Eksisterende vegnett nyttes så langt som mulig, men dersom uttaksområdet ligger et stykke unna bilveg, er det er nødvendig med bruk av traktor i terrenget.

Bedriftens råstoffleverandører er i alt ca. 100 personer og i 2011 hadde de 16 plukkere som kommer både fra kommunen og fra utlandet. I søndre deler av området er grunneierne organisert i et moselag som i fellesskap leier ut arealer til Norske Moseprodukter AS. Sanking i øvre del av Rendalen avtales med de enkelte grunneierne. Det tas ut ca. 1500 moserammer fra verneområdet hvert år, og i 2011 ble det totalt levert ca. 37.000 rammer til bedriften.

4.3.2 Mål for forvaltningen

Det er et mål at utnyttelsen av lavressursene skal skje på en skånsom måte, ligge innenfor rammene av verneformålet og ikke forringe verneverdiene i Sølen landskapsvernområde.

4.3.3 Rammer og regelverk for forvaltningen

Verneforskriftens § 3 vernebestemmelser

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området.

1. Landskapet

1.1. Inngrep i landskapet

Området er vernet mot inngrep eller tiltak som i vesentlig grad kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter. Med de unntak som følger av forskriftens pkt. 1.2 og 1.3 er det forbud mot inngrep som vegbygging, oppføring og ombygging av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, hensetting av campingvogner, bobiler og maskiner, bergverksdrift, vassdragsregulering, opplag av båter, graving og påfylling av masse, sprenging og boring, uttak og fjerning av større stein og blokker, mineraler eller fossiler, drenering og annen form for tørrlegging, nydyrking, nyplanting, bakkeplanering, framføring av luft- og jordledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av stier, løyper og lignende. Opplistingen er ikke uttømmende

Verneforskriftens § 3, pkt. 2. Plantelivet:

2.1. Beskyttelse av plantelivet

Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Innføring av nye plantearter er forbudt. For dyrka mark gjelder forbudet mot innføring av nye plantearter kun plantearter som gjennom spredning kan redusere verneområdets verdi.

Verneforskriftens § 3, pkt. 2.3 Lavsanking

Lavsanking er tillatt.

Verneforskriftens § 3, pkt. 7. Kulturminner

7.1. Vern av kulturminner

Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse

Verneforskriftens § 5. Motorisert ferdsel, pkt. 5.3 Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

e) Motorferdsel i forbindelse med lavsanking etter punkt 2.3.

4.3.4 Retningslinjer

Generelt (§3 punkt 2.1 og 2.3)

Ifølge verneforskriftens § 3 pkt. 2.3 er lavsanking tillatt. Hovedmålsettingen med opprettelsen av Sølen landskapsvernområde er å sikre landskapet mot nye tekniske inngrep som kan føre til vesentlige endringer av landskapets særpreg og karakter. Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse, jf. § 3 pkt. 2.1. Lavsanking er en viktig næring i området og forvaltningsmyndigheten mener at denne aktiviteten kan fortsette uten at den kommer i konflikt med verneformålet. Det er viktig med riktig plukkemetode ved sanking av lav slik at den blir tynnet for å sikre revegetering og at det ikke plukkes rent for lav, jf. også naturmangfoldlovens § 12. Rammer og annet utstyr skal ryddes bort etter bruk.

Midlertidige husvære og vannledninger

Det kan være behov for vanningsanlegg og midlertidige husvære i områdene der lavsankinga foregår. Vernebestemmelsens § 3 pkt. 1.1 forbyr oppføring og ombygging av bygninger eller anlegg eller andre varige eller midlertidige innretninger. Eventuelle søknader om tillatelse til oppføring av midlertidige bygninger eller innretninger må behandles etter naturmangfoldlovens § 48, og dette er kun aktuelt svært unntaksvis. Vedlikehold av anlegg og innretninger er tillatt.

Uttransport av lav og utstyr (§ 3, pkt. 5.3.e.)

Uttransport av lav lar seg ikke gjennomføre uten bruk av motoriserte kjøretøy. Se nærmere retningslinjer i kapittel 4.8. Motorisert ferdsel.

4.3.5 Tiltak

- Lage et oversiktskart som viser områdene som benyttes til lavsanking. Ansvarlig: Forvaltningsmyndigheten. **Tidsramme:** 2015-2019

4.4 RENDALSREN

4.4.1 Status

Villrein var det første hjortedyret som etablerte seg i Sølenområdet etter siste istid. Fra 1860-årene ble reinsdyrjakta drevet i et så stort omfang at villreinstammen i Rendalen Østfjell ble så godt som utryddet i 1907-1908. Rendølene startet et stort fellesløft og gjenreiste en reinstamme i Østfjellet. I 1921 stiftet grunneierne Rendal Renselskap og 90 tamrein ble kjøpt inn fra Tyinraktene i Valdres.

Landskapsvernområdet utgjør om lag 25 % av leveområdet for reinstammen i Rendalen Østfjell. Reinstammen blir forvaltet av Rendal Renselskap som er en grunneiersammenslutning. Status for reinstammen er eiendomsdyr som forvaltes etter reindriftslovens bestemmelser. Reinstammen har egen formell status - Rendalsren. Reinstammen beskattes ved avskyting gjennom salg av jaktkort. Ved avskyting skal prinsippene i kapittel VI i villloven legges til grunn. Det foreligger en konsesjon for driften som gjelder fram til 2018. Første konsesjon ble gitt i 1998, men stammen har vært forvaltet som eiendomsdyr siden 1921.

I øst grenser konsesjonsområdet til Rendal Renselskap mot samisk reindrift i Elgå reinbeitedistrikt (*Svahken sijte*) i Hedmark fylke og Femund reinbeitedistrikt i Sør-Trøndelag fylke (*Saanti Sijte* og *Gåebrien Sijte*). Forholdet mellom reinbeitedistriktene og Renselskapet er regulert gjennom en samarbeidsavtale fra 1992. I nord grenser Rendal Renselskap mot Tolga Østfjell villreinområde hvor den samme reinstammen, Rendalsrenen, forvaltes som villrein. For å holde Rendalsrenen inne på sine områder, er det opprettet en jaktfri sone i nord mot Tolga, og en jakt- og beitefri sone mot reinbeitedistriktene i øst. Den jakt- og beitefrie sonen i øst ligger i Engerdal kommune og grenser mot Rendalen kommune i vest og mot Tolga kommune i nord.

Vinterstammen utgjør pr. 2011 ca. 1700 dyr. Beiterregistreringer viser at området kan huse en stamme på ca. 2000 vinterdyr. Rendalsrenen har vinterstid sitt kjerneområde rundt Sølenmassivet. Kalvingsområder endrer seg en del over tid. Områdene sør for Sølen i Misterdalen og på Misterfløyet, samt nordover Sølendalen mot Skjellåvollen, har vært mye brukte kalvingsarealer de senere årene. Som tidlig vårbeite utnytter reinen alle setervoller i området, og større bukker går for seg selv fra våren av. Hovedtyngden av dyra trekker ned i åpne skogområder i sommerhalvåret, og treffes både i subalpin bjørkeskog så vel som i barskog. Om sommeren samler det seg en del storbukk helt i sør i Rendalen, for øvrig er flokkene på denne årstiden spredt over mesteparten av fjellområdet.

Det er ansatt eget oppsyn som bruker snøscooter vinterstid for å holde reinen innenfor lovlig område. Oppsynet er i reinens område minimum en dag pr. uke gjennom hele året. Når reinen kommer for nær reinbeitedistriktet i øst på vinterstid drives den tilbake. I dag benyttes 4 faste utgangspunkt for tilsynsturene vinterstid; Jotveien, Veslesetra, Søvollen og Gravåsen. I konsesjonsvilkårene fastsatt av Landbruks- og matdepartementet er Renselskapet pliktig til å sørge for at rein tilhørende selskapet som oppholder seg utenfor beiteareal hvor den har lovlig adgang til å beite, blir fjernet og overført til lovlig beiteareal.

Det gjennomføres flytelling vinter og vår, samt strukturtelling i februar/mars. I tillegg er det under utarbeiding et digitalt kart som viser reinens arealbruk og leveområde (vedlegg 11). Dette kartet gir ikke en fullstendig oversikt over helårsbeiter, sommerbeiter, vinterbeiter, trekkområder og kalvingsområder, men viser leveområdet, noe av vinterbeiteområdet og kjente trekk.

Avskytingen av rein pågår fra 20. august til 20. september, men kan vare fram til 1. oktober hvis det er behov for det. I 2011 ble det solgt jakt på rein for ca. 1,3 mill. kroner ekskl. mva. med en avskyting på

300 dyr. Med 2000 dyr i vinterstamme vil man kunne ha en avskyting på 300-500 dyr i året. Anslått framtidig verdi av salg av jakt på rein er beregnet til ca. 2 millioner kr. pr. år.

I forbindelse med reinsjakta i perioden 20. august til 20. september er det mye biltrafikk på fjellveiene inn i Rendalen Østfjell. Innenfor landskapsvernområdet gjelder dette spesielt fjellveien inn til Fiskevollen og Misterdalen. Rendal Renselskap styrer parkering til bestemte steder langs veien under reinsjakta.

Det finnes ikke tekniske anlegg av vesentlig omfang i terrenget knyttet til forvaltningen av Rendalsren.

Temakart

Vedlegg 10: Temakart Rendalsren, viser leveområdet og utgangspunkt for scootertraseer i forbindelse med tilsyn og avgrenset område hvor det er tillatt med tilsyn med scooter.

4.4.2 Mål for forvaltningen

En viktig del av Rendalsrenens leveområde ligger innenfor Sølen landskapsvernområde. Forvaltningen av stammen vil kunne fortsette innenfor rammene av verneformålet. Eventuell økt ferdsel kan bli en utfordring for reinen og dens bruk av området. Derfor er det viktig med god informasjon om reinens arealbruk og varsom og hensynsfull ferdsel i sårbare perioder.

4.4.3 Rammer og regelverk for forvaltningen

Verneforskriftens § 3, pkt. 1.2 Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for:

- a) vedlikehold av bygninger, anlegg og innretninger. Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet. Vedlikehold omfatter ikke ombygginger eller utvidelser.
- d) anlegg av sanketrøer og nødvendig gjerdning i regi av beitelag og Rendal Renselskap.

Verneforskriftens § 3, pkt. 2. Plantelivet:

2.1 Beskyttelse av plantelivet

Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Innføring av nye plantearter er forbudt. For dyrka mark gjelder forbudet mot innføring av nye plantearter kun plantearter som gjennom spredning kan redusere verneområdets verdi.

2.2 Beiting

Beiting er tillatt. Miljødirektoratet kan ved særskilt forskrift regulere eller forby beite som skader landskapets særpreg og karakter.

Verneforskriftens § 3, pkt. 5.1. Forbud mot motorferdsel

Motorisert ferdsel til lands og til vanns er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy.

Verneforskriftens § 3, pkt. 5.2. Bestemmelsene i 5.1 er ikke til hinder for:

- g) nødvendig bruk av beltekjøretøy på vinterføre i regi av Rendal Renselskap for tilsyn med rein i henhold til konsesjonsvedtak utformet ved kongelig resolusjon av 12. desember 2008 og forvaltningsplanen.

Landbruks- og matdepartementets konsesjonsvedtak av 16.12.2008:

Med hjemmel i § 8 i lov 15. juni 2007 nr. 40 gis Rendal Renselskap konsesjon for videre drift på et område med ytre avgrensinger som inntegnet på konsesjonssøknadens kartvedlegg.

Konsesjonen gis på grunnlag av hovedvedtektene for Rendal Renselskap slik de nå lyder. Endringer i vedtektene skal gjøres kjent for Landbruks- og matdepartementet.

Rendal Renselskap kan ha reinen umerket, jf. § 1 i forskrift om fritak fra plikten til å merke rein utenfor det samiske reinbeiteområdet, fastsatt 16. november 2007.

Høyeste reinstall er 2000 dyr i vårflokk, jf. driftsplan og reindriftsstyrets vedtak i sak 51/2005.

Reinen skal kunne bevege seg mest mulig fritt i hele konsesjonsområdet. Dette innebærer i denne sammenhengen at det kun skal være adgang til å iverksette tiltak, slik som for eksempel jaging eller driving, for å unngå sammenblanding med rein fra reinbeitedistriktene i øst. Reinen kan ikke under noen omstendighet jages eller drives i villreinområdet, jf. Viltloven §§ 3 og 46.

Det må til enhver tid foreligge gyldige samarbeidsavtaler med Femund og Elgå reinbeitedistrikter, og selskapet må sørge for at reinen ikke sammenblandes med rein tilhørende de samiske reinbeitedistriktene.

Reinstammen forutsettes beskattet ved avskyting. Ved avskyting skal prinsippene i kapittel VI i lov om viltet av 29. mai 1981 legges til grunn.

Reindriftingslovens bestemmelser gis anvendelse så langt det passer. I forbindelse med tilsynsvirksomhet, er det vinterstid adgang til bruk av snøscooter i den etablerte beitefrie buffersonen mot reinbeitedistriktene i øst, samt øst for grense avmerket av departementet på vedlagte kart. Snøscooter kan også, i den etablerte buffersonen, nyttes i forbindelse med eventuell skilling av rein hjemmehørende i Renselskapets område og tamrein tilhørende Femund og Elgå reinbeitedistrikter. Innenfor området hvor snøscooter kan benyttes, skal kjøring med snøscooter i forbindelse med tilsyn med reinen skje langs faste ruter. Rutene skal legges slik at sårbare naturområder unngås og slik at de medfører minst mulig belastning for friluftslivet. Fylkesmannen i Hedmark skal gjøres kjent med de fastsatte rutene. Det tas forbehold om endringer i rutene dersom de kommer i konflikt med natur- eller friluftslivsinteresser eller området vernes etter naturvernloven. For øvrig innebærer konsesjonen ikke adgang til annen bruk av kjøretøy i terrenget.

Konsesjonen gjelder fram til 1. januar 2018.

BESTEMMELSER I REINDRIFTSLOVEN

Kapittel 1. Innledende bestemmelser

§ 8. Reindrift utenfor det samiske reinbeiteområdet

Utenfor det samiske reinbeiteområdet kan reindrift ikke utøves uten særskilt tillatelse fra Kongen. Slik tillatelse kan bare gis til den som kan legge frem skriftlig samtykke fra vedkommende grunneiere og rettighetshavere eller på annen måte disponerer tilstrekkelig store og hensiktsmessig avgrensede reinbeitearealer. Tillatelse bør ikke gis for villreinområde. Det bør også vises varsomhet med å gi tillatelse for områder som ligger slik til i nærheten av reinbeiteområder at det kan skape konflikter. Tillatelse kan gis for begrenset tid og gjelder under ingen omstendighet etter at beiteretten er falt bort. Det kan settes nærmere vilkår for driften.

Sameiestrekning utenfor det samiske reinbeiteområdet kan disponeres til tamreindrift ved flertallsvedtak i samsvar med lov 18. juni 1965 nr. 6 om sameige.

Dersom eiere og brukere som rår over den største del av et fjellområde som er høvelig til tamreindrift, ønsker området disponert til slik virksomhet, men hindres i dette av enkelte grunneiere som ikke vil være med, kan bestemmelsene om sams tiltak i jordskifteloven § 2 bokstav e brukes tilsvarende.

Med Kongens godkjenning kan allmeningsstyret for inntil 10 år om gangen gi tillatelse til tamreindrift i bygdeallmenning utenom reinbeiteområde, dersom reindrift kan foregå uten vesentlig skade eller ulempe for de bruksberettigede.

Om tamreindrift i statsallmenning utenom reinbeiteområde gjelder bestemmelsene i fjellova § 17.

Kapittel 8. Forholdet til annen bruk

§ 65. Ferdsl i område hvor rein beiter

De som ferdes i område hvor rein beiter, plikter å vise hensyn og opptre med varsomhet slik at reinen ikke unødig uroes eller skremmes under beiting, flytting mv. Særlig hensyn skal vises i forbindelse med reinens brunsttid, kalving, merking, skilling og slakting.

Områdestyret kan, etter anmodning fra vedkommende distriktsstyre eller fra reieneierne i området, stille vilkår for eller nedlegge tidsbegrenset forbud mot større arrangement, idrettsstevne, jakthundprøve eller liknende virksomhet som kan være til særlig skade for reindriften. Vedtaket må gjelde et bestemt angitt område og kan bare fattes etter at grunneier og kommune er hørt. Gjelder vedtaket et konkret arrangement, skal også arrangør høres.

4.4.4 Retningslinjer

Generelt

Ifølge verneforskriftens § 3, pkt. 1.1. er området vernet mot inngrep eller tiltak som i vesentlig grad kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter. Bestemmelsene i pkt. 1.1. er ikke til hinder for anlegg av sanketrøer i regi av beitelag og Rendal Renselskap og nødvendig gjerding. Normalt vedlikehold av eksisterende anlegg og innretninger som opprettholder standarden på vernetidspunktet er tillatt uten at det må søkes forvaltningsmyndigheten om tillatelse. Det er også et generelt forbud mot motorferdsel jf. § 3, pkt. 5.1.

Nåværende konsesjon gjelder fram til 2018. Driftsplanen for Rendal Renselskap må være godkjent og oppdatert i forhold til gjeldende lovverk for å utgjøre et faglig grunnlag for forvaltningsmyndighetens søknadsbehandling.

For å ta vare på leveområdet for Rendalsrenen, er det av avgjørende betydning at man unngår nye tekniske inngrep. Det er spesielt viktig i områder med viktige trekk, beite- og kalvingsområder for reinen. Forbudet i verneforskriften mot nye tekniske inngrep er positivt for Rendalsrenens leveområde.

Når det gjelder opprettelse av nye stier/løyper, kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til det etter søknad dersom det ikke kommer i konflikt med verneformålet. Det forutsettes da at det ikke kommer i konflikt med viktige landskapsmessige eller naturfaglige interesser. Det er også viktig for Rendalsrenen, sjøl om den forvaltes etter reindriftsloven, at viktige trekkområder, beite- og kalvingsområder ivaretas. Spesielt vinterstid og i kalvingstida er reinen sårbar for forstyrrelser og stress. Ifølge reindriftslovens § 65 skal de som ferdes i område hvor rein beiter, vise hensyn og opptre med varsomhet slik at reinen ikke unødig uroes eller skremmes under beiting, flytting mv. Særlig hensyn skal vises i forbindelse med blant annet reinens brunsttid og kalving. Med hjemmel i reindriftsloven kan det også stilles vilkår eller nedlegges tidsbegrenset forbud mot større arrangement og lignende.

Beiting (§ 3, pkt. 2.1 og 2.2.)

Beiting er tillatt, men plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse som kan endre landskapets særpreg eller karakter. Det er innarbeidet en standardbestemmelse om at Miljødirektoratet ved særskilt forskrift kan regulere eller forby beite som skader landskapets særpreg og karakter. Denne standardbestemmelsen er å anse som en sikkerhetsventil i tilfelle beitebruken skulle endre seg vesentlig. Det kan eksempelvis være endringer der resultatet er at det naturlige dyrelivet blir fortrenget eller at plantearter/vegetasjonssamfunn står i fare for å forsvinne på grunn av for sterkt beite- eller slitasjepress. Antall rein må samsvare med beitegrunnet.

Sanketrøer og gjerding (§ 3, pkt 1.2.a og 1.2.d.)

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for vedlikehold av anlegg, herunder gjerder. Det eksisterer i dag ingen gjerder eller gjerdeanlegg innenfor verneområdet i regi av Rendalen Renselskap.

Anlegg av nye sanketrøer og nødvendig gjerding i regi av Rendal Renselskap er tillatt jf. verneforskriftens § 3, pkt. 1.2.d. Dette kan være gjerding i form av sperregjerder, skillegjerder, merkegjerder, slaktegjerder og sanketrøer. Sperregjerder kan ha omfattende virkning på vegetasjon og fauna, og det kan hindre fri ferdsel i området. Det er derfor viktig at plassering, omfang og behov for slike anlegg vurderes av Rendalen Renselskap i forhold til verneformålet og verneverdier. Utforming og type gjerde vil også ha betydning.

Plassering av gjerder bør tilpasses slik at ferdsel av folk og vilt påvirkes i minst mulig grad, og kulturminner skal hensynstas. Dette gjelder både mobile/midlertidige gjerder og permanente gjerder. Gjerdeanlegg av større omfang bør fortrinnsvis legges utenfor verneområdet. Midlertidige gjerder skal tas ned og ryddes bort etter bruk. Renselskapet bør ha en dialog med forvaltningsmyndigheten i forbindelse med eventuell gjerding eller anlegg av sanketrær.

Tilsyn med rein i regi av Rendal Renselskap (§ 3, pkt. 5.2.g).

Rendal Renselskap har i den nåværende konsesjonen fra Landbruks- og matdepartementet gjennom vilkår fått tillatelse til å forhindre sammenblanding av rein fra tilgrensende samiske tamreinområder. Konsesjonen gjelder til 2018. I verneforskriftens § 5, pkt. 5.2.g. er det hjemmel til nødvendig bruk av beltekjøretøy på vinterføre i regi av Rendal Renselskap for tilsyn med rein i henhold til konsesjonsvedtak utformet ved kongelig resolusjon av 12. desember 2008 og forvaltningsplanen.

I oppsynssammenheng er Rendal Renselskap avhengig av scooter på vinterstid. Oppsyn er viktig for å hindre at reinen trekker over til områder utenfor Renselskapets område. Dette gjelder i ytterkantene av driftsområdet mot reinbeitedistriktene i øst. Motorisert ferdsel på barmark i forbindelse med oppsyn tillates ikke innenfor verneområdet. På sommerstid benyttes bil etter etablerte bilveier, samt ferdsel til fots ved oppsyn.

Ifølge Rendal Renselskaps konsesjon skal reinen kunne bevege seg mest mulig fritt i hele konsesjonsområdet. Det er kun adgang til å iverksette tiltak, slik som for eksempel jaging eller driving, for å unngå sammenblanding med rein fra reinbeitedistriktene i øst. Reinen kan ikke under noen omstendighet jages eller drives i villreinområdet, jf. villloven §§ 3 og 46.

Ifølge konsesjonen er det i forbindelse med tilsynsvirksomhet vinterstid adgang til bruk av snøscooter i den etablerte jakt – og beitefrie sonen mot reinbeitedistriktene i øst, samt øst for grense avmerket av departementet på kart (jf. temakart vedlegg 11). Nødvendig tilsyn er tilsyn for å hindre sammenblanding med rein fra reinbeitedistriktene i øst. Snøscooter kan også, i den etablerte buffersonen, nyttes i forbindelse med eventuell skilling av rein hjemmehørende i Renselskapets område og tamrein tilhørende Femund og Elgå reinbeitedistrikter. Innenfor området hvor snøscooter kan benyttes, skal kjøring med snøscooter i forbindelse med tilsyn med reinen skje langs faste ruter. Rutene skal legges slik at sårbare naturområder unngås og slik at de medfører minst mulig belastning for friluftslivet. Dersom de fastlagte rutene kommer i konflikt med natur- eller friluftslivsinteresser kan forvaltningsmyndigheten stille som vilkår at de flyttes. For øvrig innebærer konsesjonen ikke adgang til annen bruk av kjøretøy i terrenget.

Ifølge kongelig resolusjon av 18.02.2011, vernevedtaket for Sølen landskapsvernområde, forutsetter Klima – og miljødepartementet at snøscooterruter fastsettes i forvaltningsplanen, jf. også naturmangfoldlovens § 12. Kjøring i forbindelse med tilsyn skal begrenses til det strengt nødvendige.

For å komme inn i den avskytings- og beitefrie buffersonen og øst for grensen avmerket på kart, benyttes i dag 4 faste utgangspunkt for tilsynsturene vinterstid; Jotveien, Veslesetra, Søvollen og Gravåsen. Med utgangspunkt i daværende Miljøverndepartementets forutsetning, jf. ovenfor, foreslås at det fortsatt kan benyttes disse utgangspunktene for å kunne gjennomføre effektivt tilsyn utfra hvor reinen befinner seg innenfor den tillatte sonen, og for å kunne komme raskt inn i sonen uten å kjøre unødvendig langt. Oppsynet skal benytte allerede eksisterende scooterspor langs fjellveiene og holde seg til samme trase inn til området så langt det lar seg gjøre. Innenfor buffersonen skal det også bestrebes å holde de samme traseene så langt det lar seg gjøre. Den motoriserte ferdselen skal holdes på et minimum, jf. også naturmangfoldlovens § 10 om samlet belastning. Det skal føres kjørebok for alle

oppsynsturene med oversikt over omfang og traseer som benyttes for å kunne evaluere om ordningen fungerer.

4.4.5 Tiltak

- Det er viktig at forvaltningsmyndigheten og naturoppsynet har en nær dialog med Rendal Renselskap og deres oppsyn. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten i samarbeid med SNO og Rendal Renselskap. **Tidsramme:** Årlig.
- Utvikle temakart som viser Rendalsrenens arealbruk/funksjonsområder med sårbare områder som trekk, kalvings- og vinterområder oppdateres når ny kunnskap og registreringer foreligger. **Ansvarlig:** Rendal Renselskap, Reindriftsmyndigheten. **Tidsramme:** 2015-2019.

Rendalsren i Sølen. Foto: Hilde Nystuen

4.5 JAKT, FANGST OG FISKE

4.5.1 Status

Jakt

Det jaktes i dag elg, bever og småvilt og det foretas avskyting av rein innenfor landskapsvernområdet. Av småvilt er rype det klart viktigste jaktobjektet. Det finnes også hjort og rådyr i området, men avskytingen er liten og sporadisk.

I gjennomsnitt har det årlige uttaket av elg vært på ca. 60 dyr de siste ti årene. Fellingsprosenten har vært ca. 75 % av antallet fellingsstillatelser. Hele jaktarealet er beregnet til ca. 180.000 dekar. Elgjakta starter 25. september og varer til 15. november, noen år videre fram til jul.

Rendal Renselskap forvalter Rendalsreinen i området. Se kapittel 4.4. for status, rammer og retningslinjer.

Rypejakt starter 10. september og utøves i hele området, anslagsvis over et areal på ca. 350.000 dekar. I noen områder eller i spesielle tidsperioder er rypejakta leid ut til enkeltpersoner/grupper på flerårige kontrakter, i noen områder drives rypejakta av grunneierne sammen med familie/venner, i noen områder er det adgang til rypejakt gjennom kortsalg og i noen områder selges jaktkort på småvilt der rype er inkludert i en totalpakke.

Annen småviltjakt enn rypejakt er i praksis stort sett jakt på hare og skogsfugl. Slik jakt utøves mer eller mindre i hele området. Oversikt over omfanget og økonomisk betydning av denne jakta er mangelfull. Det er en bra bestand av bever i store deler av området. Det er i gjennomsnitt de siste 10 årene solgt ca. 10 jaktkort på bever i året.

Det eksisterer ingen driftsplaner for småviltforvaltning og det er til nå ikke gjennomført rypetaksering i området.

Verneområdet har mye ferdsel i forbindelse med avskyting av Rendalsren og rypejakta, både på vei og i terrenget.

Fiske

Det er knyttet betydelige fiskeinteresser til landskapsvernområdet, både i næringsfiske- og fritidsfiskesammenheng. Fisketradisjonene i Sølendalen er svært gamle, og næringsfisket i Sølensjøen forvaltes av lotteierforeningen. Det drives fiske helt fra veien åpnes på forsommeren til isen legger seg om høsten. I juli er det sikfisket som dominerer, mens om høsten tar fisket etter røye over. For mange av rettighetshaverne er Sølensjøfisket en vesentlig biinntekt. I Sølensjøen tas det ut ca. 15.000 kg sik i året. I tillegg kommer verdiene knyttet til fiske av røye og ørret.

Området er populært og mye benyttet for sportsfiske. De mest ettertraktede fiskeartene er sik, ørret, røye og harr. I tillegg til attraktive elvestrekninger er det 7 store sjøer i området og 19 mindre sjøer og fiskevann. Det selges fiskekort i mesteparten av sjøene og vassdragene. Vassdragene benyttes mye av lokalbefolkningen, men området trekker også til seg sportsfiskere fra hele Østlandet og fra tilgrensende deler av Sverige.

Landskapsvernområdet blir berørt av flere fiskekortområder; Ytre Rendal jakt- og fiskeforening, Grøndalen fritidsområde, Østageråda Jakt- og Fiskeforening, Spekedalen/Sølendalen

fiskeadministrasjon, Viksetra, Sølen grunneierlag og Storhåen. Noen fiskevann brukes bare privat, eksempelvis nordre Missjøen. I søndre Missjøen drives utleie av fisket sammen med fiskebu og båt hele sommerhalvåret. Mistra nevnes spesielt som attraktiv fiskeelv. Utleie av jakt- og fiskebuer gir leieinntekter for grunneiere og er derfor en vesentlig ressurs for flere av eiendommene i området.

I mange sjøer og vann foregår et aktivt kultiveringsarbeid som omfatter garnfiske, og det foregår utsetting av stedegen fisk i noen områder. Dette gjelder blant annet Mistravassdraget. Skånsjøen, Mistravassdraget, Ørsjøene og Nuptjønnen er berørt av kalkingsprosjekter, og det er laget driftsplan for Trysil – Femundvassdraget.

4.5.2 Mål for forvaltningen

Jakt, fangst og fiske kan foregå etter bestemmelsene i viltloven, laks – og innlandsfiskloven og innenfor rammene av verneformålet.

4.5.3 Rammer og regelverk for forvaltningen

Verneforskriftens § 3 vernebestemmelser

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området.

1. Landskapet

1.1. Inngrep i landskapet

Området er vernet mot inngrep eller tiltak som i vesentlig grad kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter. Med de unntak som følger av forskriftens pkt. 1.2 og 1.3 er det forbud mot inngrep som vegbygging, oppføring og ombygging av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, hensetting av campingvogner, bobiler og maskiner, bergverksdrift, vassdragsregulering, opplag av båter, graving og påfylling av masse, sprenging og boring, uttak og fjerning av større stein og blokker, mineraler eller fossiler, drenering og annen form for tørrlegging, nydyrking, nyplanting, bakkeplanering, framføring av luft- og jordledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av stier, løyper og lignende. Opplistingen er ikke uttømmende

Verneforskriftens § 3, pkt. 3. Dyrelivet

3.1 Jakt, fangst og fiske er tillatt i samsvar med gjeldende lovverk.

3.2. Nye dyrearter må ikke innføres.

Verneforskriftens § 3, pkt. 6.1. Forbud mot forurensning

Forurensning og forsøpling er forbudt. All bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet er forbudt.

Forvaltningsmyndigheten kan allikevel tillate kalking som er nødvendig for å reetablere fisk i et vann eller hindre at en art dør ut.

Lov om laks- og innlandsfisk

§ 9. Utsetting av fisk.

Uten tillatelse fra departementet er det forbudt å sette ut anadrome laksefisk, innlandsfisk og levende rogn eller unger av disse arter i vassdrag, fjorder og havområder, samt andre levende organismer i vassdrag.

Tillatelse til utsetting kan gis ved forskrift for visse arter og områder eller ved enkeltvedtak etter søknad.

§ 10. Kultiveringstiltak.

Uten tillatelse fra departementet må ingen sette i verk kultiveringstiltak for anadrome laksefisk og innlandsfisk.

Tillatelse til kultiveringstiltak kan gis ved forskrift for visse typer arbeider og områder eller ved enkeltvedtak etter søknad.

Departementet kan gi forskrift om etablering og drift av kultiveringsanlegg for anadrome laksefisk og innlandsfisk.

Forskrift for fiske i Storsjøen og dens ifallende bekker og elver, Rendalen og Åmot kommuner, Hedmark

Fastsatt av Fylkesmannen i Hedmark og Hedmark Fylkeskommune 13. februar 2012 med hjemmel i lov 15. mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk m.v. § 34 og forskrift 26. juni 2009 nr. 851 om fiske etter innlandsfisk mv. og fangst av kreps (innlandsfiskeforskriften) § 4. Jf. også lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 15 og § 16.

§ 2a. Fisketid i tjern og innsjøer

Ørret er fredet i perioden fra og med 15. september til og med 15. november.

§ 2b. Fisketid i rennende vann

Alt fiske er forbudt i perioden fra og med 1. januar til og med 20. mai.

Ørret i Mistra fra samløpet med Nordre Rena og opp til Nydammen (UTM sone 32 Ø 625077 N 6854991) er fredet i perioden fra og med 20. august til og med 31. desember. I øvrige bekker, elver og Mistra oppstrøms Nydammen er ørret fredet i perioden fra og med 1. september til og med 31. desember.

§ 3. Om redskap

Det er forbudt å nytte bunden redskap i elver og bekker. Alt fiske med bunden redskap i innsjøer er forbudt nærmere inn- og utløpsos enn 100 meter. Unntatt fra disse bestemmelsene er fiske etter sik i dens gytetid.

For å hindre spredning av fremmede organismer, herunder fiskearter, parasitter og sykdommer, og for å bevare stedegne arters genetiske tilpasninger, er det ikke tillatt å fiske med agnfisk som ikke forekommer naturlig på fiskeplassen.

Ved dregging i Storsjøen er det forbudt å nytte mer enn 6 sluker/stenger pr. båt.

Forskrift for fiske i nedbørsfeltet til Femund- og Trysilvassdraget og øvrige grensevassdrag, Os, Tolga, Rendalen, Engerdal og Trysil kommuner, Hedmark.

Fastsatt av Fylkesmannen i Hedmark og Hedmark Fylkeskommune 3. desember 2012 med hjemmel i lov 15. mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk m.v. § 34 og forskrift 26. juni 2009 nr. 851 om fiske etter innlandsfisk mv. og fangst av kreps § 4. Jf. også lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 15 og § 16.

§ 1. Formål

Forskriftens formål er å sikre en helhetlig forvaltning av bestandene av innlandsfisk i nedbørsfeltet til Femund- og Trysilvassdraget, og i øvrige grensevassdrag i kommunene Os, Tolga, Rendalen, Engerdal og Trysil. Fiskeressursene skal forvaltes i samsvar med lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold og lov 15. mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk m.v., slik at fiskebestandene bevares, samtidig som det legges til rette for utvikling og høsting av bestandene til beste for rettighetshavere og nærings- og fritidsfiskere.

I kraft 1 jan 2013.

§ 5b. Om redskap - agnfisk

For å hindre spredning av fremmede organismer, herunder fiskearter, parasitter og sykdommer, og for å bevare stedegne arters genetiske tilpasninger, er det ikke tillatt å fiske med agnfisk som ikke forekommer naturlig på fiskeplassen.

I kraft 1 jan 2013.

Det er ikke ørretfredning i det området av Femund-Trysilvassdraget som ligger innenfor Sølen landskapsvernområde.

4.5.4 Retningslinjer

Generelt (§ 3, pkt. 3.1. og 3.2.)

Jakt, fangst og fiske kan foregå som tidligere innenfor landskapsvernområdet. Verneforskriften legger ikke restriksjoner på disse aktivitetene utover det som følger gjeldende lovverk, dvs. viltloven og lov om laks- og innlandsfisk og forskrifter gitt i medhold av disse. Nye dyrearter må ikke innføres.

Jakt og fangst (§ 3, pkt. 3.1.)

Bruk av hund til jakt og trening av jakthund kan foregå i landskapsvernområdet etter gjeldende lovverk som reglene i viltloven og kommunale forskrifter med hjemmel i hundeloven. Etter hundelovens sikringsbestemmelse (§ 6) er det ikke lov å slippe hund løs i perioden 1. april – 20. august, verken i eller utenfor landskapsvernområdet.

Uttransport av felt elg og hjort (§ 3, pkt. 5.2.e og pkt. 5.3.h).

Se kapittel 4.8. Motorisert ferdsel for nærmere retningslinjer for uttransport av felt elg og hjort.

Fiske (§ 3, pkt. 3.1.)

Alt fiske etter ørret er forbudt fra og med 15. september til og med 15. november i Mistravassdraget jf. forskrift for Storsjøen og dens ifallende bekker og elver.

Utsetting av fisk er søknadspliktig etter laks- og innlandsfisklovens bestemmelser. Kultiveringsplan skal ligge til grunn for utsetting av fisk etter godkjenning av fylkeskommunen. Utsetting av fisk skal skje fra lokale fiskestammer dvs. med fisk med opprinnelse fra samme nedbørfelt som vannet der fisken skal settes ut. Når det gjelder behov for motorisert ferdsel for å transportere fisk ut til vatn, se kapittel 4.8. Motorisert ferdsel.

Tyngre fiskekultiveringstiltak, som for eksempel oppdemming, utgraving og andre biotopfremmende tiltak er ikke tillatt innenfor verneområdet. Tiltakene er søknadspliktige (jf. § 48 naturmangfoldloven) og må vurderes i forhold til hvilke inngrep de medfører og om inngrepene medfører at landskapets særprege eller karakter endres. Midlertidige innretninger i forbindelse med uttak til fisk til avl som feller/netting er søknadspliktig etter § 48 i naturmangfoldloven.

Retningslinjer for opplag av båter, se kapittel 4.6. Friluftsliv og reiseliv.

Kalking (§ 3, pkt. 6)

Forvaltningsmyndigheten kan tillate kalking som er nødvendig for å reetablere fisk i et vann eller hindre at en art dør ut. Kalking skal foregå etter en kultiveringsplan og det stilles krav til dokumentasjon av behov. Det vil kunne gis tillatelse til kalking i vann der dette er gjort tidligere. Det kan også gis tillatelse til kalking av nye vann dersom dette ikke strir mot verneformålet, og er av vesentlig betydning for å opprettholde viktige funksjoner i vassdraget som livskraftige fiskebestander og annet biologisk mangfold.

Retningslinjer for uttransport av kalk, se kapittel 4.8. Motorisert ferdsel.

Utleie

Det er lange tradisjoner for jakt, fangst og fiske i området, og vernebestemmelsene er ikke til hinder for salg av jakt- og fiskerettigheter. I dag drives disse aktivitetene hovedsakelig som fritids- og rekreasjonsaktiviteter, men de drives også som næring gjennom salg av jakt og fiske med eller uten overnatting, samt næringsfiske i Sølensjøen.

Utleie av gamle seterbygninger eller hytter for jakt og fiske i reiselivssammenheng kommer normalt ikke i strid med verneformålet. Bruksendring av for eksempel setrer eller driftsbygninger vil imidlertid normalt være søknadspliktig etter plan- og bygningsloven. Tillatelser til oppføring av nye bygninger for utleie i forbindelse med salg av jakt – og fiskerettigheter i landskapsvernområdet kan ikke påregnes, jf. også nærmere retningslinjer for bygninger i kapittel 4.7. Bygninger.

4.5.5 Tiltak

- Lage en oversikt over vann hvor det er satt ut fisk og hvilke vann som kalkes. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten. **Tidsramme:** 2015-2019.

4.6 FRILUFTSLIV OG REISELIV

4.6.1 Status

I St.prp.nr 65 (2002-2003) la regjeringen fram en utredning om bærekraftig bruk av utmark og fjellområdene i Norge, den såkalte "Fjellteksten". Det ble lagt til grunn at natur- og kulturressursene i de norske fjellområdene representerer et stort potensial for fortsatt sysselsetting og bosetting gjennom bærekraftig bruk, vern og verdiskaping. Dette er fulgt opp i blant annet St.meld. nr. 26 (2006-2007) om regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand. Her vises det til at arbeidet med forvaltningsplaner for verneområdene skal prioriteres med sikte på økt bruk uten at verneverdiene svekkes. Natur- og kulturverdiene i fjellområdene skal bevares som kilde til friluftsliv, rekreasjon, natur- og kulturopplevelser ved en forvaltning som tar utgangspunkt i rammebetingelsene som den sårbare fjellnaturen setter.

Nasjonal politikk er å åpne for økt miljøtilpasset turismevirksomhet som ikke kommer i konflikt med verneformålet. Tilrettelegging skal skje på naturens premisser, men med premisser som samtidig åpner for flerbruk. Tiltak innenfor nasjonalparker og landskapsvernområder i forbindelse med turisme skal selvsagt vurderes på samme måte enten tiltaket er av kommersiell eller ikke-kommersiell karakter. Det er tiltakets innvirkning i forhold til verneformålet som skal være avgjørende, ikke om tiltaket har næringsmessig betydning.

Rendalen er den tredje største hyttekommunen i Hedmark, etter Ringsaker og Trysil. Kommunen har vel ca. 2.600 av fylkets 31.000 hytter. I randområdet til verneområdet i sør (Grøndalen, Holla, Nøkkelåkjølen, Renådalen, Renåskarven, Skoghulleigen og Renåfjellet) som ligger inntil 7 km fra vernegrensa, er det store hyttekonsentrasjoner på til sammen ca. 865 bebygde hytter, som i stor grad bruker arealer innenfor verneområdet som utfartsområder. I vedtatt arealplan er det åpnet for 440 nye fritidsboliger i randsona til landskapsvernområdet og i tillegg ligger i samme område ca. 710 ubebygde tomter i vedtatte reguleringsplaner. Innenfor landskapsvernområdet er det 202 bebygde fritidseiendommer. Utenfor landskapsvernområdet inntil 7 km fra vernegrensa i nord, vest og øst er det 130 hytter i dag, det er åpnet for 30 nye i kommuneplanen og 107 tomter er ledige i regulerte områder.

Rendalen Østfjell er et stort fjellområde som er relativt lite preget av menneskelige anlegg og aktiviteter. I tillegg er det landskapsmessig variert med betydelige innslag av storslagne landskapselementer. Den fritidsmessige bruken av verneområdet er i det vesentlige knyttet til tradisjonelle aktiviteter som jakt, fiske, turgåing til fots og på ski, kanotur og bærturer, dvs. aktiviteter som krever lite tilrettelegging og større anlegg.

Store deler av området er forholdsvis lett tilgjengelig, spesielt i sommerhalvåret. Rendalen Østfjell har et relativt godt utbygd nett av merkede turstier. Fjellveiene egner seg godt for sykkelturer. Mistra sør for søndre Missjøen, Sølva og Sølensjøen egner seg godt for padling.

Vinterstid er verneområdet lettest tilgjengelig fra enden av vinterbrøytet vei ved Veslesetra i vest og fra vegen inn til Gravåsen i sør. Dette er utgangspunkt for flere skiløyper. Helt i vest ved Veslesetra kjøres det løyper nordover til Kjølvollen og Søvollen, rundt Envola, ned til Misterdalen og over fjellet fra Stonga til Søvollen. I sør kjøres det løyper ved Sandbu/Gravåsen, Holla og Nøkkelåkjølen, Jota og Gravåsen og fra Fjellheimen til Sølnerberget. Det kjøres også opp løyper i tilknytning til påskeferien ved Fiskevollen og fra Misterdalen til Horndalen. For adkomst vinterstid til seterområdene blir det benyttet snøscooter langs veitraséene i området. Disse scootertraséene blir også benyttet av skiløpere for turer inn i fjellområdet. Først i februar krysser Femundløpet (hundeløp) Sølensjøen i randsonen til verneområdet.

Innfallsportene til Sølen landskapsvernområde ligger utenfor verneområdet. Forvaltningsmyndigheten har mulighet for å bidra med forvaltningsmidler til nødvendige tiltak ved innfallsportene, se tiltaksliste i vedlegg 3.

Tabell 10: Oversikt over innfallsporter til Sølen landskapsvernområde

Innfallsport/ Sted	Antall informasjonstavler
Veslesetra	1
Fiskevollen og Mefurua	2
Grønholmen, Jota, Lomnesmisterdalen	1
Østsiden av Sølensjøen	1
Sølenstua	1
Grøndalen/Gravåsen	1
Søvollen/Mistertjønna	1
Haugsetvollen og Sølenkroken	1

Innenfor verneområdet finnes det i dag ingen turisthytter, selvbetjente eller betjente, med overnattingsmuligheter. Rendalen kommune har to eiendommer, som ligger rett innenfor landskapsvernområdet ved Sølensjøen. Mefurua som ligger sør for Fiskevollen og Sølenroa på østsida i sørenden av Sølensjøen. Her er det flere hytter som i dag leies ut på åremål eller døgnbasis.

Det er et betydelig omfang på utleie av setrer, buer og hytter i forbindelse med jakt, fiske og friluftsliv innenfor verneområdet. Denne virksomheten skjer i regi av den enkelte eier av husvære, og det foreligger ikke tallmateriale som belyser det samlede omfanget. I tillegg er det en del buer spredt i terrenget som er åpne for allmennhetens bruk. Antallet slike buer er størst sør i verneområdet.

Rendalen kommune har laget et eget turkart for kommunen i målestokk 1:100.000 som blant annet viser anbefalte turstier, skiløyper, buer/hytter som er åpne for allmennheten og setrer/hytter som er til utleie. I tillegg er det både i fjell- og skogområdene en rekke godt synlige stitraséer som ikke er spesielt merket, men som framgår av kart over området. Det finnes også enkelte gamle ferdselsårer som er i ferd med å gro igjen.

Det er flere mindre reiselivsbedrifter som tilbyr aktiviteter inn i Rendalen Østfjell. Det gjelder blant annet organiserte rideturer, kanoturer og guidede turer til fots. Ellers er fiske særlig etterspurt sommerstid. Det har også vært en økning i antall større grupper som padler kano-/kajakk i området de senere årene.

Tabell 11: Næringsaktivitet knyttet til turisme i Sølen landskapsvernområde:

Type aktivitet	Område/aktører
Hytte- og seterutleie	<ul style="list-style-type: none"> - Flere grunneiere som leier ut setrer og hytter i liten skala - Mefurua og Sølenroa, Rendalen kommune
Jakt og fiske	<ul style="list-style-type: none"> - Salg av jakt- og fiskekort med og uten overnatting. - Utstu Lomnes tilbyr jakt – og fiskepakker hvor overnatting, guiding og servering er inkludert i prisen. - Søndre Missjøen - eksklusivt utleie av fiskebu inkludert fiske. Denne bua er stort sett utleid hvert døgn i sommerhalvåret.
Guida turer	<ul style="list-style-type: none"> - Overnatting på Åkrådalen seter ved Fiskevollen, guiding og kajakkturet v/Jens Tore Løken og Marit Kveen. - Guiding i reinsjakta. - Spydspissen villmarksopplevelser benytter området ved Sølensjøen til kajakkturet..
Ridning	<ul style="list-style-type: none"> - Rendalen fjellridning arrangerer rideturer som kan krysse nordre delen av verneområdet. - Borregaard har tidligere arrangert rideturer innenfor verneområdet i sør.

Guidet tur på Fiskevollen. Foto: Hilde Nystuen

Temakart

Vedlegg 4: Temakart ferdsel

Vedlegg 5: Temakart bebyggelse

Vedlegg 7: Temakart verdifulle naturområder

Vedlegg 10: Temakart Rendalsren

4.6.2 Mål for forvaltningen

Sølen landskapsvernområde skal sikre et naturvennlig og enkelt friluftsliv i området med liten grad av teknisk tilrettelegging. All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, kulturminner og dyreliv. Landskapsvernområdet skal kunne benyttes til bærekraftig og miljøtilpasset reiseliv innenfor rammene av verneformålet og verneforskriften, slik at folk kan få oppleve de flotte natur- og kulturverdiene som området har å by på med minst mulig slitasje og forstyrrelse. Det er ei utfordring at det kan oppstå konflikter mellom de som driver organiserte aktiviteter og de som ønsker seg stillhet og ensomhet.

4.6.3 Rammer og regelverk for forvaltningen

Verneforskriftens § 2. Formål

Formålet med Sølen landskapsvernområde er å ta vare på et natur- og kulturlandskap med økologisk og kulturell verdi, med opplevelsesverdi og som er identitetsskapende. Videre er formålet med vernet å ta vare på:

- Sølenmassivet som et karakteristisk landskapselement
- geologiske forekomster og landskapsformer
- biologisk mangfold
- kulturminner

Allmennheten skal gis anledning til natur- og landskapsopplevelse gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Verneforskriftens § 3. Vernebestemmelser

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området.

1. Landskapet

1.1. Inngrep i landskapet

Området er vernet mot inngrep eller tiltak som i vesentlig grad kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter. Med de unntak som følger av forskriftens pkt 1.2 og 1.3 er det forbud mot inngrep som ..., hensetting av campingvogner, bobiler og maskiner, opplag av båter, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, opparbeiding av stier, løyper og lignende.

Verneforskriftens § 3, pkt. 1.2. Bestemmelsene i pkt 1.1. er ikke til hinder for:

g) vedlikehold av merkede stier, løyper, bruer, klopper og skilt i henhold til forvaltningsplanen

Verneforskriftens § 3, pkt. 1.3. Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

g) Opparbeiding og merking/skiltning av nye turstier og løyper.

i) Opplag av båter i samsvar med forvaltningsplanen.

Verneforskriftens § 3, pkt. 2. Plantelivet:

2.1. Beskyttelse av plantelivet

Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Innføring av nye plantearter er forbudt. For dyrka mark gjelder forbudet mot innføring av nye plantearter kun plantearter som gjennom spredning kan redusere verneområdets verdi.

2.5. Hogst av ved

Særpregede, dekorative og døde trær som preger landskapet skal ikke hogges. For øvrig er hogst av ved til eget bruk til hytter og setrer i landskapsvernområdet er tillatt i samsvar med forvaltningsplanen, jf. § 5.

Verneforskriftens § 3, pkt 4.1. Generelt om ferdsel:

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

Verneforskriftens § 3, pkt 4.2. Ikke-motorisert ferdsel som kan skade naturmiljøet

Former for ferdsel og organisert ferdsel som ikke skjer til fots og som kan skade naturmiljøet, må ha særskilt tillatelse av forvaltningsmyndigheten. Nærmere retningslinjer gis i forvaltningsplanen, jf. § 5.

Verneforskriftens § 3, pkt. 4.3. Omlegging av stier

Av hensyn til naturmiljøet eller kulturminner kan forvaltningsmyndigheten legge om eller kreve fjernet merking av stier eller løyper.

Verneforskriftens § 3, pkt. 4.4: Generelle unntak for ferdsel:

Reglene i pkt. 4 gjelder ikke nødvendig ferdsel ved gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulanse, politi-, rednings-, brannvern- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten.

Verneforskriftens § 3, pkt. 6.1. Forbud mot forurensning

Forurensning og forsøpling er forbudt. All bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet er forbudt.

Forvaltningsmyndigheten kan allikevel tillate kalking som er nødvendig for å reetablere fisk i et vann eller hindre at en art dør ut.

Verneforskriftens § 3, pkt. 7. Kulturminner

7.1. Vern av kulturminner

Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse

Lov om friluftsliv av 28.06.1957, sist endret 2011.

§ 2. (Ferdsl i utmark.)

I utmark kan enhver ferdes til fots hele året, når det skjer hensynsfullt og med tilbørlig varsomhet.

Det samme gjelder ferdsel med ride- eller kløvhest, kjelke, tråsykkel eller liknende på veg eller sti i utmark og over alt i utmark på fjellet, såfremt ikke kommunen med samtykke av eieren eller brukeren har forbudt slik ferdsel på nærmere angitte strekninger. Kommunens vedtak må stadfestes av fylkesmannen.

Om motorferdsel i utmark gjelder også lov om motorferdsel i utmark og vassdrag.

I tillegg gjelder friluftslovens bestemmelser om bl.a telting jfr. § 9

I naturmangfoldlovens § 36 (*landskapsvernområder*) heter det blant annet at det i forskriften kun kan settes bestemmelser om ferdse som ikke skjer til fots.

Definisjon av organisert ferdse:

Ferdse der person, lag, skole, firma eller lignende planlegger, koordinerer eller arrangerer tur/aktivitet og det er snakk om virksomhet med grupper av deltagere, en aktivitet som gjentas eller der aktiviteten er kunngjort på forhånd.

4.6.4 Retningslinjer for friluftsliv og reiseliv

Ikke motorisert ferdse (§ 3, pkt. 4.2.)

Ifølge verneformålet § 2 i verneforskriften skal allmennheten gis anledning til natur- og landskapsopplevelse gjennom utøvelsen av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging. All ferdse skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner. All forurensning og forsøpling er forbudt og avfall skal tas med ut av området. Fritidsaktiviteter som krever lite tilrettelegging og som i liten grad påvirker naturmiljøet er eksempel på bærekraftig bruk av området.

Vernebestemmelsene for Sølen landskapsvernområde er ikke til hinder for hensynsfull og varsom ferdse til fots og på ski. Friluftslovens bestemmelser om fri ferdse i utmark (allmannsretten) gjelder i landskapsvernområdet. Formålet med friluftsloven er å verne om friluftslivets naturgrunnlag og sikre allmennhetens rett til ferdse og opphold i naturen, slik at muligheten for å utøve friluftsliv som en helsefremmende, trivselskapende og miljøvennlig fritidsaktivitet bevares og fremmes. Det innebærer at enhver kan ferdes fritt til fots, raste, plukke bær og telte i samsvar med friluftslovens regler. Friluftsloven stiller krav til alle om hensynsfull adferd på annen matts grunn.

Organisert ferdse og ferdseformer som ikke skjer til fots og som kan skade naturmiljøet må ha særskilt tillatelse av forvaltningsmyndigheten, jf. § 3, pkt. 4.2. Med ferdse til fots menes for eksempel også turer på ski, truger, skøyter eller klatreturer. Dersom det er usikkerhet knyttet til om en aktivitet kan skade naturmiljøet, og slik være søknadspliktig, anbefales det å ta kontakt med forvaltningsmyndigheten for en avklaring.

De senere årene har det vært en endring i bruken av naturen i friluftslivssammenheng til å bli mer mangfoldig og variert. Tidligere dominerte aktiviteter som turer til fots, på ski og ulike former for høsting, men de siste tiårene har vi fått en økning i aktiviteter som basehopping, frikjøring på ski – og snøbrett, fjellklatring, skiseiling, elvepadling, brevandring, juvvandring, rafting, hundekjøring, bruk av hest og terrengsykling. Aktivitetene i friluftslivet og i reiselivet vil ofte være de samme eller relativt like.

Det skal innenfor landskapsvernområdet være mulighet for tilrettelegging for miljøtilpasset turistvirksomhet som guiding, fjellføring og annen organisert turistvirksomhet innenfor rammen av verneformålet. Avgjørende for om aktiviteten er tillatt/søknadspliktig er virksomhetens virkning på verneverdier, landskap og elementer som kan ha betydning for landskapsbildet, ikke om virksomheten er kommersiell eller ikke. Aktiviteten fra store grupper, eventuelt hyppige gjentakelser fra mindre grupper i samme område, kan komme i konflikt med verneformålet. Utviklingen viser at turarrangører kan utvikle reiselivstilbud som over tid kan bli en trussel mot verneverdiene. Kontroll med store arrangementer og noen former for organisert bruk kan derfor virke forebyggende mot skader på naturmiljøet.

Forvaltningsmyndigheten vil være mer positiv til ny turistvirksomhet hvor tiltak og aktiviteter er reversible enn tiltak som er irreversible. Økt reiselivsaktivitet bør ikke medføre økning i motorferdselen i området. Det stilles stadig større krav til økt tilrettelegging og det blir økt press om bruk av motorkjøretøyer. Denne utviklingen gjør at det er viktig å regulere eller unngå stor grad av aktiviteter som kan medføre vesentlig slitasje på terreng og vegetasjon, jf. også naturmangfoldloven § 10 om samlet belastning.

Forvaltningsplanen skal avklare hvilken type ferdsel som krever særskilt tillatelse. Dersom det gis tillatelse til en søknadspliktig aktivitet kan det stilles vilkår for gjennomføring av aktiviteten for å styre tiltaket av hensyn til sårbare verneverdier. Det er i første rekke faren for uheldig markslitasje og skader på kulturminner i landskapsvernområdet som gjør at noen ferdselsformer, organiserte opplegg og store arrangementer er underlagt søknadsplikt. For å kunne gjøre en vurdering av om en aktivitet kan skade naturmiljøet, er det nødvendig å ha oversikt over omfanget av ønsket og gjennomført aktivitet, områdebruk og tidsrom.

Søknadsplikt betyr ikke et forbud, men en plikt til å søke og å ta kontakt med forvaltningsmyndigheten for å få vurdert om aktiviteten potensielt vil kunne skade naturmangfoldet. På den måten sikres en dialog mellom utøver/tiltakshaveren og forvaltningsmyndigheten. Forvaltningsmyndigheten kan da formidle informasjon om verneverdier, spesielt sårbare områder osv. og forhindre/begrense aktiviteter som er i konflikt med verneverdiene og styre aktiviteten i tid og rom. For ferdsel/aktiviteter som krever tillatelse kan det påregnes flerårige dispensasjoner dersom dette er aktuelt. Reiselivsaktører som bryter vernebestemmelsene, risikerer å ikke få ny tillatelse å drive organisert ferdsel i landskapsvernområde og tillatelse kan trekkes tilbake jf. nml. § 67.

Utleie av gamle seterbygninger eller hytter for jakt og fiske i reiselivssammenheng kommer ikke i strid med verneformålet. Nyetablerte reiselivsanlegg tillates ikke innenfor landskapsvernområdet.

Organisert aktivitet uten søknadsplikt

Organisert ferdsel som skjer til fots og som ikke skader naturmiljøet trenger ikke særskilt tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Men det er viktig at de som guider større grupper til fots og på ski er bevisste på å ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner. Organisert ferdsel til fots eller på ski bør fortrinnsvis følge merkede stier og skiløyper så ikke naturmiljøet blir skadelidende. All organisert aktivitet oppfordres til å ha dialog med grunneiere og andre interesser i området.

Organisert aktivitet og ferdselsformer med søknadsplikt

Aktiviteter som kan klassifiseres som organisert ferdsel og/eller ferdselsformer som kan skade naturmiljøet og som dermed er søknadspliktige er:

- Idrettsarrangementer, med unntak av ski- og løpeaktivitet.
- Organisert bruk av hest
- Organisert hundekjøring på barmark
- Organisert terrengsykling

Organiserte aktiviteter som krever spesiell kunnskap, utstyr og tilrettelegging, eksempelvis kiting/skisegling, juving, paragliding og klatring vurderes som ferdsel til fots eller på ski og omfattes ikke av verneforskriftens § 3 punkt 4.2 om søknadsplikt for aktiviteter som kan skade naturmiljøet.

I forvaltningen av området er det viktig å se området som en helhet og den samlede påvirkningen av ferdsel i forhold til hva området tåler av de ulike aktivitetene. Utviklingen i reiselivsnæringen tyder på at det vil bli en økt etterspørsel etter organiserte turopplegg i årene framover.

Teltleire

Etter friluftsløven er telting eller annet opphold ikke tillatt i mer enn to døgn om gangen uten eierens eller brukerens samtykke. Samtykke til lengre opphold trengs likevel ikke på høyfjellet eller i områder fjernt fra bebyggelse med mindre oppholdet kan medføre nevneverdig skade eller ulempe. Det er ikke forbudt med telting i landskapsvernområdet. Det er friluftsløven som regulerer teltaktivitet i Sølen landskapsvernområde. Hvis det skulle bli betydelig slitasje på grunn av telting, kan det være nødvendig å tilrettelegge og forebygge på de mest brukte teltplassene.

Bruk av hest

Aktører som ønsker å drive med organisert bruk av hest i landskapsvernområdet, må søke forvaltningsmyndigheten om tillatelse. Organisert bruk av hest kan medføre uheldig terrengslitasje og dermed komme i konflikt med verneformålet og andre friluftslivsutøvere. Hvis bruk av hest viser seg å gi skadelig terrengslitasje eller fare for skade, kan forvaltningsmyndigheten legge om og kanalisere, eventuelt begrense ferdseien for å unngå konflikter med verneformålet. Organisert bruk av hest skal følge eksisterende stier og veier.

Uorganisert bruk av hest og bruk av hest til gjeting eller kløving/sleping, for eksempel i forbindelse med avskyting av rein, krever ikke særskilt tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Hest bør følge eksisterende stier og veier. Gjennom bruk av gamle ferdseisårer og stier kan bruk av hest virke positivt for å hindre gjengroing. Det er da viktig at de brukes i et omfang som er akseptabelt ut fra terrengslitasjehensyn. Det bør tas hensyn til vårløysing og særskilt bløte perioder for å unngå unødig terrengslitasje. Hvis det skulle vise seg at uorganisert bruk av hest gir terrengslitasje eller fare for slitasje, kan forvaltningsmyndigheten kreve at traseer fastlegges.

Terrengsykling

Etter friluftsløven er sykling tillatt på veger og stier i utmark og ellers overalt på fjellet. Omfanget av terrengsykling i utmark er økende, og aktiviteten kan føre til terrengskader og utfordringer i forhold til andre friluftslivsutøvere. Organisert terrengsykling er søknadspiktig etter verneforskriften da det kan medføre uheldig terrengslitasje og komme i konflikt med verneformålet.

Hvis det skulle vise seg at uorganisert bruk av sykkel gir terrengslitasje eller fare for slitasje, kan forvaltningsmyndigheten kreve at sykkeltraseer fastlegges.

Hundekjøring

Hundekjøring er en aktivitet som har begrenset omfang i verneområdet i dag, men som i fremtiden kan øke. Hundekjøring øker brukernes radius, og kan således føre til forstyrrelser i områder som ellers er mindre tilgjengelig for folk, spesielt i forhold til rein. Hundekjøring er en aktivitet som på mange måter er sporløs, men det kreves ofte oppkjørte spor eller at hundekjøring på ski benytter seg av skiløyper. Det kan oppstå konflikter mellom skiløpere og hundekjørere hvis de benytter samme løyper. Hundekjøring vinterstid (som ikke krever oppkjørte spor og som ikke er organisert) vurderes ikke å kunne skade naturmiljøet slik at den kommer i konflikt med verneformålet for landskapsvernområdet. Aktiviteten foreslås derfor unntatt fra søknadspликт. Derimot er det større risiko for terrengskader ved hundekjøring på barmark med hjulgående kjøretøy og organisert hundekjøring på barmark er dermed søknadspiktig. Hvis det skulle vise seg at uorganisert bruk av hundekjøring på barmark gir uheldig terrengskade eller fare for slitasje, kan forvaltningsmyndigheten kreve at traseer fastlegges.

Andre aktiviteter

Aktiviteter som heliskiing, klatring, juving, rafting, padling, kiting/skiseiling og ulike former for luftsport som basehopping, fallskjermhopping og paragliding øker i popularitet, men foregår i beskjedent omfang

i området i dag. Flere av disse aktivitetene er avhengig av motorisert ferdsel for å kunne gjennomføres, og vil derfor ikke være tillatt.

Spenningsbaserte organiserte aktiviteter som krever spesiell kunnskap, utstyr og tilrettelegging, eksempelvis kiting/skiseiling, juving, paragliding og klatring, organisert eller uorganisert, vurderes som ferdsel til fots eller på ski og omfattes ikke av verneforskriftens § 3 punkt 4.2 om søknadsplikt for aktiviteter som kan skade naturmiljøet. I denne vurderingen er det tatt i betraktning at dyrelivet ikke er spesielt vernet gjennom opprettelsen av Sølen landskapsvernområde.

Arrangement

På vernetidspunktet er det ikke store arrangement som gjennomføres innenfor verneområdet. Femundløpet (hundekjøring), som arrangeres årlig først i februar, krysser Sølensjøen, men berører verneområdet i liten grad. Eventuelle arrangement eller konkurranser som planlegges innenfor verneområdet er søknadspliktige.

Jakthundprøver og rypetaksering

Bruk av hund til jakt og taksering og trening av jakthund, kan foregå i landskapsvernområdet etter reglene i viltloven og kommunale forskrifter med hjemmel i hundeloven. Etter hundelovens sikringsbestemmelse (§ 6) er det ikke lov å slippe hund løs i perioden 1. april – 20. august, verken i eller utenfor landskapsvernområdet.

Spesielt sårbare områder

Det er et mål at friluftslivsutøvere skal kunne velge hvor de vil ferdes, men friluftaktivitetene skal ikke være til skade for verneverdiene. Derfor kan forvaltningsmyndigheten ved behov for eksempel regulere ferdselen bort fra spesielt sårbare områder, slik at den ikke er til skade for verneverdiene, jf. verneforskriftens § 3 punkt 4.3 om adgangen til å legge om eller kreve fjernet merking av stier eller løyper. I tillegg er det viktig å informere om at hensyn må tas.

Bålbrenning (§ 3, pkt. 2.)

Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse som kan endre landskapets særpreg eller karakter vesentlig, men vernet er ikke til hinder for skånsom bruk av trevirke til bålbrenning. Særpregede, dekorative og døde trær som preger landskapet skal ikke hogges og brukes til bålbrenning (jf. § 3. pkt. 2.4 og 2.5.). All bålbrenning må skje i samsvar med brann- og eksplosjonsvernloven med tilhørende forskrifter, med generelt forbud mot bålbrenning i skogsmark i perioden 15. april til 15. september. Eksisterende bålplasser bør benyttes.

Generelle unntak for ferdsel (§ 3, pkt 4.4.)

Ferdsel i verneområdet ved gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i samband med ambulanse, politi-, rednings-, brannvern- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten er tillatt uten søknad. Derimot er øvingsvirksomhet til formålet søknadspliktig hvis den skjer ved hjelp av motorferdsel eller andre ferdselsformer som kan skade verneverdiene..

Tilrettelegging

Tilrettelegging kan være fysiske tiltak som stier og løyper, merking av stier og løyper, rasteplasser, bålplasser, klopplegging, merking til/tilrettelegging av utsiktssteder med mer, se kapittel 5.2. Informasjon og 5.3. Tilrettelegging for retningslinjer for tilrettelegging og informasjon. Retningslinjer for oppkjøring av skiløyper, se kapittel 4.8. Motorisert ferdsel.

Opplag av båter (§ 3, pkt.1.3.i)

Under ferdsel har enhver rett til for kortere tid å dra i land båt på strandstrekning i utmark jf. lov om friluftsliv, men opplag av båter over lengre tid er forbudt innenfor landskapsvernområdet. Opplag av båter i stort antall og tilfeldig plassering kan være landskapsmessig skjemmende og virke inn på landskapets særpreg og karakter, være til hinder for ferdsel langs vassdrag eller ha negative konsekvenser for fuglelivet. Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til opplag av båter i samsvar med forvaltningsplanen.

Med båt i opplag menes båt, inkl. kano og kajakk, som ligger i opplag helt fritt, uten tilknytning til naust eller hytte, ved vann eller sjø innenfor landskapsvernområdet. Retningslinjer:

- Det trengs ikke tillatelse til å legge båt i opplag så lenge denne ligger inntil eksisterende naust eller hytte.
- Opplag av nye båter vil kreve egen søknad om dette.
- Opplag av båter krever også grunneiers tillatelse.

I Sølen landskapsvernområde skal båter i opplag legges inntil/i nærheten av eksisterende naust og samles på få områder i stedet for å ligge spredt rundt vannet. De som har fiskerett, kan påregne flerårig tillatelse til opplag av båt. I tillegg må man ha grunneiers tillatelse ved lagring over lang tid.

Parkering av motorkjøretøy (§ 3, pkt. 1.3.h.)

Retningslinjer for parkering av motorkjøretøy og hensetting av campingvogner, se kapittel 4.8. Motorisert ferdsel.

4.6.5 Tiltak

- Arrangere dialogmøter mellom forvaltningsmyndigheten, brukerinteresser og turarrangører for å bidra til en god og åpen dialog mellom de ulike brukerinteressene. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten. **Tidsramme:** Årlig.
- Opprette gode rutiner for informasjon til aktører som ønsker å drive organisert ferdsel i verneområdet. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten. **Tidsramme:** 2015-2019.
- Ferdselsovervåking. Oppfølging av ferdselen i verneområdet generelt og i sårbare områder spesielt. Øke kunnskapsnivået når det gjelder effekten av ferdsel i verneområdet. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten i samarbeid med SNO. **Tidsramme:** 2015-2019.

For øvrige tiltak, se kapittel 5.2. Informasjon og 5.3. Tilrettelegging, samt vedlegg 3. Samletabell for tiltak.

4.7 BYGNINGER

4.7.1 Status

Det er et stort antall bygninger i verneområdet. Hovedtyngden av bebyggelsen i området er knyttet til seter og seterområder. Det er 8 seterområder med seterbebyggelse innenfor verneområdet, til sammen 32 setrer. Bygningene på setervollene er fra 17- og 1800-tallet. De fleste seterstuebygningene er tatt i bruk som hytter og er relativt godt bevart. Mange av seterbygningene er SEFRAK-registrert, det vil si bygninger som er oppført før år 1900 og er registrert i det sentrale registeret for kulturminner. I tillegg er det enkelte andre utmarksbygninger som buer, koier og naust og enkelte hytter spredt i området. Noe av bygningsmassen utgjør verdifulle elementer i kulturmiljøet og viser den historiske bruken av området. Det ligger også 4 åpne buer innenfor landskapsvernområdet.

Rendalen er den tredje største hyttekommunen i Hedmark, etter Ringsaker og Trysil. Omtrent $\frac{3}{4}$ av hyttene ligger sør i kommunen og sør for landskapsvernområdet, men det er kort vei inn i verneområdet. Det er ingen store områder med konsentrert fritidsbebyggelse i landskapsvernområdet, men det finnes en del hytter i tilknytning til seterområdene. Ved Nysetra er det regulert et hyttefelt med 29 tomter hvorav 21 er bebygde. Totalt innenfor landskapsvernområdet er det 202 hytter.

Temakart

Vedlegg 5: Temakart bebyggelse

4.7.2 Mål for forvaltningen

Det er en del av formålet å ta vare på natur – og kulturlandskap med økologisk og kulturell verdi, med opplevelsesverdi og som er identitetsskapende i landskapsrommene rundt Sølenmassivet. Seterlandskapet, med seterbebyggelse og setervoller og gamle kulturminner, er en naturlig del av disse landskapsrommene og viser den historiske bruken av området. Bevaring av seter- og utmarksbebyggelsen og kulturmiljøet er en viktig del av landskapsopplevelsen.

Sølen landskapsvernområde skal forvaltes slik at eksisterende bebyggelse kan benyttes, samtidig som etablering av nye bygninger til fritidsformål eller utleie bør unngås.

4.7.3 Rammer og regelverk for forvaltningen

Verneforskriftens § 3. Vernebestemmelser

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området.

1. Landskapet

1.1. Inngrep i landskapet

Området er vernet mot inngrep eller tiltak som i vesentlig grad kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter. Med de unntak som følger av forskriftens pkt. 1.2 og 1.3 er det forbud mot inngrep som vegbygging, oppføring og ombygging av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, hensetting av campingvogner, bobiler og maskiner, bergverksdrift, vassdragsregulering, opplag av båter, graving og påfylling av masse, sprenging og boring, uttak og fjerning av større stein og blokker, mineraler eller fossiler, drenering og annen form for tørrlegging, nydyrking, nyplanting, bakkeplanering, framføring av luft- og jordledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av stier, løyper og lignende. Opplistingen er ikke uttømmende

Verneforskriftens § 3, pkt 1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1. er ikke til hinder for:

a) vedlikehold av bygninger, anlegg og innretninger. Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet. Vedlikehold omfatter ikke ombygginger eller utvidelser.

i) gjennomføring av tiltak i henhold til reguleringsplan ved Nysetra i samsvar med bestemmelsene i reguleringsplan for Nysetra, vedtatt av Rendalen kommune den 30. januar 2003, og forvaltningsplan. Det er reguleringsbestemmelsene slik de lyder på vernetidspunktet som skal legges til grunn.

Verneforskriftens § 3, pkt 1.3. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse etter søknad til:

- a) oppføring av nye bygninger, anlegg og innretninger som er nødvendige for jordbruksformål.
- b) ombygginger av og tilbygg til bygninger i samsvar med lokal byggeskikk.
- c) gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som går tapt ved brann eller naturskade.
- k) riving av gamle bygninger, anlegg og innretninger og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk
- m) oppføring av bygning som er nødvendig for driften på Mefurua
- n) tiltak ved Nysetra som ikke omfattes av reguleringsbestemmelsene i reguleringsplan for Nysetra vedtatt 30. januar 2003.

Verneforskriftens § 3, pkt. 7. Kulturminner

7.1. Vern av kulturminner

Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse

4.7.4 Retningslinjer

Generelt

I landskapsvernområdet er formålet å ta vare på et natur- og kulturlandskap med økologisk og kulturell verdi, med opplevelsesverdi og som er identitetsskapende. En del av formålet med vernet er også å ta vare på kulturminner. Begrunnelsen for å verne kulturminner er at de har verdi som kilde til kunnskap, som grunnlag for opplevelse og som bruksressurs.

Det er i utgangspunktet forbudt med inngrep eller tiltak som kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter, som oppføring og ombygging av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger. Det skal også legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området og utfordringen er at disse tiltakene kan endre verneverdiene og få en uheldig utvikling over tid jf. naturmangfoldlovens § 10.

Byggeskikk

Bygninger og bygningsmiljø er en viktig del av kulturlandskapet og kulturmiljøet innenfor verneområdet og skal tilpasses stedlig landskap og kulturmiljø. All bygging skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og det skal tas landskapsmessige hensyn. Utformingen skal vurderes i forhold til byggeskikkveilederen for Nord-Østerdalen som retningsgivende dokument, og form, størrelse, dimensjoner og materialbruk skal være tilpasset gjengs utforming i nærmiljøet.

Det skal nyttes materialer og farger som ikke skiller seg ut fra omgivelsene og bygningens utforming bør primært beholdes. Utforming skal skje i tre og/eller stein, gis dempede og matte farger i jordfargeskalaen på vegger, pipe, vindskier, samt tak. Vinduer og andre detaljer skal gis en farge som ikke avviker vesentlig fra hovedfargen.

Det skal tas hensyn til områdets egenart og spesielle hensyn må tas når det gjelder bygninger som er fredet, verneverdige eller har kulturhistorisk verdi. Alle tiltak utover vanlig vedlikehold på verneverdige bygninger og bebyggelse registrert i SEFRAK, skal vurderes av kulturminnemyndigheten.

Ved ombygging, tilbygg og eventuelle nybygg skal det legges vekt på å bevare bygningsmiljøet og at bebyggelsens opprinnelige preg og fasadeuttrykk bevares gjennom bygging i nåtidens formspråk. Dette kan gjøres ved å underordne seg eksisterende hus i størrelse, form, farge og materialbruk og tilpasse seg bygningsmiljøet for øvrig med hensyn til eksteriørmessig utforming og plassering. Bygningens uttrykk bør primært beholdes. Det bør for eksempel unngås at seterhus eller andre bygninger av

kulturhistorisk verdi får preg av hytter ved at de oppgraderes til ny standard. Nye bygg til jordbruksformål som eventuelt skal føres opp på setervoller, skal om mulig føres opp på gamle hustuffer.

Frittstående konstruksjoner

Det vil i utgangspunktet være en restriktiv holdning til oppføring av frittstående konstruksjoner som porter, flaggstenger, antenner og lignende (jf. § 3, pkt. 1.1.). Tillatelse til inngjerding av fritidseiendommer kan ikke påregnes gitt. Oppføring av veranda eller uteplass er søknadspliktig og ved behandling av søknad om bygging av veranda/uteplass skal det legges vekt på generelle kulturhistoriske og estetiske vurderinger. Uteplass eller veranda skal etableres på nivå med terrenget, ikke ha rekkverk og være mindre enn 1/3 av fritidsboligens bebygde areal. Tillatelse til bygging av veranda/uteplass kan ikke påregnes gitt i verdifulle seter-/kulturlandskapsområder.

Uttak av torv, stein og never

I utgangspunktet er alle inngrep eller tiltak som kan endre landskapet eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter forbudt (jfr. § 3, pkt. 1.1). Plantelivet skal også beskyttes mot skade og ødeleggelse som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig (§ 3 pkt. 2.1.). Det kan likevel søkes etter § 48 i naturmangfoldloven om tillatelse til uttak av torv, stein og never til vedlikeholdsarbeid på bygninger. Ved en tillatelse kan det settes vilkår for hvor uttak kan skje og hvordan. Det presiseres også at det bør benyttes stedegent materiale i skråninger, på torvtak og uteareal og at objekter av kulturhistorisk verdi ikke må skades. Planering og fyllinger skal ha en etterbehandling med stedbunden vekstjord og vegetasjon. Forbygninger skal utføres i tørrmurt, stedegen stein.

Vedlikehold av bygninger (anlegg og innretninger) (§ 3, pkt.1.2.a)

Vedlikehold og reparasjoner av eksisterende bygninger (anlegg og innretninger) som opprettholder standarden på vernetidspunktet er tillatt uten at det må søkes forvaltningsmyndigheten om tillatelse.

Med vedlikehold av bygninger forstås mindre tiltak som opprusting av teknisk og funksjonell standard utvendig. Eksempler på dette kan være tiltak som er tillatt etter plan- og bygningsloven, slik som reparasjon av tak, vinduer, dører, fundamentering, etterisolering og ytterkledning. Utvendig vedlikehold som krever utskifting av materiale skal byttes med nytt av samme type og dimensjon, eventuelt til materialer som kan dokumenteres fra et tidligere tidspunkt.

Tiltak som innebærer fasadeendring, ny pipe, skifte til nye vindustyper og ny kledning som bryter med lokal byggeskikk, endring i konstruksjoner som takvinkel og takutstikk eller utvendige standardhevinger betraktes ikke som vedlikehold. Vedlikehold omfatter heller ikke utvidelser eller ombygginger i form av at bærende konstruksjoner skiftes ut eller at bygningen etter arbeidet fremstår som i det vesentlige fornyet. Eventuelle ombygginger og utvidelser av bygninger forutsetter at det gis spesiell tillatelse etter en konkret søknad (jf. § 3, pkt. 1.3.b.).

Vedlikehold av seterbygninger, buer, naust og hytter skal på lik linje med søknadspliktige byggetiltak skje i samsvar med lokal byggeskikk, tilpasset landskapet. Utgangspunktet er å bevare den opprinnelige bebyggelsen og bevare bygningene. Bygningens ytre uttrykk (eksteriør) bør i minst mulig grad endres, og reparasjoner er å foretrekke framfor hele utskiftninger der dette er mulig. Dette innebærer at det skal benyttes materialer og farger som er i samsvar med eksisterende bygningsmiljø.

Innvendig vedlikehold faller inn under vanlig vedlikehold og en eventuell bruksendring må behandles etter plan- og bygningsloven, og vil ikke måtte omsøkes etter verneforskriften. Det er i slike tilfeller viktig

at kommunen har en dialog med forvaltningsmyndigheten for å avklare at tiltaket ikke er i strid med verneformålet.

I enkelte tilfeller kan det være tvil om et tiltak defineres som vedlikehold eller nybygg. Et typisk tilfelle er at forfallet har gått så langt at bygningen ikke lenger har funksjon som husvære. I slike tilfeller vil en helhetsvurdering legges til grunn, hvor takets og bærende konstruksjoners tilstand vil være av stor betydning. Hvis taket er intakt bør bygningen etter forvaltningsmyndighetens oppfatning kunne vedlikeholdes i henhold til vernebestemmelsene. Dersom bygningen ikke lenger kan defineres som en bygning med tak, vil planer om restaurering betraktes som nybygg.

Bygningens betydning for helhetsinntrykket av bygningsmiljøet, skal vektlegges ved spørsmål om gjenoppføring. Lokale kulturmiljøer som en setervoll med kulturlandskap og bygningsmiljø er viktige verneverdier som skal vektlegges ved en eventuell kulturminnerestaurering og som det kan gis dispensasjon for å få istandsatt.

Å gjenreise eller bygge kopier av for eksempel løer eller buer som bare det finnes rester igjen av, tillates normalt ikke. Dersom det skal tillates, må det være en del av et større samlet kulturlandskapstiltak med allmenn verdi. Ved gjenoppføring skal da bygningene føres opp slik de har vært med samme størrelse og samme bygningsmessige utforming (golv, vinduer, dører og samme materialvalg) som opprinnelige husvære. Det må finnes dokumentasjon som sikrer reell rekonstruksjon. Bygningen må føres opp på eksisterende tufter. I slike saker er det viktig med en tett dialog med kulturminnemyndighetene (se kapittel 4.12. Kulturminner).

Oppføring av nye bygninger, (anlegg og innretninger) til jordbruksformål (§ 3, pkt. 1.3.a)

All oppføring av nye bygninger er i utgangspunktet forbudt, men det finnes unntak. Forskriften har en bestemmelse om at forvaltningsmyndigheten etter søknad kan gi tillatelse til oppføring av nye bygninger, anlegg og innretninger som er nødvendige for jordbruksformål. Slike tiltak må utgjøre en vesentlig del av landbrukseiendommens ressursgrunnlag og være basert på grundig dokumentasjon og vurdering.

Med jordbruksformål må en her forstå virksomhet som er knyttet til drift av landbrukseiendom (dyrking, beitebruk og seterdrift). Jordbruksdrift er definert gjennom plan- og bygningslovens rammer for landbruk, dvs. jord- og skogbruk, i områder med landbruks-, natur- og friluftformål, samt reindrift (LNFR-områder) på vernetidspunktet. Andre utmarksnæringer, herunder jakt og fiske som bærer preg av fritidsbruk og som ikke er reell og inntektsgivende næringsvirksomhet av noe omfang, faller utenfor landbruksbegrepet. Rammene for hva som kan tillates av tilleggsnæringer som en del av landbruksbegrepet på vernetidspunktet, vil være definert gjennom veilederen "Plan- og bygningsloven og Landbruk Pluss" utgitt av Landbruks- og matdepartementet og Miljøverndepartementet i 2005. Det betyr at tiltak i jordbruket som faller utenfor gjeldende ramme for landbruk på vernetidspunktet, ikke kan tillates.

Vernebestemmelsene gir ikke hjemmel til å tillate byggevirksomhet med annet formål enn jordbruksformål. Det vil si at oppføring av nye bygninger med formål utleie, turisme, fritidsbebyggelse eller lignende ikke er tillatt. Slike behov må løses gjennom bruk av eksisterende bygningsmasse eller utvidelser av denne.

Innenfor landskapsvernområdet står det i dag bygninger med tilknytning til tidligere drift, som seterstuer, fjøs, høyløer og andre uthus. Jordbruksdriften vil av og til kreve nye og tidsriktige bygninger. Ved vurdering av søknader om oppføring av nye bygninger vil det bli lagt vekt på det reelle behovet og om funksjonen kan dekkes av andre bygninger på stedet. Dersom tillatelse blir gitt, vil det stilles vilkår for

utformingen, som lokal byggeskikk og god tilpasning til landskap og kulturmiljø. Nye bygninger skal fortrinnsvis legges i tilknytning til eksisterende bebyggelse og i størst mulig grad tilpasses det opprinnelige miljøet med tanke på plassering i terreng, form og materialbruk. Nye bygninger som skal føres opp på setervoller skal om mulig føres opp på gamle hustufter og plasseres slik at tundannelsen blir beholdt eller forsterket.

Flytting av en gammel bygning er etter plan- og bygningsloven å betrakte som et nybygg, og må behandles deretter i verneforskriften.

Ombygginger av og tilbygg til bygninger i samsvar med lokal byggeskikk (§ 3, pkt. 1.3.b.)

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til nødvendige ombygginger og mindre utvidelser av eksisterende bygninger så lenge det ikke strider mot verneformålet.

Vedlikehold som endrer bygningens karakter skal vurderes som ombygging. Med ombygging menes bygningsmessige endringer innenfor eksisterende grunnflate som fører til endring i bygningens konstruksjon, form og eksteriør. Eksempel på ombygginger er når bærende konstruksjoner skiftes ut og bygningen fremstår som i det vesentlige fornyet (jf. plan- og bygningslovens § 31-2), bruk av andre materialer, form og dimensjoner for ytterpanel, dører og vinduer, piper og takteking og endringer av raft og/eller mønehøyde. Innvendige ombygginger berøres ikke av denne bestemmelsen.

Det kreves ikke tillatelse etter verneforskriften til bruksendring dersom det ikke medfører eksteriørmessige forandringer. Bruksendringer krever imidlertid tillatelse etter plan – og bygningsloven og tillatelsen til bruksendring må da omsøkes på vanlig måte.

Det kan være positive effekter mellom ivaretagelse av verneverdier og småskala reiseliv gjennom bruk av eksisterende bygninger og anlegg knyttet til setermiljøer. Utleie av seterbygninger eller hytter for jakt og fiske i reiselivssammenheng er ikke i strid med verneformålet. Endret bruk av seterbygninger til utleie er allerede gjort på en del av setervollene og kan være positivt for ivaretagelse av bygningene med tanke på blant annet inntekter til vedlikehold og at husene er i bruk.

Ved behandling av søknader om tilbygg og ombygginger må det vurderes om tiltaket strider mot verneformålet og om endret bruk kan komme i konflikt med verneformålet. Formålet med vernet i området er i stor grad knyttet til landskapet og setermiljøets kulturlandskap, herunder seterbebyggelsen og kulturminner/kulturmiljøer. Store og omfattende ombygginger vil derfor kunne være i strid med verneformålet.

Forutsetningen for å gi dispensasjon for ombygging eller tilbygg er at byggetiltaket må være forankret i konkret behov som vedskjul, utedo, oppbevaring av utstyr og lignende innenfor nåværende bruksformål og bruksomfang og ikke kan dekkes innenfor eksisterende bygningsmasse. Det vil normalt kunne gis tillatelse til etablering av utedo og vedplass der det ikke finnes tilfredsstillende løsninger på dette i dag og hvor ikke eksisterende bebyggelse kan benyttes.

I forbindelse med nye driftsformer i jordbruket kan det gis tillatelse til utvidelser av eksisterende bygninger for jordbruksformål som ikke er i strid med verneformålet. Det vil bli lagt vekt på den funksjonelle og næringsmessige betydningen tiltaket vil ha, eksempelvis bygningsmessige krav som stilles til dagens jordbruksdrift.

Utgangspunktet er at verneforskriften ikke hjemler å gi tillatelse til nybygg for andre formål enn jordbruksformål. I noen tilfeller vil imidlertid hensynet til lokal byggeskikk kanskje tilsi at et nytt lite bygg (uthus) vil være ønskelig ut fra byggetradisjonen i området og gi en bedre estetisk løsning. Det kan

være aktuelt med nybygg i form av små uthus for eksempel for å dekke behovet for utedo, vedskjul eller lignende. Nybygg vil i slike tilfeller kun være aktuelt der det ansees som mer gunstig av hensyn til landskapet eller bygningsmiljøet, enn en utvidelse av eksisterende hytte/bu/seter. Dette er da søknadspliktig etter § 48 i naturmangfoldloven.

Følgende retningslinjer gjelder for eventuelle ombygginger og mindre tilbygg innenfor Sølen landskapsvernområde og bygger på kommuneplanens arealdel (det er innenfor verneområdet relativt store seterbygninger):

Forvaltningen kan gi tillatelse til ombygging og mindre tilbygg. Et eventuelt tilbygg må være vesentlig mindre enn eksisterende grunnflate og funksjonen til bygningen skal ikke endres. Som mindre tilbygg regnes bygg som utgjør inntil 30 % av grunnflate på eksisterende bygg på vernetidspunktet og som ikke er større enn 10 m² BYA.

Hvis det gir en bedre estetisk løsning kan alternativt frittstående uthus vurderes. Dette skal i så fall ikke ha større grunnflate enn 15 m² BYA.

Total bygningsmasse for beboelse på seterbebyggelse skal ikke overstige 120 m² BYA pr. seterrett.

Total bygningsmasse på fritidsbebyggelse skal ikke overstige 80 m² BYA, fordelt på maks tre bygninger per tomt. Gesimshøyden målt i henhold til teknisk forskrift skal maksimalt være 3,3 m for hovedbygning og 2,7 m for uthus.

Tilbygg til eksisterende små bygninger som for eksempel buer, løer og avkjøling/komhus kan gjøre at de opprinnelige bygningene kan miste mye av sin kulturhistoriske verdi og skal ikke påbygges. Hvis det gis tillatelse til tilbygg på løer, koier og buer, skal total størrelse ikke overskride 30 m² BYA, tilbygget kan utgjøre inntil 30 % av grunnflate på eksisterende bygg på vernetidspunktet og ikke være større enn 10 m².

Naust skal ikke overstige 20 m² BYA. Montering av vinduer og pipe på bygg som av tradisjon ikke har slike elementer skal vurderes strengt. Det er ikke tillatt med innredning av naust for varig opphold. Det tillates ikke vinduer eller pipe på naust. Takvinkel skal være mellom 18 og 27 grader.

For øvrig henvises det til retningslinjer i kommuneplanens arealdel.

Riving og gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger etter brann, naturskade eller riving (§ 3, pkt 1.3.c og pkt. 1.3.k)

Gjenoppføring av bygninger som har gått tapt etter brann eller naturskade krever tillatelse etter søknad. Det kan påregnes å få tillatelse til å sette opp igjen bygninger som er i bruk og som går tapt ved brann eller naturskade, forutsatt at størrelse, funksjon og plassering blir som tidligere.

Forvaltningsmyndigheten har også mulighet til å gi tillatelse til riving av gamle bygninger, anlegg og innretninger og oppføring av nye med samme størrelse, utseende og for samme bruk. Det skal ikke gå uforholdsmessig lang tid fra riving har funnet sted til ny bygning oppføres.

Forvaltningsmyndigheten kan stille krav om utseende og annen plassering, jf. naturmangfoldlovens § 12, dersom for eksempel samme sted er landskapsmessig ugunstig eller i konflikt med andre verneinteresser. Det gis ikke tillatelse til gjenoppføring av et eksisterende bygg tilknyttet fritidsbruk med behov for økt standard eller større areal.

Av hensyn til bevaring av den visuelle helheten i det tradisjonelle setermiljøet, har mange eldre seterbygninger stor verdi. Disse vil også kunne gi verdifull informasjon om lokale tradisjoner når det gjelder bygningskonstruksjon, materialvalg og fargebruk. For å ta vare på disse verdiene, skal planer om eventuell riving godkjennes av forvaltningsmyndigheten i samråd med kulturminnemyndigheten.

Oppføring av bygning som er nødvendig for driften av Mefurua (§ 3, pkt. 1.3.m)

Forskriften har en bestemmelse om at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til oppføring av ny bygning som er nødvendig for driften av Mefurua. Mefurua var på vernetidspunktet serverings – og overnattingssted. Denne bruken av området har opphørt og i dag leies bygningen ut på åremål og døgnbasis. Det betyr at behovet for oppføring av nye bygninger tilknyttet driften av Mefurua har endret seg siden vernetidspunktet, og man kan ikke forvente å få tillatelse til oppføring av nye bygninger.

Hvis det skulle vise seg å være et behov tilknyttet driften i framtida må behovet for en slik bygning dokumenteres. I tillegg gjelder bestemmelsene og retningslinjene så langt som mulig for vedlikehold, byggeskikk, ombygginger, tilbygg, riving og gjenoppføring som er beskrevet i dette kapittelet.

Området ved Mefurua er et friluftsområde som er sikret med statlige midler og tiltak på eiendommen kan ikke gjøres uten tillatelse fra Miljødirektoratet.

Reguleringsplan for Nysetra (§ 3 pkt. 1.2.i)

I følge verneforskriftens § 3, pkt. 1.2.i. er vernebestemmelsene som gjelder inngrep i landskapet ikke til hinder for gjennomføring av tiltak i henhold til reguleringsplan for Nysetra, vedtatt av Rendalen kommune den 30. januar 2003, og forvaltningsplan. Det er reguleringsbestemmelsene slik de lyder på vernetidspunktet som skal legges til grunn. I tillegg gjelder retningslinjene for byggeskikk i forvaltningsplanen.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til tiltak ved Nysetra som ikke omfattes av reguleringsbestemmelsene i reguleringsplan for Nysetra, i samsvar med verneforskriftens bestemmelser.

4.7.5 Tiltak – forslag

- Kartlegge og utarbeide en oversikt over eksisterende bygninger (anlegg og innretninger) innenfor landskapsvernområdet med opplysninger om bygningstype, størrelse, eksakt beliggenhet, SEFRAK-registrering, samt lage bildearkiv. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten i samarbeid med kulturminnemyndigheten (Hedmark fylkeskommune), Statens naturoppsyn og Rendalen kommune. **Tidsramme:** 2015-2019.
- Kulturminneplan/Skjøtselsplan. Det er under utarbeidelse en kulturminneplan i kommunen. Ta vare på bygninger med kulturhistorisk verdi, i samarbeid med kulturminnemyndigheten. Plan for hvordan ta vare på, restaurere og synliggjøre kulturminnene i området. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten i samarbeid med Rendalen kommune og kulturminnemyndigheten (Hedmark fylkeskommune). **Tidsramme:** 2015-2019.

4.8 MOTORISERT FERDSEL

4.8.1 Status

Det er totalt sett et ganske betydelig omfang av motorisert ferdsel innenfor Sølén landskapsvernområde. Inn til seterområdene er det private bilveier som benyttes hele sommerhalvåret. Vinterstid holdes ikke veiene oppe, og motorferdselen er da knyttet til bruk av snøscooter. Unntak kan være i år med skogsdrift. Åpningstidene på veiene varierer med snøsmelting og værforhold om våren, men de fleste veiene er åpne tidlig i juni.

De viktigste kjøreformålene er:

- Transport av utstyr, ved, vedlikeholdsmaterialer etc. til setrer, hytter og buer. De mange setrene og hyttene i området medfører et betydelig transportbehov samlet sett.
- Oppkjøring av skiløyper.
- Motorisert ferdsel i forbindelse med oppsynsvirksomhet av Statens naturoppsyn (SNO) og Rendal Renselskap.
- Uttransport av felt elg.
- Motorisert ferdsel i forbindelse med skogsdrift og lavsanking.

Det kjøres opp skiløyper med løypemaskin fra Veslesetra og rundt Envola hele vinteren, langs veien ned til Misterdalen og fra Stonga til Søvollen i hovedsak i vinterferie og påskeferie. I tillegg kjøres det opp løyper med snøscooter rundt Fiskevollen/Akshaugen i nærområdet til Mefurua, ved Sandbu/ Gravåsen/Jota, Holla og Nøkkelåkjølen og fra Fjellheim til Sølénberget. Det er ingen hundeløyper innenfor landskapsvernområdet.

Mange seter- og hytteeiere har hatt egne dispensasjoner for transport av bagasje og utstyr inn til hytte/seter som ligger minst 2,5 km fra brøyta bilvei. Noe transport med snøscooter foregår ved leiekjøring, spesielt i vinter- og påskeferie. Rendalen kommune, kommunestyret, har vedtatt egne retningslinjer for håndtering av søknader om tillatelse til bruk av snøscooter for dette kjøreformålet, etter forskrift for bruk av motorkjøretøyer i utmark og på islagte vassdrag.

Temakart

Vedlegg 4: Temakart ferdsel, oversikt skiløyper.

Vedlegg 5: Temakart bebyggelse.

Vedlegg 6: Temakart veier, kjørespor, masseuttak og bikuber.

Vedlegg 7: Temakart verdifulle naturområder.

Vedlegg 8: Temakart kulturminner.

Vedlegg 10: Temakart Rendalsren

4.8.2 Mål for forvaltningen

Det er et mål å holde omfanget av motorferdsel i Sølén landskapsvernområde på et minimum, unngå terrengskader, vegetasjonsslitasje og forstyrrelser av dyreliv og friluftsliv.

4.8.3 Rammer og regelverk for forvaltningen

Jfr. Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag § 2:

Med motorferdsel menes i denne lov bruk av kjøretøy (bil, traktor, motorsykel, beltebil, snøscooter og lignende) og båt eller annet flytende eller svevende fartøy drevet med motor, samt landing og start med motordrevet luftfartøy.

Med utmark menes udyrket mark som etter lov om friluftsliv § 1 a første ledd ikke regnes som innmark eller like med innmark. Setervoll, hustomt, engslått, kulturbeite og skogplantefelt som ligger i utmark, regnes i denne lov like med utmark.

Veg i utmark som ikke er opparbeidd for kjøring med bil, anses i denne lov som utmark. Det samme gjelder opparbeid veg som ikke er brøytet for kjøring med bil.

Verneforskriftens § 3, pkt. 5.1. Forbud mot motorferdsel

Motorisert ferdsel til lands og til vanns er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy.

Verneforskriftens § 3, pkt. 5.2. Bestemmelsene i 5.1 er ikke til hinder for:

- a) motorisert ferdsel i forbindelse med militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulans-, politi-, rednings-, brannvern- og oppsynsvirksomhet, samt ved gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten. Bestemmelsen gjelder ikke øvingskjøring.
- b) motorferdsel på traséer som i forvaltningsplanen er avmerket som bilveger.
- c) motorferdsel på innmark og setervoller i forbindelse med jordbruksdrift.
- d) motorferdsel i forbindelse med avvirkning og skjøtsel av skog i henhold til punkt 2.4 forutsatt at kjøringen ikke medfører sporsetting som er landskapsmessig skjæmmende eller som kan forårsake vannavrenning og erosjon.
- e) bruk av lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget for uttransport av felt elg og hjort under skoggrensen.
- f) bruk av motor på båt på Sølensjøen i samsvar med motorferdselloven med forskrifter.
- g) nødvendig bruk av beltekjøretøy på vinterføre i regi av Rendal Renselskap for tilsyn med rein i henhold til konsesjonsvedtak utformet ved kongelig resolusjon av 12. desember 2008 og forvaltningsplanen.
- h) motorferdsel for uttransport av syke/skadde bufe. Kjøretøy som benyttes skal være skånsomt mot markoverflaten. Det gis melding til ansvarlig oppsyn for verneområdet i forkant av kjøring.

Verneforskriftens § 3, pkt. 5.3. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- a) luft- og snøskutertransport av brensel, materialer, utstyr og proviant til setrer, buer og hytter.
- b) oppkjøring av skiløyper med beltekjøretøy på vinterføre.
- c) utkjøring av saltstein på vinterstid i regi av beitelag.
- d) motorferdsel i forbindelse med vedhogst til eget bruk etter punkt 2.5.
- e) motorferdsel i forbindelse med lavsanking etter punkt 2.3.
- f) motorferdsel på barmark i forbindelse med nødvendig transport til setrer og hytter på kjøretraséer som er angitt i forvaltningsplanen.
- g) øvelseskjøring på vinterføre til formål nevnt i punkt 5.2.a.
- h) bruk av lett beltekjøretøy på vinterføre eller helikopter for utfrakting av felt elg eller hjort
- i) motorferdsel i forbindelse med mudring etter punkt 1.3.1.

Verneforskriftens § 3, pkt. 1.3. Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- h) parkering av motorkjøretøyer i samsvar med forvaltningsplanen.

Verneforskriftens § 3, pkt. 6.2. Støy

Unødvendig støy skal unngås.

§ 3. Vernebestemmelser, pkt. 7. Kulturminner:

7.1. Vern av kulturminner

Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse

7.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1. er ikke til hinder for vedlikehold av kulturminner.

4.8.4 Retningslinjer

Generelt

Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag med tilhørende forskrift regulerer motorferdsel generelt, både utenfor og innenfor naturvernområder. Dette betyr at søkere med transportbehov som krever dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten for verneforskriften for Sølen landskapsvernområde, i de fleste tilfeller må innhente dispensasjon også fra kommunen som forvaltningsmyndighet for Lov om motorferdsel i utmark med tilhørende forskrifter. Det betyr at det er nødvendig med en dobbel tillatelse for at kjøringen skal være lovlig, i tillegg til tillatelse fra grunneier. Det er da viktig å finne fram til en smidig praksis i samspeilet mellom kommunen og forvaltningsmyndigheten for håndtering av søknader

som krever dispensasjon fra begge etater. Bestemmelser om motorferdsel i verneforskrifter går alltid foran annet regelverk som tillater motorferdsel.

I utgangspunktet er all motorisert ferdsel på land, i ferskvann og start og landing med luftfartøy forbudt jf. § 3, pkt. 5.1. i verneforskriften. Det er en overordnet målsetting å begrense omfanget av motorferdsel i utmark til et minimum. En del aktivitet som foregår i verneområdet skal likevel fortsatt kunne drives og det er derfor listet opp en del unntak fra dette forbudet jf. § 3, pkt. 5.2. Det er ikke noe forbud mot lavtflyving i verneområdet, bare landing med luftfartøy.

Videre er det åpnet for at det kan søkes om tillatelse til en del typer motorisert ferdsel for ulike formål jf. § 3, pkt. 5.3. Forvaltningen kan gi tillatelse til motorisert ferdsel hvis det kan dokumenteres et tilstrekkelig behov, forutsatt at det ikke er til skade for verneverdiene. Målet er å holde omfanget av den motoriserte ferdselen på et lavest mulig nivå, unngå terrengskader, vegetasjonsslitasje og forstyrrelser av dyreliv og friluftslivsbrukere.

Mest mulig transport av materialer, proviant, brensel og utstyr bør foregå langs sommerbilveiene sommerstid. Dersom det anses som mer skånsomt i forhold til verneverdiene, kan eventuell transport skje på vinterføre, evt. med luftfart. Transport på barmark som ikke skjer på etablert veg skal begrenses i størst mulig grad. Sølen landskapsvernområde er et karrig og generelt næringsfattig landskap hvor revegetering tar relativt lang tid. For å unngå godt synlige og skjemmende spor i landskapet, skal søknader om motorferdsel på barmark vurderes strengt.

Kravet til søknad gir forvaltningsmyndigheten kontroll med omfanget av den motoriserte ferdselen, og gir mulighet for å sette vilkår som reduserer ulempene for verneverdiene. Det framgår av verneforskriftens § 3 punkt 6.2. at unødvendig støy skal unngås.

For brukere med transportbehov som er regelmessige, kan flerårige tillatelser påregnes, forutsatt at vilkårene som er satt i dispensasjonene overholdes. Forvaltningsmyndigheten orienterer SNO og Miljødirektoratet om tildelte dispensasjoner ved å sende kopi av sine vedtak.

Rednings- og forsvarsvirksomhet (§ 3, pkt. 5.2.a.).

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for motorisert ferdsel i forbindelse med militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulanse, politi-, rednings-, brannvern- og oppsynsvirksomhet. Det vil si at kjøringen kan gjennomføres uten at det må innhentes tillatelse fra forvaltningsmyndigheten.

Med militær operativ virksomhet menes manøvrer av taktisk karakter, eksempelvis forflytninger i forbindelse med antatte trusler og lignende. Dette kan være militær virksomhet som er nødvendig for å planlegge, forberede og gjennomføre overvåking av land-, sjø- og luftterritoriet, forsvarsplaner, beredskapstiltak, støtte til det sivile samfunn og politi som krever innsetting av styrker og rene militære operasjoner i spesielle situasjoner, herunder søk og redningstjeneste.

Forsvarets ordinære øvingsvirksomhet er ikke å betrakte som "militær operativ virksomhet". I brev av 7. januar 1997 skriver Forsvarets overkommando blant annet følgende: «FO vil understreke at programmerte øvelser samt trening som ikke tar i bruk faste stridsanlegg, i denne sammenhengen er å regne som vanlige øvelser. Vanlig øvelser skal ikke finne sted i vernede områder med mindre Fylkesmannen vurderer den militære aktivitet til ikke å være i strid med formålet med vernet, og følgelig gir tillatelse til slik virksomhet.»

All øvingsvirksomhet i forbindelse med øvelses- og utdanningsvirksomhet i politi-, brannvern- og redningstjeneste krever spesiell tillatelse for øvelseskjøring på vinterføre jf. § 3, pkt. 5.3. g. Begrepet

øvelseskjøring omfatter også kjentmannskjøring. Øvingsvirksomhet som kan flyttes utenfor verneområdet skal flyttes dit. Justisdepartementet og Direktoratet for naturforvaltning (Miljødirektoratet) har i fellesskap utarbeidet retningslinjer angående redningstjenestens bruk av snøscooter i verneområder jf. brev fra Miljødepartementet datert 31.01.2013. Begrepet redning omfatter alle redningsoppdrag ved ulykke, skade og nødsituasjoner. I ovennevnte retningslinjer heter det blant annet at alle søknader om kjentmannskjøring/øvelseskjøring skal vurderes med bakgrunn i det aktuelle områdets sårbarhet, hensynet til dyrelivet, områdets utstrekning, bruk av området til friluftsliv, utskiftning av folk i hjelpekorpsene osv.

Når det gjelder Forsvarets lavtflyving, er det ikke lagt spesielle restriksjoner i landskapsvernområdet, men det bør tas hensyn til rein og hekketider for fugl i området. Det var satt ned en arbeidsgruppe med representanter for Forsvarsdepartementet, daværende Miljøverndepartementet og daværende Direktoratet for naturforvaltning som skal legge fram en innstilling til hvordan Forsvarets lavtflyving skal behandles i forbindelse med verneområder. Avveining mellom vernehensyn og Forsvarets behov foretas på bakgrunn av faglig tilråding fra Norsk institutt for naturforskning (NINA).

Oppsynsvirksomhet gjelder oppsyn med vernebestemmelsene og annet organisert oppsyn med hjemmel i lov, som for eksempel motorferdseloppsyn, kontroll av hundelov, viltlov og faunakriminalitet i regi av Statens naturoppsyn. Oppsynstjeneste i privat regi går ikke inn under denne bestemmelsen. Det forutsettes at kjøring ved oppsynsvirksomhet begrenses til et nødvendig minimum, at oppsyn i området samordnes og gamle spor følges når det er mulig.

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for motorisert ferdsel i forbindelse skjøtsels – og forvaltningsoppgaver i regi av forvaltningsmyndigheten.

Motorferdsel på traséer som i forvaltningsplanen er avmerket som bilveger (§ 3, pkt. 5.2.b).

Det er tillatt med motorisert ferdsel på bilveier innenfor verneområdet. Definisjon på bilvei er en vei som er opparbeidet for kjøring med bil jf. motorferdselloven. Bilvei kan trafikkeres med motorkjøretøy når den er åpen, dvs. kjørbare med vanlig personbil og ikke stengt med skilt, bom eller lignende. Definisjon på lovlig kjørbare veier er at veien skal være maskinelt opparbeidet og være lett kjørbare med vanlig personbil. Også veier som er godkjent som skogsbilvei er bilvei. Se nærmere beskrivelse av veier og kjørespor i kapittel 4.9. Veier og kjørespor, samt oversikt over godkjente veier i kommuneplanens arealdel som er vist i temakart 6.

Opparbeidet veg som ikke er brøytet for kjøring med bil, anses som utmark. Når det ligger så mye snø at det ikke er farbart med vanlig personbil, er den ikke lenger åpen for motorisert ferdsel. For kjøring på gjensnødd vei med snøscooter gjelder verneforskriftens bestemmelser og bestemmelsene i lov om motorisert ferdsel i utmark.

Motorferdsel på innmark og setervoller i forbindelse med jordbruksdrift (§ 3, pkt. 5.2.c).

Det er tillatt med motorisert ferdsel på innmark og setervoller i forbindelse med jordbruksdrift uten at det må omsøkes jf. § 3, pkt. 5.2.c. Hva som er innmark er definert gjennom motorferdselloven § 2. I denne bestemmelsen vises det til friluftslovens § 1.a, der blant annet dyrket mark, engslått, kulturbeite og skogplantefelt regnes som innmark. Videre presiseres det i motorferdselloven at setervoll, engslått, kulturbeite og skogplantefelt som ligger i utmark, i denne lov regnes som utmark. Dette betyr at innmark kun omfatter arealer som ligger inntil bilvei. For også å omfatte de bruksarealer som ligger utenom bilvei, omfatter verneforskriften også begrepet setervoller.

Bruk av motoriserte kjøretøy i jordbruksøyemed kan ødelegge gamle ferdselsstier og vegfar. Dette avhenger av kjøretøyenes størrelse og den tekniske tilstanden på vegene. Motorisert ferdsel utenfor

eksisterende veger kan skade kulturminner og kulturmiljøer som er en del av verneformålet. Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse jf. § 3, pkt. 7.1.

Krattknusing eller annen rydding/beitekultivering utenfor setervoller/innmark er søknadspliktig. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til oppdyrking og beitekultivering av nye arealer i tilknytning til eksisterende dyrkingsarealer. Se kapittel 4.1. Jordbruk for nærmere retningslinjer.

Motorferdsel i forbindelse med avvirkning og skjøtsel av skog (§ 3, pkt. 5.2.d.)

Vernebestemmelsenes § 3 punkt 5.2.d gir unntak fra det generelle motorferdselsforbudet for motorferdsel i forbindelse med avvirkning og skjøtsel. Motorferdsel i forbindelse med avvirkning og skjøtsel av skog i henhold til punkt 2.4 er tillatt forutsatt at kjøringen ikke medfører sporsetting som er landskapsmessig skjæmmende eller som kan forårsake vannavrenning og erosjon. Utgangspunktet er at motorferdsel som setter varige spor i undergrunnen og kjørespor som er landskapsmessig skjæmmende skal unngås.

Skogbruket i området drives i dag etter Norsk PEFC Skogstandard for bærekraftig skogbruk, i det alle aktuelle skogsentreprenører og tømmerkjøpere er sertifisert. For områder som avvirkes, er det krav om dokumentasjon av miljømessig forsvarlig hogst. Terrengtransporten i området skal oppfylle kravpunkt 22 i Skogstandarden:

22. Terrengtransport

Kravpunktet skal sikre at terrengskader begrenses og at utbedring skjer så raskt som mulig.

Krav og regler:

Ved terrengtransport skal en legge vekt på å unngå terrengskader som er skjæmmende og som kan forårsake vannavrenning og erosjon.

I områder med mye mark med dårlig bæreevne der faren for terrengskader er stor ved drift i sommerhalvåret, skal utdrift av tømmer fortrinnsvis skje på frossen eller godt snødekt mark.

Det skal ikke skje terrengtransport i områder som er avsatt som biologisk viktige områder.

Stier og løyper, samt veger av kulturhistorisk interesse skal ikke benyttes som kjøretrase der det er praktisk mulig å unngå dette. Unntatt er stier og løyper som er lagt i allerede opparbeidede kjøretraseer for skogsdrift og til friluftsliv. Også for å unngå dobbeltraseer og alternative utdriftstraseer som vil ha større negative konsekvenser for miljøet og friluftslivet, kan det gjøres unntak fra hovedregelen.

Hjulspor som forårsaker vannavrenning og erosjon, kjøreskader i stier og løyper og andre vesentlige skader, skal utbedres så snart fuktighetsforholdene gjør dette praktisk mulig etter avsluttet bruk av utdriftstraseen, jf. naturmangfoldlovens § 11.

Glommen Skog sine føringer og råd:

Hjulspor som er dypere enn 30 cm over lengder på mer enn 10 meter skal utbedres/repareres. Bæresvake områder og områder hvor spesielt hensyn skal tas til friluftsliv og kulturminner skal armeres/bares. Bruk helst belter om nødvendig. Tømmervelter nær beboelseshus må sikres spesielt. Det vises særskilte hensyn til tekniske installasjoner og vannverk/brønner med tilførende vassig.

Gjennom god planlegging, oppmerking og bruk av riktig utstyr skal en ved terrengtransport av tømmer unngå terrengskader som er skjæmmende eller som kan forårsake vannavrenning og erosjon. Det anmodes om at all kjøring og motorferdsel i forbindelse med utkjøring av virke skjer så skånsomt som mulig. Ved all motorferdsel i skogen skal det legges vekt på å unngå terrengskader, vegetasjonsslitasje og forstyrrelse av dyrelivet. Terrengskader etter kjøring i samband med hogst og transport skal utbedres så raskt som praktisk mulig. Tiltakshaver skal dekke kostnadene ved slike terrengskadeutbedringer i samsvar med naturmangfoldlovens § 11.

Markberedning er tillatt, men det skal benyttes flekkmarkberedning (vegetasjonsdekket fjernes i flekker) og markberedningen skal gjennomføres på en mest mulig skånsom måte der en tar hensyn til biologisk viktige områder, stier, bekker, erosjonsfare og kulturminner jf. også naturmangfoldlovens § 12 om miljøforsvarlige teknikker og driftsmåter. I bløte og fuktige partier og i områder med registrerte skjulte kulturminner skal det ikke markberedes.

Det er ikke tillatt å grøfte innenfor verneområdet og opprensning av skogsgrøfter er søknadspliktig. Hvis det gis dispensasjon til å renske opp grøfter, skal det ikke grøftes mer enn nødvendig. Det tillates ikke å drenere ut småflekker med myr og sumpskog etter avsluttet skogsdrift.

På grunn av klimaet og lange transportavstander er barmarksdrift i mange tilfeller eneste mulighet for å avvirke skogen med brukbart økonomisk resultat. Vinterdrift kan medføre store utgifter for å brøyte et langt og værutsatt vegnett.

I et generelt næringsfattig og karrig landskap som Sølenområdet vil revegetering ta relativt lang tid. Begrepet "landskapsmessig skjemmende" må sees i lys av dette forholdet, dvs. at det må påregnes at noen kjørespor i noen år kan være godt synlige og være landskapsmessig noe skjemmende.

Utfordringene i framtida kan være knyttet til transportbehovet i forbindelse med skogsdrift, konkret behov for vegnett og for motorferdsel i utmark (terrengkjøring). Det vil være usikkerhet med tanke på utvikling av eksisterende skogsvegnett til å dekke framtidige behov. Behovene kan være forsterkning av bærelag, utretting av kurver og eventuelt bakketopper, samt utvidelser av snuplasser. Behovene kan bli utløst av blant annet større (lengre) kjøretøy til tømmertransport. Det vil være en driftsulempe og en merkostnad, av ukjent størrelse, ved å hente tømmer med mindre kjøretøy og eventuelt laste om ved hovedveg. Vernebestemmelsene gir hjemmel til å tillate omlegging og opprusting av eksisterende veier og kjøretraseer etter søknad jf. § 3, pkt. 1.3. e. Se kapittel 4.9. Veier og kjørespor for nærmere retningslinjer.

Motorisert ferdsele utenom eksisterende veger kan skade kulturminner som er en del av verneformålet. Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse jf. § 3, pkt. 7.1. I tillegg gjelder kravpunkt 13 i Norsk PEFC Skogstandard (se kapittel 4.2. Skogbruk). Biologisk mangfold er også en del av verneformålet og skal hensynstas ved skogsdrift jf. Norsk PEFC Skogstandard for bærekraftig skogbruk kravpunkt 4.

Uttransport av felt elg og hjort (§ 3, pkt. 5.2.e og pkt. 5.3.h).

Jaktinteressene i området er store, og en stor andel av landskapsvernområdet er elgjaktterreng. Mesteparten av dette arealet ligger et stykke fra bilvei og kjørespor.

Bruk av lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget for uttransport av felt elg og hjort under skoggrensa er tillatt uten at det må omsøkes jf. § 3, pkt. 5.2.e. Det bør benyttes elgtrekk. ATV med belter regnes også som lett beltekjøretøy, men det må søkes om tillatelse og det stilles vilkår om kjøring i gangfart for ikke å sette spor.

Over skoggrensa, i snaufjellet, er det større fare for at motorisert ferdsele på barmark vil etterlate mer synlig slitasje eller skjemmende og varige spor enn på mer bæresterk mark nede i skogen. Bruk av helikopter eller lett beltekjøretøy på vinterføre vil kunne forhindre terrengslitasje i høyereliggende områder. Det kan etter søknad gis tillatelse til bruk av helikopter eller lett beltekjøretøy (scooter) på vinterføre til uttransport av felt elg og hjort jf. § 3, pkt. 5.3.h. Det forutsettes at slik transport kan skje på godt snødekt mark. Det kan påregnes flerårige dispensasjoner.

I de tilfellene det viser seg å være behov for uttransport av elg og hjort på barmark over skoggrensa, må det søkes dispensasjon i henhold til verneforskriftens § 4. Forvaltningsmyndigheten er innstilt på rask behandling av henvendelser i slike situasjoner og det kan være aktuelt å få en muntlig tillatelse som bekreftes skriftlig i etterkant. Det vil ved en eventuell tillatelse kun bli tillatt med lett beltekjøretøy, jf. naturmangfoldlovens § 12 om miljøforsvarlige teknikker og driftsmåter.

Bruk av motor på båt på Sølensjøen (§ 3, pkt. 5.2.f.).

Det er ingen restriksjoner i verneforskriften på bruk av motorbåt på Sølensjøen utover det som motorferdselloven med tilhørende forskrifter setter. Ferdsl med motorfartøyer er tillatt på innsjøer som er 2 km² eller større, på elvestrekninger og på innsjøer mindre enn 2 km² dersom disse inngår som en del av et farbart vassdrag, jf. motorferdsellovens § 4.

I følge § 1.f. i forskrift for landing og start med luftfartøy og bruk av motorfartøy (motordrevet båt) i utmark og vassdrag i Rendalen kommune, er høyeste tillatte hastighet med motorbåt i Sølensjøen på 20 knop. Vest for en rett linje fra Gammelbuodden til Åkraneset og i Sølva er høyeste tillatte hastighet 5 knop. Bruk av motorbåt er forbudt sør for utløpet fra Storhåen.

Nødvendig bruk av beltekjøretøy på vinterføre i regi av Rendal Renselskap for tilsyn av rein (§ 3, pkt. 5.2.g.).

I verneforskriftens § 5, pkt. 5.2.g. er det hjemmel til nødvendig bruk av beltekjøretøy på vinterføre i regi av Rendal Renselskap for tilsyn med rein i henhold til konsesjonsvedtak utformet ved kongelig resolusjon av 12. desember 2008 og forvaltningsplanen. Se nærmere retningslinjer i kapittel 4.4. Rendalsren og temakart vedlegg 10.

Motorferdsel for uttransport av syke/skadde bufe (§ 3, pkt. 5.2.h.).

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for motorferdsel for uttransport av syke/skadde bufe i medhold av lov om dyrevern. Også transport av eventuelle døde dyr vil omfattes av dette punktet. I verneforskriften presiseres det at kjøretøy som benyttes skal være skånsom mot markoverflaten, og kjøring må dermed så langt som mulig unngå terreng- og vegetasjonsslitasje. Det skal gis melding til ansvarlig oppsyn for verneområdet i forkant av kjøring, eventuelt i ettertid hvis man ikke får kontakt med oppsynet. Oppsynet vil kunne avklare i samråd med tiltakshaver om en må unngå kjøring i spesielt sårbare områder eller om det er spesielle hensyn som må tas.

Transport til setrer, buer og hytter vinterstid (§ 3, pkt. 5.3.a.).

Innenfor verneområdet er det et betydelig antall bygninger som har høy bruksfrekvens. De fleste er tilgjengelige fra bilvei sommerstid. Bruken av bygningene genererer behov for regelmessig transport av ved, utstyr, vedlikeholdsmaterialer m.m. Ingen av bygningene har adkomst via brøytet vei vinterstid.

I landskapsvernområdet er det en overordnet målsetting å begrense omfanget av motorferdsel i utmark til et det nødvendigste av nyttetransport. En stor del av nyttetransporten til husværene i landskapsvernområdet vil kunne løses med bruk av bil på eksisterende bilveier i barmarksesongen, noe som vil redusere behovet for motorferdsel vinterstid. Det kan likevel være behov for bruk av snøscooter vinterstid for nyttetransport, avhengig av bruksomfang og beliggenhet på bygningene. Omfattende motorferdsel vinterstid kan komme i konflikt med økologiske verdier og verdier knyttet til friluftsliv og landskapsopplevelse jf. formålsparagrafen. All kjøring skal skje på en hensynsfull måte slik at skader på vegetasjon og unødig forstyrrelse av dyrelivet og friluftsliv unngås.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til luft- og snøscootertransport av brensel, materialer, utstyr og proviant til setrer, buer og hytter jf. § 3, pkt 5.3.a. Det er kun tillatt med nyttetransport og slede skal alltid være tilkoblet. Persontransport hjemles ikke i verneforskriften, og heller ikke motorferdselloven hjemler slik persontransport. Personer kan imidlertid sitte på så lenge dette ikke medfører behov for ekstra kjøring. Det er ikke hjemmel i verneforskriften til å gi tillatelse til motorferdsel i forbindelse med tilsyn av bygninger, det må samordnes med annen lovlig motorferdsel.

Denne typen transport med snøscooter har det blitt gitt tillatelser til fra Rendalen kommune med hjemmel i motorferdselloven. Det har vært praktisert bruk av flerårige tillatelser. Tradisjonelt har transporten fulgt faste traseer som i de fleste tilfeller er sommerbilveiene og trafikken er da konsentrert til faste korridorer.

Med det store antallet bygninger som finnes innenfor landskapsvernområdet, vil det, dersom det ikke fastsettes rammer for kjøringen, kunne bli et stort antall scootertransporter. Dette kommer i konflikt med den overordnede målsettingen for områder som er vernet etter naturmangfoldloven om å begrense motorferdselen til det aller nødvendigste av nyttetransport. Det presiseres at mest mulig transport av materialer, ved og utstyr bør skje på sommerstid der det er sommerbilvei.

For transport av brensel, materialer, utstyr og proviant til setrer, buer og hytter kan det bli vurdert å gi tillatelse til transport til egen seter/hytte når avstand til brøytet vei er på minst 2,5 km og bruksfrekvensen er høy. Avstand til brøytet vei gjelder på lik linje med motorferdsellovens bestemmelser. I utgangspunktet kan det gis inntil 6 turer pr. sesong pr. husvære for de som kan påvise behov for transport, uansett søkernes slektskap og bosted. Dette gjelder også for de som har langtidsleie på hytte/seter. Som husvære regnes både hovedhytte og anneks på fritidseiendommer og både seterhus og veslebu på setereiendommer. For hytter som ikke har sommervei og som kan påvise særlige behov ved for eksempel store ombygging og oppussing vil en vurdere noen flere turer.

Sesongen varer til 1. mai hvert år, av hensyn til dyrelivet som er sårbart i yngle-, hekke- og kalvingstida. Dette vil være et regelmessig transportbehov som det er naturlig å gi flerårige dispensasjoner til. Det er et mål å samkjøre tidsperioden med kommunale tillatelser etter motorferdselloven. Snøscootertransporten til hytter og setrer vil bli løpende evaluert for å hindre at omfanget av motorferdsel blir for stort, jf. naturmangfoldlovens § 10 om samlet belastning.

Søknad om tillatelse til bruk av snøscooter skal skrives på et eget skjema hvor det skal angis trasè for kjøring på kart, formål med kjøringen, antall turer det er behov for og ellers beskrivelse av særskilte forhold. Ved tillatelser til motorisert ferdsl skal det følge med kjørebok som skal føres for hver enkelt tur. I kjøreboka føres dato for transporten og den skal føres før transporten begynner. Kjørebok sendes forvaltningsmyndigheten innen 1. juni hvert år.

Hovedregelen er at transport av utstyr, ved og materialer til husvære som ligger i tilknytning til sommerbilvei skal skje på sommerstid med bil/traktor. Dersom det kan påvises et særlige grunner og hvis husværet ligger uten sommerbilvei og behovet er eksempelvis knyttet til mer omfattende vedlikeholds- eller restaureringsarbeider, kan det gis tillatelse til flere turer vinterstid. For transport av materialer til større vedlikeholds- og byggearbeider med beltekjøretøy på vinterføre må vilkårene for dispensasjonen vurderes i hvert enkelt tilfelle ut fra behov og type materialtransport. Vedlikeholdsarbeidet må beskrives nærmere og behovet for materialtransport må henge sammen med dette.

Det må innhentes grunneiers tillatelse ved all motorisert ferdsel. Det skal legges vekt på å kombinere og samordne kjøreføremål for å begrense det samlede kjøreføremålet. Transporten skal følge innvilget trase som skal være samme trase som eksisterende bilveier der dette er mulig.

Rendalen kommune har en leiekjøringsordning for transport med scooter vinterstid. Det er ønskelig at mest mulig av nyttekjøringen gjøres av leiekjørerne. Leiekjørerne vil gjennom søknad få tillatelse til nyttekjøring/transport av utstyr som ikke kan transporteres på sommerstid, langs aktuelle traseer inn til hytter og setrer. Personer kan sitte på med transporten forutsatt at det ikke medfører flere turer.

Transport av personer med varig funksjonsnedsettelse til/fra egen hytte kan i særskilte tilfeller vurderes med hjemmel i § 4, generelle dispensasjonsbestemmelser, i verneforskriften. Dette skal vurderes strengt, og det er viktig å skille mellom varig funksjonsnedsettelse og uførhet/sjukdom som er en naturlig følge av alder. Ved søknad kreves legeerklæring/konkret vurdering fra lege som bekrefter at vedkommende ikke kan gå på ski. Eget skjema skal fylles ut av lege. Praksisen for å innvilge dispensasjon skal være restriktiv.

Oppkjøring av skiløyper (§ 3, pkt. 5.3.b.)

Innenfor verneområdet kjøres det opp flere skiløyper, se vedlegg 4 for oversikt over løypenettet. Noen løyper kjøres regelmessig hele vinteren, mens andre kun kjøres i tilknytning til vinter- og påskeferie. Primært skal løypenettet ligge i randsområdene til landskapsvernområdet. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til oppkjøring av skiløyper med beltekjøretøy på vinterføre (§ 3, pkt. 5.3.b). Dette gjelder for skiløyper som er godkjent i forvaltningsplanen. Flerårige dispensasjoner for løypekjøring kan påregnes gitt.

Vedlikehold av skiløypene er tillatt etter § 3, pkt. 1.2.g. i henhold til forvaltningsplanen. Motorisert ferdsel i forbindelse med vedlikehold, merking, tråkking og stikking av løypene er søknadspliktig. Stikker skal tas ned etter endt sesong. Eventuell godkjenning av nye løyper må søkes (§ 3, pkt. 1.3.g) og det må tas hensyn til dyrelivet og omfanget av løypenettet i forhold til verneverdiene. Det er ikke tillatt med planering og terrenginngrep i forbindelse med eksisterende eller nye skiløyper og det skal føres en restriktiv praksis på dette innenfor landskapsvernområdet. Tiltak som fjerning av steiner og stubber er også søknadspliktig.

Oppkjøring av skiløyper kan foregå i landskapsvernområdet fram til 1. mai hvert år av hensyn til dyrelivet som er sårbart i yngle-, hekke- og kalvingstida.

For nærmere retningslinjer for skiløyper se kapittel 5.3. Tilrettelegging.

Ovenfor Tullemorhølet på vei mot Stonga. Foto: Hilde Nystuen

Utkjøring av saltstein (jfr. § 3, pkt. 5.3.c.)

Siden det for tiden er relativt lite beiteomfang i området, vil det mest sannsynlig ikke være et stort behov for utkjøring av saltstein. Utkjøring av saltstein vinterstid i regi av beitelag er søknadspliktig jf. § 3, pkt. 5.3.c, og det skal foreligge helhetlige planer som oversendes forvaltningsmyndigheten sammen med søknaden. Planen skal inneholde kart som viser saltplasser og kjørerute. Det skal legges vekt på å samordne turene mest mulig og begrense antall turer, jf. naturmangfoldlovens § 10 om samlet belastning. Flerårige dispensasjoner for dette kjøreformålet kan påregnes gitt.

Motorferdsel i forbindelse med vedhogst til eget bruk (§ 3, pkt. 5.3.d.)

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til motorferdsel i forbindelse med vedhogst til eget bruk jf. § 3, pkt. 5.3.d. Transport av virke bør skje på vinteren der det ikke er sommerbilvei for å redusere markskadene mest mulig. Hogst langs vei hvor transport utelukkende vil skje på veien, skal henvises til transport sommerstid.

For brukere hvor transportbehovet er regelmessig, kan flerårige tillatelser påregnes, forutsatt at vilkår som settes i dispensasjonen overholdes.

Motorferdsel i forbindelse med lavsanking (§ 3, pkt. 5.3.e.)

Lavsanking er en viktig næring i området og uttransport av lav lar seg ikke gjennomføre uten bruk av motorisert kjøretøy. Motorisert ferdsel er i utgangspunktet forbudt, men forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til motorisert ferdsel i forbindelse med lavsanking etter søknad, jf. § 3, pkt. 5.3.e.

Søknadsplikten sikrer at forvaltningsmyndigheten har oversikt over og kontroll med type kjøretøyer som benyttes, at det ikke kjøres i områder som er spesielt sårbare, eksempelvis i snaufjellet, og at kjøringen er knyttet til utnyttelse av laven i næringssammenheng, jf. naturmangfoldlovens § 12 om miljøforsvarlige teknikker og driftsmåter.

Bruk av traktor eller ATV for uttransport av laven er en forutsetning for arbeidet. Etablerte kjørespor og veier skal benyttes så langt det er mulig, men i områder hvor det ikke er veier må det kjøres i terrenget.

Uttransport av laven skal da skje på en skånsom måte for å unngå terrengskader. Det kan påregnes gitt flerårige dispensasjoner.

Transport på barmark til setrer og hytter (§ 3, pkt. 5.3.f.).

Kjøring til hytter på kjørespor som ikke er definert som bilvei er ikke tillatt. Vernebestemmelsene åpner for at forvaltningsmyndigheten etter søknad kan gi tillatelse til motorferdsel på barmark i forbindelse med nødvendig transport til setrer og hytter på kjøretraseer som er angitt i forvaltningsplanen.

Motorisert ferdsel på barmark utenfor sommerbilvei skal holdes på et minimum av hensyn til verneverdier og annen ferdsel i området, og kjøring på kjørespor bør derfor ikke tillates med mindre kjøringen er å betrakte som nyttekjøring som det kan gis dispensasjon til i medhold av verneforskriften. Nødvendig transport vil være tiltak som vanskelig lar seg gjennomføre uten bruk av motorisert kjøretøy. Det kan være transport av materialer til vedlikehold av bygninger som det ikke lar seg gjøre å transportere vinterstid. Transportbehovene skal så langt det lar seg gjøre løses ved bruk av snøscooter på frossen og godt snødekt mark. Forvaltningsmyndigheten er innstilt på å tillate den aller nødvendigste motoriserte ferdselen i forbindelse med slike tiltak.

Se kapittel 4.9. Veier og kjøretraseer og vedlegg 6 for oversikt over veier, kjørespor og massetak. Ved søknad om transport på barmark inn til setrene/hyttene kan det gis flerårig tillatelse. Dette begrunnes med at det ligger mange hytter, spesielt i Misterdalen og langs Fjellveien inn til Fiskevollen, som kun har korte adkomstveier/kjørespor inn til hyttene sine. Dersom alle disse skulle parkere langs veien eller søke om tillatelse til opprusting av kjørespor til bilvei, vil det være mer landskapsmessig skjæmmende enn om de får kjøre inn til hytta. For de setrene/hyttene som ligger i sårbare områder og over 500 meter fra vei, settes det strengere vilkår.

Søknader om kjøring på barmark må også behandles av kommunen etter motorferdselloven. Det er i kommunen en restriktiv holdning med hensyn til eventuelle tillatelser for kjøring på barmark og på kjørespor/traktorvei.

Motorferdsel i forbindelse med mudring (§ 3, pkt. 5.3. i.)

Løpende vedlikehold av damanlegget ved Skånsjøen og andre oppdemte vann kan gjøres direkte med hjemmel i vernebestemmelsenes § 3 pkt. 1.2.a. Når det gjelder behov for mudring for å hindre gjengroing av sjøer, kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse etter søknad jfr. vernebestemmelsens § 3 pkt. 1.3.i. Hensikten med mudringen må være å opprettholde sjøens vannmengde på vernetidspunktet. Forvaltningsmyndigheten kan etter vernebestemmelsens § 3 pkt. 5.3.i. etter søknad gi tillatelse til motorisert ferdsel i forbindelse med mudring i sjøer som står i fare for gjengroing.

Uttransport av kalk og fisk

Det er ikke hjemmel for motorferdsel i forbindelse med transport av kalk og fisk til utsetting i vann. Dette må eventuelt omsøkes etter verneforskriftens § 4.

Parkering av motorkjøretøyer (§ 3, pkt. 1.3.h)

Det omfattende bilveinettet i området gjør at Sølenområdet blir besøkt av mange turister i sommersesongen. En del av disse benytter bobiler eller campingvogner og parkerer for overnatting(er) i området. Spredt og tilfeldig hensetting av slike kjøretøyer kan være landskapsmessig skjæmmende og kan også medføre andre ulemper.

I utgangspunktet er hensetting av campingvogner, bobiler og maskiner innenfor verneområdet forbudt. I henhold til vernebestemmelsene kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til parkering av motorkjøretøyer i samsvar med forvaltningsplanen.

Aktuelle områder for parkering av campingvogner og bobiler weekend-/ukesbesøk etc. foreslås lagt til grustakene innover langs fjellveien og på parkeringsplassen ved Veslesetra. Grustaket ved Skånborkehaugene og ved Stonga ligger veldig synlig til i terrenget, og her skal det unngås parkering av campingvogner og bobiler. Derimot ligger grustakene ved Kremmertjønna, Åkråmyra, Nyseterlia og ved veien ned til Mefurua mer skjermet til og kan benyttes til dette formålet. I Misterdalen er det få muligheter for parkering generelt. I sør er det aktuelt med parkering ved Storøya og eventuelt ved Nydammen.

Det er viktig at dette følges opp med skilting /merking ved de aktuelle områdene for parkering av campingvogner og bobiler. Grunneiers tillatelse må innhentes.

Forsøpling kan bli et problem på disse plassene. Derfor må brukerne oppfordres til å ta med søppel ut av området og levere det på etablert mottak i bygda, framfor etablering av nye renovasjonsordninger inne i området, noe som erfaringsmessig gir mer søppel.

Rendal Renselskap styrer vanlig parkering til bestemte steder langs veien under avskytingen. Når det gjelder vanlig parkering (kortere stopp) med bil langs bilvei, er aktuelle parkeringssteder naturlige lommer langs veien og ved enden av veien der det er tilvist parkering.

Anlegg av nye parkeringsplasser er søknadspliktig. I Misterdalen er det et behov for en liten parkeringsplass i krysset mellom Markenveien og Tannvolsveien, da det her finnes få muligheter for å parkere biler og dette er et fint utgangspunkt for turer opp mot Sølen.

4.8.5 Tiltak

- Holde oversikt over den motoriserte ferdselen i verneområdet. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten og Statens naturoppsyn. **Tidsramme:** Kontinuerlig
- Årlige møter med kommunen om dispensasjonspraksis for ulike typer motorisert ferdsel i verneområdet. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten i samarbeid med kommunen. **Tidsramme:** Årlig.
- Dialog med brukerne/informasjon. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten. **Tidsramme:** Kontinuerlig.

4.9 VEIER OG KJØRETRASÉER

4.9.1 Status

Store deler av landskapsvernområdet er lite berørt av tekniske inngrep, og store sammenhengende arealer har derfor et uberørt preg uten vesentlige synlige spor etter menneskelig aktivitet. Inn til seterområdene har det imidlertid vært private bilveier i en årrekke. De fleste er åpne for allmenn kjøring. I tillegg finnes noen kjøretraseer. På noen av disse kjøretraseene har det innarbeidet seg en praksis at det kjøres helt fram til enkelte hytter som har noe avstand fra definerte bilveier. En hovedutfordring er å skille mellom bilvei og traktorvei/kjørespor der det kan tillates med motorisert ferdsel på barmark etter søknad og traseer der motorferdsel ikke tillates..

Tabell 15:

Innenfor landskapsvernområdet finnes følgende godkjente bilveier jf. kommuneplanens arealdel, se temakart 6:

1	Fjellveien til Fiskevollen og Mefurua via Skånborket, Horndalen og Nysetra med sidegrener til Misterdalen seter og videre til Misterdalen ca. 2 km øst for samløpet Horna/Mistra og til vestsida av søndre Missjøen på høyde med Veslenupen.
2	Fra Grønholmen til Jota fra vernegrensa og inn på Jotveien.
3	Fra og langs Mistra til Nydammen.
4	Fra krysset ved Nydammen/Fuggdalsveien til inngangen til Fuggdalen.
5	Fra Nysetra til Sølennytta.
6	Fra samløpet Horna/Mistra ca. 1 km nordover til hytte (Enebu) ved Midtveistjønnna ca. 800 moh.
7	Fra Horndalen ca. 2 km sørøstover til hytte på vestsiden av Tannvola.
8	Fra Skånborket nordover til ei tjønn 822 moh.
9	Fra Misterdalen seter på østsiden av søndre Missjøen til åpen koie sør for Tissvoltjønnna.
10	Veg fra Galtseter langs østsiden av Sølensjøen (i grensa – og utenfor).

Ovennevnte traséer er i barmarkssesongen å betrakte som veier i motorferdsellovens forstand. En trenger derfor ikke søke kommunen/forvaltningsmyndigheten om dispensasjon for kjøring på disse. Noen av veiene er åpne for allmennheten ved betaling av bomavgift og noen er avlåst med bom. Schulzeveien, veien til Søndre Missjøen, Enebu og Sølennytta har bom. I tillegg kommer enkelte veistubber inn til hytter som klassifiseres som vei.

Opparbeidet veg som ikke er brøytet for kjøring med bil anses som utmark. Når det ligger så mye snø at det ikke er farbart med vanlig personbil, er den ikke lenger åpen for motorisert ferdsel. I dag vinterbrøytes ingen veier i området, men unntak av år det kan være skogsdrift.

I tillegg til ovennevnte veier finnes det enkelte godt synlige kjørespor som er benyttet av motorkjøretøyer, eksempelvis trasé fra Nydammen opp til Lomnesmistersetra og videre til Misterhaugen og inn til Missjøhaugen og Nordre Missjøen. I tillegg finnes det mange kortere spor fram til enkelthytter eller enkeltpunkter i terrenget. Området har også flere traktorveier opparbeidet i skogbruksammenheng.

I temakartet som viser en oversikt over veier, kjørespor og massetak (vedlegg 6), er det godkjente veier i kommuneplankartet som ligger til grunn for det som er markert som godkjent vei. Det kan være veier utover disse som er omsøkt og godkjent som bilvei, men som ikke ligger inne i kartet, og som det er viktig at forvaltningsmyndigheten får oversikt over.

Avklaring av veistatus er viktig informasjon til innbyggerne om hvordan en skal forholde seg i utmark, og i saksbehandlingen for tiltak som skal behandles etter plan- og bygningsloven, forskrifter for landbruksvei og motorferdselloven. Det vil også for forvaltningen av Sølen landskapsvernområde være viktig å avklare veistatus.

Motorferdsellovens kriterier for at en trase kan ha status som bilvei:

- Veien skal være maskinelt opparbeidet.
- Veien skal være lett kjørbar med vanlig personbil.

Veier som er godkjent som skogsbilvei, er å betrakte som bilvei.

Traseer som ikke er å betrakte som bilvei i motorferdsellovens forstand:

- Veier som er godkjent som traktorvei. Hvert tilfelle bør vurderes atskilt da det kan ha foregått en opprustning som kan gi status som bilveg uten at det er omsøkt.
- Veier og kjørespor som ikke er fysisk opparbeidet. Dette gjelder selv om veien er kjørbar med personbil.

Temakart

Vedlegg 6. Temakart veier, kjørespor, massetak og bikuber.

Vedlegg 7. Temakart verdifulle naturområder.

Vedlegg 8: Temakart kulturminner.

Vedlegg 10: Temakart Rendalsren.

4.9.2 Mål for forvaltningen

Det er en viktig del av formålet å unngå nye tekniske inngrep. Bruk og vedlikehold av eksisterende veier på vernetidspunktet kan videreføres uten at dette får negative konsekvenser for verneformålet.

4.9.3 Rammer og regelverk for forvaltningen

Jf. Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag § 2:

Med motorferdsel menes i denne lov bruk av kjøretøy (bil, traktor, motorsykkel, beltebil, snøscooter og lignende) og båt eller annet flytende eller svevende fartøy drevet med motor, samt landing og start med motordrevet luftfartøy.

Med utmark menes udyrket mark som etter lov om friluftsliv § 1 a første ledd ikke regnes som innmark eller like med innmark. Setervoll, hustomt, engslått, kulturbeite og skogplantefelt som ligger i utmark, regnes i denne lov like med utmark.

Veg i utmark som ikke er opparbeidd for kjøring med bil, anses i denne lov som utmark. Det samme gjelder opparbeid veg som ikke er brøytet for kjøring med bil.

§ 3. Vernebestemmelser

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området.

1. Landskapet

1.1. Inngrep i landskapet

Området er vernet mot inngrep eller tiltak som i vesentlig grad kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter. Med de unntak som følger av forskriftens pkt. 1.2 og 1.3 er det forbud mot inngrep som vegbygging, oppføring og ombygging av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, hensetting av campingvogner, bobiler og maskiner, bergverksdrift, vassdragsregulering, opplag av båter, graving og påfylling av masse, sprenging og boring, uttak og fjerning av større stein og blokker, mineraler eller fossiler, drenering og annen form for tørrlegging, nydyrking, nyplanting, bakkeplanering, framføring av luft- og jordledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av stier, løyper og lignende. Opplistingen er ikke uttømmende

Verneforskriftens § 3, pkt. 1.2 Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for:

b) vedlikehold av eksisterende veger og kjøretraséer slik at dagens standard opprettholdes. Nærmere retningslinjer for vedlikehold skal fastsettes i forvaltningsplanen.

g) vedlikehold av merkede stier, løyper, bruer, klopper og skilt i henhold til forvaltningsplanen.

Verneforskriftens § 3 pkt. 1.3 Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- e) omlegging og opprusting av eksisterende veier og kjøretreaser.
- h) parkering av motorkjøretøyer i samsvar med forvaltningsplan.

Verneforskriftens § 3, pkt. 7. Kulturminner

7.1. Vern av kulturminner

Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse

Definisjoner vedlikehold av vei og kjørespor i retningslinjer fra Miljødirektoratet

Med vedlikehold av vei/kjørespor menes i denne sammenheng tiltak eller arbeid for å holde veien/kjøresporet ved like eller opprettholde samme standard som veien/kjøresporet hadde på vernetidspunktet. Vedlikeholdet av eksisterende vei/kjørespor må derfor skje på en slik måte at veien/kjøresporet ikke endrer karakter eller får en standard som åpner for nye kjøretøygrupper.

Veier:

Det vil normalt være tillatt med nødvendig grusing på veier og vedlikehold av eksisterende grøfter langs veier. Når det gjelder grusing tenker man i denne sammenheng kun på vedlikehold av bærelag/slitelag der dette finnes fra før. Skifte av dekke, for eksempel fra grus til asfalt, er tiltak som går ut over normalt vedlikehold. Det samme gjelder tiltak som går ut på å anlegge nye grøfter, rette ut svinger, omlegging av trasè, eller å utvide veien i bredden.

Kjørespor:

Vedlikehold av kjørespor skal ikke føre til at kjøresporene endrer karakter i retning av vei. Det vil kun unntaksvis være tillatt å fylle grus i kjøresporene. Eksisterende grøfter og stikkrenner kan vedlikeholdes. Etablering av nye grøfter og stikkrenner vil gå ut over normalt vedlikehold og er således ikke tillatt. Det samme gjelder for tiltak som går ut på omlegging av traséen for kjøresporet, rette ut svinger, eller utvide kjøresporet i bredden.

4.9.4 Retningslinjer

Generelt

Etter vernebestemmelsenes § 3 pkt. 1.1 er området vernet mot inngrep eller tiltak som i vesentlig grad kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter, dvs alle inngrep eller tiltak som kan gi varige spor eller som er av permanent karakter. I bestemmelsen er det nevnt en rekke eksempler på ulike typer inngrep som i utgangspunktet er forbudt. Med visse unntak innebærer dette blant annet forbud mot inngrep som vegbygging, graving og påfylling av masse, sprenging og boring, drenering og annen form for tørrlegging, og bygging av bruer og klopper. Denne oppstillingen er ikke uttømmende. Dette betyr at bestemmelsen også omfatter inngrep og tiltak som kan medføre vesentlig endring av landskapet selv om de ikke er konkret nevnt i oppstillingen under punkt 1.1.

Om et planlagt inngrep vil føre til en vesentlig endring av landskapets særpreg eller karakter, vil være avhengig av i hvilken grad inngrepet vil skille seg ut eller gli inn i omgivelsene. En må være oppmerksom på at det finnes eksempler på at mindre, tilsynelatende uvesentlige tiltak og inngrep som er gjennomført over en rekke år, samlet kan innebære endringer som kan prege landskapet på en uheldig måte, jf. naturmangfoldlovens § 10 om samlet belastning. Ved alle tiltak skal en ta hensyn til miljøet slik at man unngår skader på omkringliggende terreng og at virkningen på landskapet blir så liten som mulig.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til motorferdsel på barmark langs nærmere definerte kjøretreaser i forbindelse med nødvendig transport til setrer og hytter, jf. § 3, pkt. 5.3.f. Se nærmere i kapittel 4.9. Motorisert ferdsel og oversikt over veier og kjøretreaser i vedlegg 6, temakart veier, kjørespor og masseuttak.

Vedlikehold av veier, kjøretreaser og andre anlegg (bruer) (§ 3, pkt. 1.2.b, f.)

Vedlikehold av veier og andre anlegg (herunder bruer) slik at dagens standard opprettholdes er tillatt uten at det må søkes forvaltningsmyndigheten om tillatelse. Det er også tillatt med uttak av løsmasser til

vegvedlikehold fra områder som er spesielt avsatt til formålet i forvaltningsplanen (jf. § 3 pkt. 1.2.f.), jf. kapittel 4.10 om masseuttak og andre tekniske inngrep. Disse tiltakene kan gjennomføres i samsvar med retningslinjene som er gitt i denne planen.

Vedlikehold av veier omfatter opprensning av eksisterende grøfter og utskifting av stikkrenner. Det er tillatt med vedlikehold av bærelag og slitelag som planering, høvling og grusing av veien. Reparasjoner i forbindelse med utgravinger og utrasinger som vedlikeholder bærelaget vil kunne utføres direkte med hjemmel i vernebestemmelsenes § 3, punkt 1.2.b. Bruk av salt og andre støvbindingsmiddel og kantklipping defineres som vedlikehold, men det er ikke tillatt med sprøyting langs kantene. Brøyting av veiene i forbindelse med vedlikehold er tillatt. Det er ikke tillatt med opprusting eller vedlikehold av kjørespor.

Omlegging og opprusting av eksisterende veger og kjøretaséer (§ 3, pkt. 1.3.e.).

Vernebestemmelsene gir hjemmel til å tillate omlegging og opprusting av eksisterende veier og kjøretaséer etter søknad. Dette omfatter tiltak som vil være å betrakte som en standardheving av vegen, eksempelvis omlegging av traséen over kortere strekninger, økning av vegbredden, endring av kurvatur- og stigningsforhold, etablering av nye grøfter mv. Slike tiltak er søknadspliktige. Når det gjelder praktiseringen av denne bestemmelsen, kan det legges til grunn at forvaltningsmyndigheten er innstilt på å gi dispensasjoner og finne rimelige løsninger på helhetlige og faglig godt begrunnede planer. Det forutsettes at tiltakene kan gjennomføres innenfor rammen av verneformålet og at særlige grunner taler for at tiltaket bør gjennomføres.

Tillatelser til opparbeiding av nye vegtraséer eller omlegginger over lengre strekninger kan ikke påregnes gitt. Verneforskriftens § 3 punkt 1.3.f gir heller ikke hjemmel til slike omfattende veiprosjekter. Det er ikke kjente planer om nye vegtraséer. Med unntak av skogbruket, er det heller ikke kjent at brukere og rettighetshavere har transportbehov som krever opprusting utover "vanlig vedlikehold".

Parkering av motorkjøretøyer i samsvar med forvaltningsplanen (§ 3, pkt. 1.3.h.).

For nærmere retningslinjer for parkering av motorkjøretøy se i kapittel 4.8. Motorisert ferdsel.

Veier til skogbruksformål (§ 3, pkt. 1.1., pkt. 1.3.e og pkt. 1,2.b).

Det er i utgangspunktet forbudt med vegbygging innenfor verneområdet jf. § 3, pkt.1.1. Skogsveinettet vurderes å være nær tilstrekkelig utbygd. Det er ingen konkrete planer om nye veier for landbruksformål (bilveier/traktorveier). Skogområdet på vestsida av Sølensjøen er så vidt marginalt at det ikke har vært aktuelt å bygge vei for å drive skogen. Veiltak må for øvrig behandles etter forskrift om planlegging og godkjenning av veier for landbruksformål. Ved eventuelle behov for nybygging av veier etter landbruksveiforskriften må det søkes dispensasjon etter § 4 i verneforskriften.

Skogsbilveier og traktorveier kan vedlikeholdes for å opprettholde dagens standard. Det kan i tillegg gis tillatelse til omlegging og opprusting av eksisterende bil- og traktorveier. Det er ikke tillatt med opprusting eller vedlikehold av kjørespor.

Framtidige behov rundt utvikling av eksisterende skogsveinett kan være forsterkning av bærelag, utretting av kurver og eventuelt bakketopper, samt utvidelser av snuplasser/velteplasser. Behovene kan bli utløst av blant annet større (lengre) kjøretøy til tømmertransport. Det vil være en driftsulempe og en merkostnad, av ukjent størrelse, ved å hente tømmer med mindre kjøretøy og eventuelt laste om ved hovedveg. Etter en interesseavveining kan det allikevel stilles krav om dette med hjemmel i naturmangfoldlovens § 12.

Forvaltningsmyndigheten er innstilt på å finne rimelige løsninger i samarbeid med skogbruksnæringen når det gjelder framtidige behov for opprusting av vegnett og tilpasninger til nye kjøretøy. For nærmere retningslinjer for motorferdsel i forbindelse med skogbruket se kapittel 4.8. Motorisert ferdsel.

Kulturminner (§ 3, pkt. 7.1.)

Kulturminner skal ikke påføres skade eller ødeleggelse. Motorisert ferdsel på eksisterende vegnett utgjør ingen fare for kulturminnene, men eventuell bygging av nye veger og parkeringsplasser, eller utvidelse av eksisterende, kan komme i konflikt med interessene knyttet til kulturminner og kulturmiljøer. Eventuelle slike saker må derfor håndteres av kulturminnemyndighetene som rette myndighet. Et eksempel på dette er Fjellvegen inn til Fiskevollen som skjærer seg gjennom ytterkanten av et automatisk fredet kulturminne (fangstanlegg og jernvinne ved Kremmertjønna). I tillegg til fare for direkte skade vil også en nærføring av en vegtrasé forbi et kulturminne skjemme inntrykket og opplevelsen av dette. Nye veger kan også bryte opp kulturhistoriske strukturer i form av gamle stier og vegfar eller systemer av for eksempel fangstanlegg. Uttak av grusmasser i forbindelse med vegvedlikehold kan skade kulturminner. Førreformatoriske kulturminner har størst sårbarhet overfor slike inngrep. Verneområdet er lite undersøkt, samtidig som sannsynligheten for å finne nye, førreformatoriske kulturminner ansees for å være stor.

4.9.5 Tiltak

- Avklare veistatus innenfor Sølen landskapsvernområde. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten og kommunen. **Tidsramme:** 2015-2019.
- Settes opp skilt ved endepunkt vei der det er tvil om hvor dette er. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten og SNO. **Tidsramme:** 2015-2019.
- Opparbeide parkering i Misterdalen. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten og grunneiere. **Tidsramme:** 2015-2016
- Utarbeide nærmere retningslinjer for blant annet massehåndtering, plastring ved opptak av grøfter etc. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten **Tidsramme:** 2015-2019.

4.10 MASSEUTTAK OG ANDRE TEKNISKE INNGREP

4.10.1 Status

Det er ingen store masseuttak i området. Langs stamveinettet finnes en del mindre grusuttak som benyttes til vedlikehold av fjell- og seterveiene, jf. vedlegg 6. Dette er grustakene ved veien til Fiskevollen; Kremmertjønna (ligger rett utenfor verneområdet), Skånborkehaugene, Stonga, Nyseterlia, Åkeråmyra, ved veien ned til Mefurua, et nytt regulert grustak ved Øvre Kløfte på veien ned til Misterdalen og et lite grustak øst for søndre Missjøen. Sør i verneområdet finnes det grustak ved Storøya sør for Nydammen og ved Fjordungsbekken.

Det er ingen reguleringer eller vassdragsanlegg innenfor verneområdet som er etablert med tanke på kraftproduksjon. I noen av vassdragene finnes det gamle fløtningsanlegg, blant annet i Mistra og Grøna. Her kan nevnes Nydammen i Mistra rett sør for Lomnesmisteretra og Gammeldammen ca. 3 km lengre nord. For sistnevnte dam er det kun noen få rester synlige i terrenget. I tillegg ligger det små synlige spor etter Håbudammen og Gammeldammen i sørenden av Sølensjøen, i Sølenroa.

Skånsjøen ved Skånborket seterområde er et resultat av en oppdemming som ble gjort på slutten av 1970-tallet. Det primære formålet med oppdemmingen var å anlegge et attraktivt fiskevann. Ellers er det noen mindre oppdemte dammer innenfor landskapsvernområdet.

Andre tekniske inngrep enn bygninger, veger/kjøretraséer og masseuttak finnes ikke innenfor verneområdet. Det er ingen master eller andre kommunikasjonsanlegg, forsvarsanlegg eller andre innretninger i området.

Temakart

Vedlegg 6. Temakart veier, kjørespor og massetak.

Vedlegg 7. Temakart verdifulle naturområder.

Vedlegg 8. Temakart kulturminner.

4.10.2 Mål for forvaltningen

Det er en viktig del av formålet med vernet å unngå nye tekniske inngrep. De inngrep som allerede kan være skjæmmende i landskapet, bør søkes restaurert.

4.10.3 Rammer og regelverk for forvaltningen

Verneforskriftens § 3

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området.

1. Landskapet

1.1. Inngrep i landskapet

Området er vernet mot inngrep eller tiltak som i vesentlig grad kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter. Med de unntak som følger av forskriftens pkt. 1.2 og 1.3 er det forbud mot inngrep som vegbygging, oppføring og ombygging av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, hensetting av campingvogner, bobiler og maskiner, bergverksdrift, vassdragsregulering, opplag av båter, gravning og påfylling av masse, sprenging og boring, uttak og fjerning av større stein og blokker, mineraler eller fossiler, drenering og annen form for tørrlegging, nydyrking, nyplanting, bakkeplanering, framføring av luft- og jordledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av stier, løyper og lignende. Opplistingen er ikke uttømmende

Verneforskriftens § 3, pkt 1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for:

a) vedlikehold av bygninger, anlegg og innretninger. Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet. Vedlikehold omfatter ikke ombygginger eller utvidelser.

f) uttak av løsmasser til vegvedlikehold fra områder som er spesielt avsatt til formålet i forvaltningsplanen.
h) uttak av løsmasser til vegvedlikehold ved Øvre Kløfte grustak i samsvar med bestemmelsene i reguleringsplan av 30. november 2006 for Øvre Kløfte Grustak med senere endringer av 9. mai 2007. Det er reguleringsbestemmelsene slik de lyder på vernetidspunktet som skal legges til grunn.

Verneforskriftens § 3, pkt. 1.3. Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- c) gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som går tapt ved brann eller naturskade.
- f) legging av nye vannledninger til Mistdalen seterområde.
- k) riving av gamle bygninger, anlegg og innretninger og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk
- l) mudring for å hindre gjengroing av sjøer.

4.10.4 Retningslinjer

Generelt

Ifølge verneforskriftens § 3, pkt. 1.1. er det i utgangspunktet forbud mot inngrep som oppføring og ombygging av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, bergverksdrift, vassdragsregulering, graving og påfylling av masse, sprenging og boring, uttak og fjerning av større stein og blokker, mineraler eller fossiler, bakkeplanering, framføring av luft- og jordledninger osv.

Det er tillatt med vedlikehold av anlegg og innretninger (jf. § 3, pkt. 1.2.a.) Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet. Vedlikehold omfatter ikke ombygginger eller utvidelser. Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som går tapt ved brann eller naturskade (jf. § 3, pkt. 1.3.c.). Se kapittel 4.7. Bygninger for nærmere retningslinjer.

Det betyr at det ikke er tillatt med nye bryggeanlegg eller andre inngrep som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig, og det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området, jf. naturmangfoldlovens § 10.

Uttak av løsmasser (§ 3, pkt. 1.2.f)

Det er relativt lange strekninger med bilvei innenfor landskapsvernområdet. Vedlikehold av disse veiene forutsetter tilgang på grus uten at denne må transporteres over urimelig lange avstander. I vernebestemmelsene gis det adgang til uttak av grus til dette formålet fra områder som er spesielt avsatt til dette i forvaltningsplanen. Dette omfatter også lagring og knusing av masser, som må skje på spesielt utpekte arealer. Nye masseuttak i landskapsvernområdet er i utgangspunktet uheldig og derfor forbudt (jf. § 3, pkt. 1.1.), og godkjente uttak skal kun dekke behovet for masser til vedlikehold av vegger innenfor verneområdet.

Forvaltningsmyndigheten er innstilt på å finne praktiske løsninger for rimelige behov gjennom en helhetlig uttaksplan. Målsettingen har vært å komme fram til et fåtall lokaliteter som har tilstrekkelige mengder grus med tilfredsstillende kvalitet der uttak kan skje uten at det endrer landskapets særpreg eller karakter.

De masseuttakene som er i området i dag anses å kunne dekke mye av behovet for grus i området på en tilfredsstillende måte. Hvis ikke dette er tilstrekkelig eller av ønskelig kvalitet, må det kjøres grus fra masseuttak utenfor landskapsvernområdet.

Følgende områder foreslås som uttakssteder av grus til veivedlikehold innenfor verneområdet med hjemmel i verneforskriftens § 3 punkt 1.2.f: (se også vedlegg 6):

- Kremmertjønna (utenfor landskapsvernområdet)
- Skånborkehaugene
- Stonga
- Nyseterlia
- Åkeråmyra
- Øvre Kløfte
- Et lite grustak øst for søndre Missjøen.
- Storøya sør for Nydammen
- Ved Fjordungsbekken.

Pr. i dag er Øvre Kløfte det eneste masseuttaket som er regulert innenfor verneområdet og uttak av løsmasser til veivedlikehold ved Øvre Kløfte skal skje i samsvar med bestemmelsene i reguleringsplanen.

En helhetlig uttaksplan bør inneholde retningslinjer for selve uttaket, løpende istandsetting av terrenget, hvor mye kan tas ut, hva skal gjøres når uttaket er tømt og avsluttet og eventuelt avgrense området for uttak for hvert massetak. Masseuttakene må pusses opp mellom hvert uttak. Uttakene ved Skånborkehaugene og ved Stonga ligger åpent til i snaufjellet og vil få strengere vilkår på grunn av synlighet i landskapet. Her må spesielle landskapsmessige hensyn tas ved uttak. Retningslinjene må også si noe om håndtering av overskuddsmasser og lagring av masse. Uttaksplanen skal revideres med jevne mellomrom med muligheter for nye vurderinger i forbindelse med fremtidige behov. Her bør det også gjøres vurderinger av gamle uttak i området som bør restaureres.

Vannledninger (§ 3, pkt. 1.3.f.)

Det er meldt behov fra Misterdalen seterområde om behov for legging av ny vannledning. Vernebestemmelsene gir forvaltningsmyndigheten adgang til å tillate dette. Ved vurdering av en eventuell søknad om dette vil omfanget av terrenginngrep og forholdet til verneverdiene bli vektlagt.

I landskapsvernområdet kan det oppstå behov for bedre vannforsyning og vannkvalitet i forbindelse med for eksempel seterdrift. Inntaket og ledninger for forsyning av Grøndalen hytteområde med vann ved Bubekken ligger innenfor landskapsvernområdet. Det må søkes om tillatelse til boring etter vann og legging av nye vannledninger. Forvaltningsmyndigheten kan stille krav om beliggenhet med mer av hensyn til verneformålet og eventuelt andre brukere/brukerinteresser, jf. naturmangfoldlovens § 12 om miljøforsvarlige teknikker og driftsmåter.

Fløtningsanlegg og oppdemte vann

For fløtningsanlegget ved Nydammen foreligger det opprustningsplaner, se kapittel 4.12. Kulturminner. En bru over anlegget er i bruk. Fløtningsanlegget ved de to Gammeldammene er det kun rester igjen av. Fløtningsanleggene er viktige kulturminner i området.

Skånsjøen og noen flere vann er oppdemt og det kan oppstå behov for vedlikehold av demningen. For alle anlegg og innretninger gjelder samme vernebestemmelser som for bygninger når det gjelder riving, gjenoppføring, nyoppføring, ombygging/utvidelse og vedlikehold. Se kapittel 4.7. Bygninger for nærmere retningslinjer. Løpende vedlikehold/reparasjon av damanleggene kan gjøres med hjemmel i vernebestemmelsenes § 3, pkt. 1.2.a.

Når det gjelder behov for mudring for å hindre gjengroing av sjøer, kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse etter søknad (jf. § 3, pkt. 1.3.1.). Hensikten med mudringen må være å opprettholde sjøens vannmengde på vernetidspunktet.

Basestasjon til digitalt nødnett

Det pågår utbygging av digitalt nødnett i Norge som innebærer etablering av en rekke basestasjoner. Det foreligger ikke planer for utbygging av det digitale nødnettet innenfor Sølen landskapsvernområde i dag, men det kan bli aktuelt i framtida. Dette er tiltak som vil kunne endre landskapets særpreg og karakter vesentlig og skal vurderes strengt. Det er dermed søknadspliktig etter verneforskriftens § 4 generelle dispensasjonsbestemmelser jf. nml. § 48. Det skal føres en restriktiv praksis med hensyn til bruk av nml. § 48.

4.10.5 Tiltak

- Utarbeide en helhetlig plan for masseuttak med retningslinjer som revideres jevnlig. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten i samarbeid med kommunen **Tidsramme:** 2015-2019.
- Utarbeide en oversikt over oppdemte vann innenfor landskapsvernområdet. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten. **Tidsramme:** 2015-2019

Masseuttak ved Stonga. Foto: Hilde Nystuen

4.11 AVFALL, STØY OG FORURENSNING

4.11.1 Status

Det har fram til i dag vært relativt lite forsøpling i Sølenområdet. Langs de mest trafikkerte stiene ved vassdragene, som Mistra, kan det være noe søppel i tilknytning til bålplasser og lignende. I 1986 ble området forurenset av radioaktivt nedfall fra Tsjernobyl, og det har etter dette vært årlige målinger av radioaktivitet i beitedyr. Målingene har vist at det fortsatt er behov for nedføring av beitedyr om høsten.

Spesifikke unntaksbestemmelser fra det generelle forbudet mot forurensning er tatt opp i andre kapitler under de enkelttemaer det gjelder.

4.11.2 Mål for forvaltningen

Det er et mål å unngå forurensning og forsøpling og å holde omfanget av støy på et lavt nivå. Det er en del av friluftsopplevelsen å oppleve stillhet og ro i et landskap uten forsøpling og unødig støy.

4.11.3 Rammer og regelverk for forvaltningen

Verneforskriftens § 3, pkt. 1. Landskap

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området.

Verneforskriftens § 3, pkt. 6. Forurensning

6.1 Forbud mot forurensning

Forurensning og forsøpling er forbudt. All bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet er forbudt.

Forvaltningsmyndigheten kan allikevel tillate kalking som er nødvendig for å reetablere fisk i et vann eller hindre at en art dør ut.

6.2 Støy

Unødvendig støy skal unngås.

4.11.4 Retningslinjer

All forurensning, forsøpling og bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet er forbudt. Avfall skal tas med ut av området. Dette er hovedregelen i alle verneområder og alle som bruker området har selv ansvar for å bringe avfall ut av verneområdet. Dette gjelder ikke lagring og behandling av organisk avfall godkjent etter forurensningsloven. Forurensningsloven slår fast at avfall skal tas hånd om og at ingen kan tømme, grave ned, etterlate og oppbevare avfall slik at det er skjæmmende eller til ulempe for miljøet. Forurensningsloven har også et generelt forbud mot brenning av avfall. Brenning av avfall medfører helse- og miljøproblemer gjennom utslipp av partikler, tjærestoffer, tungmetaller m.m. Den som forårsaker forsøpling, plikter å rydde opp. Grunneier er ansvarlig for opprydding når kilden for forsøpling er ukjent. I et landskapsvernområde kan forvaltningsmyndigheten og/eller SNO bistå grunneier når kilden til forsøpling er ukjent.

Det er ikke aktuelt å etablere ordninger for søppeltømmingssteder innenfor verneområdet, da slike tiltak ofte fører til opphopning av søppel. Søppel fra besøkende, hytter og setrer skal tas med ut fra området, og ikke graves ned eller deponeres innenfor landskapsvernområdet. Masser fra utedo kan deponeres på stedet. Oppsetting av toalett og søppelbeholdere er i utgangspunktet ikke tillatt i landskapsvernområdet. Slike innretninger bør normalt plasseres utenfor verneområdet. Dersom det unntaksvis er nødvendig med slike oppsetninger, krever det dispensasjon etter verneforskriftens § 4. Eventuelle slike tiltak må gjennomføres i samarbeid med kommune, oppsyn, grunneiere, lokale reiselivsbedrifter m.fl.

Det er særlig i tilknytning til leirplasser langs vassdragene det kan bli problemer med søppel og avfall. Det må gis informasjon om at besøkende skal ta med avfall ut igjen i stedet for å brenne eller gjemme det bort. Det bør være mulig å bli kvitt avfall ved de mest brukte innfallsportene til landskapsvernområdet. Det står en container ved bom inn til Veslesetra, hvor hytteeiere og setereiere kan levere avfall.

Dersom det ligger igjen søppel og avfall, er det viktig at forvaltningsmyndigheten og SNO tar initiativ til opprydding der det er behov for det og overvåker situasjonen.

Ifølge verneforskriftens § 3, pkt. 6.2 skal unødvendig støy unngås. Med unødvendig støy menes typer støy og høye lydnivåer som kan virke svært forstyrrende, som er fremmed i dette landskapet og som ikke er et resultat av den ordinære bruken av området. Dette er viktig fordi naturens egne lyder og stillhet er en viktig del av naturmiljøet og for folk sin natur – og friluftslivsopplevelse. Hensynet til friluftslivet med opplevelse av stillhet og ro og sårbart dyreliv blir ytterligere ivaretatt gjennom bestemmelsen om at unødvendig støy skal unngås. Motorstøy står i motsetning til opplevelsen av naturens egne lyder.

Forurensningsloven og tilhørende forskrifter regulerer bruk av kjemiske midler, gjødsel og kalk. Retningslinjer for gjeldende bruk av gjødsel, sprøytemiddel og kalk på dyrket mark, samt bruk av plantevernmidler for stubbebehandling beskrives nærmere i kapittel 4.1. Jordbruk. Kalking av vann beskrives i kapittel 4.5. Jakt, fangst og fiske.

4.11.5 Tiltak

- Forvaltningsmyndigheten har i samarbeid med SNO ansvar for overvåking av situasjonen i landskapsvernområdet og å ta initiativ til opprydding av søppel der det er nødvendig.
Ansvarlig: Forvaltningsmyndigheten og SNO. **Tidsramme:** Årlig.
- Informasjon om forbud forurensing og forsøpling. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten og SNO.
Tidsramme: 2015-2019.

4.12 KULTURMINNER

4.12.1 Status

Sølenområdet har relativt mange kulturspor, herunder kulturminner, kulturmiljøer og innslag av verdifulle kulturlandskap. Området er delvis kartlagt med hensyn på før-reformatoriske kulturminner (før 1537) og det pågår for tiden et kartleggingsprosjekt for fangstanlegg for elg og villrein i regi av NINA med bruk av lokale kjentmenn. Det finnes lite kartfestede opplysninger om andre automatisk fredede kulturminner i kulturminnedatabasen Askeladden. Bygninger oppført før år 1900 er registrert i SEFRAK-registeret i et samarbeid mellom kommune og fylkeskommune i løpet av 1980-90-tallet, men registreringen er ikke komplett.

Det vises til kapittel 2.2.4. Kulturminner og kulturmiljø for mer detaljert beskrivelse av kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap og «Delrapport konsekvensutredning kulturminner og kulturmiljøer i Sølenområdet».

Begrepene kulturminner og kulturmiljøer er definert i kulturminneloven: "Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Med kulturmiljø menes områder hvor ett eller flere kulturminner inngår som en større helhet eller sammenheng."

I forvaltningen skilles det mellom automatisk fredede kulturminner (også kalt fornminner) og etterreformatoriske kulturminner. Fornminner er kulturminner eldre enn 1537 (reformasjonen), med unntak av stående bygninger, mynter (1650), samiske kulturminner og kulturminner i vann og vassdrag (eldre enn 100 år). Den automatiske fredningen gjelder selve kulturminnet og en sikringssone på minst fem meter rundt det. Andre faste kulturminner er følgelig ikke legalfredet og omtales som etterreformatoriske kulturminner. Etterreformatoriske kulturminner kan fredes etter vedtak.

Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som en del av en større helhet eller sammenheng. En samlet vurdering av et områdes kulturhistorie, kulturminner og tidsdybde vil danne grunnlag for avgrensning av kulturmiljøer. Størrelsen på kulturmiljøer kan variere, slik at de kan bestå av mindre felt med fornminner som for eksempel fangstanlegg, mens andre igjen kan bestå av hele landskapsrom som for eksempel Sølensjøen med Fiskevollen i nord og fiskeplasser og koier i sør.

Temakart

Vedlegg 8: Temakart kulturminner.

Vedlegg 10: Tabelloversikt kulturminner og kulturmiljøer.

4.12.2 Mål for forvaltningen

Sølen landskapsvernområde skal forvaltes på en slik måte at kulturminnene i verneområdet ivaretas. Området som helhet har stor tidsdybde og variasjon i kulturminner. Seter- og utmarksbygninger og gamle kulturminner viser den historiske bruken av området som er viktig å ivareta som kunnskaps- og opplevelsesverdi. I tillegg er det viktig å bevare seter- og utmarksbebyggelsens bruksverdi.

4.12.3 Rammer og regelverk for forvaltningen

Verneforskriftens § 2. Formål

Formålet med Sølen landskapsvernområde er å ta vare på et natur- og kulturlandskap med økologisk og kulturell verdi, med opplevelsesverdi og som er identitetsskapende. Videre er formålet med vernet å ta vare på:

- Sølenmassivet som et karakteristisk landskapselement
- geologiske forekomster og landskapsformer

- biologisk mangfold
- kulturminner

Allmennheten skal gis anledning til natur- og landskapsopplevelse gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

§ 3. Vernebestemmelser

7. Kulturminner

7.1. Vern av kulturminner

Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse

7.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1. er ikke til hinder for vedlikehold av kulturminner.

4.12.4 Retningslinjer

Generelt

Ifølge verneforskriftens § 2 er en del av formålet med vernet å ta vare på kulturminner. Begrunnelsen for å verne kulturminner er at de har verdi som kilde til kunnskap, som grunnlag for opplevelse og som bruksressurs. I forbindelse med friluftsliv og turisme inngår kulturminnene som en del av opplevelsen og kan dermed også ha en pedagogisk verdi. Det er mange faktorer som påvirker det enkelte kulturminnets verdi: Bevaringstilstand, beliggenhet i landskap og forhold til andre fornminner, sjeldenhet og så videre.

Hedmark fylkeskommune ved kulturvernavdelingen og Sametingets kultur- og miljøvernavdeling er kulturminnemyndigheter, og skal involveres i alt arbeid i tilknytning til kulturminner. Det vil bli lagt avgjørende vekt på kulturminnemyndighetens vurdering av om og hvordan et tiltak skal gjennomføres.

Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelsen (jf. § 3, pkt. 7.1.)

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som alene eller sammen med andre tiltak kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig.

En del av verneformålet er å ta vare på kulturminner og beskytte dem mot skade og ødeleggelse. I forvaltningen av kulturminnene skal det legges vekt på at mangfoldet av kulturminner skal tas vare på, og at et representativt utvalg skal prioriteres.

Når forvaltningsmyndigheten skal ta stilling til søknader om tekniske inngrep (bygninger, veiomlegginger etc.), skal i tillegg til landskapsmessige og naturforvaltningsmessige hensyn også hensynet til eventuelle berørte kulturminneverdier tas med i vurderingen.

Vedlikehold av kulturminner (jf. § 3, pkt. 7.2.)

Vedlikehold og skjøtsel av kulturminner som opprettholder standarden på vernetidspunktet er tillatt uten at det må søkes forvaltningsmyndigheten om tillatelse så lenge det ikke er til skade for andre verneverdier.

Restaurering, dvs. tilbakeføring til opprinnelig, dokumentert utførelse av eksisterende bygg og anlegg, må det søkes om tillatelse til hos forvaltningsmyndigheten. Dette bør tillates om ikke sterke hensyn til verneverdiene eller kulturfaglige hensyn sier noe annet.

Rekonstruksjon av kulturminner som har forfalt, som nedraste buer, tufter uten påstående hus og lignende, er i utgangspunktet ikke tillatt og er søknadspliktig etter § 4 i verneforskriften og må godkjennes fra kulturminnemyndighetene. Forholdet til verneverdiene og dokumentasjonsstatus skal

tillegges avgjørende vekt. Ved eventuell rekonstruksjon av kulturminner skal det gjøres en helhetlig vurdering i første rekke av naturkvalitetene og av eventuelle andre brukerinteresser i området og gevinsten av tiltaket.

Ved vedlikehold, restaurering, ombygging eller rekonstruksjon av bygninger med kulturhistorisk verdi og andre kulturminner skal det brukes opprinnelige materialer og håndverksteknikker, jf. retningslinjer i kapittel. 4.7. Bygninger.

Dersom det gis tillatelse til vedlikehold av kjørespor, stier eller bygningsmessige tiltak som forutsetter terrenginngrep som uttak av stein eller torv, skal det settes vilkår om at objekter av kulturhistorisk verdi ikke skades. Eksempelvis skal stein fra gamle tufter, dyregraver eller lignende ikke brukes til nybygg. Ved anlegg av nye turstier skal kulturminnemyndighetene høres og gis anledning til å gjennomføre befarung før endelig trase fastsettes.

Informasjon og tilrettelegging

En del av verneformålet er at allmennheten skal gis anledning til natur- og landskapsopplevelse gjennom utøvelsen av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging. Tradisjonelle aktiviteter som jakt, fangst og fotturisme er aktiviteter som ikke krever tilrettelegging og større anlegg i vesentlig grad. Dette er aktiviteter som opprettholder gamle tradisjoner, holder stier og veifar åpne og som gir lokalbefolkning og tilreisende muligheter for å oppleve kulturminner og kulturlandskap.

For å ivareta kulturminnene og gi en økt opplevelse, er informasjon og noe tilrettelegging viktig. Det bør også fokuseres på skånsom ferdsel i forhold til kulturminner. Manglende oversikt og kunnskap om kulturminner fra førreformatorisk tid kan føre til at kulturminner av stor verdi går tapt i forbindelse med bruk av utmarka. Området er lite undersøkt for førreformatoriske kulturminner, samtidig som sannsynligheten for å finne nye er stor. Denne typen kulturminner, som for eksempel fangstanlegg, er sårbare for inngrep i form av flytting av stein, bålbrenning og slitasje ved lek og klatring eller lignende. Slike kulturminner bør merkes og informasjon settes opp der folk ferdes, slik at omfanget av slik slitasje kan begrenses mest mulig. Ved tilrettelegging av stier bør disse ledes unna de mest sårbare områdene.

4.12.5 Tiltak

- Supplerende og oppdaterende registrering av kulturminner og kulturmiljøer i landskapsvernområdet. Kartfeste kulturminner med GPS, fotodokumentasjon og tilstandsvurdering. Legge data inn i databasen Askeladden. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten, i samarbeid med kulturminnemyndigheten (Hedmark fylkeskommune) **Tidsramme:** 2015-2019.
- Utarbeide en skjøtselsplan/kulturminneplan for kulturminnene i landskapsvernområdet med retningslinjer og rådgivning for bevaring av kulturminner, bygninger og landskap. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten, i samarbeid med kulturminnemyndigheten (Hedmark fylkeskommune) og Rendalen kommune. **Tidsramme:** 2015-2019.
- Utarbeide informasjonsmaterieell for kulturminner og kulturhistorie i landskapsvernområdet. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten i samarbeid med kulturminnemyndigheten (Hedmark fylkeskommune) og Rendalen kommune. **Tidsramme:** 2015-2016.

- Restaurering av fløtningsanlegget ved Nydammen. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten, i samarbeid med kulturminnemyndigheten (Hedmark fylkeskommune) og grunneier. **Tidsramme:** 2015-2019.

Nydammen ved Lomnesmisterdalen. Foto: Hilde Nystuen

5 FORVALTNINGSOPPGAVER OG TILTAK

5.1 OPPSYN

5.1.1 Status og utfordringer

Statens naturoppsyn (SNO) ble opprettet med hjemmel i Lov om naturoppsyn av 21.06.1996 for å ivareta nasjonale miljøverdier og forebygge miljøkriminalitet. SNO er opprettet som en egen enhet i Miljødirektoratet. SNO har et særlig ansvar for nasjonale verneverdier og oppsynsoppgaver av nasjonal karakter, og har det overordnede ansvaret for statlig naturoppsyn i alle naturvernområder.

SNO er tillagt myndighet til oppsyn etter naturmangfoldloven, friluftsløven, laks- og innlandsfiskloven, viltloven, motorferdselloven, kulturminneloven, småbåtloven og deler av forurensningsloven.

Det statlige naturoppsynet har i første rekke oppgaver som beskrevet i naturoppsynsloven, dvs. å ivareta nasjonale miljømål, forebygge miljøkriminalitet, kontrollere i forhold til lover, forskrifter og andre regelverk. De kan også gi veiledning og informasjon og på oppdrag løse praktiske oppgaver som skjøtsel, tilrettelegging, registreringer og dokumentasjon.

Det lokale reinsoppsynet sammen med SNO og politi vil være viktige samarbeidspartnere for forvaltningsmyndigheten. Det er derfor viktig å få til gode samarbeidsrutiner. Samarbeidet mellom forvaltningsmyndigheten og SNO organiseres gjennom en fast møte- og rapporteringsordning, med årlige bestillinger. Bestillingen skal være presis og formalisert slik at den kan bidra til forutsigbarhet med hensyn til prioritering av oppsynsinnsats, anvendelse av tiltaksmidler i verneområder, samtidig som det danner grunnlag for bedre resultatoppnåelse og rapportering av status og feltinnsats.

På grunnlag av drøftinger i bestillingen av planer for tiltak (økonomibehov og prioriteringer) og gjennomføringer av tiltak, utarbeider forvaltningsmyndigheten nødvendig bakgrunnsmateriale for verneområdet som oversendes Miljødirektoratet som underlagsdokument for fordeling og endelig tildeling av tiltaksmidler. Etter at tildelingen av budsjettmidler har funnet sted, avtales hvem som utfører de konkrete tiltakene, rapporteringsformer- og tidspunkt i forhold til de konkrete bestillingene.

Tiltakstabellen (vedlegg 3) vil være et viktig underlagsdokument for forvaltningsmyndigheten i forbindelse med den årlige bestillingen med SNO. Denne gjennomføres før årsskiftet hvert år med tildeling av tiltaksmidler i februar-mars.

Hovedoppgavene for et naturoppsyn i Sølen landskapsvernområde vil være følgende:

- Holde oversikt over utviklingstendenser i bruken av området, jf. bevaringsmålene.
- Holde oppsyn/oversikt med status for naturkvalitetene og kulturverdiene i området.
- Informasjon og veiledning til brukere og besøkende om verneverdier og naturkvaliteter i Sølen landskapsvernområde.
- Kontrollere, rapportere og reagere på brudd på verneforskriften og annet lovverk.
- Føre tilsyn, gjennomføre praktiske tiltak på oppdrag fra forvaltningsmyndigheten, som skjøtsel og tilrettelegging i verneområdet, herunder informasjons- og oppmerkingsmateriell. Påse at det ikke blir liggende søppel og avfall i området. I rimelig utstrekning skal det foretas rydding dersom det ikke er mulig at ansvarlig for forsøplingen kan pålegges å gjøre det.
- Føre kontroll med at gitte dispensasjoner og tillatelser i henhold til verneforskriften blir utført i overensstemmelse med forutsetninger og vilkår.
- Påse at grensemerker, skilt og plakater er i orden, samt sørge for at eventuelle mangler blir utbedret.
- Være miljøvernmyndighetenes lokale kontaktperson og i nødvendig utstrekning bistå under befaringer.

- Holde oppsyn med kulturminnene i området.
- Oppsyn med aktiviteter og ferdsel som kan virke negativt på naturmiljøet.

Miljødirektoratet understreker i foredraget til kongelig resolusjon at det er viktig å få et samordnet og helhetlig statlig naturoppsyn i regionen. Det er samtidig viktig at det legges vekt på å få til et godt samarbeid med eksisterende lokale oppsynsordninger for å sikre god lokal forankring og gode faglige relasjoner. SNOs arbeid med skadedokumentasjon og bestandsregistrering av rovvilt må også ses i sammenheng med oppsynsbehovet i landskapsvernområdet.

5.1.2 Mål

Statens naturoppsyn skal påse at bestemmelsene i verneforskriften overholdes, samt drive informasjonsarbeid og hindre miljøkriminalitet slik at nasjonale miljøverdier i Sølen landskapsvernområde ivaretas. SNO kan også utføre praktiske forvaltningsoppgaver på bestilling fra forvaltningsmyndigheten.

5.1.3 Tiltak

- Den årlige bestillingen. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten og SNO. **Tidsramme:** Årlig i henhold til årshjulet.

Øvrige tiltak – se kapittel 3. Bevaringsmål og kapittel 5.4. Overvåking.

5.2 INFORMASJON

5.2.1 Status og utfordringer

Informasjon og holdningsskapende arbeid er svært viktige oppgaver knyttet til forvaltningen av verneområdene. Ulike former for informasjon og veiledning bidrar til å skape forståelse for bevaring av verneområdet og motiverer til naturvennlig adferd. Informasjon om naturfaglige og kulturhistoriske verneverdier kan være med på å øke kvaliteten på oppholdet for de som besøker området. I DN-håndbok nr. 17. Områdevern og forvaltning, revidert 2010, presiseres det at målet med informasjonsarbeidet er å informere om verneområdene, formidle kunnskap om verneverdiene og opplyse om tillatt bruk av områdene.

Informasjons- og tilretteleggingsarbeidet skal koordineres av forvaltningsmyndigheten, men SNO har også et informasjonsansvar. SNO spiller en aktiv rolle i forhold til veiledning og informasjon til brukergrupper. Forvaltningsmyndigheten har ansvar for vedlikehold av skilt, informasjonsplakater og informasjonstavler og oppsetting av nytt materiell, mens SNO kan utføre oppgavene etter avtale med forvaltningsmyndigheten.

Ulike former for informasjon kan være med på å kanalisere ferdsel og gi informasjon om området:

- Informasjonstavler
- Informasjonsbrosjyre
- Grensemerking og verneskilt
- Skilting av stier og løyper
- Internett
- Natur- og kulturveiledning og oppsynspersonell

Miljødirektoratet sin merkevarestrategi skal følges. I tillegg har Rendalen kommune utviklet en egen skilt-/tavleprofil som bør benyttes når informasjonsplakater for landskapsvernområdet skal settes opp.

Temakart

Vedlegg 4: Temakart ferdsel.

Vedlegg 7: Temakart verdifulle naturområder.

Vedlegg 8: Temakart kulturminner.

Vedlegg 10: Temakart Rendalsren.

5.2.2 Mål

Informasjonsarbeidet for Sølen landskapsvernområde skal bidra til at alle besøkende får god informasjon om naturfaglige og kulturhistoriske verneverdier og bestemmelsene i verneforskriften. Det er et mål at informasjonsarbeidet bidrar til å sikre og gi økt forståelse for verneverdiene og motiverer til naturvennlig adferd.

5.2.3 Retningslinjer for informasjon

Grensemerker og verneskilt

Landskapsvernområdet skal merkes med grensemerker og verneskilt. Knekkpunktene i grensa skal avmerkes i marka og koordinatfestes. Samtidig med grensemerkingen skal det settes opp standard skilt for landskapsvernområde i eller like ved grenselinjen på steder der det er naturlig at folk krysser grensen som ved stier og veiger/adkomsttraseer.

Informasjonsplakater og skilting av stier og løyper

Informasjon om verneområdet skal skje etter en helhetlig plan. DN-håndbok 27-2006 "Naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv" gir råd og retningslinjer for planlegging og gjennomføring av uteinformasjonstiltak.

Det er utarbeidet informasjonsplakat for Sølen landskapsvernområde som informerer om verneverdier, natur- og kulturverdier i landskapsvernområdet, hvilke bestemmelser som gjelder og et kart som viser utstrekningen av landskapsvernområdet. Plakatene skal monteres på egnet tavlemateriell som settes opp ved de viktigste innfallsportene. Miljødirektoratets nye merkevarestrategi skal benyttes. Det er naturlig og hensiktsmessig at utformingen og lokalisering av tavlematerialet gjøres i samråd med lokale interesser og samordnes med eventuell annen uteinformasjon som planlegges eller som er oppsatt i området. Rendalen kommune sin skiltprofil bør benyttes på infotavler og skilting i området der det er mulig å samordne den med merkevarestrategien til Miljødirektoratet. Se tabell 10 for oversikt over aktuelle innfallsporter til Sølen landskapsvernområde.

For nærmere retningslinjer om tilrettelegging se kapittel 5.3.

Formidling/veiledning

Informasjonstiltak kan også være å kanalisere ferdsel utenom sårbare områder. Gjennom god natur- og kulturformidling kan man øke besøkendes forståelse og opplevelse av verdiene i området. Det er viktig at også de som driver organisert turvirksomhet i området har god kunnskap og kompetanse om verneverdiene i landskapsvernområdet. Godt tilrettelagt informasjon på internett og gjennom brosjyrer er viktig.

5.2.4 Tiltak

- Den årlige bestillingsdialogen. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten og SNO. **Tidsramme:** Årlig i henhold til årshjulet.
- Etablere en helhetlig informasjonsstrategi og skiltplan for landskapsvernområdet. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten, kulturminnemyndigheten og SNO i samarbeid med Rendalen kommune. **Tidsramme:** 2015.
- Sette opp grensemerker. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten. **Tidsramme:** 2015
- Sette opp verneskilt ved alle stier som krysser landskapsvernområdegrensen. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten. **Tidsramme:** 2015-2016
- Utbedre innfallsportene og sette opp informasjonstavler. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten i samarbeid med SNO. **Tidsramme:** 2013- 2015.
- Lage informasjonsbrosjyre for landskapsvernområdet. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten. **Tidsramme:** 2015
- Etablere naturveilederstilling som ses i sammenheng med Statens naturoppsyn tilknyttet forvaltningsmyndigheten. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten i samarbeid med SNO. **Tidsramme:** 2015-2019.

5.3 TILRETTELEGGING

5.3.1 Status og utfordringer

Sølen landskapsvernområde brukes i stor utstrekning til friluftslivsformål. Formålet med opprettelsen av landskapsvernområdet er å ta vare på naturmiljøet og kulturminner, samt at allmennheten skal gis anledning til natur- og landskapsopplevelse gjennom utøvelsen av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging. Området er relativt lite tilrettelagt for friluftsliv utover et godt stinett og noen oppkjørte skiløyper. Det kan være behov for markforsterkning/klopper, enkle bruer og fornyet retningskilt på mange av stiene.

Se kapittel 4.6 Friluftsliv og reiseliv for omtale av dagens friluftsliv, stier, skiløyper og reiselivsaktivitet. Innfallsportene til Sølen landskapsvernområde ligger utenfor verneområdet, men forvaltningsmyndigheten har mulighet for å bidra med forvaltningsmidler til nødvendige tiltak, se tiltaksliste, vedlegg 3. Tabell 10 i kapittel 4.6. gir en oversikt over innfallsporter til landskapsvernområdet.

Før tilrettelegging iverksettes innenfor verneområdet, skal ulike alternativer for tilrettelegging vurderes. Tilretteleggingstiltak kan ha forskjellige formål som hensyn til naturverdier, kulturhistoriske verdier, friluftsliv og næring. Tilretteleggingen kan skje gjennom organisatoriske tiltak som informasjon og veiledning eller gjennom fysiske tiltak som tilrettelegging av bålplasser etc. Informasjonstiltak kan være et godt alternativ til fysisk tilrettelegging for å gi nyttig informasjon om verneformålet, kulturhistorie, hensyn til naturmiljø og inspirere til friluftsliv.

Utfordringen ligger i å tilpasse eventuelle tilretteleggingstiltak slik at ikke tiltakene og ferdselen kommer i konflikt med verneverdiene og naturkvalitetene i landskapsvernområdet. Det er også viktig at tilrettelegging ikke reduserer naturopplevelsen eller fører til konflikt mellom ulike brukerinteresser som for eksempel friluftsliv og Rendalsrenen.

Temakart

Vedlegg 4: Temakart ferdsel.

Vedlegg 7: Temakart verdifulle naturområder

Vedlegg 8: Temakart kulturminner

Vedlegg 10: Temakart Rendalsrenen.

5.3.2 Mål for forvaltningen

Tilrettelegging for ferdsel og aktivitet skal først og fremst gjøres for å sikre naturkvalitetene i Sølen landskapsvernområde. Samtidig skal tilrettelegging sikre allmennheten tilgang til å drive naturvennlig og enkelt friluftsliv i landskapsvernområdet uten at dette går på bekostning av natur- og kulturverdiene.

5.3.3 Rammer og regelverk for forvaltningen

Verneforskriftens § 2. Formål

Formålet med Sølen landskapsvernområde er å ta vare på et natur- og kulturlandskap med økologisk og kulturell verdi, med opplevelsesverdi og som er identitetsskapende. Videre er formålet med vernet å ta vare på:

- Sølenmassivet som et karakteristisk landskapselement
- geologiske forekomster og landskapsformer
- biologisk mangfold
- kulturminner

Allmennheten skal gis anledning til natur- og landskapsopplevelse gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Verneforskriftens § 3. Vernebestemmelser

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området.

1. Landskapet

1.1. Inngrep i landskapet

Området er vernet mot inngrep eller tiltak som i vesentlig grad kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter. Med de unntak som følger av forskriftens pkt. 1.2 og 1.3 er det forbud mot inngrep som ..., hensetting av campingvogner, bobiler og maskiner, opplag av båter, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, opparbeiding av stier, løyper og lignende.

Verneforskriftens § 3, pkt. 1.2. Bestemmelsene i pkt 1.1. er ikke til hinder for:

g) Vedlikehold av merkede stier, løyper, bruer, klopper og skilt i henhold til forvaltningsplanen

Verneforskriftens § 3, pkt. 1.3. Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

g) Opparbeiding og merking/skilting av nye turstier og løyper.

Verneforskriftens § 3, pkt. 4.3. Omlegging av stier

Av hensyn til naturmiljøet eller kulturminner kan forvaltningsmyndigheten legge om eller kreve fjernet merking av stier eller løyper.

Verneforskriftens § 3, pkt. 7. Kulturminner

7.1. Vern av kulturminner

Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse

5.3.4 Retningslinjer for tilrettelegging

Tilrettelegging kan være fysiske tiltak som stier og løyper, merking av stier og løyper, løypepreparering, rasteplasser, bålplasser, klopplegging, utsiktssteder med mer. Tilrettelegging kan også være informasjon ute med tavler, skilting, informasjonsbrosjyrer, håndbøker, kart og elektronisk informasjon tilgjengelig på internett/mobiltelefon. Lista er ikke uttømmende. Se kapittel 5.2 Informasjon for nærmere retningslinjer for informasjon.

All tilrettelegging for friluftsliv skal følge prinsippene for naturvennlig friluftsliv og være innenfor bestemmelsene i verneforskriften, samt i tråd med DNS håndbok 27-2006 "*Naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv*" som viser ulike tilretteleggingstiltak og anbefalte prinsipper som legges til grunn ved behov for tilrettelegging. DNT med flere har utarbeidet "*Merkehåndboka*" (oppdatert utgave 2009), som gir retningslinjer for merking av stier, stikking av skiløyper med mer. Ny merkevarestrategi og I tillegg bør Rendalen kommune sin skiltprofil benyttes på informasjonstavler som informasjonsplakater for landskapsvernområdet monteres på og eventuelle andre skilt innenfor verneområdet.

Med naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv menes tilrettelegging som gir minst mulig miljøbelastning, medfører minst mulig inngrep i naturmiljøet, kulturminner og kulturlandskapet og som ivaretar kvaliteten på friluftslivsopplevelsen. I dette ligger også at man må vurdere om fysisk tilrettelegging er nødvendig og ønskelig.

Ved gjennomføring av tiltak for friluftsliv skal behov og muligheter for tilrettelegging for brukere med ulike funksjonshemninger vurderes (universell utforming). Det bør innarbeides rutiner som sikrer at universell utforming og tilrettelegging blir vurdert både i den daglige forvaltningen, ved utarbeidelse og gjennomføring av forvaltningsplaner og ved gjennomføring av ulike tiltak som utarbeidelse av skilt og informasjonsmateriell.

Etter vernebestemmelsene § 3, pkt 1.1. er området vernet mot inngrep eller tiltak som i vesentlig grad kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter. Dette gjelder blant annet inngrep som bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av stier, løyper og lignende.

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som alene eller sammen med andre tiltak kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Om et planlagt inngrep vil føre til en vesentlig endring av landskapets særpreg eller karakter vesentlig vil være avhengig av i hvilken grad inngrepet vil skille seg ut eller gli inn i omgivelsene. En må være oppmerksom på at det finnes eksempler på at mindre, tilsynelatende uvesentlige tiltak og inngrep som er gjennomført over en rekke år, samlet kan innebære endringer som kan prege landskapet på en uheldig måte. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området.

Kulturminner skal ikke skades eller ødelegges jf. § 3, pkt. 7.1.

Stier og skiløyper, bruer og klopper

Tilrettelegging i form av stier, klopper, merking og skilting m.m. er viktig for friluftslivet. Slike tiltak kan stimulere til friluftsliv og bruk av verneområdet. Verneforskriften gjør det mulig å opprettholde eksisterende sti- og løypenett og det åpnes for at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til opparbeiding og merking/skilting av nye turstier og løyper dersom det ikke kommer i konflikt med verneformålet (jf. § 3, pkt. 1.3.g). Merkede stier, løyper, bruer, klopper og skilt kan vedlikeholdes i tråd med forvaltningsplanen (jf. § 3, pkt. 1.2.g). Av hensyn til naturmiljøet eller kulturminner kan forvaltningsmyndigheten legge om eller kreve fjernet merking av stier eller løyper (jf. § 3, pkt. 4.3.).

All fysisk tilrettelegging i forbindelse med friluftsliv eller naturbasert reiseliv er søknadspliktig. Hjemmel for å gi tillatelse til tilrettelegging som gapahuker, bruer, klopper og bålplasser vil være verneforskriftens § 4. Bygging av gapahuker, bruer, legging av klopper, nymerking av stier og oppsetting av skilt krever også tillatelse fra grunneier. Videre anbefales det å foreta en avklaring mot andre brukerinteresser i landskapsvernområdet, slik som Rendal renselskap.

Vedlikehold av merkede stier, skiløyper, bruer, klopper og skilt (§ 3, pkt. 1.2.g).

Stier, skiløyper, bruer, klopper og skilt kan vedlikeholdes uten at det må søkes om dette, men det må være i samsvar med retningslinjer fastsatt i forvaltningsplanen. Dette omfatter rydding av kratt, merking og annet vedlikehold av eksisterende traseer. Tillatelse fra grunneier må innhentes.

Eksisterende bruer og klopper kan vedlikeholdes og bygges opp igjen hvis de er ødelagt. Opprinnelig størrelse og utforming skal beholdes, og det skal brukes naturvennlige materialer. Legging av klopper er den mest brukte metoden for å skåne terrenget fra slitasje i for eksempel bløte partier eller områder som er mye benyttet. De senere årene har det også blitt prøvd ut alternative måter å forsterke marka på som geonett og plastnett. Fordelen med slike tiltak er at områder kan revegeteres samtidig som ferdselen kan fortsette som før.

I forbindelse med rydding av eksisterende skiløyper, kan det gjøres et skånsomt uttak av busker og greiner i skiløypetraseen. Busker skal da tas helt ved rota, og greiner inntil stammen. Gamle trær skal stå igjen og det skal kun ryddes for å bedre framkommelighet, ikke for å øke stibredde. Fjerning av stubber og store steiner og blokker er søknadspliktig. Merkestikker skal tas ned igjen etter endt skisesong.

I Sølen landskapsvernområde er stier og løyper vist i temakart for ferdsel, se vedlegg 4. De mest brukte stiene er markert som merket sti, og de som er mindre brukt er markert som umerket sti. Det er tillatt med vedlikehold i form av rydding og merking av alle disse stiene. Merking må gjøres i dialog med

forvaltningsmyndigheten i henhold til helhetlig plan for informasjon og tilrettelegging, og bør følge Rendalen kommune sin skiltprofil.

Opparbeiding og merking/skilting av nye stier og skiløyper (§ 3, pkt.1.3.g) og omlegging av stier (§ 3, pkt. 4.3.)

Verneforskriften gir åpning for at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til opparbeiding og merking/skilting av nye stier og skiløyper dersom dette ikke kommer i konflikt med verneformålet. Det bør da foreligge godt begrunnede planer/ønsker og gjennomføringen må ikke komme i konflikt med viktige landskapsmessige eller naturfaglige interesser.

Ved etablering av nye stier og skiløyper, skal hensynet til verneformålet og prinsippet om kanalisering av ferdsel være retningsgivende. Etablering av nye stier kan også fremme verneformålet, for eksempel dersom den kanaliserer ferdselen bort fra et sårbart område til et område med større tåleevne.

Flytting, ombygging eller oppsetting av nye bruer og klopper krever tillatelse etter verneforskriftens § 4. Det vil bli lagt vekt på behovet for ny bru/klopp, konsekvenser for verneverdiene, om det har vært bru der tidligere (gamle brukar) og om behovet kan dekkes av allerede eksisterende tiltak.

5.3.5 Tiltak

- Den årlige bestillingsdialogen. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten og SNO. **Tidsramme:** Årlig i henhold til årshjulet.
- Utarbeide en helhetlig sti- og løypeplan. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten i samarbeid med andre aktuelle aktører som Turlag, Løypelag, kommunen, kulturminnemyndighetene osv. **Tidsramme:** 2015.
- Kanaliseringstiltak for å hindre at ferdselen kommer i konflikt med verneverdiene. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten i samarbeid med SNO. **Tidsramme:** 2015-2019.

For øvrige tiltak se kap. 3. bevaringsmål og kap. 5.2. Informasjon.

5.4 OVERVÅKING

5.4.1 Status og utfordringer

En viktig del av forvaltningen av naturvernområder er å overvåke naturverdiene som ligger til grunn for vernet. Registrering av status og overvåking av utviklingen av disse verdiene er nødvendig for å kunne konstatere eventuelle endringer, samt for at forvaltningsmyndigheten skal ha best mulig kunnskapsgrunnlag tilgjengelig for den løpende forvaltningen. Slik naturovervåking inngår som en del av arbeidet som SNO kan utføre. Forvaltningserfaring vil kunne avdekke behov for mer konkrete og detaljerte undersøkelser knyttet til spesielle problemstillinger. Til å løse eventuelle slike oppgaver vil det være aktuelt å engasjere spesielle fagmiljøer/fagpersoner.

Gjennom kartleggingen som er gjort gjennom verneplanen for Sølen er det etablert et godt grunnlagsmateriale for en kunnskapsbasert forvaltning. Det mangler likevel systematiske registreringer over flere år. Gjennom Statens naturoppsyn (SNO) kan det i forbindelse med oppsyn av landskapsvernområdet og oppfølging av bevaringsmålene, jf. kapittel 3, etableres bedre tidsserier. Det ønskes både en bedre overvåking av naturkvalitetene for å få kunnskap om status i forhold til bevaringsmålene, men også generelt å øke kunnskapen om de naturkvalitetene som blir sett på som verneverdige. Dette innebærer at det bør etableres et eget overvåkingsprogram med utgangspunkt i bevaringsmålene og den metodikken som er foreslått. Det synes å være naturlig at status for forekomsten av truede og sårbare arter, naturmiljø, kulturminner og kulturlandskap i landskapsvernområdet blir omfattet av et registreringsopplegg.

For å kunne oppfylle målet om en langsiktig forvaltning av verneområdet slik at ikke verneverdiene ødelegges eller forringes, er det også viktig å ha oversikt over den menneskelige bruken av områdene, spesielt bruken i friluftslivssammenheng. Utviklingstrender i friluftslivet og reiselivet går i retning av mer bruk av fjellområdene våre. Som en del av forvaltningen av området bør det derfor vurderes å sette i gang et enkelt registreringsopplegg for å framskaffe oversikt over omfanget av ferdsel, ferdselsmønstre, ferdselsformer og utviklingstrender. I praksis kan dette gjøres ved faste tellepunkter på strategiske steder der passeringer automatisk registreres ved hjelp av egnet utstyr, eksempelvis etter mønster av ferdselsregistreringene som foregår i de store verneområdene i Rondaneregionen. En kan også tenke seg at manuelle tellinger og spørreundersøkelser benyttes for å belyse problemstillingene. I tillegg er det viktig å overvåke slitasje som forårsakes av menneskelig ferdsel.

Ut over overvåking knyttet til bevaringsmålene bør også forvaltningens effekt av egne beslutninger oppsummeres hvert år. Samarbeid og kommunikasjon med oppsynet er viktige forutsetninger for en god og målrettet overvåking av verneverdier i området.

5.4.2 Mål

Registreringer og overvåking, som er knyttet til bevaringsmålene for Sølen landskapsvernområde, skal føre til økt kunnskap om naturkvalitetene og bruken av området og registrere eventuelle endringer i disse.

5.4.3 Retningslinjer for overvåking

Følgende retningslinjer skal legges til grunn i forbindelse med naturovervåking:

- Oppsynet skal følge utviklingen i naturkvalitetene og slitasje i henhold til overvåkingsprogrammet (jf. bevaringsmål kapittel 3).
- Utviklingen i henhold til bevaringsmålene skal evalueres av forvaltningsmyndigheten, og tiltak skal settes inn om nødvendig.
- Det forutsettes at datainnsamlingen føres over i de nasjonale basene som til enhver tid er ment for de aktuelle

temaene.

- Oppsynet skal lage en årsrapport som sammenstiller hendelser og utvikling i Sølen landskapsvernområde.

5.4.4 Tiltak

- Holde løpende oversikt over status for verneverdiene gjennom overvåking. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten i samarbeid med naturoppsynet. **Tidsramme:** Kontinuerlig.
- Ferdselsovervåking. Oppfølging av ferdselen i verneområdet generelt og i sårbare områder spesielt. Øke kunnskapsnivået når det gjelder effekter av ferdsel i verneområdet. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten i samarbeid med SNO. **Tidsramme:** 2015-2019.

For øvrige tiltak se kapittel 3. Bevaringsmål og vedlegg 12. Samletabell bevaringsmål.

Gapahuk ved Mistra, Lomnesmisterdalen. Foto: Hilde Nystuen

5.5 SKJØTSEL

5.5.1 Status

Med skjøtsel menes alle tiltak som settes i gang for å ivareta den natur- eller kulturtilstanden som er formålet med vernet, jf. naturmangfoldlovens § 47. Skjøtsel kan være reparasjon av skade i naturen som skyldes menneskelig aktivitet og arbeid for å opprettholde en naturtilstand. Det kan også være arbeid for å vedlikeholde kulturmiljø- og landskap.

Planlegging og gjennomføring av skjøtselstiltak må skje i samsvar med forvaltningsplanen, en eventuell skjøtelsesplan og i nært samarbeid mellom forvaltningsmyndigheten, grunneiere, SNO, andre rettighetshavere og brukere. Skjøtselstiltak kan være restaurering, rydding, tynning, styving, hogst, beiting, slått, brenning m.m. Enkel tilrettelegging for kanalisering av ferdseil av hensyn til verneverdiene kan også regnes som skjøtselstiltak. Skjøtselstiltak skal dokumenteres med foto før tiltaket starter opp, underveis i arbeidet og når tiltaket er gjennomført.

Gjengroing er en utfordring for seterlandskapet innenfor landskapsvernområdet i dag, da beitedyr er omtrent fraværende. En skjøtelsesplan bør lages for seterområdene og kulturminnene i landskapsvernområdet for å ivareta verneverdiene knyttet til biologisk mangfold, kulturminner og landskapsbildet.

Kulturminner som er fredet etter lov om kulturminner skal behandles særskilt. Regional kulturminneforvaltning, fylkeskommune eller Sametinget, skal kontaktes ved for eksempel vedlikehold av, eller skjøtsel omkring et automatisk fredet kulturminne eller bygning.

Temakart

Vedlegg 7: Temakart verdifulle naturområder.

Vedlegg 8: Temakart kulturminner.

5.5.2 Mål

Ta vare på områdets naturkvaliteter og kulturtilstand i samsvar med verneformålet. Bevare kjente automatisk freda samiske og norske kulturminner intakte. Holde seterlandskapet åpent og opplevelsesrikt.

5.5.3 Rammer og regelverk for forvaltningen

Verneforskriftens § 2. Formål

Formålet med Sølen landskapsvernområde er å ta vare på et natur- og kulturlandskap med økologisk og kulturell verdi, med opplevelsesverdi og som er identitetsskapende. Videre er formålet med vernet å ta vare på:

- Sølenmassivet som et karakteristisk landskapselement
- geologiske forekomster og landskapsformer
- biologisk mangfold
- kulturminner

Allmennheten skal gis anledning til natur- og landskapsopplevelse gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Verneforskriftens § 6. Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten eller den som forvaltningsmyndigheten bestemmer kan iverksette skjøtselstiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- og kulturtilstanden som er formålet med vernet, jf. Naturmangfoldloven § 47.

Naturmangfoldlovens § 47. Skjøtsel av verneområder

I verneområder etter dette kapitlet kan forvaltningsmyndigheten foreta skjøtsel og grensemerking av verneområdet. Forvaltningsmyndigheten skal, hvis mulig, inngå avtale med grunneieren om at denne utfører nærmere bestemte skjøtselstiltak. Forvaltningsmyndigheten kan også inngå avtale med interesserte organisasjoner eller andre om at disse utfører slike skjøtselstiltak.

Som skjøtsel kan foretas tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstanden som er formålet med vernet, herunder tiltak for å kanalisere ferdsel, fjerning av vegetasjon eller fremmede treslag og restaurering etter naturinngrep. Skjøtselstiltak som innebærer høsting av naturlige ressurser eller en vesentlig endring i naturtilstanden slik den var da vernearbeidet tok til, jf. § 42 eller § 45 første ledd, kan ikke skje etter denne paragraf.

Berører skjøtselstiltak privat eiendom eller rettigheter i verneområdet, skal eieren eller rettighetshaveren så vidt mulig varsles på forhånd.

Økonomiske fordeler ved gjennomføring av skjøtselstiltak tilfaller grunneieren eller rettighetshaveren.

Utkast til plan for skjøtsel av verneområdet skal om mulig legges frem samtidig med at verneforskriften blir fastsatt.

5.5.4 Retningslinjer for skjøtsel

Formålet med Sølen landskapsvernområde er å ta vare på et natur- og kulturlandskap med økologisk og kulturell verdi, med opplevelsesverdi og som er identitetsskapende. For å opprettholde verdiene knyttet til kulturlandskapet og kulturminner, vil det kunne bli behov for å iverksette enkelte skjøtselstiltak innenfor landskapsvernområdet.

I naturmangfoldlovens § 47, skjøtselshjemmelen, går det fram at forvaltningsmyndigheten eller den som forvaltningsmyndigheten bestemmer kan iverksette skjøtselstiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- og kulturtilstanden som er formålet med vernet.

Landskapsmessige tiltak for å oppfylle verneformålet og opprettholde verneverdiene kan som hovedregel skje med hjemmel i naturmangfoldlovens § 47. Det innebærer at det kan gjøres tiltak for å avbøte inngrep som etter hvert vil forringe verneverdiene. Eksempler kan være gjengroing av åpen naturbeitemark hvor opphør av beite gjør at landskapet endrer karakter og forvaltningsmyndigheten kan organisere krattrydding eller tynning av skog. Vesentlig endring av naturtilstanden slik den var da vernearbeidet tok til er ikke skjøtsel. Skjøtselstiltak i form av beiting må avklares med grunneier på forhånd. Et annet eksempel er fjerning av fremmede arter. Skjøtselshjemmelen gir ikke adgang til å fjerne byggverk eller brygger, og fjerning av tekniske inngrep bør avklares med kulturminnemyndigheten.

Naturmangfoldlovens § 47 gir forvaltningsmyndigheten adgang til å foreta skjøtsel, herunder restaurerings- og istandsettingstiltak i landskapsvernområdet. Bestemmelsen gir imidlertid ikke forvaltningsmyndigheten hjemmel til å pålegge grunneieren, rettighetshaveren eller andre å gjennomføre en bestemt skjøtsel eller bruk av området.

Skjøtselstiltak med hjemmel i naturmangfoldloven § 47 vil kunne utføres uten tillatelse av grunneier. Det går videre fram at grunneier/rettighetshaver skal varsles om tiltak og å få tilbud om å utføre tiltak på egen eiendom. Forvaltningsmyndigheten skal, hvis mulig, inngå avtale om at grunneier gjennomfører nærmere bestemte skjøtselstiltak. Da må grunneier være villig, det må være avsatt offentlige midler og grunneier må ha nødvendig kompetanse til å utføre skjøtselen faglig forsvarlig. For skjøtselstiltak som utføres med hjemmel i § 47 vil det ikke være nødvendig med dispensasjon fra verneforskriften. Ikke alle skjøtselstiltak vil være omfattet av skjøtselshjemmelen i naturmangfoldloven og disse krever derfor avtale med grunneier før et tiltak iverksettes. Dette gjelder for eksempel beiting. Økonomiske fordeler ved gjennomføring av skjøtselstiltak tilfaller grunneieren eller rettighetshaveren.

Som skjøtselstiltak regnes alle tiltak som anses nødvendig for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstanden som er formålet med vernet. Det kan for eksempel være opprensning for å hindre gjengroing, hogst og utrydding av fremmed vegetasjon og opprydding etter tidligere naturinngrep som har gitt skjemmende sår i terrenget. Opphør av menneskelig påvirkning vil endre slåtte- og beitemarker og de vil gå i retning av naturlig vegetasjon. På slike vegetasjonstyper vil det være behov for skjøtsel, og skjøtsel er nødvendig for å ta vare på kulturminner.

Opprydding av avfall omfattes ikke av skjøtelsbegrepet og kan gjennomføres uten varsel til eier eller rettighetshaver.

All skjøtsel skal skje med utgangspunkt i kunnskap om naturkvalitetene som skal ivaretas. Naturkvalitetene med tilhørende bevaringsmål er både grunnlaget for å iverksette skjøtsel og for å vurdere effekten av skjøtsel. Ved planlegging av skjøtsel er det også viktig å skaffe seg kunnskap om den tradisjonelle bruken av området.

Midler til skjøtselstiltak i landskapsvernområdet bevilges gjennom bestillingsdialogen fra budsjettpost for tiltak i verneområder. Det finnes også virkemidler innenfor landbruket som nasjonalt miljøprogram, regionale miljøprogram (RMP) og spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL) i kommunene. For at søknader om tilskudd fra landbruket skal innvilges, kreves det at det omsøkte arealet tilhører en landbrukseiendom og at søker er registrert som landbruksforetak. Unntaksvis kan lag/forening eller lignende gjennomføre tiltaket med grunneiers tillatelse.

5.5.5 Tiltak

- Supplerende og oppdaterende registreringer for å undersøke om det er verdifulle områder for biologisk mangfold, kulturlandskapsverdier eller kulturminner som krever skjøtsel. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten i samarbeid med kulturminnemyndigheten, Statens naturoppsyn, Fylkesmannen og kommunen. **Tidsramme:** 2015- 2019.
- Utarbeide skjøtelsplan/kulturminneplan for verdifulle verneverdier som trenger skjøtsel for at verneverdiene skal ivaretas. **Ansvarlig:** Forvaltningsmyndigheten i samarbeid med kommunen, kulturminnemyndighetene, andre aktuelle fagmyndigheter som Fylkesmannen og grunneiere. **Tidsramme:** 2015-2019.

6 SAKSBEHANDLING

6.1 FORVALTNINGSMYNDIGHET – LOKAL FORVALTNING

I 2009 besluttet Regjeringen at store verneområder som nasjonalparker og landskapsvernområder skal sikres lokal forvaltning gjennom et interkommunalt verneområdestyre. Ansvaret for forvaltningen av Sølen landskapsvernområde følger den nye forvaltningsmodellen med lokal forvaltning.

Klima- og Miljødepartementet (KLD) er øverste myndighet for miljøforvaltningen i Norge. Departementet har ansvar for gjennomføring av miljøvernpolitikken som Stortinget har vedtatt. KLD er overordnet myndighet for forvaltningen av områder vernet etter naturmangfoldloven (inkl. tidligere naturvernloven), og klageinstans for vedtak som fattes av verneområdestyret. Det er KLD som fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndighet.

Miljødirektoratet er øverste fagmyndighet for naturvernsaker i Norge. Miljødirektoratet har hovedansvar for forvaltningen av områder vernet etter naturmangfoldloven (inkl. naturvernloven og viltloven). Klage på vedtak som fattes av verneområdestyret skal gå via Miljødirektoratet, som forbereder klagesaken for KLD. Miljødirektoratet skal også veilede forvaltningsmyndigheten i praktiseringen av verneforskriften. Forvaltningsplanen godkjennes av Miljødirektoratet

Miljøverndepartementet forutsatte i forbindelse med vernevedtaket at kommunen nedsatte et politisk sammensatt **verneområdestyre** som skal ha ansvaret for forvaltningen av landskapsvernområdet. Fylkeskommunen skal også være representert i styret. Forvaltningsmyndigheten for Sølen landskapsvernområde ble delegert til et verneområdestyre med 2 representanter fra Rendalen kommune og én representant fra Hedmark fylkeskommune ved Klima- og miljødepartementets vedtak av 15. mars 2013. Verneområdestyret skal sørge for en helhetlig samlet forvaltning av området basert på nasjonale og internasjonale føringer innenfor rammen av naturmangfoldloven og verneforskriften.

Sekretariatet for verneområdestyret er lagt til en statlig ansatt **verneområdeforvalter** med kontorsted i Rendalen. Verneområdeforvalteren ansettes av Fylkesmannen. For å sikre god samhandling med berørte interesser, kan verneområdestyret opprette **et faglig rådgivende utvalg** der alle berørte parter er med.

Fylkesmannen (FM) har hatt ansvaret for verneplanprosessen og har tidligere vært forvaltningsmyndighet for alle verneområder. FM satte også i gang arbeidet med forvaltningsplan for Sølen landskapsvernområde. FM har klagerett på vedtak fattet som fattes av verneområdestyret jf. NML § 62. Fylkesmannen har en veilederrolle i forhold til verneområdestyret og verneområdeforvalter.

6.2 FORVALTNING AV VERNEFORSKRIFTEN

Verneforskriften har som formål å opprettholde den tilstanden som området var i ved vernetidspunktet, samt å fremme verneformålet. Forvaltningsansvaret for Sølen landskapsvernområde ligger hos verneområdestyret, og det er deres ansvar at verneforskriften blir forvaltet i forhold til verneformålet. Hvis verneverdiene forringes, er det styrets ansvar at nødvendige tiltak blir igangsatt. Videre skal styret behandle og avgjøre søknader der myndigheten ikke er delegert til arbeidsutvalg eller verneområdeforvalter. Klage på vedtak skal gå via Sølen verneområdestyre og sluttbehandles av Miljødirektoratet.

Forvaltningsmyndigheten har myndighet til å gi utfyllende bestemmelser om forvaltning og skjøtsel gjennom forvaltningsplanen. I tillegg har forvaltningsmyndigheten ansvaret for praktisk forvaltning som grensemerking, skilting, informasjon, overvåking, registreringer og gjennomføring av fysiske tiltak som er nødvendig for å ivareta eller fremme verneformålet. Å ha forvaltningsmyndighet innebærer også å ha ansvar for nødvendig administrasjon, budsjett, rapportering og kontakt mot kommuner, grunneiere, brukere og interesseorganisasjoner. Forvaltning av verneområdet skal skje med et langsiktig perspektiv. Dette stiller store krav til langsiktig tenkning både hos de daglige brukerne og hos forvaltningsmyndigheten.

Forvaltningsplanen for Sølen landskapsvernområde bør rulleres hvert tiende år for å kunne fange opp eventuelle endringer i verneområdet. Førstegangs rullering bør gjøres etter fem til sju år.

Verneforskriften for Sølen landskapsvernområde gir forvaltningsmyndigheten anledning til å kunne innvilge dispensasjon fra vernebestemmelsene for ulike spesifiserte/konkrete tiltak og aktiviteter.

6.2.1 Generelle dispensasjonsbestemmelser.

Den generelle dispensasjonsbestemmelsen skal være en sikkerhetsventil for uforutsette tilfeller eller spesielle/særlige tilfeller som man ikke kunne forutse på vernetidspunktet. Det er vesentlig at denne dispensasjonsadgangen ikke blir brukt til å uthule vernet. Den skal i første rekke anvendes på søknader som gjelder bagatellmessige inngrep eller forbigående forstyrrelser.

I verneforskriftens § 4 beskrives den generelle dispensasjonsbestemmelsen:

§ 4. Generelle dispensasjonsbestemmelser

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften dersom det ikke er i strid med formålet med vernevedtaket og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

Det er to vilkår for å gi dispensasjoner etter denne bestemmelsen og begge vilkårene må være oppfylt for at dispensasjonen kan gis:

1. tiltaket må ikke stride mot vernevedtakets formål, og
2. tiltaket må ikke påvirke verneverdiene nevneverdig.

Daværende Direktoratet for naturforvaltning rundskriv «Forvaltning av verneforskrifter» (revidert utgave fra februar 2010) gir retningslinjer for hvordan den generelle dispensasjonsbestemmelsen skal brukes. Dette er igjen basert på forarbeidene til naturmangfoldloven i Ot.prp.52 (2008-2009) «Om lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)» kap.21 «Merknader til de enkelte bestemmelser» som blant annet gir følgende føringer:

- **kravet om at tiltaket «ikke strider mot vernevedtakets formål».** Hva som anses å være i strid med verneformålet vil variere med angivelsen av verneformålet i den enkelte verneforskrift. Det må dessuten ses i sammenheng med tiltakets omfang, art og plassering vurdert opp mot verneformålet. Tiltak og bruk som forutsetter større tekniske inngrep vil det som regel ikke være mulig å dispensere for i alle verneområder.
- **Kravet om at tiltaket «ikke påvirker verneverdiene nevneverdig».** Ordet «nevneverdig» angir at det skal være en ganske snever adgang til dispensasjon, og at det bare skal skje i de tilfeller tiltaket vil ha begrenset virkning for verneverdiene. Siktemålet med denne presiseringen er å sikre at vernevedtaket ikke uthules gjennom omfattende tillatelser. Bestemmelsen gir også en klar anvisning på at hensynet til verneverdiene skal være overordnet for eksempel næringsinteresser.

- **begge krav må være oppfylt for at dispensasjon kan gis.** Det følger ikke av dette at dispensasjon nødvendigvis skal gis dersom kravene er oppfylt. Ingen har krav på dispensasjon, og andre vurderingsmomenter kan komme inn. Vurderingen er opp til forvaltningsmyndighetens skjønn innenfor rammen av alminnelige forvaltningsrettslige regler og retningslinjer og instruksjer fra overordnet myndighet. Bl.a. vil omfanget, miljøpåvirkning og nødvendigheten av tiltaket det søkes dispensasjon for, ha betydning. Også hensyn som positivt taler for det omsøkte tiltaket, og spørsmål om det vil stride mot verneverdiene om tilsvarende dispensasjonssøknader blir innvilget i framtiden, vil inngå i vurderingen.
- **dispensasjonsbestemmelsen kan ikke anvendes for å utvide den rammen som er trukket opp i vernevedtaket.** Forvaltningsmyndigheten må ta i betraktning om en dispensasjon vil kunne gi økt fremtidig press for lignende tillatelser. Dersom det er knyttet usikkerhet til hvilke virkninger et tiltak kan ha for naturmiljøet, bør føre-var-prinsippet tillegges stor vekt. Rimelig tvil om virkningene av et foreslått tiltak eller naturinngrep bør for eksempel føre til at en søknad avslås eller at en avgjørelse utsettes inntil spørsmålet er nærmere avklart.
- **tiltak som bidrar til å fremme verneverdier.** Som regel vil det bli gitt dispensasjon i slike tilfeller. Slik bruk kan betraktes som et ledd i forvaltningen som utøves for å bevare verneverdiene. Ofte vil det også være uproblematisk å tillate bruk som er nøytral i forhold til verneverdiene, dvs. som verken fremmer eller er i strid med disse.
- **tiltak av vesentlig samfunnsmessig betydning.** Stor lokal interesse eller regional betydning er ikke tilstrekkelig som grunnlag for dispensasjon etter denne bestemmelsen. Bestemmelsen er ikke ment for tiltak som kun har lokal betydning. Bestemmelsen kan likevel unntaksvis benyttes for forhold av nasjonal betydning som for eksempel viktige kommunikasjonsanlegg som riksveger, flyplasser, jernbaner mv. En forutsetning bør da være at det ikke finnes alternative løsninger eller at alternative løsninger blir så vidt mye dyrere og/eller omfattende, slik at det vil være av «vesentlig samfunnsmessig betydning» at det blir gitt en dispensasjon.

6.3 GENERELLE RETNINGSLINJER FOR SAKSBEHANDLING

Retningslinjer for behandling av saker som angår de ulike brukerinteressene er presentert i kapittel 4. Punktene her viser de generelle retningslinjene for all saksbehandling som omhandler Sølen landskapsvernområde.

1. Alle søknader om tiltak som krever tillatelse/dispensasjon etter verneforskriften sendes til forvaltningsmyndigheten.
2. Alle søknader skal begrunnes. Det vises til forvaltningslovens bestemmelser (§§ 24 og 25) og naturmangfoldlovens §§ 8-12 jf. § 7 og § 48, 4. ledd.
3. Søknader om tillatelse til motorferdsel i utmark sendes på eget skjema som finnes på forvaltningsmyndighetens nettsider eller fås tilsendt på forespørsel.
4. Normalt vil verneforskriften ha strengere bestemmelser enn det som gjelder etter annet lovverk. Søknader vurderes derfor først etter verneforskriften før de eventuelt vurderes etter annet lovverk. Avslag etter verneforskriften kan ikke overstyres av annet lovverk.
5. Det er viktig at en i all saksbehandling gjør en samlet vurdering av tiltakets virkning på alle typer verneverdier og forholdet til øvrige brukerinteresser. Se i tillegg kapittel 6.4. om vurdering av tiltak i henhold til naturmangfoldlovens §§ 8-12.
6. Forvaltningsmyndigheten kan normalt gå langt i å sette vilkår som begrenser skadevirkningene av en dispensasjon. Vilkår som settes skal ha en saklig sammenheng med det tillatelsen gjelder. Hvis et vilkår er egnet til å motvirke mulige skadevirkninger av et vedtak, vil det normalt alltid foreligge tilstrekkelig saklig sammenheng.

7. Forvaltningsmyndigheten må i hvert enkelt tilfelle nøye vurdere reaksjonsmåte ved eventuelle brudd på vilkår som er satt i tillatelsen, herunder anmeldelse. Brudd på vilkår kan tillegges vekt ved behandling av nye søknader.
8. Forvaltningsmyndigheten har et selvstendig ansvar for å påse at alle brudd på reglene i verneforskriften som forvaltningsmyndigheten får kjennskap til blir rapportert/anmeldt til politiet. Statens naturoppsyn er ansvarlig for vurdering av og anmeldelse ved brudd på tillatelser/vilkår og verneforskrift.
9. Følgende instanser skal alltid ha kopi av alle vedtak: Rendalen kommune, Fylkesmannen i Hedmark og Miljødirektoratet. I saker der det anses som nødvendig, skal også berørte grunneiere og Rendal Renselskap ha kopi.
10. I saker som omhandler kulturminner, skal Hedmark fylkeskommune involveres.
11. Vedtak etter verneforskriften er enkeltvedtak og kan påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse, jf. forvaltningslovens § 28. Hvem som er part eller har rettslig klageinteresse må vurderes i hver enkelt sak. Fylkesmannen har også klagerett på vedtak fattet av verneområdestyret, jf. naturmangfoldlovens § 62, tredje ledd. Fristen for å klage er 3 uker fra det tidspunktet underretning om vedtaket er kommet frem til vedkommende part, fra den dagen underretningen ble offentlig kunngjort eller fra det tidspunktet en burde ha fått eller burde ha skaffet seg kjennskap til vedtaket, jf. forvaltningslovens § 29.
12. Miljøverndepartementet (MD) er klageinstans for vedtak fattet av forvaltningsmyndigheten. Klage på vedtak sendes Miljødirektoratet, Postboks 5672 Sluppen, 7485 Trondheim eller pr epost til post@milodir.no. Miljødirektoratet forbereder klagesaken for MD.

6.4 FØRINGER I NATURMANGFOLDLOVEN

For behandling av dispensasjonssøknader etter verneforskriften skal følgende miljørettslige prinsipper i naturmangfoldloven brukes, jf. § 7:

- Kunnskapsgrunnlaget (§ 8)
- Føre- var – prinsippet (§ 9)
- Økosystemtilnærming og samlet belastning (§ 10)
- Kostnader ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver (§ 11)
- Miljøforsvarlige teknikker og driftsmetode (§ 12)

Prinsippene skal vurderes i alle dispensasjonssaker. Det skal framgå av vedtaket hvordan prinsippene har blitt tatt hensyn til og hvilken vekt det er lagt på hver av dem i den konkrete saken.

Forvaltningsmålene i §§ 4 og 5 skal også trekkes inn i skjønnsutøvingen. Miljøkonsekvensene av vernet skal vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der hensynet til vernet og eventuelt tap eller forringelse av naturmangfold på lang sikt avveies.

Kunnskapsgrunnlaget – naturmangfoldloven § 8.

Kunnskapskravet innebærer at all offentlig myndighetsutøving som berører norsk natur skal være kunnskapsbasert. Kunnskapen skal ikke bare baseres på vitenskapelig kunnskap, men også på den erfaringsbaserte, jf. Ot.prp.nr.52 s.379-380. Kunnskapen kan for eksempel stamme fra kartlegginger, konkrete faglige utredninger mv.

Føre-var-prinsippet - naturmangfoldloven § 9

Dersom forvaltningen ikke har tilstrekkelig kunnskap om konsekvensene for naturmangfoldet, skal føre-var prinsippet legges til grunn, se naturmangfoldloven § 9, videre Ot.prp.nr. 52, s. 380 og flg. Føre-var-prinsippet er en retningslinje for hvordan myndighetene håndterer usikkerhet om kunnskapsgrunnlaget.

Det er derfor en nær sammenheng mellom kunnskapsgrunnlaget i naturmangfoldlovens § 8 og føre-var-prinsippet i § 9. Søkes det for eksempel om tillatelse til motorferdsel i ett antatt sårbart område skjerpes kravet til kunnskap om virkningen av bruken. I de tilfeller man har lite kunnskap vil føre-var-prinsippet få størst betydning. Dersom man må ta beslutninger uten at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig for å kunne fastslå virkningene på naturmangfoldet, sier § 9 at det skal "tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet". Det kan bety at det i slike tilfeller bør vurderes å gi avslag på søknad om tillatelse, eventuelt at tillatelse gis på strenge vilkår.

Økosystemtilnærming og samlet belastning – naturmangfoldloven § 10

Prinsippet i naturmangfoldloven § 10 skal sikre at nye påvirkninger underlegges en helhetsvurdering av hvilke belastninger økosystemet vil bli utsatt for. Det innebærer for det første at påvirkningen ikke skal ses isolert, men vurderes i sammenheng med den miljøbelastningen som allerede er skjedd gjennom tidligere tillatelser til ulike påvirkninger. Dette har særlig betydning dersom miljøbelastningen er ved en kritisk grense hvor selv en liten økning, for eksempel i motorferdsel, vil ha stor betydning for økosystemet. For det andre vil prinsippet komme til anvendelse også på et første tiltak i et område dersom det kan forventes at mange framtidige lignende søknader om dispensasjon fra regelverket i et område og at antatt samlet påvirkning vil kunne gi vesentlige skader på naturmangfoldet. I slike tilfeller bør søknader om tiltak avslås.

Kostnader ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver – naturmangfoldloven § 11

Bestemmelsen er en retningslinje for forvaltningsmyndigheten. Når det treffes vedtak som tillater for eksempel motorferdsel i utmark, trenger ikke forvaltningsmyndigheten å velge den økonomisk beste løsningen for tiltakshaver hvis det er klare miljøgevinster med en litt dyrere løsning. For eksempel kan tiltakshaver søke om tillatelse til kjøring på barmark for å frakte byggematerialer til hyttebygging. Kjøringen kan føre til skader på terrenget. Det vil da kunne være naturlig å henvise til verneforskriftens rammer og regelverk som åpner for slik transport med snøscooter eller helikopter, selv om denne transporten skulle bli dyrere.

Miljøforsvarlige teknikker og driftsmetode – naturmangfoldloven § 12

Bestemmelsen gjelder valg av driftsmetode, teknikk eller lokalisering «for å unngå eller begrense skader» på naturmangfoldet, jf. § 12. Det skal tas utgangspunkt i slike driftsmetoder og slik teknikk og lokalisering som, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og framtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater, se Ot.prp.nr. 52 s. 382-383. Dette innebærer at det må vurderes hvilken løsning med hensyn til for eksempel hva slags bruk av motorkjøretøy, hvilket tidspunkt for høsting eller hvilken lokalisering som gir minst skade og som etter en samlet vurdering gir de beste samfunnsmessige resultatene.

6.5 FORHOLDET TIL ANNET LOVERK

Forskrifter gitt med hjemmel i naturmangfoldloven går som hovedregel foran andre lover eller forskrifter hvis det er motstrid mellom bestemmelser. Dette gjelder også ved påbudt rådighet etter annet regelverk, for eksempel pålegg om hogst etter skogloven.

Det er også viktig å merke seg at annet regelverk gjelder i tillegg til verneforskriften. I en byggesak må man for eksempel ha tillatelse både etter verneforskriften og etter plan- og bygningsloven. Ved søknader om motorferdsel må en som regel ha dispensasjon både etter motorferdselloven og etter verneforskriften, samt grunneiers tillatelse.

Med få unntak vil verneforskriften ha strengere bestemmelser om bruk og tiltak i et verneområde enn annet lovverk. Det er derfor naturlig at en søknad om dispensasjon først blir behandlet etter verneforskriften.

Verneforskriften gjelder kun innenfor landskapsvernområdets grenser og begrenser derfor ikke råderetten utenfor verneområdet.

6.6 KONGELIG RESOLUSJON

Foredraget til kongelig resolusjon er det dokumentet som lå ved saken når Kongen i statsråd vedtok opprettelsen av Sølen landskapsvernområde 18. februar 2011. Dette dokumentet har en kort oppsummering av innspillene som kom under høringen av forslaget til verneplan. Videre inneholder dokumentet de ulike forvaltningsnivåenes kommentarer til de ulike innspillene og følgelig Miljøverndepartementets konklusjoner for de ulike temaene. Enkelte saker kan være spesielt omtalt i dette dokumentet og legge føringer for hvordan verneforskriften skal tolkes og forvaltes.

7 REFERANSER

Artsdatabanken, 2010. Norsk rødliste for arter 2010.

Asplan Viak, 2006. Delrapport for konsekvensutredning for landskapsvernområdet. Kulturminner og kulturmiljøer i Sølenområdet.

Bekken, 2001. Virveldyr i Sølenområdet, Rendalen kommune, Hedmark. Rapport nr. 9/2001. Fylkesmannen i Hedmark.

Blindheim m.fl., 2004. Naturverdier i utredningsområde for vern: Sølen, Hedmark. Rapport 2004-6.

Direktoratet for naturforvaltning, 2007. Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder. Notat 2007-1.

Direktoratet for naturforvaltning, 2008. Områdevern og forvaltning. DN-håndbok nr. 17 (2001). Revidert 2008.

Direktoratet for naturforvaltning, 2010. Forvaltning av verneforskrifter. Rundskriv november 2001, revidert februar 2010.

Feste Lillehammer AS landskapsarkitekter mnl, 2005. Landskapsanalyse Sølen.

Fylkesmannen i Hedmark, 2007. Verneforslag for Sølenområdet i Rendalen kommune, Hedmark. Høringsdokument med konsekvensvurdering.

Miljøverndepartementet, 1991. Stortingsmelding nr. 62 (1991-1992). Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge.

Miljøverndepartementet, 1999. Saksbehandlingsregler etter naturvernloven. Rundskriv T-3/99.

Miljøverndepartementet, 2008. Ort.prp.52 (2008-2009). Om lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)

Miljøverndepartementet, 2011. Forskrift om Verneplan for Sølen. Vern av Sølen landskapsvernområde i Rendalen kommune, Hedmark fylke. Kongelig resolusjon av 18. februar 2011.

TABELLOVERSIKT

1. Oversikt over lokale kulturmiljøer i Misterdalen.
2. Oversikt over lokale kulturmiljøer i Sølenmassivet.
3. Oversikt over lokale kulturmiljøer ved Sølensjøen.
4. Bevaringsmål landskap.
5. Bevaringsmål vegetasjon og intakte økosystem (naturtyper)
6. Bevaringsmål kulturminner.
7. Bevaringsmål friluftsliv.
8. Bevaringsmål funksjonsområder våtmarksfugl
9. Bevaringsmål funksjonsområder rovfugl.
10. Oversikt innfallsporier til Sølen landskapsvernområde.
11. Næringsaktivitet knyttet til turisme i Sølen landskapsvernområde.

12. Oversikt over godkjente bilveier innenfor Sølen landskapsvernområde, jf. kommuneplanens arealdel.

8 VEDLEGG

1. Forskrift om Verneplan for Sølen. Vern av Sølen landskapsvernområde i Rendalen kommune, Hedmark fylke.
2. Vernekart for Sølen landskapsvernområde
3. Tiltaksplan for Sølen landskapsvernområde 2015-2019.
4. Temakart ferdsel, med oversikt over stier, skiløyper, åpne buer, gapahuker, parkering vinterstid
5. Temakart bebyggelse, med oversikt over seterbebyggelse, hytter og andre bygninger i landskapsvernområdet, samt hytter i buffersonen inntil 7 km utenfor vernegrensen
6. Temakart veier, kjørespor og masseuttak
7. Temakart verdifulle naturområder, med oversikt over viktige viltområder og naturtypelokaliteter
8. Temakart kulturminner
9. Tabell 1, 2, 3 viser oversikt over kulturmiljøer i Sølenområdet.
10. Temakart Rendalsren, viser leveområdet og utgangspunkt for scootertraseer i forbindelse med tilsyn og avgrenset område hvor det er tillatt med tilsyn med scooter.
11. Oppsummering retningslinjer
12. Samletabell bevaringsmål

Forskrift om Verneplan for Sølen. Vern av Sølen landskapsvernområde i Rendalen kommune, Hedmark fylke

Fastsatt ved kongelig resolusjon 18. februar 2011 med hjemmel i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 34, jf. § 36 og § 62. Fremmet av Miljøverndepartementet.

§ 1. Avgrensning

Landskapsvernområdet berører følgende gnr/bnr i Rendalen kommune: 10/11, 10/42, 11/5, 12/1, 12/40, 13/1, 13/16, 13/17, 13/19, 13/48, 13/56, 13/61, 13/95, 13/97, 13/98, 13/99, 13/137, 13/145, 17/4, 19/16, 19/19, 19/31, 19/43, 19/79, 19/126, 19/127, 20/4, 20/15, 37/6, 37/8, 37/18, 37/25, 37/36, 37/56, 42/1, 42/2, 42/3, 42/4, 43/1, 43/14, 43/26, 43/71, 43/75, 43/128, 43/129, 43/150, 43/152, 43/154, 43/156, 44/3, 44/17, 45/4, 45/14, 46/9, 46/22, 46/36, 47/33, 47/36, 47/37, 47/50, 47/51, 47/56, 47/103, 47/131, 47/132, 47/133, 47/135, 47/137, 47/167, 48/1, 51/1, 51/4, 51/7, 51/12, 51/14, 51/17, 51/25, 51/26, 51/27, 51/31, 51/32, 51/34, 51/36, 51/37, 51/38, 51/41, 51/42, 51/46, 51/50, 51/51, 51/52, 51/66, 51/67, 51/70, 51/71, 51/72, 51/73, 51/74, 51/75, 51/77, 51/79, 51/80, 51/81, 51/82, 51/83, 51/86, 51/87, 51/88, 51/90, 51/94, 51/95, 51/96, 51/97, 51/100, 51/105, 51/109, 51/110, 51/111, 51/113, 51/116, 51/117, 51/118, 51/119, 51/120, 51/121, 51/126, 51/127, 51/128, 51/131, 51/132, 51/133, 51/134, 51/135, 51/137, 51/139, 51/140, 51/146, 51/148, 51/150, 51/152, 51/160, 51/161, 51/163, 51/164, 52/1, 52/5, 52/7, 52/8, 52/10, 52/11, 52/12, 52/16, 52/17, 52/26, 52/28, 52/29, 52/33, 52/45, 52/46, 52/47, 52/48, 52/50, 52/55, 52/57, 52/62, 52/63, 52/65, 52/72, 52/73, 52/76, 52/81, 52/86, 52/87, 52/97, 52/98, 52/125, 52/132, 52/133, 53/1, 53/3, 53/4, 53/6, 53/8, 53/10, 53/13, 53/17, 53/18, 53/19, 53/22, 53/23, 53/26, 53/30, 53/33, 53/35, 53/37, 53/38, 53/44, 53/45, 53/46, 53/49, 53/50, 53/51, 53/52, 53/53, 53/55, 53/56, 53/63, 53/64, 53/65, 53/66, 53/67, 53/68, 53/70, 53/71, 53/72, 53/73, 53/74, 53/75, 53/77, 53/78, 53/79, 53/80, 53/81, 53/82, 53/83, 53/86, 53/87, 53/91, 53/96, 53/97, 53/100, 53/101, 53/102, 53/103, 53/104, 53/105, 53/106, 53/107, 54/2, 55/1, 55/6, 55/9, 55/16, 55/18, 55/20, 55/23, 55/29, 55/34, 55/45, 55/54, 55/56, 55/57, 55/66, 55/68, 55/69, 55/77, 55/79, 55/80, 55/86, 55/91, 55/94, 55/96, 55/104, 55/105, 55/115, 55/119, 55/121, 55/122, 55/123, 55/124, 55/127, 55/130, 55/134, 55/135, 55/136, 55/137, 55/138, 55/140, 55/141, 55/144, 55/152, 55/153, 55/155, 55/156, 55/160, 55/161, 55/173, 55/174, 55/179, 55/180, 58/4, 58/6, 58/7, 58/9, 58/13, 59/1, 59/3, 59/4, 59/25

Landskapsvernområdet dekker et areal på ca 456,4 km².

Grensene for landskapsvernområdet framgår av vedlagte kart i målestokk 1: 50 000, datert Miljøverndepartementet februar 2011. De nøyaktige grensene for landskapsvernområdet skal avmerkes i marka. Knekkpunktene skal koordinatfestes.

Verneforskriften med kart oppbevares i Rendalen kommune, hos Fylkesmannen i Hedmark, i Direktoratet for naturforvaltning og i Miljøverndepartementet. Det samme gjelder jordskiftekartet som lages etter grensemerking.

§ 2. Formål

Formålet med Sølen landskapsvernområde er å ta vare på et natur- og kulturlandskap med økologisk og kulturell verdi, med opplevelsesverdi og som er identitetsskapende.

Videre er formålet med vernet å ta vare på:

- Sølen-massivet som et karakteristisk landskapselement
- geologiske forekomster og landskapsformer
- biologisk mangfold
- kulturminner

Allmennheten skal gis anledning til natur- og landskapsopplevelse gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

§ 3. Vernebestemmelser

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Det skal legges vekt på den samlede virkningen av tiltak i området.

1. Landskapet

1.1. Inngrep i landskapet

Området er vernet mot inngrep eller tiltak som i vesentlig grad kan endre eller virke inn på landskapets særpreg eller karakter. Med de unntak som følger av forskriftens pkt. 1.2 og 1.3 er det forbud mot inngrep som vegbygging, oppføring og ombygging av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, hensetting av campingvogner, bobiler og maskiner, bergverksdrift, vassdragsregulering, opplag av båter, gravning og påfylling av masse, sprengning og boring, uttak og fjerning av større stein og blokker, mineraler eller fossiler, drenering og annen form for tørlegging, nydyrking, nyplanting, bakkeplanering, framføring av luft- og jordledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av stier, løyper og lignende. Oppstillingen er ikke uttømmende.

1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for:

- a) vedlikehold av bygninger, anlegg og innretninger. Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet. Vedlikehold omfatter ikke ombygginger eller utvidelser.
- b) vedlikehold av eksisterende veier og kjøretreaser slik at dagens standard opprettholdes. Nærmere retningslinjer for vedlikehold skal fastsettes i forvaltningsplanen.
- c) drift og vedlikehold av jordbruksarealer og setervoller
- d) anlegg av sanketrær og nødvendig gjerding i regi av beitelag og Rendal Renselskap
- e) utendørs lagring av materialer, gjerdeutstyr og liknende i samsvar med forvaltningsplan
- f) uttak av løsmasser til vegvedlikehold fra områder som er spesielt avsatt til formålet i forvaltningsplanen
- g) vedlikehold av merkede stier, løyper, bruer, klopper og skilt i henhold til forvaltningsplanen
- h) uttak av løsmasser til vegvedlikehold ved Øvre Kløfte grustak i samsvar med bestemmelsene i reguleringsplan av 30. november 2006 for Øvre Kløfte Grustak med senere endringer av 9. mai 2007. Det er reguleringsbestemmelsene slik de lyder på vernetidspunktet som skal legges til grunn.
- i) gjennomføring av tiltak i henhold til reguleringsplan ved Nysetra i samsvar med bestemmelsene i reguleringsplan for Nysetra, vedtatt av Rendal kommune den 30. januar 2003, og forvaltningsplan. Det er reguleringsbestemmelsene slik de lyder på vernetidspunktet som skal legges til grunn.

1.3. Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- a) oppføring av nye bygninger, anlegg og innretninger som er nødvendige for jordbruksformål
- b) ombygginger av og tilbygg til bygninger i samsvar med lokal byggeskikk
- c) gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som går tapt ved brann eller naturskade
- d) oppdyrking/beitekultur av nye arealer i tilknytning til eksisterende dyrkingsarealer
- e) omlegging og opprusting av eksisterende veger og kjøretraséer
- f) legging av nye vannledninger til Mistdalen seterområde
- g) opparbeiding og merking/skilting av nye turstier og løyper
- h) parkering av motorkjøretøyer i samsvar med forvaltningsplan
- i) opplag av båter i samsvar med forvaltningsplan
- j) gjenoptakelse av jordbruksdrift eller seterdrift på nedlagte setervoller
- k) riving av gamle bygninger, anlegg og innretninger og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk
- l) mudring for å hindre gjengroing av sjøer
- m) oppføring av bygning som er nødvendig for driften på Mefurua
- n) tiltak ved Nysetra som ikke omfattes av reguleringsbestemmelsene i reguleringsplan for Nysetra vedtatt 30. januar 2003.

2. *Plantelivet*

2.1. Beskyttelse av plantelivet

Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse som kan endre det vernede landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Innføring av nye plantearter er forbudt. For dyrka mark gjelder forbudet mot innføring av nye plantearter kun plantearter som gjennom spredning kan redusere verneområdets verdi.

2.2. Beiting

Beiting er tillatt. Direktoratet for naturforvaltning kan ved særskilt forskrift regulere eller forby beiting som skader landskapets særpreg og karakter.

2.3. Lavsanking

Lavsanking er tillatt.

2.4. Skogsdrift

Særpregede, dekorative og døde trær som preger landskapet skal ikke hogges. For øvrig er avvirkning og skjøtsel av skog tillatt i samsvar med forvaltningsplanen, jf. § 5.

2.5. Hogst av ved

Særpregede, dekorative og døde trær som preger landskapet skal ikke hogges. For øvrig er hogst av ved til eget bruk til hytter og setrer i landskapsvernområdet tillatt i samsvar med forvaltningsplanen, jf. § 5.

3. *Dyrelivet*

3.1. Jakt, fiske og fangst er tillatt i samsvar med gjeldende lovverk.

3.2. Nye dyrearter må ikke innføres.

4. Ferdsel

4.1. Generelt om ferdsel

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

4.2. Ikke-motorisert ferdsel som kan skade naturmiljøet

Former for ferdsel og organisert ferdsel som ikke skjer til fots og som kan skade naturmiljøet, må ha særskilt tillatelse fra forvaltningsmyndigheten.

Nærmere retningslinjer gis i forvaltningsplanen, jf. § 5.

4.3. Omlegging av stier

Av hensyn til naturmiljøet eller kulturminner kan forvaltningsmyndigheten legge om eller kreve fjernet merking av stier eller løyper.

4.4. Generelle unntak for ferdsel

Reglene i pkt. 4 gjelder ikke ferdsel ved gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulanse-, politi-, rednings-, brannvern- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten.

5. Motorisert ferdsel

5.1. Forbud mot motorferdsel

Motorisert ferdsel til lands og til vanns er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy.

5.2. Bestemmelsene i 5.1 er ikke til hinder for:

- a) motorisert ferdsel i forbindelse med militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulanse-, politi-, rednings-, brannvern- og oppsynsvirksomhet, samt ved gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten. Bestemmelsen gjelder ikke øvingskjøring.
- b) motorferdsel på traséer som i forvaltningsplanen er avmerket som bilveger
- c) motorferdsel på innmark og setervoller i forbindelse med jordbruksdrift
- d) motorferdsel i forbindelse med avvirkning og skjøtsel av skog i henhold til punkt 2.4 forutsatt at kjøringen ikke medfører sporsetting som er landskapsmessig skjjemmende eller som kan forårsake vannavrenning og erosjon
- e) bruk av lett beltetkjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget for uttransport av felt elg og hjort under skoggrensen
- f) bruk av motor på båt på Sølensjøen i samsvar med motorferdselloven med forskrifter
- g) nødvendig bruk av beltetkjøretøy på vinterføre i regi av Rendal Renselskap for tilsyn med rein i henhold til konsesjonsvedtak utformet ved kongelig resolusjon av 12. desember 2008 og forvaltningsplanen
- h) motorferdsel for uttransport av syke/skadde bufe. Kjøretøy som benyttes skal være skånsomt mot markoverflaten. Det skal gis melding til ansvarlig oppsyn for verneområdet i forkant av kjøring.

5.3. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- a) luft- og snøskutertransport av brensel, materialer, utstyr og proviant til setrer, buer og hytter
- b) oppkjøring av skiløyper med beltetkjøretøy på vinterføre
- c) utkjøring av saltstein vinterstid i regi av beitelag
- d) motorferdsel i forbindelse med vedhogst til eget bruk etter punkt 2.5
- e) motorferdsel i forbindelse med lavsanking etter punkt 2.3

- f) motorferdsel på barmark i forbindelse med nødvendig transport til setrer og hytter på kjøretreaser som er angitt i forvaltningsplanen
- g) øvelseskjøring på vinterføre for formål nevnt i punkt 5.2 a)
- h) bruk av lett beltekjøretøy på vinterføre eller helikopter for utfrakting av felt elg eller hjort
- i) motorferdsel i forbindelse med mudring etter punkt 1.3 l)

6. Forurensning

6.1 Forbud mot forurensning

Forurensning og forsøpling er forbudt. All bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet er forbudt. Forvaltningsmyndigheten kan allikevel tillate kalking som er nødvendig for å reetablere fisk i et vann eller hindre at en art dør ut.

6.2 Støy

Unødvendig støy skal unngås.

7. Kulturminner

7.1 Vern av kulturminner

Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse.

7.2 Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for vedlikehold av kulturminner.

§ 4. Generelle dispensasjonsbestemmelser

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften dersom det ikke er i strid med formålet med vernevedtaket og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

§ 5. Forvaltningsplan

Det skal utarbeides en forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning, skjøtsel, tilrettelegging, informasjon m.m. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Direktoratet for naturforvaltning.

§ 6. Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten eller den som forvaltningsmyndigheten bestemmer kan iverksette skjøtselstiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- og kulturtilstanden som er formålet med vernet, jf. naturmangfoldloven § 47.

§ 7. Forvaltningsmyndighet

Miljøverndepartementet fastsetter hvem som er forvaltningsmyndighet etter denne forskriften.

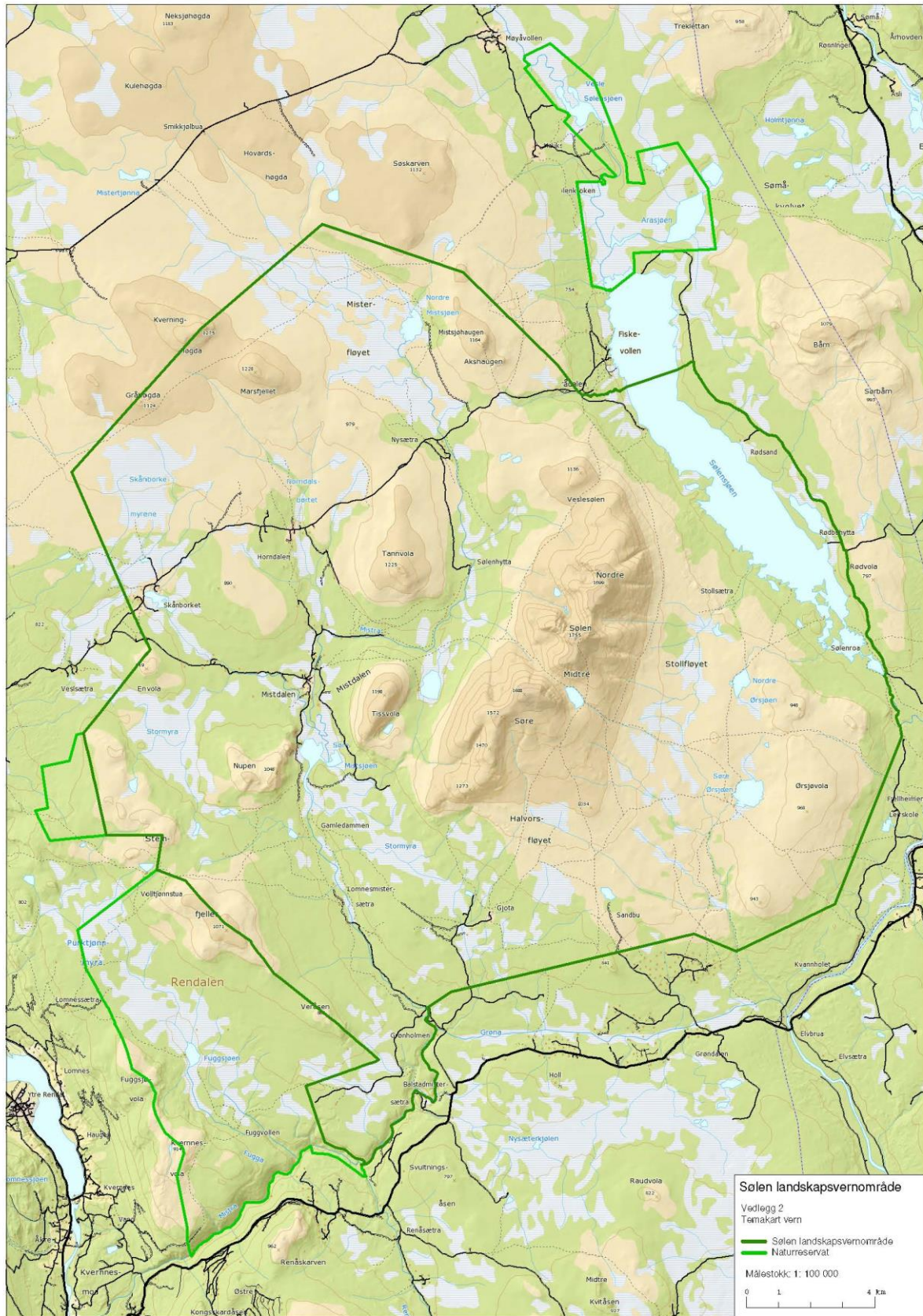
§ 8. Rådgivende utvalg

Det skal opprettes et rådgivende utvalg for forvaltningen av landskapsvernområdet.

§ 9. Ikrafttredelse

Denne forskriften trer i kraft straks.

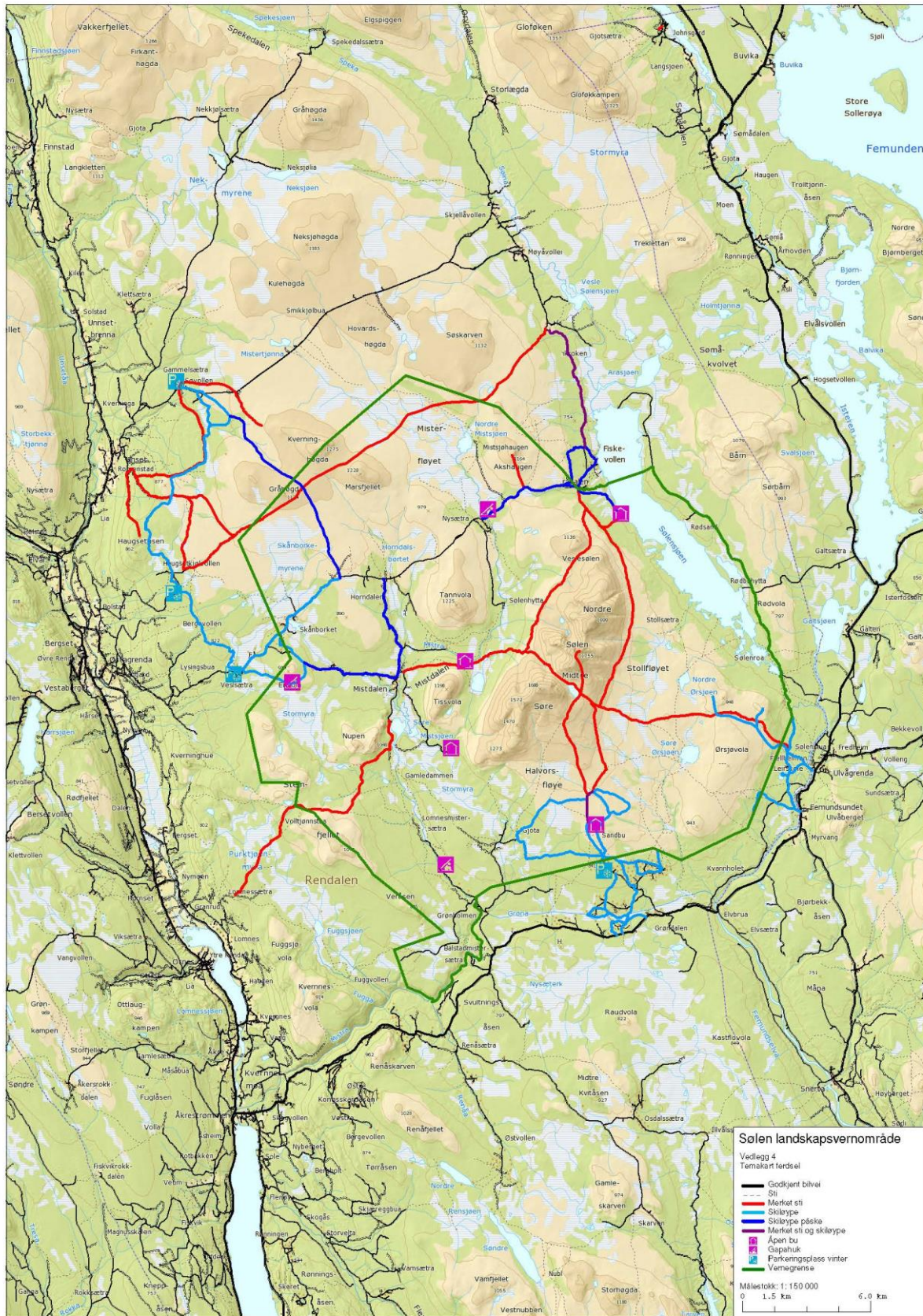
Forvaltningsplan for Sølen landskapsvernområde

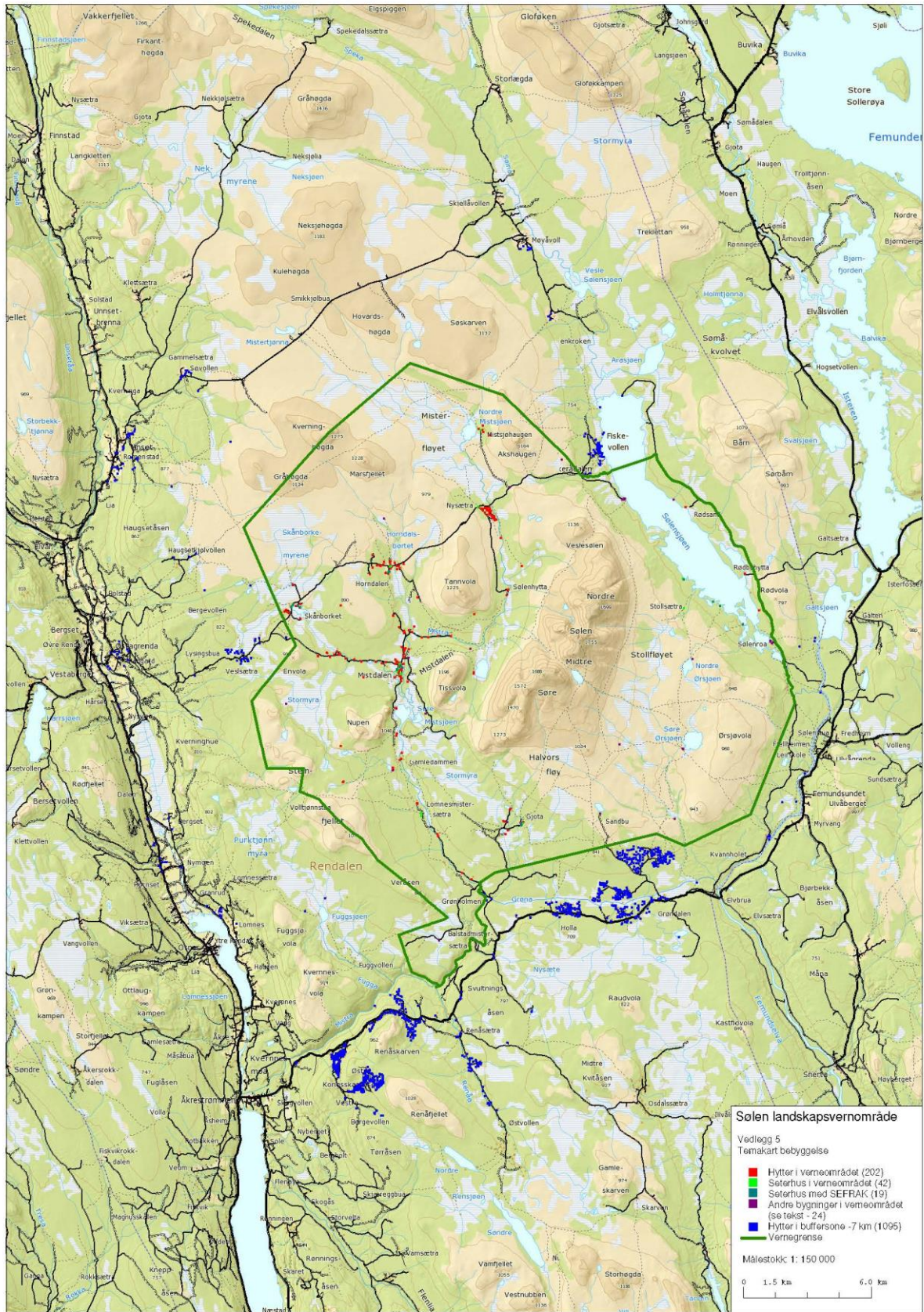
VEDLEGG 3

**Samletabell for aktuelle tiltak i Sølen landskapsvernområde i perioden 2015-2019 –
oppdatert tiltaksplan - se eget vedlegg**

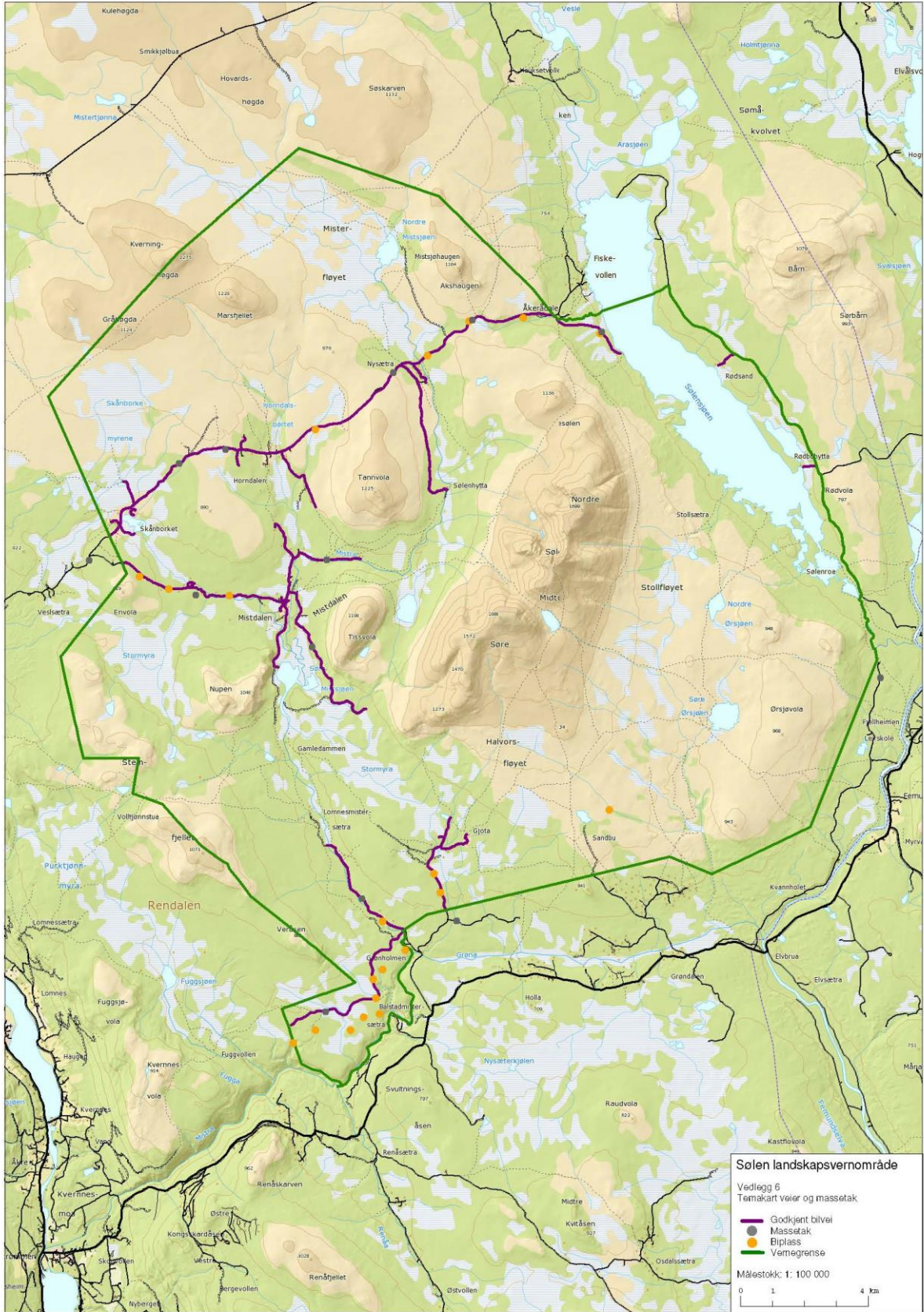
Forvaltningsplan for Sølen landskapsvernområde

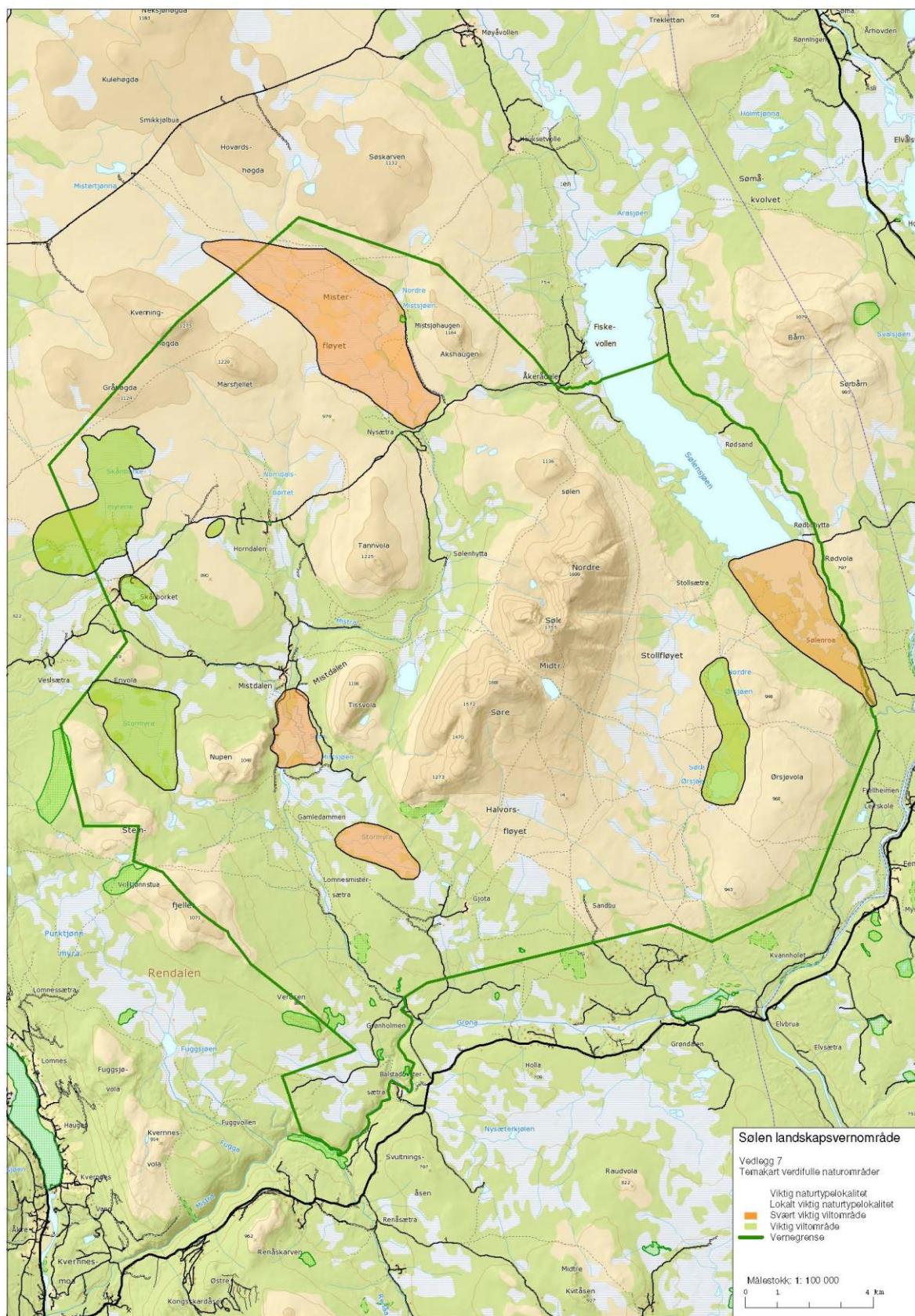
Forvaltningsplan for Sølen landskapsvernområde

Forvaltningsplan for Sølen landskapsvernområde

Forvaltningsplan for Sølen landskapsvernområde

Forvaltningsplan for Sølen landskapsvernområde

VEDLEGG 9:

Tabell 1: Oversikt over lokal kulturmiljøer i Misterdalen

	Lokale kulturmiljøer:	Type:	Enkeltoobjekter/merknad:	Verneverdi *
A1	ved Sølennytta	fangstanlegg på tvers av dalen mellom Mistra og Tannvola	fangstgroprekke	stor
A2	ved Øversjøen	fangstanlegg på tvers av dalen på hver side av vannet	fangstgroprekker i hovedsak for rein, buestilling på østsiden	stor
A3	ved søre Missjøen	større fangstanlegg på tvers av dalen mellom Tisvola og Nupen	todelt anlegg på hver side av søre Missjøen	stor
A4	ved Nuptjønna	fangstanlegg på tvers av dalen mellom Nupen og Steinfjellet	1 overkant av 40 groper, steinmurte og gravde, i hovedsak rein	stor
A5	Veslesetra	Setervoll og fangstanlegg	Utenfor verneområdet	
A6	Skånborket	setervoll med bygningsmiljø ca. 800 m.o.h.	13 Sefrak-registrerte bygninger hvorav 4 seterhus, 4 fritidsbygg, 4 hus for dyr og 1 uthus/anneks	middels
A7	Horndalen	setervoll med bygningsmiljø ca. 840 m.o.h.	12 Sefrak-registrerte bygninger hvorav 2 seterhus, 2 fritidsbygg g 8 hus for dyr	middels
A8	Nysætra	setervoll med bygningsmiljø ca. 840 m.o.h.	ingen Sefrak-registrerte objekter	middels
A9	Misterdalen	setervoll med bygningsmiljø ca 710 m.o.h.	14 Sefrak-registrerte bygninger hvorav 5 seterhud, 3 fritidsbygg, 6 hus for dyr	middels
A10	Lomnesmistersætra	setervoll med bygningsmiljø ca. 675 m.o.h.	ingen Sefrak-registrerte objekter	middels
A11	Gjota	liten setervoll med bygningsmiljø ca 750 m.o.h.	8 Sefrak-registrerte bygninger hvorav 3 seterhus og 5 hus for dyr	middels
A12	ved Sandnupen	fangstanlegg ned mot Stormyra	fangstgroprekke med tuft av ljørbu med ildsted og et par stokker i enden av anlegget	stor
A13	Ved Milskiftmyra	fangstanlegg og jernvinne rett ved veien	delvis ødelagt av veien	stor

Tabell 2: Oversikt over lokale kulturmiljøer i Sølenmassivet:

	Lokale kulturmiljøer:	Type:
B1	Sølenkaret	Pilegrimsled og fangstanlegg (buestilling?)
B2	Vesleskaret	Fangstanlegg

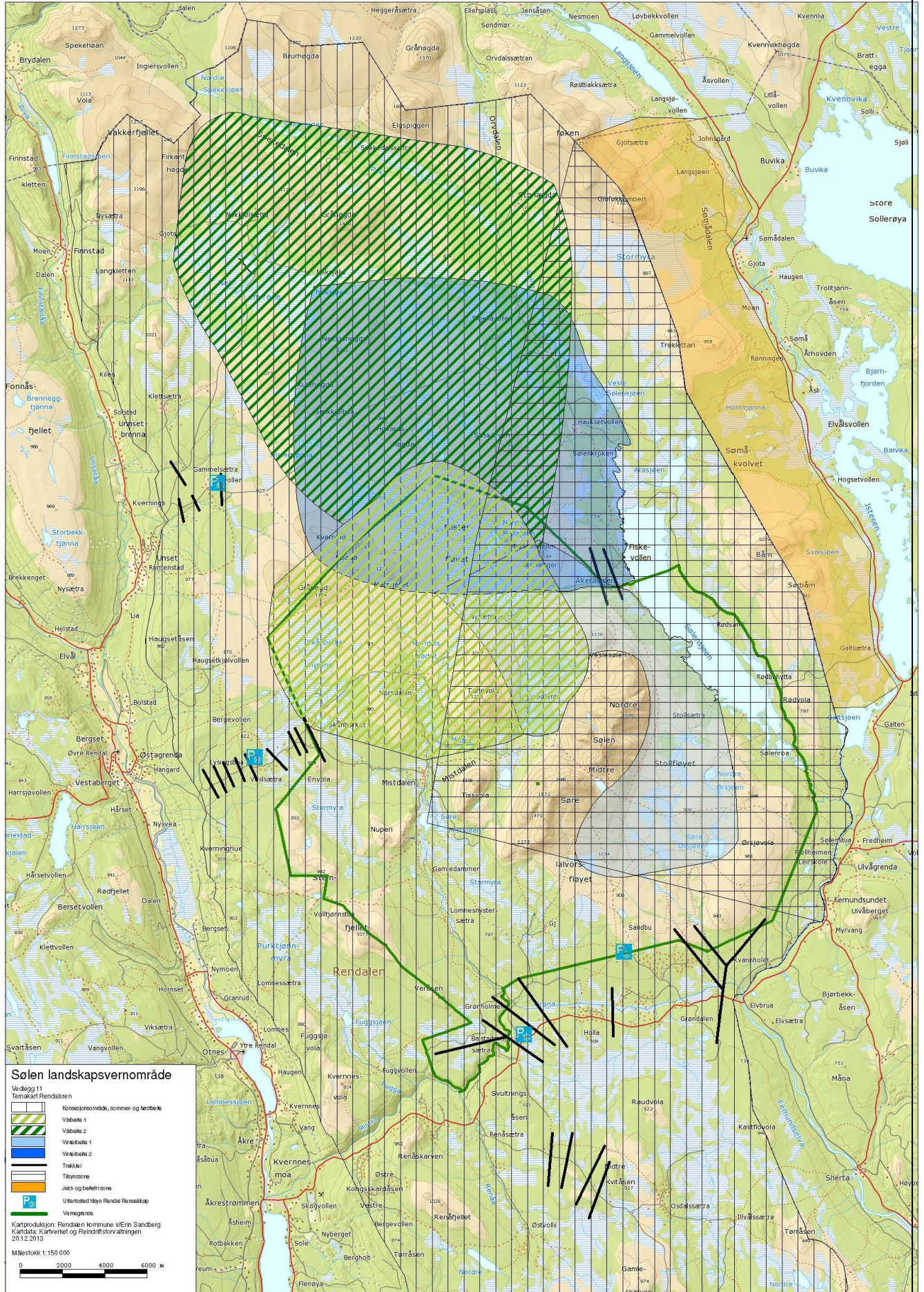
Tabell 3: Oversikt over lokale kulturmiljøer ved Sølensjøen:

	Lokale kulturmiljøer:	Type:	Enkeltoobjekter/merknad	Verneverdi*
C1	Fiskevollen	Fiskevær for Sølensjøfisket	39 Sefrak-registrerte bygninger hvorav 24 naust, 13 fritidsboliger og 1 skogskoie	stor
C2	Åkerådalen	Fangstanlegg opp langs Åkeråa og setervoll	Rekke av fangstgroper, hovedsakelig for rein,	stor

Forvaltningsplan for Sølen landskapsvernområde

			buestilling og kjøttlager funnet nord for groprekka	
C3	Gravneset	Fangstanlegg fra sjøen og opp til Rødsandlikampen	Rekke av fangstgroper, hovedsakelig for rein, tufter observert sør for dette	stor
C4	Sølva	Fangstanlegg på tvers av dalen og fløtningsminner langs Sølva	Rekke av fangstgroper for rein og elg, fløtningsminner i form av steinskjerm og rester av en tømmerkistedam	stor
C5	Stollsætra	Tidligere setervoll	Tufter etter bygninger?	liten

Forvaltningsplan for Sølen landskapsvernområde

VEDLEGG 11: OPPSUMMERING RETNINGSLINJER

4. BRUKERINTERESSER

Oppsummering retningslinjer for jordbruk

Beiting

- Beiting er tillatt.

Gjerder og sanketrøer

- Vedlikehold av gjerder og sanketrøer er tillatt.
- Oppføring av sanketrøer og nødvendig gjerding er tillatt i regi av beitelag. Gjerdeanlegg av større omfang bør legges utenfor verneområdet og nye sanketrøer av større omfang bør legges i tilknytning til setrene og i nærheten av vei. Det skal tas hensyn til verneverdiene og andre brukerinteresser.
- Gjerding utover behov knyttet til beiting er søknadspliktig og inngjerding av fritidseiendom tillates ikke.
- Gjenoppføring av anlegg og innretninger som går tapt ved brann eller naturskade og riving av anlegg og innretninger kan tillates etter søknad.
- Midlertidige gjerder i forbindelse med beiting og sanking skal tas ned etter endt sesong.
- Lagring av materialer, gjerder og liknende er tillatt, men skal lagres slik at det ikke er landskapsmessig skjæmmende.
- Transport av materialer til gjerder/sanketrøer med snøscooter er søknadspliktig.

Saltstein og bikubeplasser

- Ved utplassering av saltstein oppfordres det til å ta hensyn til verneverdiene og brukerinteresser og eventuelt drøfte plassering med forvaltningsmyndigheten.
- Oppsetting av bikuber og gjerding i forbindelse med bikubeplasser er søknadspliktig.

Drift av jordbruksareal og setervoller

- Drift og vedlikehold av eksisterende jordbruksareal og setervoller er tillatt.
- All bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet er forbudt. Likevel er vernebestemmelsene ikke til hinder for drift og vedlikehold av jordbruksarealer og setervoller, men det skal legges vekt på at kalk og kjemikalier er uten rester av tungmetaller og andre miljøgifter og andre verneverdier skal ikke skades.
- På ugjødslede beite – og slåttearealer bør det ikke pløyes, harves, gjødsles eller sås av hensyn til arts mangfoldet og det bør utarbeides skjøtselsplaner.
- Plantelivet er beskyttet mot skade og ødeleggelse som kan endre landskapets særpreg eller karakter vesentlig. Innføring av nye plantearter er i utgangspunktet forbudt. For dyrka mark gjelder forbudet mot innføring av nye plantearter kun plantearter som gjennom spredning kan redusere områdetets verdi.
- Rydding av einer og lauvoppslag på setervoller og setertrøer er tillatt. Det er viktig med kontinuitet i skjøtselen.
- Retningslinjer for skjøtsel se kap. 5.5. Skjøtsel.

Gjenopptagelse av seterdrift og jordbruksdrift, nydyrking og beitekultivering

- Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til gjenopptagelse av jordbruksdrift eller seterdrift på nedlagte setervoller.
- Oppdyrking/beitekultivering av nye arealer kan skje etter søknad og skal legges i tilknytning til eksisterende dyrkningsarealer. Søknad om nydyrking skal vurderes i forhold til verneverdiene.
- Jf. Forskrift om nydyrking, § 3, omfatter nydyrking tre typer: 1)Opparbeiding fra udyrket mark til fulldyrket mark. 2)Opparbeiding fra udyrket mark til overflatedyrket mark. 3)Opparbeiding av jordbruksareal som har ligget brakk i over 30 år til overflatedyrket eller fulldyrket mark. Opparbeiding av jordbruksareal fra overflatedyrket mark til fulldyrket mark er ikke nydyrking.
- Kulturmark som slåttemark (ugjødslet slåtteng, urterike slåttenger m.v.) og enkelte typer av beitemark (ugjødslet hagemark og einerbakker m.v.) er ikke overflatedyrket mark og opparbeiding av slike arealer til overflatedyrket eller fulldyrket mark er søknadspliktig.
- Beitekultivering og rydding av einer og lauvoppslag utenfor setervollen er søknadspliktig.
- Gjenopptagelse av jordbruksdrift, seterdrift og nydyrking må ikke komme i konflikt med spesielle natur-, kultur- og

landskapsverdier.

Retningslinjer for motorisert ferdsel – se kap. 4.8. Motorisert ferdsel.

Retningslinjer for bygninger, anlegg og innretninger se kap. 4.7. Bygninger.

- Oppføringer av nye bygninger, anlegg og innretninger som er nødvendige for jordbruksformål kan tillates etter søknad.

Oppsummering retningslinjer for skogbruk og vedhogst

Skogsdrift og vedhogst

- Avvirkning og skjøtsel av skogen og vedhogst er tillatt i samsvar med skogbrukslovens bestemmelser, vernskogforvaltningen i Hedmark og Norsk PEFC standard for bærekraftig skogbruk. Hogst meldes skogoppsynet (kommunen) etter vernskogbestemmelsene.
- I vernskog mot fjellet skal det legges vekt på å fremme og opprettholde et gammelskogpreg. Ved hogst skal det i størst mulig grad brukes fjellskoghogst for gran og for furu, småflatehogst og mindre frøtrestillinger. Følgende hogstformer tillates: Fjellskoghogst som gjennomhogst eller gruppehogster med flater opp til 2 dekar. Flatehogst og frøtrestillingshogst med flatestørrelse inntil 5 dekar på klimatisk utsatte områder og ikke overstige 20 dekar der klimaet er mindre hardt .
- Innføring av nye plantearter er forbudt og treslagsskifte er ikke tillatt. Foryngelsen bør fortrinnsvis skje naturlig og ved eventuell planting bør stedeegne provenienser benyttes.
- Særpregede, dekorative og døde trær som preger landskapet skal ikke hogges eller brukes som bålved. Gamle, grove trær har stor estetisk verdi, og samtidig er de viktige for biologisk mangfold. Ved hogst skal det settes igjen gjennomsnittlig 10 stormsterke trær pr. hektar som livsløpstrær, gjerne i grupper. Livsløpstrærne velges primært blant de eldste trærne i bestandet. Liggende død ved eldre enn 5 år skal ikke fjernes.

Kulturminner

- Kulturminner skal ikke påføres skade og ødeleggelse. Kulturminner og kulturmiljøer (inkludert setervoller, hustuffer, stier og gamle veier) tilplanter ikke og markberedes ikke. Eksempel på viktige og i mange tilfeller freda kulturminner og kulturmiljø er; kullgroper, kullmiler, tjæremiler, jernframstillingsplasser, boplasser, gamle veier og stier, steingarder, setervoller, hustuffer, fangstanlegg, gravminner og tømmerrenner.

Friluftsliv

- Det skal tas hensyn til friluftslivet ved skogsdrift, spesielt stier og skiløyper. Markskader skal utbedres raskt i mye brukte friluftsområder.

Retningslinjer for motorisert ferdsel – se kap. 4.8. Motorisert ferdsel.

Retningslinjer for bygninger, anlegg og innretninger se kap. 4.7. Bygninger.

- Det må søkes om oppsetting av midlertidige skogshusvære i forbindelse med skogsdrift.

Oppsummering retningslinjer lavsanking

- Lavsanking er tillatt. Det er viktig at det blir benyttet riktig plukkemetode for å sikre revegetering og at det ikke plukkes rent for lav.
- Oppsetting av midlertidige bygninger og anlegg i forbindelse med lavsanking er søknadspliktig, mens ordinært vedlikehold av anlegg og innretninger er tillatt.
- Rammer og annet utstyr i forbindelse med lavsanking skal ryddes opp etter bruk
- Kulturminner skal ikke påføres skade og ødeleggelse.

Oppsummering retningslinjer Rendal Renselskap:

Generelt

- Rendal Renselskap sin driftsplan må være godkjent og oppdatert i forhold til gjeldende lovverk for å utgjøre et faglig grunnlag for forvaltningsmyndighetens søknadsbehandling.
- Vise hensyn og opptre med varsomhet slik at reinen ikke uroes i sårbare perioder som på vinterbeite, under kalving og brunsttid.

Beiting

- Beiting er tillatt, men plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Antallet rein må samsvare med beitegrunnlaget.

Anlegg sanketrøer og nødvendig gjerding

- Anlegg av nye sanketrøer og nødvendig gjerding i regi av Rendal Renselskap er tillatt. Det er viktig at plassering, omfang og behov for slike anlegg vurderes i forhold til verneformålet og verneverdier. Plassering av gjerder må plasseres slik at ferdseil av folk og vilt påvirkes minst mulig, kulturminner hensynstas og større gjerdeanlegg bør legges utenfor verneområdet.
- Ordinært vedlikehold av gjerder og anlegg er tillatt. Det kan stilles krav om opprydding av gjerder og sanketrøer som ikke er i bruk.

Tilsyn med rein i regi Rendal renselskap

- Det er tillatt med beltekjøretøy på vinterføre i regi av Rendal Renselskap for nødvendig tilsyn med rein i henhold til konsesjonsvedtak utformet ved kongelig resolusjon av 12. desember 2008 og forvaltningsplanen.
- Kjøring i forbindelse med tilsyn skal begrenses til det strengt nødvendige og skal kun foregå i den jakt – og beitefrie buffersonen og øst for grense avmerket på kart, for å forhindre sammenblanding med rein fra reinbeitedistriktene i øst. De fire faste utgangspunktene for tilsynsturene vinterstid benyttes for å komme inn i denne sonen; Jotveien, Veslesetra, Søvollen og Gravåsen. Det skal føres kjørelog og oppsynet skal benytte allerede eksisterende scootertraseer langs fjellveiene og inn i området så langt det lar seg gjøre.

Oppsummering retningslinjer jakt, fangst og fiske:

Generelt

- Jakt, fangst og fiske kan foregå innenfor landskapsvernområdet i samsvar med gjeldende lovverk.
- Nye dyrearter må ikke innføres.

Jakt og fangst

- Bruk av hund til jakt – og trening av jakthund, kan foregå i landskapsvernområdet etter reglene i Lov om viltet og kommunale forskrifter med hjemmel i Hundeloven. Etter hundelovens sikringsbestemmelse (§ 6) er det ikke lov å slippe hund løs i perioden 1. april – 20. august.

Fiske

- I Mistravassdraget er alt fiske etter ørret forbudt fra og med 15. september til og med 15. oktober jf. Lokal forskrift for fiske i Rendalen.
- Utsetting av fisk er søknadspliktig etter laks- og inlandsfiskekultiveringsplan skal ligge til grunn og godkjennes av fylkeskommunen.
- Tynge fiskekultiveringstiltak som oppdemming, utgraving og andre biotopfremmende tiltak er ikke tillatt innenfor landskapsvernområdet. Tiltakene må eventuelt omsøkes etter § 48 i naturmangfoldloven og vurderes i forhold til hvilke inngrep de medfører og om de kan endre landskapets art eller karakter.
- Midlertidige innretninger, fiskefeller, i forbindelse med uttak av fisk til avl er søknadspliktig etter § 48 i naturmangfoldloven.
- Kalking som er nødvendig for å reetablere fisk i et vann eller hindre at en art dør ut kan tillates etter søknad. Det stilles krav til dokumentasjon og kultiveringsplan. Det vil kunne gis tillatelse til kalking der dette er gjort tidligere, i nye vann der dette ikke er i strid med verneformålet og hvor det er viktig for å opprettholde livskraftige fiskebestander og annet biologisk mangfold.

Retningslinjer for motorisert ferdseil – se kap. 4.8. Motorisert ferdseil.

Retningslinjer for bygninger, anlegg og innretninger se kap. 4.7. Bygninger.

Retningslinjer for friluftsliv og reiseliv – se kap. 4.6. Friluftsliv og reiseliv

Oppsummering retningslinjer friluftsliv og reiseliv:

Generelt

- All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner og bære preg av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.
- Friluftslovens bestemmelser om fri ferdsel i utmark (allemannsretten) gjelder innenfor landskapsvernområdet.
- All forurensning og forsøpling er forbudt. Avfall skal tas med ut av området.
- Utleie av seterbygninger eller hytter for jakt og fiske i friluftssammenheng er ikke i strid med verneformålet.

Organisert ferdsel

- Økt reiselivsaktivitet skal ikke medføre økning i motorferdsel.
- Organisert ferdsel og ferdselsformer som ikke skjer til fots og som kan skade naturmiljøet må ha særskilt tillatelse av forvaltningsmyndigheten. Eventuell tillatelse skal angi vilkår knyttet til ivaretagelse av verneformålet. Bruk av flerårige dispensasjoner vil bli vurdert.
- Organisert ferdsel til fots eller på ski bør fortrinnsvis følge merkede stier og skiløyper så ikke naturmiljøet blir skadelidende.
- Følgende organiserte aktiviteter er søknadspliktig: Idrettsarrangementer med unntak av ski- og løpeaktivitet, bruk av hest, hundekjøring på barmark og terrengsykling.
- Uorganisert bruk av sykkel og uorganisert bruk av hest og bruk av hest til gjeting eller kløving/slepning er tillatt, men hvis det gir uheldig terrengslitasje eller stor fare for slitasje kan forvaltningsmyndigheten kreve at traseer legges om.
- All ferdsel bør ta hensyn til Rendalsrenen. Ved planlagt reiselivsaktivitet oppfordres det til å ta kontakt med Rendal renselskap.
- Forvaltningen skal jobbe for å få til et godt samarbeid med reiselivsnæringa i området. Det vil være viktig for forvaltningen å holde oversikt over hvilke aktiviteter som foregår innenfor verneområdet og opprette gode rutiner for informasjon til aktører som ønsker å drive organisert ferdsel i verneområdet.
- Reiselivsaktører som bryter vernebestemmelsene kan miste tillatelsen til å drive organisert ferdsel i landskapsvernområdet.

Opplag av båter

- Opplag av båter er søknadspliktig. Båter skal ligge samlet i nærheten av/inntil naust.

Tilrettelegging

- All tilrettelegging i forbindelse med friluftsliv og naturbasert reiseliv er søknadspliktig, som gapahuker, bålplasser etc.

Bålbrenning

- Særpregede, dekorative og døde trær som preger landskapet skal ikke benyttes til bålbrenning. I områder med stor utfart oppfordres det til å ta med egen ved til bål. Eksisterende bålplasser bør benyttes.

Oppsummering retningslinjer bebyggelse:

Generelt

- Utleie av seterbygninger og hytter er tillatt, men bruksendring av for eksempel setrer er imidlertid søknadspliktig etter plan- og bygningsloven.
- All bygging skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og det skal tas landskapsmessige hensyn. Det skal nyttes materialer og farger som ikke skiller seg ut fra omgivelsene og bygningens utforming bør primært beholdes. Det skal tas hensyn til områdets egenart og bygninger som er fredet, verneverdige eller har kulturhistorisk verdi.
- Det tillates ikke frittstående konstruksjoner som porter, flaggstenger, antenner og lignende. Inngjerding av fritidseiendommer tillates ikke. Det kan ikke påregnes gitt tillatelse til veranda eller plattning i seterområdene.
- Bygningens uttrykk bør primært beholdes og evt ombygginger, tilbygg eller nybygg bør underordne seg eksisterende hus og tilpasses eksisterende bygningsmiljøer.

- Det vurderes strengt med montering av pipe og vinduer på bygninger som av tradisjon ikke har slike elementer.
- Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse.

Vedlikehold av bygninger (anlegg og innretninger)

- Vedlikehold og reparasjoner av eksisterende bygninger, anlegg og innretninger som opprettholder standarden på vernetidspunktet er tillatt uten at det må søkes om tillatelse.
- Tiltak som innebærer fasadeendring og som endrer bygningen karakter som ny vindustype, pipe og kledning etc som bryter med lokal byggeskikk betraktes ikke som vedlikehold.
- Dersom bygningen ikke lenger kan defineres som en bygning med tak, vil restaurering betraktes som nybygg og være søknadspliktig etter § 48 i naturmangfoldloven.
- Uttak av torv, never og stein til vedlikehold av bygninger er søknadspliktig etter § 48 i naturmangfoldloven.

Oppføring av nye bygninger, anlegg og innretninger til jordbruksformål

- Det kan etter søknad gis tillatelse til oppføring av nye bygninger og anlegg som er nødvendige for jordbruksformål. Med jordbruksformål forstås virksomhet som er knyttet til drift av landbrukseieendom.
- Det er ikke tillatt med nye bygninger i forbindelse med utleie, turisme, fritidsbebyggelse eller lignende. Slike behov må løses gjennom bruk av eksisterende bygningsmasse.
- Eventuelle nye bygninger til jordbruksformål skal tilpasses det opprinnelige miljøet med tanke på plassering, form og materialbruk.
- Flytting av hus er søknadspliktig.

Ombygginger av og tilbygg til bygninger i samsvar med lokal byggeskikk

- Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til nødvendige ombygginger og mindre utvidelser av eksisterende bygninger så lenge det ikke strider mot verneformålet.
- Med ombygging menes bygningsmessige endringer innenfor eksisterende grunnflate som fører til endring i bygningens konstruksjon, form og eksteriør. Innvendige ombygginger berøres ikke av denne bestemmelsen.
- Det kreves ikke tillatelse etter verneforskriften til bruksendring, men det kreves tillatelse etter plan- og bygningsloven.
- Forutsetningen for å gi dispensasjon til ombygging/tilbygg er at byggetiltaket må være forankret i konkret behov som vedskjul, utedo, oppbevaring av utstyr innenfor nåværende bruksomfang og ikke kan dekkes innenfor eksisterende bygningsmasse, eller til jordbruksformål.
- Det kan i visse tilfeller være aktuelt med nybygg i form av små uthus for utedo, vedskjul eller lignende hvis det anses som mest gunstig av hensyn til landskapet eller bygningsmiljøet, enn en utvidelse av eksisterende hytte, bu eller seter.
- Størrelsen på et eventuelt tilbygg skal være vesentlig mindre enn eksisterende grunnflate og funksjonen til bygningen skal ikke endres. Som mindre tilbygg regnes bygg som utgjør inntil 30 % av grunnflate på eksisterende bygg og dom ikke er større enn 10 m².BYA Små bygninger bør ikke påbygges.
- Hvis det gir en bedre estetisk løsning kan alternativt frittstående uthus vurderes. Dette skal i så fall ikke ha større grunnflate enn 15 m²BYA.
- Total bygningsmasse for beboelse på seterbebyggelse skal ikke overstige 120m²BYA pr. seterrett.
- Total bygningsmasse på fritidsbebyggelse skal ikke overstige 80 m²BYA, fordelt på maks tre bygninger per tomt. Gesimshøyden målt i henhold til teknisk forskrift skal maksimalt være 3,3 m for hovedbygning og 2,7 m for uthus.
- Naust skal ikke overstige 20 m²BYA. Montering av vinduer og pipe på bygg som av tradisjon ikke har slike elementer skal vurderes strengt. Det er ikke tillatt med innredning av naust for varig opphold. Det tillates ikke vinduer eller pipe på naust. Takvinkel skal være mellom 18 og 27 grader.

Riving og gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger etter brann, naturskade eller riving.

- Tillatelse til gjenoppføring av bygninger som har gått tapt etter brann eller naturskade kan påregnes gitt.
- Forvaltningsmyndigheten har også mulighet til å gi tillatelse til riving av gamle bygninger, anlegg og innretninger og oppføring av nye med samme størrelse, utseende og for samme bruk. Eventuell riving må også godkjennes av kulturminnemyndighetene.

Oppføring bygning som er nødvendig for driften av Mefurua

- Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse etter søknad til oppføring av ny bygning som er nødvendig for driften av Mefurua. Mefurua var på vernetidspunktet serverings – og overnattingssted. Denne bruken av området har opphørt og i dag leies bygningen ut på åremål og døgnbasis. Det betyr at behovet for oppføring av nye bygninger tilknyttet driften av Mefurua har endret seg siden vernetidspunktet, og man kan ikke forvente å få tillatelse til oppføring av nye bygninger.
- I tillegg gjelder bestemmelser og retningslinjer som beskrevet for annen bebyggelse så langt som mulig.

Reguleringsplan for Nysetra

- Gjennomføring av tiltak i henhold til reguleringsplan ved Nysetra kan skje i samsvar med bestemmelsene i reguleringsplan for Nysetra, vedtatt av Rendalen kommune den 30. januar 2003, og forvaltningsplan. Det er reguleringsbestemmelsene slik de lyder på vernetidspunktet som skal legges til grunn.
- Retningslinjer for byggeskikk gjelder.
- Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til tiltak ved Nysetra som ikke omfattes av reguleringsbestemmelsene i reguleringsplan for Nysetra.

Oppsummering retningslinjer motorferdsel:

Generelt

- Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag med tilhørende forskrift regulerer motorferdsel generelt, både utenfor og innenfor naturvernområder. Utgangspunktet er at all motorferdsel i utmark er forbudt.
- Søkere med transportbehov som krever dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten for verneforskriften for Sølen landskapsvernområde, må i de fleste tilfeller innhente dispensasjon også fra kommunen som forvaltningsmyndighet for Lov om motorferdsel i utmark med tilhørende forskrifter.
- For brukere med transportbehov som er regelmessige kan flerårige tillatelser påregnes, forutsatt at vilkårene som er satt i dispensasjonene overholdes.

Militær operativ virksomhet, ambulanse-, politi-, rednings-, brannvern- og oppsynsvirksomhet og skjøtsel

- Vernebestemmelsene er ikke til hinder for motorisert ferdse i forbindelse med militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulanse, politi-, rednings-, brannvern- og oppsynsvirksomhet.
- All øvingsvirksomhet i forbindelse med øvelses- og utdanningsvirksomhet i politi-, brannvern- og redningstjeneste krever imidlertid spesiell tillatelse for øvelseskjøring på vinterføre.
- Oppsynsvirksomhet gjelder oppsyn med vernebestemmelsene og annet organisert oppsyn med hjemmel i lov, som f.eks motorferdseloppsyn, kontroll av hundelov, viltlov og faunakriminalitet. Oppsynstjeneste i privat regi går ikke inn under denne bestemmelsen. Det forutsettes at denne kjøringen begrenses til et nødvendig minimum.
- Ved Forsvarets lavtflyging bør det tas hensyn til rein og hekketider for fugl i området.

Motorferdsel på traseer som i forvaltningsplanen er avmerket som bilveier

- Det er tillatt med motorisert ferdse på bilveier innenfor verneområdet. Temakart 6 viser hva som defineres som bilveier og kjørespor innenfor verneområdet.
- Opparbeidet veg som ikke er brøytet for kjøring med bil anses som utmark.

Motorferdsel på innmark og setervoller i forbindelse med jordbruksdrift

- Det er tillatt med motorisert ferdse på innmark og setervoller i forbindelse med jordbruksdrift uten at det må omsøkes.

Motorferdsel i forbindelse med skogsdrift og vedhogst

- Motorferdsel i forbindelse med avvirking og skjøtsel av skog i samsvar med skogbruksloven i henhold til punkt 2.4 er tillatt forutsatt at kjøringen ikke medfører sporsetting som er landskapsmessig skjæmmende eller som kan forårsake vannavrenning og erosjon.
- Glommen Skog BA's tilnærming til Norsk PEFC Skog standard for bærekraftig skogbruk skal legges til grunn ved all skogsdrift.
- Det anmodes om at all kjøring og motorferdsel i forbindelse med utkjøring av virke skjer så skånsomt som mulig. Ved all motorferdsel i skogen skal det legges vekt på å unngå terrengskader, vegetasjonsslitasje og forstyrrelse av dyrelivet. Terrengskader etter kjøring i samband med hogst og transport skal utbedres så raskt som praktisk mulig med lett utstyr.
- Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til motorferdsel i forbindelse med vedhogst til eget bruk. Transport av virke bør skje på vinteren for å redusere markskadene mest mulig. Hogst langs vei hvor transport utelukkende vil skje på veien, skal henvises til transport sommerstid.
- Markberedning er tillatt, men det skal benyttes flekkmarkberedning (vegetasjonsdekket fjernes i flekker) og markberedningen skal gjennomføres på en mest mulig skånsom måte der en tar hensyn til biologisk viktige områder, stier, bekker, erosjonsfare og kulturminner. I bløte og fuktige partier og i områder med registrerte skjulte kulturminner skal det ikke markberedes.

Uttransport av elg og hjort

- Bruk av lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget for uttransport av felt elg og hjort under skoggrensen er tillatt uten at det må omsøkes. Det bør benyttes elgtrekk, eventuelt snøscooter på vinterføre ved uttransport.
- Det kan etter søknad gis tillatelse til bruk av helikopter eller lett beltekjøretøy (scooter) på vinterføre over skoggrensa til uttransport av felt elg og hjort.

Bruk av motorbåt på Sølensjøen

- Det er ingen restriksjoner i verneforskriften på bruk av motorbåt på Sølensjøen utover det som motorferdselloven med tilhørende forskrifter setter. Jf. § 4 i Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag er ferdsel med motorkjøretøy tillatt på innsjøer som er 2 km² eller større, på elvestrekninger, og på innsjøer mindre enn 2 km² dersom disse inngår som en del av et farbart vassdrag.
- I følge § 1.f. i forskrift for landing og start med luftfartøy og bruk av motorfartøy (motordrevet båt) i utmark og vassdrag i Rendalen kommune, er høyeste tillatte hastighet med motorbåt i Sølensjøen på 20 knop. Vest for en rett linje fra Gammelbuodden til Åkraneset og i Sølna er høyeste tillatte hastighet 5 knop. Bruk av motorbåt er forbudt sør for utløpet fra Storhåen.

Tilsyn med rein i regi av Rendalen Renselskap

- Det er tillatt med beltekjøretøy på vinterføre i regi av Rendal Renselskap for nødvendig tilsyn med rein i henhold til konsesjonsvedtak utformet ved kongelig resolusjon av 12. desember 2008 og forvaltningsplanen.
- Kjøring i forbindelse med tilsyn skal begrenses til det strengt nødvendige og skal kun foregå i den jakt – og beitefrie buffersonen og øst for grense avmerket på kart, for å forhindre sammenblanding med rein fra reinbeitedistriktene i øst. De fire faste utgangspunktene for tilsynsturene vinterstid benyttes for å komme inn i denne sonen; Jotveien, Veslesetra, Søvollen og Gravåsen. Det skal føres kjørebok og oppsynet skal benytte allerede eksisterende scootertraseer langs fjellveiene og inn i området så langt det lar seg gjøre.

Motorferdsel for uttransport av skadde/syke bufe

- Det er tillatt med uttransport av skadde/syke bufe. Det skal gis melding til ansvarlig oppsyn for verneområdet i forkant av kjøringen.

Transport av brensel, materialer, utstyr og proviant til setrer, buer og hytter

- Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til luft- og snøskutertransport av brensel, materialer, utstyr og proviant til setrer, buer og hytter. Det kan påregnes flerårige dispensasjoner.
- Persontransport hjemles ikke i verneforskriften, og heller ikke motorferdselloven hjemler slik persontransport, men personer kan sitte på om det ikke medfører ekstra transport.
- Leiekjørerne vil gjennom søknad få tillatelse til nyttekjøring/transport av materialer m.m. langs aktuelle traseer inn til hytter og setrer.
- I utgangspunktet kan det gis tillatelse til inntil 6 turer pr. sesong pr. husvære for de som kan påvise behov for transport, uansett søkernes slektskap og bosted. Det skal føres kjørebok. Sesongen varer til 1. mai.

Oppkjøring av skiløyper

- Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til oppkjøring av skiløyper og hundeløyper med beltekjøretøy på vinterføre. Løypenettet skal primært ligge i randområdene.
- Løypetraseene er kartfestet i temakart ferdsel, vedlegg 4.
- Flerårige dispensasjoner for løypekjøring kan påregnes gitt.
- Vedlikehold av skiløypene er tillatt i henhold til forvaltningsplanen. Se kapittel 5.3. Tilrettelegging .
- Motorisert ferdsel i forbindelse med vedlikehold, merking og stikking av løypene er søknadspliktig. Stikker tas ned etter endt sesong.
- Eventuell etablering av nye løyper må omsøkes og det må tas hensyn til dyrelivet og omfanget av løypenettet i forhold til verneverdiene.

Uttransport av saltstein

- Utkjøring av saltstein vinterstid i regi av beitelag er søknadspliktig, og det skal foreligge helhetlige planer som oversendes forvaltningsmyndigheten sammen med søknaden. Flerårige dispensasjoner for dette kjøreforålet kan påregnes gitt.

Motorferdsel i forbindelse med lavsanking

- Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til motorisert ferdsel med traktor i forbindelse med lavsanking etter søknad.
- Etablerte kjørespor og veier skal benyttes så langt det er mulig, men i områder hvor det ikke er veier må det kjøres i terrenget. Uttransport av laven skal da skje på en skånsom måte for å unngå terrengskader.
- Det kan påregnes flerårige dispensasjoner.

Transport til setrer og hytter på barmark

- Kjøring til hytter og setrer på kjørespor som ikke er definert som bilvei, er i utgangspunktet ikke tillatt verken i medhold av motorferdselloven eller verneforskriften for Sølén landskapsvernområde.
- Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til motorferdsel på barmark i forbindelse med nødvendig transport til setrer og hytter på kjøretraseer som er angitt i forvaltningsplanen. Nødvendig transport vil være tiltak som vanskelig lar seg gjennomføre uten bruk av motorisert transport.
- For hytter og setrer som ligger i kort avstand fra vei, kan det påregnes flerårige tillatelser. Men hytter/setrer som ligger over 500 meter fra vei og i sårbare områder settes det strengere vilkår.

Mudring

- Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse etter søknad for motorisert ferdsel i forbindelse med mudring i sjøer som står i fare for gjengroing.

Uttransport av kalk og fisk

- Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til uttransport av kalk og fisk til utsetting i vann med beltekjøretøy på vinterføre. Det må da eventuelt søkes om dispensasjon etter § 48 i naturmangfoldloven.

Hensetting av campingvogner og bobiler/parkering

- Hensetting av campingvogner og bobiler er kun tillatt på områder som er avsatt i forvaltningsplanen. Følgende grustak er avsatt innenfor verneområdet: Kremmertjønna, Åkeråmyra, Nyseterlia, grustak langs veien ned til Mefurua, Storøya og eventuelt ved Nydammen.
- Grunneiers tillatelse må innhentes.
- All forurensning og forsøpling er forbudt. Avfall skal tas med ut av området.
- I reinsjaktta styrer Rendal Renselskap vanlig parkering til bestemte steder langs veien.

Oppsummering retningslinjer veier og kjørespor:

Vedlikehold av veier og kjøretraseer og andre anlegg (bruer)

- Vedlikehold av veier, kjøretraseer og andre anlegg (herunder bruer) slik at dagens standard opprettholdes, er tillatt uten at det må søkes forvaltningsmyndigheten om tillatelse.
- Vedlikehold av veier omfatter opprensning av eksisterende grøfter og utskifting av stikkrenner, vedlikehold av bærelag og slitelag som planering, høvling og grusing av veien.
- Bruk av salt og andre støvbindingsmiddel og kantklipping defineres som vedlikehold, men det er ikke tillatt med sprøyting langs kantene. Brøyting av veiene er tillatt.
- Vedlikehold av kjøretraseer er tillatt uten søknad så lenge det ikke fører til at kjøretraséene endrer karakter i retning av vei (standardheving). Det er kun unntaksvis tillatt å fylle grus i kjørespor (søknadspliktig). Eksisterende grøfter og stikkrenner kan vedlikeholdes uten søknad.

Omlegging og opprusting av eksisterende veier og kjørespor

- Vernebestemmelsene gir hjemmel til å tillate omlegging og opprusting av eksisterende veier og kjøretraseer etter søknad. Det forutsettes at tiltakene kan gjennomføres innenfor rammen av verneformålet og at særlige grunner taler for at tiltaket bør gjennomføres.

Oppsummering retningslinjer masseuttak og andre tekniske inngrep:

Generelt

- Det er i utgangspunktet ikke tillatt med nye anlegg og innretninger innenfor landskapsvernområdet
- For alle anlegg og innretninger gjelder samme vernebestemmelser som for bygninger når det gjelder riving, gjenoppføring, nyoppføring, ombygging/utvidelse og vedlikehold. Se kapittel 4.7. Bygninger.

Uttak av løsmasser

- Det er tillatt med uttak av grus/løsmasser til vegvedlikehold fra områder som er spesielt avsatt til formålet i forvaltningsplanen. Dette omfatter også lagring og knusing av masser, som må skje på spesielt utpekte arealer.
- Nye masseuttak i landskapsvernområder er i utgangspunktet uheldig og derfor forbudt og godkjente uttak skal kun dekke behovet for veier innenfor verneområdet.
- Følgende grustak foreslås avsatt for uttak til veivedlikehold:
 - Kremmertjønna
 - Skånborkehaugene
 - Stonga
 - Nyseterlia
 - Åkeråmyra
 - Øvre Kløfte
 - Et lite grustak øst for søndre Missjøen.
 - Storøya sør for Nydammen
 - Ved Fjordungsbekken.
- Uttak av løsmasser til veivedlikehold ved Øvre Kløfte skal skje i samsvar med bestemmelsene i reguleringsplanen..
- Masseuttakene må pusses opp mellom hvert uttak. Uttak av løsmasser ved Skånborkehaugene og Stonga bør ha

strengere vilkår på grunn av at inngrep her er meget synlig til i landskapet. Retningslinjene i en helhetlig uttaksplan, jf. forslag til tiltak, må si noe om håndtering av overskuddsmasser og lagring av masse.

Vannledninger

- Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til legging av nye vannledninger til Misterdalen. Andre områder som ønsker boring etter vann og legging av nye vannledninger må søke etter § 48 i naturmangfoldloven.

Fløtningsanlegg og oppdemte vann

- Vanlig løpende vedlikehold/repasasjon av damanleggene er tillatt.
- Når det gjelder behov for mudring for å hindre gjengroing av sjøer, kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse etter søknad. Hensikten med mudringen må være å opprettholde sjøens vannmengde på vernetidspunktet.

Oppsummering retningslinjer for avfall, støy og forurensning:

Generelt

- All forurensning, forsøpling og bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet er forbudt. Avfall skal tas med ut av området.
- Det skal ikke etableres ordninger for søppeltømmingssteder innenfor verneområdet
- Den som forårsaker forsøpling, plikter å rydde opp. Grunneier er ansvarlig for opprydding når kilden for forsøpling er ukjent. I landskapsvernområdet kan forvaltningsmyndigheten og/eller SNO bistå grunneier når kilden til forsøpling er ukjent.
- Unødvendig støy skal unngås.
- Retningslinjer for gjeldende bruk av gjødsel, sprøytmiddel og kalk på dyrket mark, samt bruk av plantevernmidler for stubbebehandling beskrives nærmere i kapittel 4.1. Jordbruk. Kalking av vann beskrives i kapittel 4.5. Jakt, fangst og fiske.

Oppsummering retningslinjer for kulturminner

Generelt

- Hedmark fylkeskommune og Sametingets kultur- og miljøvernavdeling er kulturminnemyndigheter, og skal involveres i alt arbeid i tilknytning til kulturminner.
- Skjøtsel og vedlikehold av kulturminner tillates så lenge det ikke er til skade for andre verneverdier.
- Restaurering av kulturminner er søknadspliktig. Ved en eventuell tillatelse til restaurering av kulturminner skal det gjøres en helhetlig vurdering i forhold til naturkvaliteter, andre brukerinteresser og gevinsten av tiltaket. Restaurering i form av tilbakeføring til opprinnelig, dokumentert utførelse av eksisterende bygg og anlegg bør tillates om ikke sterke hensyn til verneverdier eller kulturfaglige hensyn sier noe annet.
- Rekonstruksjon av kulturminner som har forfalt, er i utgangspunktet ikke tillatt og er søknadspliktig etter § 48 i naturmangfoldloven og må godkjennes av kulturminnemyndighetene.
- Ved vedlikehold, restaurering, ombygging eller rekonstruksjon av bygninger med kulturhistorisk verdi og andre kulturminner skal det brukes opprinnelige materialer og håndverksteknikker.
- For vedlikehold, restaurering og evt. rekonstruksjon av bygninger og anlegg se retningslinjer i kapittel 4.7. Bygninger og kapittel 4.10. Masseuttak og andre tekniske inngrep.
- Kulturminner skal hensyntas ved eventuelle søknader om tekniske inngrep. Når det gis tillatelse til tiltak som forutsetter terrenginngrep, skal det settes vilkår om at objekter av kulturhistorisk verdi ikke skades.
- Det skal informeres om kulturminner og kulturhistorie i informasjonsmateriell om landskapsvernområdet. Det bør også fokuseres på skånsom ferdsel i forhold til kulturminner.

FORVALTNINGSOPPGAVER OG TILTAK

Oppsummering retningslinjer for oppsyn

- Det gjennomføres oppsyn etter gjeldende regelverk.

- Statens naturoppsyn skal samarbeide med andre etater, herunder grunneiere, brukere, forvaltningsmyndighet, forskningsinstitusjoner, lokalt oppsyn og politi. Oppsynsvirksomheten skal utformes i samråd med forvaltningsmyndigheten.
- Den etableres rutiner for bestillingsdialogen mellom forvaltningsmyndigheten og SNO, slik at en i fellesskap kan prioritere aktuelle oppgaver for oppsynet. Videre bør det etableres rutiner for fortløpende informasjonsutveksling mellom SNO og forvaltningsmyndigheten om saker som kan være av betydning, samt årsrapportering.
- Naturoppsynet skal holde egen bruk av motorisert transport på et minimum, og samordne transportbehov med andre der det er naturlig. Dette skal imidlertid ikke være til hinder for utøvelsen av et effektivt oppsyn.

Oppsummering retningslinjer for informasjon og tilrettelegging

- Knekkpunktene i grensa for landskapsvernområdet skal merkes i terrenget.
- Informasjon om verneområdet skal skje etter en helhetlig plan. DN-håndbok 27-2006 "Naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv" som gir råd og retningslinjer for planlegging og gjennomføring av uteinformasjonstiltak.
- Forvaltningsmyndigheten har ansvaret for informasjon og utarbeidelse av eventuell brosjyre, skilt og infotavler for landskapsvernområdet. Informasjonsplakaten som er laget for Sølen landskapsvernområde skal settes opp ved de viktigste innfallsportene.
- Informasjonstavler, plakater og skilt skal vedlikeholdes og skiftes ut ved behov.

Oppsummering retningslinjer for overvåking

- Oppsynet skal følge utviklingen i naturkvalitetene og slitasje i henhold til overvåkingsprogrammet (jf. bevaringsmål kapittel 3).
- Utviklingen i henhold til bevaringsmålene skal evalueres av forvaltningsmyndigheten, og tiltak skal settes inn om nødvendig.
- Det forutsettes at datainnsamlingen føres over i de nasjonale basene som til enhver tid er ment for de aktuelle temaene.
- Oppsynet skal lage en årsrapport som sammenstiller hendelsene og utviklingen i Sølen landskapsvernområde.

Oppsummering retningslinjer for skjøtsel

- Som skjøtselstiltak regnes alle tiltak som anses nødvendig for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstanden som er formålet med vernet.
- All skjøtsel skal skje med utgangspunkt i kunnskap om naturkvalitetene med tilhørende bevaringsmål.
- Dersom verneverdiene er truet, skal det settes inn tiltak for å opprettholde disse.
- Alle skjøtselstiltak skal skje i samarbeid mellom forvaltningsmyndigheten, SNO og grunneiere, på bakgrunn av forvaltningsplanen.
- Før skjøtselstiltak iverksettes, bør det utarbeides en skjøtelsplan.
- Skjøtselstiltak skal ikke være til hinder for ferdsel i området.

VEDLEGG 12. BEVARINGSMÅL SØLEN LANDSKAPSVERNOMRÅDE

Bevaringsmål for Sølen landskapsvernområde med tilhørende overvåkingsprogram inkl. metodikk, tilstandsvurdering og oppstilling av aktuelle tiltak jf. kap. 3. Bevaringsmål i forvaltningsplanen for Sølen landskapsvernområde

BEVARINGSMÅL FOR LANDSKAP OG OPPLEVELSESVERDIEN

Tabell 4: Bevaringsmål for landskap

Tilstandsvariabel	Bevaringsmål	Metode	Tilstands-klasse	Tiltak
<p>Kulturspor (KS) og fremmede gjenstander (FG)-faste Gjenstander som kan defineres som punkt eller linjer i terrenget. (bygninger og anlegg)</p>	<p>Bevare landskapets særpreg og karakter og ikke forringe landskapsbildet og opplevelsesverdien</p> <p>Unngå at omfanget av bygninger, og andre tekniske anlegg øker i forhold til status på vernetidspunktet.</p> <p>Ivareta lokal byggeskikk og følge vernebestemmelsene og retningslinjene for bebyggelse og anlegg i forvaltningsplanen.</p> <p>Ivareta utmarks- og seterbebyggelsen i tråd med lokal byggeskikk, vernebestemmelser og retningslinjer i forvaltningsplanen..</p>	<p>Kartlegge status på alle bygninger og tekniske anlegg</p> <p>Flyfototolkning. Fotodokumentasjon Tilsyn.</p> <p>Tilstandssjekk hvert 10 år.</p>	<p><u>God:</u> Landskapsbildet er ivaretatt og antall bygninger/anlegg er som på vernetidspunktet. Byggeskikk og retningslinjer godt ivaretatt.</p> <p><u>Middels:</u> Landskapsbildet er delvis ivaretatt og antall bygninger/anlegg har økt litt siden vernetidspunktet. Byggeskikk og retningslinjer for det meste ivaretatt.</p> <p><u>Dårlig:</u> Landskapsbildet er ikke ivaretatt og antall bygninger/anlegg har økt mye. Byggeskikk og retningslinjer er ikke ivaretatt.</p>	<p>Motivere grunneierne til å søke kommunale SMIL- midler, andre økonomiske ordninger som Norsk kulturminnefond, fylkeskommunale midler og forvaltningsmidler i verneområder.</p> <p>Kartlegge og fotografere alle bygninger og anlegg i landskapsvernområdet. (Bygnings- og anleggsregister).</p> <p>God dialog med kommunen om retningslinjer for tilbygg/utvidelser og byggeskikk.</p>
<p>Kulturspor (KS), fremmede gjenstander (FG) (Gjerder, bruer, veier, kjørespor, masseuttak)</p> <p>Terrenginngrep og påvirkning av hydrologiske forhold (VR og DR)</p>	<p>Unngå at omfanget av gjerder, veier, kjøretraseer, massetak øker i forhold til status på vernetidspunktet.</p> <p>Holde gjerder, veier, og bruer i funksjonell stand i henhold til vernebestemmelsene og retningslinjene i forvaltningsplanen.</p> <p>Videreføre de</p>	<p>Kartlegging av status. Flyfoto. Fotodokumentasjon Tilsyn.</p> <p>Tilstandssjekk hvert 10 år.</p>	<p><u>God:</u> Anlegg er godt tilpasset landskapet, er i bruk og er godt vedlikeholdt. Ingen nye uheldige inngrep.</p> <p><u>Middels:</u> Enkelte av anleggene er mindre godt tilpasset landskapet og gått ut av bruk, samt viser manglende vedlikehold. Ingen endring i inngrepsstatus.</p> <p><u>Dårlig:</u> Flere anlegg er dårlig tilpasset landskapet og mangler vedlikehold og</p>	<p>Motivere grunneiere til å ta vare på eksisterende gjerdetraseer og fjerne gamle falleferdige gjerder.</p> <p>Økonomiske støtteordninger som SMIL-midler, fylkeskommunale midler og forvaltningsmidler i verneområder.</p>

Forvaltningsplan for Sølen landskapsvernområde

Masseuttak, drenering/ oppdemning, veier/kjørespor, bygninger, andre tekniske inngrep	<p>masseuttak som er angitt i forvaltningsplanen, og restaurere de som går ut av bruk.</p> <p>Deponi for veigrus opprettholdes innenfor nødvendig minimum.</p>		restaurering. Uønskede og skjjemmende inngrep, eller nye inngrep.	<p>Sette i stand visuelt viktige anlegg.</p> <p>Utarbeiding av helhetlig uttaksplan for masseuttak.</p> <p>Restaurering og rydding rundt anleggene.</p>
Fremmede gjenstander – løse (FG). (Midlertidige gjerdet, bikuber, hensatte campingvogner og kjøretøyer, båter i opplag m.m.)	<p>Bevare landskapets særpreg og karakter og ikke forringe landskapsbildet og opplevelsesverdien.</p> <p>De tiltak som er søknadspliktig må ha tillatelse.</p>	Jevnlig kontroll/feltregistreringer av SNO.	<p>God:</p> <p>Middels:</p> <p>Dårlig:</p>	
Slitasje og slitasjebetinget erosjon (SE) Ikke motorisert ferdse	<p>Unngå at slitasje fra ferdse fører til stygge sår, skader og endringer i terrenget, som minsker framkommeligheten slik at det går ut over naturoplevelsen.</p> <p>Unngå at nye slitasepunkt/områder oppstår.</p>	<p>Kartlegge og overvåke utviklingen av de mest brukte områdene, problempunkt/-områder som bålplasser, fiskeplasser, teltplasser og mye brukte stier.</p> <p>Kartfeste utstrekning. Flyfototolkning/ Fotodokumentasjon hvert 5 år.</p> <p>Overvåke. Ferdsestilling.</p>	<p><u>God:</u> Ubetydelig slitase. Ingen synlige sår, skader eller endringer i terrenget. Slitasepreget areal har gått ned. God framkommelighet og naturopplevelse.</p> <p><u>Middels:</u> Liten slitase. Få eller ingen synlige sår, skader eller endringer i terrenget. Slitasepreget areal er uendret. Framkommelighet og naturopplevelse påvirkes i liten grad.</p> <p><u>Dårlig:</u> Betydelig/sterk slitase. Synlige sår, skader og endringer i terrenget. Slitasepreget areal har økt. Nedsatt framkommelighet og naturopplevelsen påvirkes negativt</p>	<p>Tilrettelegging og kanaliseringstiltak på stier og ferdsestier, raste- og bålplasser. Spesielt se nærmere på tiltak for å redusere slitase på den mest brukte stien opp til Sølen toppen.</p> <p>Informasjon rettet mot brukerne.</p> <p>Restaurering og vedlikehold</p> <p>Oppsyn.</p>
Forsøpling (FG)	Søppel skal ikke forekomme og eksisterende søppel skal fjernes/håndteres.	<p>Velge ut og kartlegge lokaliteter og områder som kan være utsatt for forsøpling.</p> <p>Overvåking. Mengde søppel registreres årlig.</p> <p>Fotodokumentasjon.</p>	<p><u>God:</u> Ikke registrert søppel innenfor landskapsvernområdet, eller mengde søppel har gått kraftig ned.</p> <p><u>Middels:</u> Mengde søppel er uendret eller innenfor en akseptabel ramme.</p> <p><u>Dårlig:</u> Økende mengde søppel og mer søppel enn akseptabelt.</p>	<p>Oppsyn for å hindre ny forsøpling.</p> <p>Måltrettet informasjon mot brukergrupper, gjennom oppsyn og naturveiledere, ved opplag i terrenget og på nettet.</p> <p>Gjennomføre og finansiere opprydding – sette tidsplan.</p>
Ferdse med kjøretøy (FK)	Motorferdse i området skal holdes	Oppsyn/Overvåke.	<u>God:</u> Omfanget av motorferdse er redusert	Retningslinjer for motorisert ferdse i

Forvaltningsplan for Sølen landskapsvernområde

<p>Støy</p> <p>Slitasje og slitasjebetinget erosjon (SE)</p>	<p>på et minimum og foregå langs eksisterende veinett så langt som mulig og ikke øke sammenlignet med omfanget på vernetidspunktet.</p> <p>Bevare stillhet og ro.</p> <p>Unngå kjøreskader i forbindelse med skogsdrift og lavsanking og reparere kjøreskader hvis det skulle oppstå.</p>	<p>Årlige registreringer av bruk gjennom gitte dispensasjoner og kjørebøker, sammen med tilbakemeldinger på faktisk bruk.</p> <p>Kartlegge</p>	<p>sammenlignet med status på vernetidspunktet og det er ikke synlige kjørespor i området.</p> <p><u>Middels:</u> Omfanget av motorferdsel er stabilt ift status på vernetidspunktet, og det er lite synlige kjørespor.</p> <p><u>Dårlig:</u> Omfanget av motorferdsel har gått opp siden vernetidspunktet og synlige kjørespor har økt.</p>	<p>forvaltningsplanen – begrense motorferdsel til nyttekjøring, samordning av transport.</p> <p>Klare vilkår knyttet til kjøretillatelse (omfang, tidsrom, kartfestede traseer). Bruk av kjørebok.</p> <p>Restriktiv dispensasjonspraksis i spesielt sårbare perioder og sårbare områder.</p> <p>Informasjon og kontroll.</p> <p>Reparere og restaurere kjørespor.</p>
<p>Kulturspor (KS) (Setervoller-seterlandskapet)</p> <p>Grunnleggende hevdform (HF)</p> <p>Aktuell bruksform (BF)</p> <p>Aktuell bruksintensitet (BI)</p> <p>Gjengroingstilstand (GG)</p>	<p>Setervollene holdes i hevd og kulturlandskapet holdes åpent og opplevelsesrikt.</p> <p>Hindre gjengroing av setervollene gjennom økt fokus på aktuelle tiltak.</p>	<p>Kartlegge setervollene sitt omfang, bruk (slått og beiteintensitet) og artsmangfold.</p> <p>Tilstandssjekk hvert 5. år</p> <p>Kartlegge gjengroingstilstand</p>	<p><u>God:</u> Setervollene blir beitet/slått tilstrekkelig intensivt til å holde beite/slåttekvaliteten/arts mangfoldet god og holde seterlandskapet åpent.</p> <p><u>Middels:</u> Enkelte av setervollene er i full gjengroing pga manglende skjøtsel/bruk.</p> <p><u>Dårlig:</u> Et flertall av setervollene går ut av bruk og gror igjen.</p>	<p>Utarbeide skjøtselsplaner for bevaring av kulturlandskapet, biologisk mangfold og kulturmiljøer (Beiting, rydding av skog og kratt, slått).</p> <p>Motivere, stimulere og styrke den tradisjonelle bruken og stimulere til samarbeid mellom grunneierne.</p> <p>Informere og motivere grunneierne til å søke kommunale SMIL midler, regionalt miljøprogram og forvaltningsmidler.</p> <p>Styrking av økonomisk virkemidler.</p>
<p>Skogbestandsavgang (BA)</p> <p>Foryngelse (FY)</p>	<p>Det skal ikke gjøres større hogster i verneområdet enn det som er tillatt jf. verneskogbestemmelser og Levende</p>	<p>Flyfoto. Kartlegging. Registrering.</p>	<p><u>God:</u> All avvirkning følger verneskog-bestemmelsene, Levende skog standard og retningslinjene i forvaltningsplanen Ingen uheldige inngrep.</p>	<p>Planer/meldeplikt.</p> <p>Informasjon.</p> <p>Overvåke.</p>

Fremmede arter	skog standard.			
Dødvedinnhold (DV)	Foryngelse fortrinnsvis naturlig og ved planting benyttes stedegne provenienser. Treslagsskifte skal ikke forekomme. Ivareta særpregete, dekorative og døde trær. Sette igjen livsløptrær jf. Levende skog standarden		<u>Middels:</u> Avvirkningen følger følger stort sett vernskog-bestemmelsene, Levende skog standard og retningslinjene i forvaltningsplanen Ingen endring i inngrep. <u>Dårlig:</u> Mange avvik fra vernskog-bestemmelsene, Levende skog standard og retningslinjene i forvaltningsplanen. Større endringer i inngrep og flere uheldige inngrep.	

BEVARINGSMÅL FOR VEGETASJON OG INTAKTE ØKOSYSTEMER

Tabell 5: Bevaringsmål vegetasjon og intakte økosystem (naturtyper)

Tilstandsvariabel/naturkvalitet	Bevaringsmål	Metode	Tilstands-klasse	Aktuelle tiltak
Økosystemets artssammensetning og variasjon i naturtyper/mangfold av naturtyper	Opprettholde omfanget av naturtyper som på vernetidspunktet	Overvåking av naturlig forekommende naturtyper	<u>God:</u> Mangfold og variasjon i naturtyper er god. <u>Middels:</u> Mangfold og variasjon i naturtyper er på vei tilbake. <u>Dårlig:</u> Mangfold og variasjon i naturtyper er dårlig.	Gjennomføre detaljert kartlegging av naturtyper
Urskog/gammelskog (registrert som viktige naturtyper)	Bevare gammel furuskog, gadd og læger, samt artsmangfoldet knyttet til gammelskog opprettholdes.	Overvåke	<u>God:</u> Både volum og mengde død ved, samt artsmangfold som på vernetidspunktet eller økende. <u>Middels:</u> Artsmangfold, volum og mengde død er stabilt. <u>Dårlig:</u> Artsmangfold, volum og mengde død ved er synkende.	Fri utvikling. Mer kartlegging
Naturbeitemark Aktuell bruksform (BF) Aktuell bruksintensitet (BI)	Beitemarka bør være i "ekstensiv bruk" – opprettholdes/gjenopptas	Overvåke/ Flybildetolkning Registrering av aktuell bruksform Vegetasjonskartlegging	<u>God:</u> Arealene med verdifull naturbeitemark er godt ivaretatt gjennom skjøtsel og bruk. <u>Middels:</u> Arealer med verdifull naturbeitemark	Stimulere til bruk av beitedyr og tilrettelegge for bedre bruk av området til beite og/eller slått. Vegetasjonskartlegging – skjøtelsplan

Gjengroingstilstand (GG)		Rekonstruksjon av tradisjonell bruksform	er delvis godt ivaretatt gjennom skjøtsel og bruk. <u>Dårlig:</u> Verdifulle naturbeite-marker er ikke holdt i hevd, og gjengroingsfasen kommet langt.	Økonomiske virkemidler og informasjon
--------------------------	--	--	---	---------------------------------------

BEVARINGSMÅL FOR FRILUFTSLIV

Tabell 7: Bevaringsmål friluftsliv.

Tilstandsvariabel	Mål for forvaltningen	Metode	Tilstands-klasse	Aktuelle tiltak
<p>Friluftsliv /opplevelsesverdi</p> <p>Ikke motorisert ferdsel</p> <p>Fysiske inngrep og slitasje (SE)</p>	<p>Ivareta landskapsvernområdet sin opplevelsesverdi og gi allmennheten anledning til utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.</p> <p>Unngå at slitasje fra ferdsel fører til stygge sår, skader og endringer i terrenget, som minsker framkommelighet og går ut over naturopplevelsen.</p>	<p>Registrering ved flyfoto og årlige feltregistreringer for å måle stibredde utvalgte steder.</p> <p>Ferdseleksregistrering med tellere.</p>	<p><u>God:</u> Ingen synlige sår, skader eller endringer i terrenget. God framkommelighet og god naturopplevelse.</p> <p><u>Middels:</u> Få eller ingen synlige sår, skader eller endringer i terrenget. Framkommelighet og naturopplevelse påvirkes i liten grad.</p> <p><u>Dårlig:</u> Synlige sår, skader eller endringer i terrenget som fører til nedsatt framkommelighet og at naturopplevelsen påvirkes negativt.</p>	<p>Oppgradering av innfallsporter, eventuell enkel tilrettelegging for å unngå slitasjeskader, kanalisering, søppelhåndtering, rastebålplasser, kloppegging, vedlikehold bruer, skilting i henhold til skiltmal og retningslinjer (stikryss, innfallsport)</p> <p>Informasjon ved innfallsportene.</p>
<p>Informasjon /tilrettelegging</p>	<p>Sikre god tilgang til naturinformasjon og bevare opplevelseskvalitetene.</p> <p>Økt kunnskap blant lokalbefolkningen og brukere av området.</p> <p>Universell utforming kan tilpasses men må balanseres mot minst mulig inngrep i landskap og naturmiljø</p>	<p>Årlig sjekk av informasjonspunktene og kontinuerlig forbedring av nettsider, annen informasjon.</p> <p>Kvalitativ undersøkelse blant brukere.</p>	<p><u>God:</u> Informasjon og tilrettelegging er god, tilpasset landskapet og verneverdiene. Økt kunnskap og økt opplevelse for brukerne.</p> <p><u>Middels:</u> Informasjon og tilrettelegging bare delvis tilpasset miljøet og gir middels god kunnskap og opplevelse blant for brukerne.</p> <p><u>Dårlig:</u> Informasjon og tilrettelegging er lite tilpasset miljøet og gir dårlig kunnskap og opplevelse for brukerne.</p>	<p>Sette opp informasjonspunkter ved hovedinnfallsportene som sjekkes</p> <p>Utvikle gode nettsider og infomateriell.</p> <p>Informasjon og opplæringsmateriell til skolene.</p>

Søndre Missjøen i Misterdalen. Foto: Hilde Nystuen